

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

KSE | Institute

EDUCATION
CANNOT
WAIT

Вересень 2026

РЕФОРМА ПРОФІЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ДОСВІД ПЕРЕДПІЛОТНИХ АКАДЕМІЧНИХ ЛІЦЕЇВ

Центр дослідження освіти в надзвичайних
ситуаціях (KSE Institute)

[Центр дослідження освіти в надзвичайних ситуаціях](#) (KSE Institute) підготував це дослідження у межах Багаторічної програми стійкості (MYRP Ukraine), яка фінансується глобальним фондом Education Cannot Wait.

Дослідження створено на запит та у співпраці з Міністерством освіти і науки України та Проєктним офісом впровадження Нової української школи (НУШ). Автори(-ки) та команда Центру висловлюють подяку Дмитру Завгородньому, Надії Кузьмичовій, Ігорю Хворостяному, Антоніні Макаревич, Юлії Романенко та Василю Терещенку за сприяння у проведенні цього дослідження. Також команда вдячна представникам(-цям) органів місцевого самоврядування (засновників закладів освіти), керівникам(-цям) ЗЗСО (передпілотних академічних ліцеїв), вчителям(-кам), учням(-еницям), батькам та опікунам(-кам), які брали участь в інтерв'ю, опитуваннях та фокус-групових дискусіях (ФГД). Висловлюємо окрему подяку шести академічним ліцеям-амбасадорам, які взяли участь у кейс-стаді, приймали у себе дослідницьку команду та детально ділилися досвідом перших місяців реформи.

Керівник: Костянтин Шокало

Автори(-ки) дослідження: Ірина Когут, Антоніна Новак, Дар'я Бевзюк, Олена Нікуліна

Літературна редакторка: Оріся Грудка

Дизайнери: Богдана Панасюк, Ярослав Климко, Олександра Чайка

Ми також вдячні Валентину Гацку, Антонію Каракаю та Данилу Ящуку за допомогу в проведенні аналізу та методологічному супроводі дослідження на різних етапах.

Інтерв'ю, опитування та ФГД у межах цього дослідження проводила команда Центру дослідження освіти в надзвичайних ситуаціях (KSE Institute).

ЗМІСТ

Глосарій	5
Вступ	7
Методологія дослідження	9
Частина 1. Кейс-стаді ліцеїв-амбасадорів	14
Кейси реформування старшої школи: досвід ліцеїв-амбасадорів	16
Кейс № 1. Вінницький технічний ліцей	16
Кейс № 2. Хустський багатопрофільний ліцей № 1 імені Івана Магули	22
Кейс № 3. Запорізький “Козацький ліцей”	28
Кейс № 4. Ліцей № 241 “Голосіївський” міста Києва	33
Кейс № 5. Балтський ліцей № 1 імені Олеса Гончара	38
Кейс № 6. Богодухівський ліцей № 2	43
Хороші практики закладів-учасників передпілоту	50
Виклики та потреби серед ліцеїв-амбасадорів	58
Ставлення до реформи	59
Узагальнені висновки та уроки кейс-стаді	60
Частина 2. Результати опитувань учасників(-ць) освітнього процесу	63
Розділ 1. Профільна пропозиція ліцеїв	65
1.1. Як ліцеї обирають профілі	65
1.2. Допрофільна підготовка та усвідомленість вибору	68
1.3. Кар’єрне консультування: стан і потенціал розвитку	74
Розділ 2. Організація освітнього процесу	76
2.1. Ставлення до вибірковості курсів	76
2.2. Вибір курсів: запити учнів(-ниць) і можливості ліцеїв	78
2.3. Управлінські аспекти впровадження профілів	83
2.4. Освітній простір: готовність до нової моделі навчання	88
Розділ 3. Нові курси та готовність їх викладати	90
3.1. Задоволеність новими курсами	90
3.2. Викладання по-новому: виклики для педагогів(-инь)	96
3.3. Готовність і підготовка: перспектива вчителів(-ок)	99
Розділ 4. Досвід учасників(-ць) освітнього процесу	104
4.1. Робоче навантаження: як його сприймають вчителі(-ки)	104

4.2. Психологічний стан вчительства	106
4.3. Навчальний досвід учнів(-ениць)	109
4.4. Що мотивує учнів(-ениць) вчитися	113
Розділ 5. Рефлексія досвіду впровадження реформи	115
5.1. Виклики впровадження та їхні наслідки для учасників(-ць)	115
5.2. Як оцінюють реформу і чого від неї очікують	117
5.3. Потреби та запити всіх залучених сторін	119
Висновки	122
Рекомендації за результатами дослідження	124
Для закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО)	124
Для органів місцевого самоврядування (засновників ліцеїв)	135
Для Міністерства освіти і науки України	137
Додатки	141
Додаток А. Методологічний додаток	141
Додаток Б. Опис вибірок	149
Додаток В. Заклади, представлені у вибірці	150
Додаток Г. Анкети опитування	152

ГЛОСАРІЙ

Академічний ліцей — заклад загальної середньої освіти, що забезпечує здобуття профільної середньої освіти за академічним спрямуванням (Закон України “Про повну загальну середню освіту”, 2020). З 2027/2028 навчального року академічні ліцеї, як правило, функціонуватимуть як окремі заклади для 10–12 класів.

Курси за вибором — навчальні курси, які учні та учениці обирають самостійно з переліку, сформованого закладом. У передпілоті поділяються на курси для поглиблення профілю (розширюють зміст профільних предметів) і курси вільного вибору (не пов’язані з профілем, спрямовані на загальний розвиток).

Допрофільна підготовка — заходи для учнів(-ениць) 8–9 класів, що допомагають обрати профіль навчання: інформування про профілі, діагностика інтересів і здібностей, консультації з педагогами(-инями) та психологом(-инею).

Індивідуалізована освітня траєкторія — персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача(-ки) освіти, що формується з урахуванням його (її) здібностей, інтересів, потреб і мотивації (Закон України “Про освіту”, 2017). У профільній школі реалізується насамперед через вибір профілю та курсів за вибором.

Інтегровані курси — навчальні курси, що гармонійно поєднують зміст двох чи більше предметних сфер, що його традиційно викладали в межах окремих навчальних предметів однієї або суміжних освітніх галузей (наприклад, природничі науки).

Кар’єрне консультування — індивідуальна або групова робота з учнями(-еницями) щодо вибору майбутньої професії та/або освітнього шляху; складник індивідуалізованої системи профорієнтації, передбаченої реформою. У типових освітніх програмах уживається також термін “кар’єрне орієнтування”.

Кластер (профілів) — укрупнена група споріднених профілів навчання, визначена Типовою освітньою програмою для 10–12 класів (наказ МОН від 19.12.2025 № 765): мовно-літературний, STEM та соціально-гуманітарний. У межах кластерів ліцеї формують власні профілі.

Змінні групи — тимчасові групи здобувачів освіти, які формуються в межах одного або кількох класів для поглибленого вивчення навчальних предметів (інтегрованих курсів) на підставі власного вибору. Дають закладам змогу пропонувати більше профілів і курсів, ніж є класів у паралелі.

Модельна навчальна програма — документ, що визначає орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання, зміст навчального предмета (курсу) та види навчальної діяльності. Має отримати гриф МОН і є основою для розроблення закладами власних навчальних програм.

Передпілот — добровільна апробація нової моделі профільної середньої освіти, яку з 1 вересня 2025 року розпочали 30 ліцеїв. Передувє пілотному етапу (з 2026/2027 навчального року) та національному впровадженню реформи (з 2027/2028 навчального року).

Профіль навчання — це спосіб організації освітнього процесу, що передбачає поглиблене вивчення групи споріднених навчальних предметів (інтегрованих курсів) однієї або кількох освітніх галузей.

Профільна середня освіта — завершальний рівень повної загальної середньої освіти (10–12 класи), що з 2027/2028 навчального року стає трирічною. Здобувається за академічним або професійним спрямуванням.

Фінансова автономія закладу — модель управління, за якої заклад освіти самостійно розпоряджається власним кошторисом як окрема юридична особа, без посередництва централізованої бухгалтерії органу управління освітою.

Показники, сконструйовані для цього дослідження (індекси навчальної тривоги, навантаження, вигорання, оптимізму та обізнаності), описано в підрозділі “Операціоналізація індексів” розділу “Методологія дослідження”.

ВСТУП

З 2027/2028 навчального року в Україні запроваджується обов'язкова профільна середня освіта: 10–12 класи виокремлюються в самостійні академічні або професійні ліцеї, які працюватимуть за новим Державним стандартом. Реформа є логічним продовженням НУШ і передбачає принципову зміну філософії старшої школи: від уніфікованого навчання для всіх до індивідуалізованої освітньої траєкторії, яку учень(-ениця) обирає відповідно до своїх інтересів, здібностей і кар'єрних планів.

Передпілот — це перша системна апробація нової моделі в реальних умовах. З 1 вересня 2025 року 30 ліцеїв, відібраних на добровільних засадах, першими розпочали впровадження організації освітнього процесу відповідно до нового стандарту. Їхній досвід є унікальним: ці заклади стикаються з викликами реформи без готових рішень, напрацьованих методичних матеріалів та усталених практик. Водночас саме вони формують перший масив знань про те, що працює, що потребує доопрацювання на рівні політики, а що залежить від локального контексту.

Досвід 30 передпілотних ліцеїв є основою для масштабування: у 2026/2027 навчальному році до реформи мають долучитися щонайменше 150 ліцеїв, а з 2027/2028 — вся система старшої школи країни. Рішення, які МОН, громади та самі заклади прийматимуть на основі цього досвіду, визначатимуть якість реформи для сотень тисяч учнів(-ениць).

Ми розглядаємо передпілот як інструмент виявлення й усунення невизначеностей перед масштабуванням. Тому в центрі аналізу — три питання. Перше — які елементи нової моделі відтворювані в типовому закладі, а які спрацювали лише завдяки добровільності, попередньому досвіду профілізації та додатковим ресурсам передпілотних ліцеїв. Друге — які труднощі є тимчасовими витратами запуску, а які — системними властивостями моделі, що повторяться в кожній наступній хвилі. Третє — які рішення мають бути ухвалені централізовано (нормативно чи методично), а які варто залишити на розсуд закладів і які знання для цього потрібні самим закладам. Саме крізь цю призму подано кейс-стаді ліцеїв-амбасадорів (частина 1) і результати опитувань (частина 2, розділи 1–5), а на цій основі сформульовано висновки та рекомендації за результатами дослідження.

Це дослідження зафіксувало і проаналізувало досвід передпілотних ліцеїв на початковому етапі впровадження реформи. Воно складається з двох взаємодоповнюючих частин. Перша — кейс-стаді шести ліцеїв, відібраних так, щоб охопити різні типи контекстів: за розміром громади і закладу, профільною пропозицією, формою навчання, рівнем фінансової спроможності. Кейси дають глибинне розуміння того, як конкретні заклади проходять кожен етап впровадження, які рішення ухвалюють і чому.

Друга — опитування чотирьох груп учасників(-ць) освітнього процесу — учнів(-ениць), вчительства, батьків/опікунів(-ок) та адміністрації, — до якого запросили всі 30 передпілотних ліцеїв. Воно дає змогу перевірити, наскільки спостережувані в кейсах патерни є типовими, і виявити відмінності між різними групами закладів. Ці дві частини не дублюють одна одну: кейс-стаді показують механізми і логіку, опитування — масштаб і поширеність. Разом вони дають відповідь не лише на питання “що відбувається”, а й на питання “чому” і “що з цим робити”.

Звіт адресований широкому колу читачів – МОН України, органам місцевого самоврядування, самим академічним ліцеям, а також міжнародним партнерам, які підтримують реформу. Він побудований так, щоби кожна аудиторія знайшла у ньому практично значущі висновки: не опис анкетних відповідей, а розуміння того, що за ними стоїть і що це означає для масштабування реформи.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Це дослідження має шість завдань:

- 1** з'ясувати, як ліцеї передпілоту формують профільну пропозицію та як організовано допрофільну підготовку і вибір профілів;
- 2** описати, як на практиці працює нова організація освітнього процесу — вибір курсів, формування навчальних планів і розкладів — та як це впливає на роботу адміністрації ліцеїв;
- 3** виявити виклики для закладів освіти в організації освітнього простору та можливі способи їх подолання;
- 4** оцінити рівень готовності вчительства викладати нові курси, зокрема інтегровані, і виявити, якої підтримки це потребує;
- 5** зафіксувати досвід безпосередніх учасників(-ць) передпілоту — навантаження, добробут і мотивацію учнів(-ениць) та вчительства, залученість батьків/опікунів(-ок);
- 6** з'ясувати ставлення учасників(-ць) до реформи, чинники її підтримки та потреби кожної групи.

Кожне завдання опрацьовано обома компонентами дослідження. Кейси-стаді шести ліцеїв (частина 1) реконструює механізми та управлінську логіку на рівні окремого закладу; опитування учасників(-ць) освітнього процесу (частина 2) встановлює поширеність зафіксованих явищ серед закладів передпілоту та відмінності між групами. Структура частини 2 відтворює послідовність завдань: профільна пропозиція (розділ 1), організація освітнього процесу (розділ 2, освітній простір — підрозділ 2.4), готовність вчительства (розділ 3), досвід учасників(-ць) (розділ 4), ставлення до реформи (розділ 5). Висновки та рекомендації спираються на результати обох частин і подані окремими розділами наприкінці звіту.

Дизайн дослідження

Дослідження спирається на змішану методологію, що складається з трьох компонентів:

- кабінетне дослідження та аналіз вторинних даних;
- кейс-стаді закладів — учасників передпілоту (якісний компонент, частина 1);
- опитування чотирьох груп учасників(-ць) освітнього процесу в ліцеях передпілоту (кількісний компонент, частина 2).

Компоненти доповнюють одне одного: кейс-стаді розкривають глибину досвіду окремих закладів, а опитування виявляє ширші патерни, відмінності між групами та системні виклики в усій сукупності 30 ліцеїв передпілоту, релевантні для масштабування реформи. Результати кабінетного дослідження та кейс-стаді використано для формування дослідницьких гіпотез і анкет опитування, а якісні дані — для контекстуалізації кількісних результатів.

Кабінетне дослідження

Під час розробки дослідницьких гіпотез та інструментарію проаналізовано нормативну базу реформи профільної середньої освіти — закони “Про освіту” та “Про повну загальну середню освіту”, а також нормативні акти МОН України, що регулюють упровадження передпілоту, станом на 1 січня 2026 року. Крім того, опрацьовано попередні дослідження, дотичні до теми: дослідження сприйняття громадськістю реформи профільної середньої освіти (KMIC для DECIDE, 2024), дослідження впровадження НУШ у базовій школі та результати PISA–2022 для України.

Кейс-стаді закладів передпілоту (частина 1)

Якісний компонент охопив шість закладів загальної середньої освіти — учасників передпілоту. У кожному проведено фокус-групові дискусії (далі — ФГД) з учнями(-ицями), вчителями(-ками) та батьками/опікунами(-ками), глибинні інтерв'ю з представниками(-цями) адміністрації, а також окремі інтерв'ю з експертами(-ками). Загалом проведено 15 ФГД та 18 інтерв'ю. Заклади відбирали так, щоб охопити різні типи контекстів — за розміром громади і закладу, профільною пропозицією, формою навчання та рівнем фінансової спроможності. Критерії відбору закладів, процедуру рекрутингу, теми ґайдів і перелік проведених дискусій, а також результати кейс-стаді представлено в частині 1 цього дослідження.

У цьому кейс-стаді застосовано підхід контрастного добору (maximum variation sampling), який передбачає включення кейсів, які максимально різняться між собою за ключовими параметрами. Такий підхід має на меті не створення “середнього” портрету закладу, а навпаки — охоплення різноманіття моделей упровадження реформи та виявлення того, як різні контексти впливають на управлінські рішення, перебіг змін і їхні результати.

До вибірки увійшли шість передпілотних академічних ліцеїв, які репрезентують різні типи громад (обласні та міські центри, прифронтові громади), різні демографічні та економічні умови, а також відмінності у безпековій ситуації. Зокрема, кейси охоплюють і громади з відносно стабільними умовами функціонування освітньої системи, і ті, які змушені адаптувати освітній процес до викликів повномасштабної війни (дистанційного навчання, обмеженого доступу до інфраструктури, пошкодження закладів освіти).

Відбір кейсів здійснювався за низкою критеріїв, які дають змогу зафіксувати ключові відмінності в умовах впровадження реформи:

- характеристики громади (тип, чисельність населення, вікова структура);
- фінансова спроможність (обсяг власних доходів на одну особу, структура надходжень, наявність ресурсів для співфінансування реформи);
- параметри освітньої мережі (кількість ліцеїв у перспективній мережі, наявність альтернативних закладів, ступінь конкуренції за учнів та учениць);

- характеристики закладу (проектна місткість, фактична наповнюваність, наявність гуртожитку, кадровий склад);
- організація освітнього процесу (форма навчання — очна, змішана або дистанційна, кількість і типи профілів, наявність освітніх кластерів);
- логістичні фактори (потреба в довозенні учнів та учениць, територіальна доступність закладу);
- управлінські та фінансові моделі (наявність або відсутність фінансової автономії, рівень залученості засновника).

Такий дизайн вибірки дає змогу не лише зафіксувати різноманіття досвіду впровадження реформи, а й здійснити порівняльний аналіз у різних контекстах.

Опитування учасників(-ць) передпілоту (частина 2)

Аудиторія та вибірка

Аудиторія опитування — чотири групи учасників(-ць) освітнього процесу в 30 ліцеях, які беруть участь у передпілоті реформи: учні(-ениці) 10-х класів, вчительство, батьки/опікуни(-ки) та представники(-ці) адміністрації. До участі запрошено всі 30 закладів. Загалом опитування охопило 990 респондентів(-ок); їхню належність до закладу освіти визначали за назвою школи, яку вони вказували в анкеті. Фактично відповіді надійшли від частини закладів: учні(-ениці) та вчительство охоплюють по 17 ліцеїв, батьки/опікуни(-ки) — 19, адміністрація — 25 (таблиця 1).

Тому надалі формулювання на кшталт “частка ліцеїв” стосуються закладів, представлених у вибірці відповідної групи, а не всіх 30 учасників передпілоту. З огляду на невеликі вибірки, особливо адміністрації, кількісні оцінки слід читати як орієнтовні характеристики закладів вибірки, а не точні показники всієї системи.

Таблиця 1. Вибірка опитування за цільовими групами

Цільова група	Кількість респондентів(-ок)	Ліцеїв представлено (з 30)
Учні(-ениці)	341	17
Вчительство	175	17
Батьки / опікуни(-ки)	442	19
Адміністрація	32	25

Вибірка є цільовою: вона описує сукупність закладів — учасників передпілоту й не претендує на репрезентативність для всіх ліцеїв України. Зважування не застосовували; висновки стосуються закладів-учасників, а відмінності між групами ліцеїв перевіряли окремо (див. “Аналіз даних”).

Польовий етап і збір даних

Польовий етап тривав з 5 до 29 травня 2026 року. Респонденти(-ки) самостійно заповнювали онлайн-анкету на платформі LimeSurvey; запрошення поширювалися через адміністрації закладів-учасників. Участь була добровільною і не передбачала матеріального заохочення.

Інструментарій

Для кожної групи розроблено окрему анкету. Анкети узгоджено за наскрізними тематичними блоками, що дає змогу порівнювати відповіді різних груп:

- учні(-ениці) — вибір профілю та допрофільна підготовка; вибір курсів та інтегровані курси; навчальне навантаження і втома; навчальна тривога; обізнаність із реформою; мотивація до навчання; соціально-демографічний блок;
- вчительство — робоче навантаження; робочий стрес і вигорання; викладання курсів за вибором та інтегрованих (бар'єри і труднощі); професійний розвиток; ставлення до реформи та очікування щодо її реалістичності; соціально-демографічний блок;
- батьки/опікуни(-ки) — зміни в навчанні та навантаженні дитини; залученість до навчання та його організації; комунікація зі школою; допрофільна підготовка та вибір профілю; обізнаність із реформою і ставлення до неї; соціально-демографічний блок;
- адміністрація — профіль закладу та формування профілів; допрофільна підготовка; організація вибору курсів; освітній простір; навантаження адміністрації; труднощі у впровадженні передпілоту; очікування щодо реформи; потреби вчительства у підвищенні кваліфікації.

Перед запуском дослідницька команда та зовнішні експерти(-ки) здійснили фахову перевірку анкет. Повні анкети наведено в Додатку Г.

Зіставлення відповідей із характеристиками закладів

Назву закладу, яку респонденти(-ки) вказували в анкеті, зіставлено з реєстром Інституту освітньої аналітики та довідником закладів передпілоту. Це дало змогу приєднати до відповідей характеристики ліцею та громади: розмір закладу, тип і розмір громади, фінансову автономію. Зіставлення було успішним для 980 із 990 респондентів(-ок): 337 із 341 учнів(-ениць), 172 із 175 вчителів(-ок), 439 із 442 батьків/опікунів(-ок) та всіх 32 представників(-ць) адміністрації. Характеристики, за якими заклади вибірки не різняться (тип місцевості, кластер профілів), як розрізи не використовуються.

Операціоналізація індексів

Для цілей дослідження та подальшого моніторингу реформи команда використовує низку індексів — узагальнених показників, що об'єднують відповіді на кілька пов'язаних питань в один бал. Індеси надійніші за окремі питання й дають змогу порівнювати групи та перевіряти зв'язки між явищами (наприклад, між втомою і задоволеністю навчанням). У звіті використано п'ять індексів: навчальна тривога учнів та учениць (два підіндекси — загальна і пов'язана з профілем; шкала 0–3), оптимізм щодо реформи вчительства та адміністрацій (0–30), професійне вигорання вчительства (BAT-12; 1–5), навчальне навантаження учнів та учениць (умовні години на тиждень) та обізнаність із реформою учнів(-ениць)

і батьків/опікунів(-ок) (два компоненти — самооцінка розуміння і фактичне знання, які подано окремо). Ставлення до курсів за вибором подано окремими індикаторами. Повні переліки тверджень, шкали відповідей і результати перевірок наведено в Додатку А (підрозділи А.1–А.2).

Аналіз даних

Результати подано у три кроки. Спочатку описано розподіли відповідей кожної групи — вони становлять основу розділів звіту. Далі відповіді порівняно між групами респондентів(-ок) та між типами закладів. Насамкінець показано, як ключові показники пов'язані між собою, адже на результат могли одночасно впливати кілька чинників (наприклад, задоволеність навчанням може залежати і від вибору курсів, і від втоми, і від обсягу навантаження); для цього використано методи, що враховують усі чинники разом і показують внесок кожного зокрема.

Як читати числа у звіті

Відсотки. Якщо не зазначено інше, відсотки розраховано від усіх, кому ставили відповідне запитання; відповіді “важко сказати” включено до бази як окремий варіант.

Множинний вибір. Там, де можна було вибрати кілька варіантів, сума відсотків може перевищувати 100; базу наведено поряд із результатом.

Середні значення. Розраховано лише за змістовними відповідями, без “важко сказати”.

Округлення. Через округлення сума відсотків у таблицях і на рисунках може не дорівнювати рівно 100.

Малі групи. Показники адміністрації подано як кількість відповідей (“Х із 32”); вони є орієнтовними. Питання, що описують позицію чи практику закладу (зокрема питання 15 і 20 анкети адміністрації), перераховано на рівень ліцеїв: кожен заклад має вагу 1, а якщо від нього надійшло кілька відповідей, вона розподіляється між порівну між цими відповідями (база — 25 закладів).

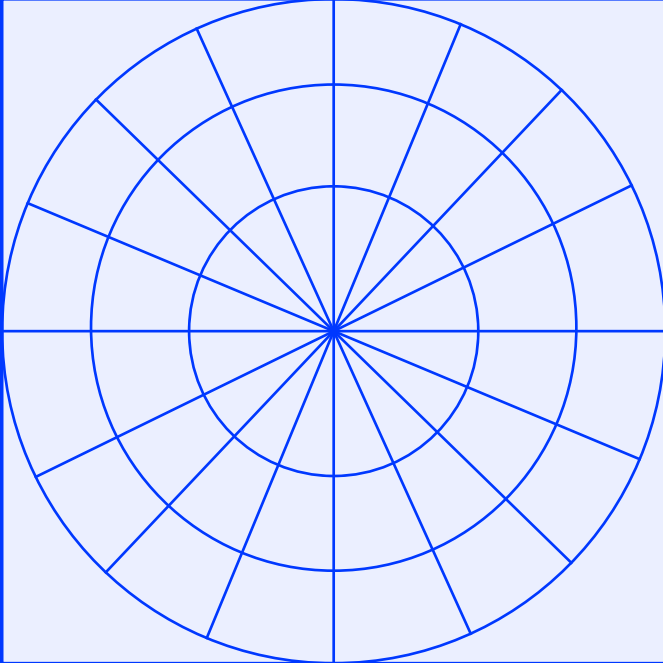
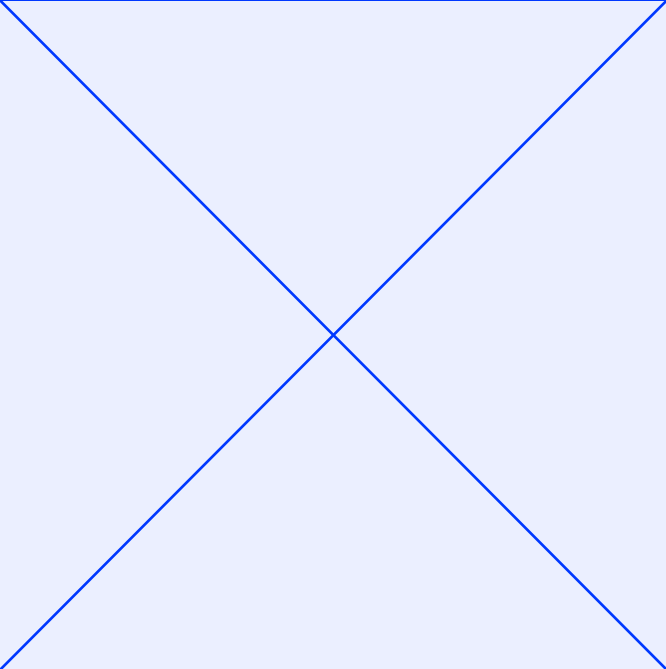
Деякі відмінності у даних — випадков: відповідей небагато, а респонденти(-ки) з одного ліцею часто відповідають схоже. Тому звіт називає відмінністю або зв'язком лише те, що навряд чи виникло випадково; менш певні результати позначено як орієнтовні. Метод перевірки описано у Додатку А (підрозділ А.3).

Етика дослідження

Участь у дослідженні була добровільною; вступна частина анкети інформувала про мету дослідження та використання відповідей. Участь неповнолітніх у фокус-групових дискусіях відбувалася за поінформованою згодою батьків/опікунів(-ок), яку надавали до початку дискусій. Усі учасники(-ці) ФГД та інтерв'ю надавали згоду на аудіозапис розмови. Транскрипти розмов було анонімізовано.

В онлайн-опитуванні всі чотири групи учасників(-ць) брали участь добровільно й анонімно: анкети не містили запитань про персональні дані. Запрошення поширювалися через адміністрації закладів. Анкети не збирали імен чи контактних даних; назву закладу було використано лише для приєднання його характеристик а в звіті вона не наводиться в поєднанні з відповідями. Зібрані дані доступні лише дослідницькій команді, а результати подано узагальнено.

Виклики та обмеження дослідження, разом із застереженнями щодо інтерпретації результатів, описано в методологічному Додатку А (підрозділ А.6).

		
Частина 1		
КЕЙС-СТАДІ ЛІЦЕЇВ-АМБАСАДОРІВ		
		
	Центр дослідження освіти в надзвичайних ситуаціях (KSE Institute)	

ЧАСТИНА 1.

КЕЙС-СТАДІ ЛІЦЕЇВ-АМБАСАДОРІВ

Ця частина звіту описує досвід шести ліцеїв-амбасадорів, відібраних так, щоб охопити різні типи громад, форми навчання та рівні ресурсної спроможності. Кожен кейс має однакову структуру — від характеристики громади та закладу до досвіду впровадження реформи. Далі узагальнено хороші практики, виклики й ставлення до реформи, а наприкінці — уроки, спільні для всіх шести закладів. Кейси розкривають усі шість завдань дослідження на рівні окремих закладів: формування профільної пропозиції та допрофільну підготовку, організацію освітнього процесу й освітній простір, підготовку вчительства до нових курсів, досвід учасників(-ць) і ставлення до реформи.

Реформа профільної старшої школи є частиною ширшого контексту втілення реформи НУШ та планування мережі закладів освіти у громадах. В усіх шести громадах у вибірці цього дослідження затверджено перспективні мережі закладів освіти із визначеною кількістю академічних ліцеїв. Водночас процес формування мережі ще триває, оскільки громади та заклади освіти працюють в умовах невизначеності через повномасштабну війну, демографічні зміни та фінансові обмеження.

Зокрема, у прифронтових громадах (Запоріжжя та Богодухів) безпекові виклики суттєво впливають на освітню політику, зумовлюючи потребу організації навчання дистанційно або в укриттях, а також відбудови закладів освіти, які постраждали внаслідок обстрілів. Для цих громад участь у передпілоті реформи є проявом стійкості та викликом, подолання якого залежить не лише від рішень і дій засновника та ліцею, а і насамперед від безпекової ситуації.

Серед кейсів цього дослідження є ліцеї, які мали різний досвід із підтримкою від громади, зокрема зі співфінансуванням передпілоту з місцевих бюджетів. Позитивним прикладом залученості засновника є Вінницький технічний ліцей, який отримав разову субвенцію у 5 мільйонів гривень від Вінницької міської ради на закупівлю обладнання. Деякі громади, як-от Хустська міська громада, не змогли взяти участь у фінансуванні передпілоту через фінансові труднощі. Водночас приклад Києва, де через недостатню активність засновника ліцеї у передпілоті не отримали додаткового фінансування реформи з міського бюджету і не змогли скористатися субвенцією від держави, свідчить, що навіть громади з профіцитом бюджету можуть уникати співфінансування реформи.

КЕЙСИ РЕФОРМУВАННЯ СТАРШОЇ ШКОЛИ: ДОСВІД ЛІЦЕЇВ-АМБАСАДОРІВ

Кейс № 1. Вінницький технічний ліцей

Характеристика громади

Громада	Вінницька міська територіальна громада
Тип громади	Обласний центр
Чисельність населення	430 000 осіб
Частка дітей 12–17 років	7,7%
Власні доходи на одну особу (2025)	16 939 грн
Видатки громади на одного учня(-еницю) (2025)	28 637 грн
Економічний профіль	Промисловість (харчова, машинобудування), торгівля й логістика, ІТ-сектор, малий і середній бізнес, релоковані підприємства, сфера послуг
Опис освітньої мережі	4 гімназії, 37 ліцеїв; 21 заклад вищої освіти, 14 закладів професійно-технічної освіти
Кількість ліцеїв у перспективній мережі	9 академічних ліцеїв

Характеристика ліцею

Повна назва	КЗ “Вінницький технічний ліцей” Вінницької міської ради Вінницької області
Адреса закладу	Україна, Вінницька область, м. Вінниця, вул. Монастирська, 4
Засновник	Вінницька міська рада
Форма навчання	Змішаний формат (учні(-ениці) старшої школи навчаються очно почергово — з виходом офлайн раз на тиждень)

Характеристика ліцею

Проектна місткість	509 осіб, гуртожиток відсутній
Фактична наповнюваність	437 учнів(-ениць) (16 класів)
Контингент 5–9 класів	231 учень(-ениця)
Контингент 10–11 класів	206 учнів(-ениць)
Самоврядування	Діє активне учнівське самоврядування з реальною участю дітей у прийнятті рішень (фокус — організація волонтерських та розважальних заходів, інтеграція учнів та учениць) і проєктній діяльності за підтримки педагогів(-инь) та батьків
Профілі навчання	Фізико-математичний, інженерно-технічний, інформаційно-технологічний і “Основи сучасного бізнесу”
Принцип зарахування	Зарахування до ліцею здійснюється на конкурсній основі через вступні іспити, зокрема, вже другий рік набір ведеться з 7 класу. Для дітей діють платні курси долицейної підготовки
Фінансова автономія	Відсутня (централізована бухгалтерія)
Видатки за 2024 рік	19 729 966 грн
Бюджет на 2025 рік	12 млн грн (оплата праці — 8,7 млн грн)
Видатки на учня(-еницю) в закладі	45 149 грн
Спеціалізовані кабінети	Математики (3), фізики (3), хімії (1), біології (1), української мови та літератури (3), іноземної мови (3), інформатики (3)
Матеріально-технічна база	11 комп’ютерів, 9 ноутбуків; 2 STEM-лабораторії
Педагогічний склад	39 педагогів(-инь), з яких 29 учителів(-ьок) 5–12 класів. 25 педагогів(-инь) мають стаж більше 20 років
Психолог(-иня) / соцпедагог(-иня)	1 психологиня
Безпека	Укриття відсутнє, натомість укладено меморандуми з іншими закладами щодо використання їхніх укриттів
Субвенція на обладнання	5 млн грн від Вінницької міської ради
Участь в експериментальному проєкті “Профільна середня освіта”	I етап (2025/2026 н.р.) — статус: учасник. II етап (2026/2027 н.р.) — статус: відмовився від участі.

Досвід впровадження реформи

Вибір профілів

Ліцей було створено 1993 року як заклад профільної освіти для учнів(-ениць) 10–11 класів за зразком старшої школи США. Згодом заклад почав набирати гімназійні класи, поступово розширюючи вікове охоплення учнів та учениць. Від моменту заснування ліцей залишається високоселективним і стабільно посідає одне з провідних місць в області за навчальними результатами.

Традиційно ліцей має технічне спрямування, а його освітні пріоритети та профілі не зазнали змін у межах передпілоту. Водночас заклад отримав більшу гнучкість у навчальних планах — зокрема можливість перерозподіляти години в межах навчального плану кожного з профілів і спрямовувати їх на обов'язкові або вибіркові освітні компоненти. Це дає змогу адаптувати зміст навчання без зміни базової профільної ідентичності ліцею. У закладі функціонують фізико-математичний, інженерно-технічний, інформаційно-технологічний профілі, а також профіль “Основи сучасного бізнесу”.

Особливістю ліцею є фокус на підготовці учнів(-ениць) до НМТ зі STEM-дисциплін, зокрема з математики, яка є обов'язковою для всіх профілів. Ліцей також дотримується стратегічного рішення зберігати статус технічного закладу з акцентом на розвиток STEM-дисциплін. Вибір профілю здійснюється учнями(-еницями) одразу після вступу до закладу — у сьомому класі, що дає змогу вибудовувати довгострокову освітню траєкторію. Профіль можна змінити: для цього потрібно скласти вступні іспити з відповідних профільних предметів.

Кар'єрне орієнтування

Професійна орієнтація відбувається під час візитів до закладів вищої освіти міста та підприємств. Також у ліцеї проводять презентації спеціальностей і професій — їх здійснюють представники(-иці) ЗВО та батьки-професіонали(-ки).

У ліцеї планують розвивати кар'єрний хаб як простір, де учні(-ениці) зможуть регулярно зустрічатися з фахівцями(-чинями) різних галузей і батьками/опікунами(-ками), ставити запитання, пробувати себе в різних професіях на практиці.

“Наприклад, у темі “будова ока” з біології картинка, 3D-модель, макет — це добре. Але коли мама, яка працює в офтальмологічній клініці, показує обладнання, процеси, робить обстеження — це зовсім інший рівень. Діти одразу розуміють, чому після комп'ютера можуть червоніти очі. Це вже не теорія”.

(Інтерв'ю з директоркою закладу)

Вибіркові курси

Список вибіркових курсів формувався на основі профільних потреб учнів(-ениць) та їхніх інтересів. Для кожного профілю навчання було розроблено окрему пропозицію курсів за вибором — 2–3 курси на вибір залежно від профілю. Спочатку вчителі(-ки) пропонували власні варіанти курсів, презентували їх учням(-еницям) і батькам/опікунам(-кам) та проводили опитування у форматі онлайн-анкетування про те, які курси за вибором учні(-ениці) хочуть вивчати, а відтак формувалися навчальні групи.

Однак через те, що для кожного профілю передбачався окремий набір курсів, остаточний вибір здійснювали на рівні класу більшістю голосів, і частина учнів(-ениць) не змогла обрати курси відповідно до власних уподобань.

Для поглиблених профільних курсів проводилися додаткові презентації для дітей і батьків. Вибіркові курси формувалися так, щоб одночасно підсилювати профіль і відповідати інтересам учнів(-ениць).

За словами учнів та учениць, кількість курсів є недостатньою:

“Коли нам розповідали про спецкурси, казали, що є список і ми можемо збиратися з різних класів та паралелей у групи й ходити на той курс, який хочемо. У результаті вийшло не так: у ОСБ — свої спецкурси, у ІТН — свої, у ІТР — свої. Замість великого списку — по три-чотири варіанти”.

(Фокус-групова дискусія з учнями й ученицями)

У межах передпілоту ліцей впровадив кілька інтегрованих курсів. Їхнє впровадження супроводжувалося консультацією з учнями й ученицями про те, чи вивчати окремі предмети або ж інтегровані курси. Один із класів відмовився від запропонованої інтеграції на вимогу учнів та учениць.

Не всі учні(-ениці) задоволені тим, що доводиться інтегрувати в спільний курс предмети, які складатимуться на НМТ — зокрема історію України, яка була об'єднана зі всесвітньою історією і громадянською освітою. З іншого боку, чимало дітей зазначають, що наявність інтегрованих курсів залишає більше часу для прослуховування профільних предметів.

Підготовка вчителів(-ок)

Підготовка до викладання інтегрованих та профільних курсів відбувалася насамперед завдяки методичній підтримці авторських колективів модельних навчальних програм цих курсів. Крім того, вчителі(-ки) вдавалися до самоосвіти (насамперед в опануванні змісту програм, оскільки деякі теми були для них новими) та консультацій із колегами, які мали потрібну кваліфікацію (наприклад, у ситуації із викладанням інтегрованого курсу природничих наук).

Серед труднощів педагоги(-ні) називають брак готових матеріалів і відсутність розподілу годин у модельних програмах, а найдієвішою формою підвищення кваліфікації вважають практичний обмін досвідом із колегами(-инями) з інших шкіл.

Організація освітнього процесу

Повністю парний розклад у ліцеї не застосовується, однак під час планування вибіркового курсу використовують блоковий принцип. У розкладі для учнів(-ениць) вдається уникати “вікон”: вибіркові заняття зазвичай розміщують окремими блоками — на перших або останніх уроках, — що дає змогу зберігати зручний і збалансований навчальний день без зайвих перерв між заняттями.

Загалом ліцей укомплектований педагогічними кадрами й не відчуває системного дефіциту; водночас залишаються поодинокі вакансії, характерні для освітньої системи України загалом,

зокрема посади вчителів(-ок) англійської мови, математики та фізики, а також асистентів(-ок) учителя(-ки), зокрема для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

Освітнє середовище

Досвід співфінансування, бюджетування реформи з боку засновника. Співфінансування відбувається коштом міського бюджету. Заклад отримав разову субвенцію у 5 мільйонів гривень від Вінницької міської ради на купівлю обладнання та облаштування освітнього простору.

Організація освітнього простору. Найпростіше укриття КЗ “ВТЛ” розташоване в цокольному приміщенні основного корпусу та вміщує до 160 осіб. Воно облаштоване відповідно до вимог ДСНС, має меблі та доступ до Інтернету, однак не дає змоги одночасно розмістити всіх учнів(-ениць). Для організації очного навчання в одну зміну ліцей співпрацює з трьома сусідніми закладами, укриттями яких користуються учні(-ениці).

Матеріально-технічна база закладу оновлюється за кошт державних субвенцій, місцевого бюджету та грантових програм, зокрема придбано обладнання для природничих кабінетів, STEM-лабораторій, мультимедійне та комп’ютерне обладнання, генератори резервного живлення. У 2023–2025 роках проведено поточні ремонти навчальних приміщень. Будівля ліцею є пам’яткою архітектури та потребує капітального ремонту, який наразі обмежений умовами воєнного стану.

У закладу відсутній власний спортивний майданчик і простір для організації позашкільних активностей.

“Якщо про гуртки: у нас приміщення і подвір’я невеликі. Власного спортивного майданчика не маємо — ми у центрі міста, історична будівля. Скільки би не піднімали це питання — на жаль, поки його не вирішили. Є спортзали, є майданчики поруч. Все ж, баскетбол діти хочуть — і займаються у секції. Із нестандартного для закладу — у нас є танцювальний гурток в ІТ-студії”.

(Інтерв’ю з директоркою закладу)

Хороші практики та вивчені уроки

Комунікація і залучення. У закладі була вибудована системна комунікація з батьками/опікунами(-ками), учнями(-еницями), педагогами(-инями) та адміністрацією щодо впровадження профільної старшої школи. Регулярні зустрічі, обговорення та консультації дали змогу зменшити рівень недовіри й опору до змін та сформувати спільне розуміння цілей реформи. Для координації процесу було створено робочу групу, яка напрацьовувала сценарії впровадження передпілоту з урахуванням інтересів усіх залучених сторін.

Професійний обмін для педагогів(-инь). Педагогічні працівники(-ці) брали участь у поїздках до інших регіонів для ознайомлення з моделями профільної старшої школи, а також підтримували регулярну комунікацію з колегами(-инями) з інших ліцеїв. Це дало змогу вчителям(-кам) вивчати практичний досвід впровадження профілізації, аналізувати його переваги й труднощі та адаптувати успішні рішення до умов власного закладу. У результаті підвищився рівень професійної готовності педагогів(-инь) до роботи в нових форматах.

Лідерство адміністрації. Адміністрація закладу відіграла ключову роль у процесі змін. Директорка брала участь у спеціалізованих тренінгах із моделювання профілів старшої школи та стратегічного управління. Отримані знання були інтегровані в роботу управлінської команди та використані для планування розвитку закладу.

Раннє профільне орієнтування. У закладі були запроваджені курси доліцейної підготовки для учнів(-ниць) основної школи. Вони дали змогу школярам(-кам) заздалегідь ознайомитися зі змістом різних профілів, оцінити власні інтереси та навчальні можливості. Ця практика сприяла свідомішому вибору освітньої траєкторії під час вступу до ліцею та зменшенню випадків зміни профілю під час навчання.

Кар'єрне орієнтування. Ліцей пілотує програму кар'єрного орієнтування в межах ініціативи DECIDE, поєднуючи її з регулярними візитами представників(-ць) університетів. Зокрема, студенти(-ки) та викладачі(-ки) КНУ імені Тараса Шевченка проводили зустрічі з учнями(-ницями), презентуючи IT-спеціальності. Учні(-ениці) також мають змогу безпосередньо ознайомитися з різними сферами діяльності через екскурсії на виробництво та візити до ліцею професіоналів(-ок) з різних сфер. Крім цього, планується створення профорієнтаційного хабу.

Мережування. Заклад брав участь у передпілоті разом із 30 іншими ліцеями. У межах цієї мережі сформувалася професійна спільнота керівників(-ць) і команд, яка забезпечувала регулярний обмін досвідом, ідеями та управлінськими рішеннями. Спільні заходи та зустрічі сприяли поширенню ефективних практик і підвищенню якості впровадження профільної старшої школи.

Кейс № 2. Хустський багатoproфільний ліцей № 1 імені Івана Магули

Характеристика громади

Громада	Хустська міська територіальна громада, Закарпатська область
Тип громади	Міська громада
Чисельність населення	80 858 осіб
Частка дітей 10–17 років	12,9% (3 612 осіб)
Власні доходи на одну особу (2025)	7 139 грн
Видатки громади на одного учня(-еницю) (2025)	37 118 грн
Економічний профіль	Промисловість (харчова, деревообробна), торгівля й логістика, туризм і рекреація, малий і середній бізнес, сфера послуг
Опис освітньої мережі	5 гімназій, 20 ліцеїв, 4 заклади фахової передвищої освіти, 1 професійний коледж
Кількість ліцеїв у перспективній мережі	1 академічний ліцей

Характеристика ліцею

Повна назва	Хустський багатoproфільний ліцей № 1 імені Івана Магули
Адреса закладу	Україна, Закарпатська область, м. Хуст, вул. Корятовича, 2
Засновник	Хустська міська рада
Форма навчання	Очний формат
Проектна місткість	600 учнів(-ениць)
Фактична наповнюваність	571 учень(-ениця)
Контингент 5–9 класів	431 учень(-ениця)
Контингент 10–11 класів	169 учнів(-ениць)

Характеристика ліцею

Самоврядування	Функціонує, однак не дуже активне
Профілі навчання	Інформаційно-технологічний, природничий (хіміко-біологічний), суспільно-гуманітарний та лінгвістичний
Принцип зарахування	Вступ відбувається на основі конкурсу в 5 та 10 класах
Фінансова автономія	Так
Видатки за 2024 рік	31,5 млн грн
Бюджет на 2025 рік	26,3 млн грн
Видатки на учня(-еницю) в закладі	55 472 грн
Спеціалізовані кабінети	Математики (5), фізики (1), хімії (1), біології (1), української мови (6), іноземної мови (5), інформатики (3); медіатека (1); STEM-лабораторія (0); майстерня (1)
Матеріально-технічна база	45 комп'ютерів, 37 ноутбуків; 9 інтерактивних панелей; STEM-лабораторія відсутня; 1 медіатека
Педагогічний склад	У ліцеї працюють 53 педагогічні працівники(-ці), усі з вищою освітою; з них 41 — спеціалісти(-ки) вищої категорії, 17 мають звання вчителя(-ки)-методиста(-ки), 2 — заслужених учителів(-ок) України
Психолог(-иня) / соцпедагог(-иня)	1 психологиня, 1 соціальна педагогиня
Безпека	Є укриття у підвальному приміщенні, але не повністю облаштоване для продовження освітнього процесу
Субвенція на обладнання	Інформація відсутня
Участь в експериментальному проєкті “Профільна середня освіта”	I етап (2025/2026 н.р.) — статус: учасник. II етап (2026/2027 н.р.) — статус: станом на зараз участь підтверджена.

Досвід впровадження реформи**Вибір профілів**

Ліцей було засновано 1956 року як школу-інтернат для дітей-сиріт і напівсиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, з акцентом на набуття професійних навичок. 1991 року заклад було реорганізовано у гімназію-інтернат, завданням якої було навчання обдарованих дітей області. 2025 року ліцей увійшов у топ-100 кращих шкіл України за підсумками НМТ (51 місце), став першим у рейтингу серед шкіл Закарпатської області.

Ліцей мав профільне навчання у старшій школі до впровадження передпілоту, однак кількість профілів була меншою — 2–3 класи на паралелі та відповідна кількість профілів. Для передпілоту було створено чотири профілі з акцентом на вказані предмети: інформаційно-технологічний (математика, інформатика), природничий (хімія, біологія), суспільно-гуманітарний (історія) та лінгвістичний (українська та англійська мови).

Протягом року, що передував передпілоту, було проведено кілька хвиль опитувань учнів(-ениць) дев'ятих класів про їхні зацікавлення та потреби. Опитування відбувалися через Google Форми, де діти мали обрати бажані предмети зі списку та у форматі відкритих питань про те, які курси вони хотіли би вивчати. Паралельно з цим психологиня створювала індивідуальні професійні карти учнів та учениць.

“Ми свідомо не називали вчителів у анкетах і не прив’язувалися до конкретних класів. Не хотіли, щоби діти вибирали “за компанію” або “бо я хочу бути з цим класним керівником”. Формували профілі на основі предметів, а вже потім — класи”.

(Інтерв'ю з представниками(-цями) адміністрації)

Природничі предмети як профільні учні(-ениці) обирали рідше, тож при створенні STEM-профілю орієнтувалися не лише на вибір дітей, а й на потребу забезпечити повний спектр профілів в академічному ліцеї, який заплановано як єдиний у громаді.

До вибору профілів активно долучалися батьки. Було проведено щонайменше три хвили батьківських зборів з батьками дев'ятих класів — у листопаді, квітні й серпні, — під час яких адміністрація презентувала перелік профілів та можливі навчальні плани. У планах ліцею — лишити набір профілів сталим.

Кар'єрне орієнтування

У ліцеї систематично триває робота з професійної орієнтації, зокрема допрофільної, яка передбачає організацію зустрічей з представниками(-цями) поширених професій (медицина, юриспруденція, журналістика, економіка), а також проведення презентацій закладів фахової та вищої освіти. Ці заходи відбувалися напередодні вибору профілю навчання, щоби підтримати учнів(-ениць) у процесі прийняття усвідомленого рішення.

“У нас був не лише один шанс — у нас було дуже багато шансів. Кожні 2–3 тижні був якийсь тест. І це дуже добре, тому що ми, діти, часто змінюємо свої думки. Я дуже вдячна за те, що нам дали багато шансів зробити помилки, побачити різне. Наше рішення було дуже усвідомленим, не випадковим”.

(Інтерв'ю з представниками(-цями) адміністрації)

Ліцей долучено до національного пілотування системи кар'єрного орієнтування дітей і підлітків, що реалізується Швейцарсько-українським проектом DECIDE. Пілот передбачає, зокрема, підготовку кар'єрних радників(-ць) у школах та інтеграцію в навчальні плани курсу за вибором “Професії” для учнів(-ениць) 8–9 класів, який допомагає підліткам краще зрозуміти свої інтереси та спробувати різні види діяльності.

Вибіркові курси

На основі пропозицій учительства, які вибіркові курси вони могли би та хотіли би викладати, та орієнтуючись на те, які курси отримали гриф МОН або мали його отримати, ліцей сформував список із 14 предметів за вибором. З них було обрано дев'ять. Із запропонованого списку учні та учениці мали обрати по два предмети — один для поглиблення профілю та один поза профілем.

Вибір відбувався під час загального зібрання у ліцеї (офлайн) у серпні. Кожен курс коротко (протягом близько п'яти хвилин) презентував(-ла) його вчитель(-ка), відтак діти мали зробити свій вибір. Частина учнів(-ениць) не змогли потрапити на курси, які хотіли обрати, бо там уже не було вільних місць, або навпаки — на курс записалися замало учнів(-ениць) і він не відбувся. Деякі учні та учениці не змогли взяти участь у процесі вибору, бо він відбувався офлайн протягом одного дня.

За рішенням педагогічної ради курси за вибором оцінюються (крім одного — “Кар’єрне консультування”). У ліцеї викладаються курси “Природознавство” та інтегрований курс літератур. Курс “Природознавство” було запропоновано адміністрацією за згоди вчительства; інтегрований курс української та зарубіжної літератур було запропоновано вчителькою, яка виявила бажання його викладати. Курс “Природознавство” викладає двоє вчителів (різних предметів), щоби вони могли порівнювати свій викладацький досвід та ділитися напрацюваннями.

Учні та учениці задоволені змогою обирати курси: для декого це можливість поглибити ті аспекти профілю, які важливі саме для них, або підготуватися до складання НМТ з обов’язкових чи профільних предметів; пріоритезувати час на важливі предмети завдяки непрофільним, які інтегруються; навчальна активність без психологічного тиску.

Зміст цих курсів також отримав схвальні відгуки. Учні(-ениці) цінують у курсах за вибором змогу вільно висловлювати власну думку під час обговорень, практичну спрямованість та здобуття навичок для реального життя.

“На курсах за вибором комфортна атмосфера. Там ми говоримо — урок повністю складається з розмови, і ми не боїмося говорити свою думку. Вона не оцінюється, і ти не боїшся сказати щось не те, бо кожна думка має право на існування”.

(Фокус-групова дискусія з учнями і ученицями)

Вчителі(-ки) позитивно оцінюють як можливість обирати предмети, так і власне курси, що їх вони викладають, однак вказують на дуже високий обсяг додаткового навантаження, пов’язаний із впровадженням реформи. Батьки позитивно сприйняли зміни щодо вибіркових курсів. Дізнавшись після початку навчального року, що таке курси за вибором, батьки самі почали пропонувати ідеї щодо них: курси з менеджменту, лідерства тощо.

Підготовка вчителів(-ок)

Для викладання інтегрованих курсів та курсів за вибором учителі(-ки) проходили навчання від розробників(-ць) модельних навчальних програм цих курсів (“Зміст”).

Протягом навчального року відбуваються щомісячні зустрічі педагогів(-инь), що викладають за модельними навчальними програмами, розробленими проєктом “Зміст”, для методичної підтримки та збору зворотного зв’язку.

Найбільше труднощів із підготовкою до викладання інтегрованих курсів виникає у вчителів(-ок) природничих наук, оскільки курс об’єднує багато предметів. Це ускладнюється тим, що у передпілоті у вчителів(-ок) не було багато часу для ознайомлення з навчальною програмою та методичними матеріалами перед початком навчального року. Деякі з профільних курсів за вибором містять матеріал, який виходить за межі кваліфікації вчителя(-ки) та потребує курсів підвищення кваліфікації, які включатимуть не лише методичну підготовку, але й вивчення змісту курсу.

Частина вчителів(-ок) проходить навчання щодо створення авторських навчальних програм із проєктом “Зміст”. Підготовка до викладання нових курсів та навчання щодо створення власне навчальних програм відбувається як частина професійного розвитку вчителів(-ок) та не оплачується додатково.

Організація освітнього процесу

Усі курси за вибором стоять у розкладі на один час — шостим уроком в один із днів. Усі 10 класи в цей час розходяться по змінних групах відповідно до обраних предметів. Завдяки цьому вдалося уникнути “вікон” та накладок у розкладі. Мінімальний розмір змінної групи — 14 учнів(-ениць) — визначався з огляду на кількість дітей на паралелі та фінансову спроможність ліцею.

Труднощі із формуванням розкладу пов’язані не з предметами за вибором, а з браком навчальних приміщень (особливо з огляду на ремонт частини кабінетів у межах передпілоту), невеликим розміром спортивної зали. Навчальне навантаження вчительства було визначено у травні попереднього навчального року, а години предметів за вибором були додатковими до основного навантаження, тож ризиків нестачі годин навантаження, якщо якісь із курсів не буде обрано, не було.

Освітнє середовище

Досвід співфінансування, бюджетування реформи з боку засновника. Громада є фінансово спроможною, однак під час повномасштабного вторгнення демографічна та фінансова ситуація у ній ускладнилися. Ремонти приміщень та закупівлю обладнання в межах передпілоту оплачено з державної цільової субвенції. З місцевого бюджету засновник підвищив надбавки педагогам(-иням) ліцею до 30% (проти 15–25% у решті закладів громади) ще до офіційних рекомендацій МОН та оплачує години варіативної складової на курси за вибором.

Організація освітнього простору. У ліцеї працює кабінетна система. У межах передпілоту відбувся ремонт навчальних приміщень в одному з корпусів ліцею, який планується виокремити як STEM-корпус. Буде обладнано загальну STEM-лабораторію та окремі кабінети для вивчення природничих предметів (фізики, хімії, біології).

Хороші практики та вивчені уроки

Інтенсивна підготовка до вибору профілів. Протягом усього навчального року, що передував 10 класу, відбувалась систематична (повторювана та детальна) комунікація з учнями(-еницями) та батьками/опікунами(-ками) про затвердження переліку профілів та учнівського вибору профілю. Часті повторення профорієнтаційних опитувань спонукали учнів та учениць приділити час і увагу вибору профілю, обдумати різні опції.

Пробний період для вибірових курсів. На початку першого семестру (2–3 тижні), поки тривав процес доформування розкладу, учні(-ениці) мали змогу відвідати уроки з кількох вибірових курсів та фінально визначитися з рішенням, на який із них записатися.

Збір зворотного зв'язку про нові курси з передпілоту. У жовтні в ліцеї проводилося опитування учнів та учениць про їхнє враження від нових курсів (інтегрованих в інваріантній частині навчального плану та за вибором), а також побажання щодо курсів, які варто запровадити в майбутньому.

“Батьківські дні”. Щомісяця в план роботи закладається день, коли батьки можуть вільно прийти на уроки без попередження. Це спрощує комунікацію між батьками та вчителями(-ками), бо перші можуть особисто спостерігати за освітнім процесом та своїми дітьми у класі.

Консультаційні години. Щомісяця один день оголошується “батьківським”, а щодня з 13:30 до 14:30 вчителі(-ки) відкриті для спілкування в кабінеті. З адміністрацією батьки можуть спілкуватися будь-коли; для директорки окремий прийомний день не визначається.

Вибір профільних предметів, а не профілю. Учні та учениці обирали не готовий профіль та відповідний профільний клас, а окремі предмети, які хотіли би вивчати поглиблено, без зазначення, хто саме з учителів(-ок) їх викладатиме. Так бажання залишитися у тому ж класі зі знайомими дітьми та вчителями(-ками) менше впливало на вибір профілю.

Групи самопідготовки як інструмент інтеграції. Деякі учні та учениці, що вступили до ліцею з інших закладів освіти, мають нижчий рівень академічних досягнень і стикаються з труднощами у перші місяці навчання. Групи самопідготовки учнів(-ениць) дають змогу скоротити цей розрив завдяки спільному навчанню та підтримці від тих, хто опанував матеріал, зокрема від учнів(-ениць) з інших класів, для яких відповідні предмети є профільними, а також сприяють інтеграції учнів(-ениць).

Активне залучення абітурієнтів(-ок). Перед стартом передпілоту ліцей (адміністрація та вчителі(-ки)) активно промотував вступ до 10 класу, оскільки для того, щоби передпілот відбувся, потрібно було мати близько 100 учнів(-ениць) на паралелі. Ліцей вивчає плани щодо продовження навчання не лише учнів(-ениць) дев'ятих класів, які навчаються у закладі, але й їхніх однолітків(-ок) з інших шкіл громади, та проводить інформаційну кампанію у соціальних мережах, щоби зацікавити потенційних вступників(-ць) з інших шкіл.

Кейс № 3. Запорізький “Козацький ліцей”

Характеристика громади

Громада	Запорізька міська територіальна громада
Тип громади	Обласний центр (прифронтна територія)
Чисельність населення	628 751 особа
Частка дітей 10–17 років	8,3% (52 060 осіб)
Власні доходи на одну особу (2025)	15 371 грн
Видатки громади на одного учня(-еницю) (2025)	40 447 грн
Економічний профіль	Промисловість (металургійна, енергетична, нафтопереробна, машинобудівна, гірничодобувна, харчова), малий і середній бізнес
Опис освітньої мережі	Заклади загальної середньої освіти, заклади професійно-технічної та фахової передвищої освіти; великі заклади вищої освіти регіонального значення
Кількість ліцеїв у перспективній мережі	Інформація уточнюється

Характеристика ліцею

Повна назва	Запорізький “Козацький ліцей” Запорізької міської ради Запорізької області
Адреса закладу	м. Запоріжжя
Засновник	Запорізька міська рада
Форма навчання	Змішаний формат “тиждень через тиждень” (з жовтня 2023 року)
Профілі навчання	Історико-правознавчий, природничий (хімія, біологія, фізика), гуманітарний
Принцип зарахування	Конкурсний відбір
Безпека	Прифронтне розташування, навчання частково дистанційне

Характеристика ліцею

Субвенція на обладнання	10 млн грн на оснащення кабінетів і лабораторій природничо-математичного напрямку
Управлінська команда	Директорка та три заступники(-ці): з навчальної, методичної та виховної роботи
Психологічна служба	Передбачено 3 ставки практичних психологів(-инь), фактично працюють двоє; ставка соціального педагога(-ині) вакантна
Надбавки педагогам(-иням)	Запорізька ОВА: до 35 років — 35%, від 35 до пенсійного віку — 25%, пенсійного віку — 10%
Участь в експериментальному проєкті “Профільна середня освіта”	I етап (2025/2026 н.р.) — статус: учасник. II етап (2026/2027 н.р.) — статус: станом на зараз участь підтверджена.

Досвід впровадження реформи**Вибір профілів**

До участі у передпілоті ліцей мав релевантний досвід впровадження профільного навчання. У процесі передпілоту ліцей сформував три профілі: історико-правознавчий, природничий (хімія, біологія, фізика) та гуманітарний. Підготовка до вибору профілів розпочалася ще з січня попереднього року: учнів(-ениць) опитували про плани вступу та предмети НМТ, і на основі цих даних формували профілі з урахуванням реального попиту.

Адміністрація провела загальношкільні збори за участі батьків і дітей, де у живому форматі відповідала на запитання про зміст реформи, перелік профілів та можливості вибіркового курсів.

Кар’єрне орієнтування

Ліцей має підписаний договір про співпрацю із Запорізьким національним університетом (історичним та юридичним факультетами). На базі школи вже третій рік проводиться “Школа юних правознавців”: протягом тижня викладачі(-ки) юридичного факультету читають лекції, організовують ігрові заняття, а в другій половині дня діти їдуть на екскурсії — до адміністративного та апеляційного судів, криміналістичного центру, кінологічного клубу. Спільно з викладачами(-ками) університету планується розробка курсу “Історія рідного краю” для 7–11 класів.

Робота з кар’єрного орієнтування охоплює також проєкт “Еліта UFuturе” з відвідуванням підприємств, курс фінансової грамотності від викладачів(-ок) університету та залучення батьків-фахівців(-чинь) для зустрічей з учнями(-еницями).

Вибіркові курси

У 10 класі впроваджено три вибіркові курси:

- “Написання есе” — учні(-ениці) називали його найпопулярнішим через корисність для вступу. Двоє вчителів(-ок) пройшли спеціальне навчання в Києві.
- “Соціальне шкільне підприємництво” — учні(-ениці) їздять до бізнес-лабораторій (3D-принтери, стартапи), генерують власні бізнес-ідеї.
- “Виготовлення етновиробів” — творчий курс для “розвантаження” у п’ятницю.

Запис відбувався через Google Форми з обмеженням 22 особи на групу. Учні(-ениці) мали ухвалити рішення на першому тижні очного навчання. Після здійснення вибору змінити курс неможливо.

“У нас буде більший вибір, якщо формувати змінні групи. Діти з різних класів можуть зібратися на один курс вільного вибору. І тоді цей курс буде існувати. Якщо записалось п’ять дітей, то ніхто нам цю групу не відкріє”.

(Фокус-групова дискусія з вчителями і вчительками)

Підготовка вчителів(-ок)

Учителі(-ки) проходили онлайн-курси підготовки до передпілоту. Найкориснішими вони називають модулі з підготовки навчально-методичної документації, складання навчальних планів і формування стратегії розвитку закладу. Окремо проводилися зустрічі, присвячені підтримці ментального здоров’я педагогів(-инь). Взаємодію з командою підтримки вчителів(-ки) описують як партнерську: коли відповіді не було відразу, команда відкрито про це повідомляла та поверталася з уточненнями. За словами педагогів(-инь), вони сприймали це як спільну роботу, а не “навчання зверху”.

Водночас учителі(-ки) наголошують на потребі в готових міністерських програмах і методичних матеріалах (зошитах, інтерактивних додатках, діагностичних роботах). Попри інтерес до розробки власних курсів, наразі це складно реалізувати через брак часу та високе навчальне навантаження.

“Ми — практики, ми все можемо, але у нас немає для цього часу. Це важко. Вчителі запропонували курси, презентували їх, і вже відповідно до цього — запис учнів. Але щоби розробляти власні програми та курси, треба окремий час і оплата, а цього поки немає”.

(Інтерв’ю з директоркою закладу)

Організація освітнього процесу

Навчання організовано парами (блоками). Це вважають перевагою і учні(-ениці), і батьки, і адміністрація: діти мають менше домашніх завдань на день, а під час повітряних тривог вчитель(-ка) встигає пояснити більше. Протягом восьми уроків на день учні(-ениці) фактично мають чотири пари — це зручніше, ніж сім різних предметів протягом дня.

3 жовтня 2023 року заклад працює у змішаному форматі “тиждень через тиждень”: частина класів навчається очно, частина — дистанційно. Тижневий цикл обрали свідомо, бо при одноденних очних виходах діти здебільшого “перемикаються” на спілкування, а навчальний ритм не встигає сформуватися; натомість за тиждень клас входить у режим.

Батьки описують навантаження як дуже високе: 8–9 уроків щодня, додатково — підготовка до олімпіад і позаурочні заняття; часто діти лягають спати близько 00:00–02:00 і прокидаються о 06:00–07:00. “Вікон” у розкладі немає.

Управлінська команда складається з директорки та трьох заступників(-ць) (з навчальної, методичної та виховної роботи). У штаті передбачено три ставки практичних психологів(-инь), а фактично працюють двоє — через кадровий дефіцит і ризики очної роботи в прифронтовому Запоріжжі; ставка соціального педагога(-ині) вакантна. Розклад складають заступниця з навчальної роботи разом із залученою до процесу вчителькою історії. Директорка окремо наголошує на потребі кар’єрного(-ї) радника(-ці) для профорієнтування за профілями (це включає візити на підприємства, зустрічі з фахівцями(-чинями)), але такої посади немає в переліку, а рівень оплати є недостатнім для залучення кваліфікованої людини. Водночас Запорізька ОВА запровадила надбавки для педагогів(-инь), що частково підтримує залучення молодих спеціалістів(-ок).

Освітнє середовище

Досвід співфінансування, бюджетування реформи з боку засновника. Ліцей отримав 10 млн грн на оснащення кабінетів і лабораторій природничо-математичного напрямку. Учителі(-ки) природничих дисциплін були повністю залучені до добору обладнання.

Організація освітнього простору. Ключовий виклик — організація закупівель: складні процедури, обмеження за критеріями (зокрема щодо походження обладнання) та потреба одночасно забезпечити якість і сучасність оснащення. Обласна військова адміністрація надала додаткове приміщення для нових лабораторій; наразі там триває ремонт. Після завершення робіт ліцей планує сформувати сучасне освітнє середовище з окремими кабінетами й лабораторіями з хімії, біології та фізики. Педагоги(-ні) також декларують готовність викладати інтегровані курси (зокрема хімія-біологія, хімія-фізика).

Хороші практики та вивчені уроки

Парний розклад. Проведення уроків парами є однією з найбільш позитивно оцінених змін в організації навчання, яку підтримують усі учасники(-ці) освітнього процесу. Протягом восьми уроків на день учні(-ениці) фактично мають чотири пари — менше предметів, менше домашніх завдань, більше часу на засвоєння теми. Батьки підкреслюють і практичний бік: діти беруть із собою менше підручників, а вчителі(-ки) встигають донести матеріал попри перерви на перебування в укриттях під час повітряних тривог. Учні(-ениці) зазначають, що парний формат забезпечує комфортний ритм дня: замість постійного перемикавання між різними предметами можна зосередитися на кількох.

“У дитини зараз в 10 класі парні уроки — це дуже класно. У тебе в день менше предметів, більше часу на вивчення, перевірку. Їм так набагато простіше. Коли у тебе вісім уроків, але це буде чотири пари — це супер”.

“Розклад у нас дуже комфортний, тому що уроки стоять парами. Ти не одразу перемикаєш фізкультуру, алгебру, а потім історію”.

(Фокус-групова дискусія з учнями і ученицями)

Формат змішаного навчання “тиждень через тиждень”. Ліцей самостійно розробив модель змішаного навчання, за якою класи чергуються потижнево: один тиждень — очне навчання з повним розкладом та додатковими заняттями, наступний — дистанційне. Адміністрація свідомо відмовилася від одноденних виходів, бо за один день діти не встигають увійти в робочий ритм. За тиждень діти адаптуються, вибудовують режим і навчання стає повноцінним.

“З дітками дуже важко, коли вони довго не ходили до школи, і вивезти їх на один день — це ні про що. Тому що вони цей день просто будуть обійматися, і вчителі абсолютно не будуть потрібні. А за тиждень воно трошки виходить”.

(Інтерв'ю з директоркою закладу)

Співпраця з університетами. Ліцей співпрацює із Запорізьким національним університетом, реалізуючи спільні освітні та профорієнтаційні ініціативи. Партнерство поєднує практичне знайомство учнів(-ениць) із професіями та спільну розробку профільних навчальних курсів. Така модель взаємовигідна: ліцей отримує якісне кар'єрне орієнтування та доступ до фахових ресурсів, а університет — мотивованих вступників(-ць).

Залучення вчителів(-ок) до вибору обладнання. Під час освоєння 10 млн грн субвенції на оснащення кабінетів і лабораторій природничо-математичного напрямку адміністрація повністю залучила профільних учителів(-ок) до процесу вибору. Педагоги(-ні) самостійно складали перелік необхідного обладнання, вивчали та аналізували пропозиції постачальників, оцінювали якість і відповідність потребам навчального процесу. Такий підхід дав змогу придбати саме те обладнання, з яким учителі(-ки) реально працюватимуть, а не нав'язане “зверху”.

Ігрові та практичні методи навчання. Учні(-ениці) особливо високо оцінюють уроки, де учителі(-ки) використовують експериментальний та ігровий підходи. Наприклад, на фізиці вчитель(-ка) проводить досліди з кульками, вагончиками та стрибунцями, пояснюючи закони механіки доступною мовою, а не абстрактними термінами. На дистанційних лабораторних замість відео з YouTube вчитель(-ка) надає посилання на інтерактивні платформи, де учні(-ениці) самостійно моделюють експерименти. Кар'єрне орієнтування також має практичне спрямування: вчитель(-ка), відповідальний(-а) за цей напрям, організовує для старших класів відвідування підприємств, що допомагає дітям побачити професії “зсередини”.

“Дуже багато всяких експериментів. Надували кульку, запускали і дивилися... Вагончики їздили, і ми причіпляли їх і дивилися — чому він їде повільніше, чому швидше. Вчитель фізики все це доступно пояснював не якимись незнайомими термінами, а такими словами, які ми можемо зрозуміти. У нього дуже цікаві уроки”.

(Фокус-групова дискусія з учнями й ученицями)

Кейс № 4. Ліцей № 241 “Голосіївський” міста Києва

Характеристика громади

Громада	Київська міська територіальна громада
Тип громади	Місто зі спеціальним статусом (столиця України)
Чисельність населення	3,6 млн осіб
Частка дітей 10–17 років	8,6% (близько 310 тис. осіб)
Власні доходи на одну особу (2025)	26 807 грн
Видатки громади на одного учня(-еницю) (2025)	46 980 грн
Економічний профіль	Фінансові послуги, торгівля, IT-індустрія, сфера послуг. У столиці зосереджена велика кількість великих платників податків у різних сферах
Опис освітньої мережі	675 закладів середньої освіти, 97 закладів професійної (професійно-технічної) освіти, 119 закладів вищої освіти, 55 коледжів
Кількість ліцеїв у перспективній мережі	30 академічних ліцеїв

Характеристика ліцею

Повна назва	Ліцей № 241 “Голосіївський” міста Києва
Адреса закладу	Київ, вул. Голосіївська, 12
Засновник	Київська міська рада
Форма навчання	Очний та дистанційний формат
Проектна місткість	Невідома
Фактична наповнюваність	1 175 учнів(-ениць)
Контингент 5–9 класів	940 учнів(-ениць)
Контингент 10–11 класів	235 учнів(-ениць)

Характеристика ліцею

Профілі навчання	Математичний, біологічний, історичний
Принцип зарахування	Ліцей є селективною школою — до 5 та 9 класів організовано конкурсний відбір учнів(-ениць)
Фінансова автономія	Відсутня
Видатки за 2024 рік	Інформація відсутня
Бюджет на 2025 рік	Інформація відсутня
Видатки на учня(-еницю) в закладі	Інформація відсутня
Спеціалізовані кабінети	Математики (9), фізики (2), хімії (1), біології (1), української мови та літератури (8), іноземної мови (10)
Матеріально-технічна база	Облаштовано STEM-лабораторію, а також 3 майстерні; 15 навчальних кабінетів оснащено інтерактивними поверхнями
Педагогічний склад	Педагогічний колектив — 66 фахівців(-чинь), з яких 42 — вчителі(-ки) 5–12 класів. Більше половини педагогічних працівників(-ць) (47) мають стаж роботи понад 20 років
Психолог(-иня) / соцпедагог(-иня)	Психологічний супровід освітнього процесу забезпечують двоє практичних психологів(-инь)
Безпека	Працює укриття; інформацію про його місткість та умови обладнання школа не надала
Субвенція на обладнання	Не використана засновником
Участь в експериментальному проєкті “Профільна середня освіта”	I етап (2025/2026 н.р.) — статус: учасник. II етап (2026/2027 н.р.) — статус: відмовився від участі.

Досвід впровадження реформи**Вибір профілів**

До участі у передпілоті ліцей вже мав релевантний досвід впровадження профільного навчання за математичним та біологічним профілями. Учні та учениці починають навчатись за профілями вже у восьмому класі. Під час передпілоту ліцей також обрав ці два профілі. Крім цього, було додано третій профіль — історичний. В інтерв'ю з адміністрацією учасники(-ці) зазначили, що хотіли би впроваджувати комбіновані профілі, наприклад, біотехнологічний напрям. Основним викликом для впровадження комплексних профілів є залучення учнів(-ениць). Зі слів представниць адміністрації, учні та учениці переважно обирають математичний напрям, а не біологічний. Крім того, вони схильні обирати фокус на

одному предметі, а не комбінований напрям, оскільки вбачають у цьому можливість краще підготуватись до НМТ.

Підготовка до вибору профілів почалась з кінця навчального року перед стартом передпілоту. Зокрема, адміністрація та класні керівники(-ці) проводили зустрічі з батьками/опікунами(-ками), де розповідали про профілі та вибіркові курси. На початку 10 класу учні та учениці отримали форму, в якій могли обрати профілі та вибіркові курси.

На думку адміністрації та вчительства ліцею, учні(-ениці) та їхні родини у виборі профілів переважно керувались планами щодо вступу до вищої освіти та пріоритезували предмети, які планують скласти на НМТ. Учні та учениці та їхні батьки підтвердили це спостереження. Водночас учні(-ениці) у фокус-групі також розповіли, що обирали профілі та вибіркові курси спираючись на власні інтереси.

Кар'єрне орієнтування

Учасники(-ці) фокус-груп серед батьків/опікунів(-ок) підтвердили, що у ліцеї активно проводиться кар'єрне орієнтування. Зокрема, у ліцеї запрошують батьків/опікунів(-ок) розповісти про їхні професії, проводять профорієнтаційне тестування, організовують участь у виставках з кар'єрного орієнтування, запрошують представників(-ць) університетів.

Водночас учасники(-ці) дослідження серед батьків/опікунів(-ок) вважають, що цього недостатньо. Наприклад, одна з респонденток зазначила, що потрібна системніша робота з кар'єрного орієнтування зі залученням представників(-ць) компаній, які працюють у сферах, важливих для відбудови (будівництво, енергетика тощо).

У ліцеї на момент проведення дослідження не було окремої посади кар'єрного(-ї) радника(-ці). Ці функції виконували одна із заступниць директорки та шкільні психологи(-ні). Під час фокус-групи з учнями(-еницями) учасники(-ці) ділились, що хотіли б отримувати в школі підтримку кар'єрного(-ї) радника(-ці).

Вибіркові курси

Наразі в ліцеї викладають вісім вибірових курсів різного спрямування (гуманітарні, математичні, природничі). Вчителі(-ки) викладають їх за програмами, запропонованими МОН.

Учні(-ениці) могли обрати чотири з восьми запропонованих вибірових курсів. Цікавим рішенням ліцею є обмежити вибір лише до тих курсів, які не є профільними для учнів(-ениць). Наприклад, учні(-ениці) з математичного профілю не могли обрати математичні вибіркові курси, а лише гуманітарні або природничі. Вчителі(-ки) ліцею поділились, що таке рішення обмежує вибір дітей, які хотіли би поглибити свої знання з предмета, надолужити освітні втрати та/або підготуватись до НМТ.

“Тобто ми проінформували, які пропонуємо курси, і запропонували кожній дитині обрати по чотири курси з цих восьми. Залежно від класів, розумієте? Наприклад, якщо це клас математичний, то математику їм не пропонували — у них і так достатньо годин математики. Якщо це клас біологічний чи історичний, то навпаки ми їм пропонували математику”.

(Інтерв'ю з представниками(-цями) адміністрації)

Учні(-ениці) на фокус-групі розповіли, що їм подобається ідея з вибірковими курсами, оскільки це можливість обрати самостійно, який предмет вивчати поглиблено. Водночас учні(-ениці) зазначили, що вони не отримали від адміністрації чи вчителів(-ок) детальних описів курсів перед тим, як зробити вибір. Через це багато учнів(-ениць) змінювали вибіркові курси після початку навчального року. Водночас така опція не була доступна для всіх — в одному класі дозволили змінювати вибіркові предмети, а в іншому — заборонили до кінця року.

Серед негативних зауважень про вибіркові курси учні(-ениці) зазначали, що курси не пропонують нових, зокрема ігрових, методів навчання. Зі слів учасників(-ць) фокус-групи, деякі вибіркові курси не дають змоги поглиблено вивчати певні теми, і весь час заняття присвячується вирішенню задач та завдань. Частина учнів(-ениць) була розчарована тим, що вибіркові курси не є курсами посиленої підготовки до НМТ.

Водночас не всі вчителі(-ки) отримують належний відгук від творців(-чинь) курсів. Наприклад, вчителька, яка викладає мовний курс, зазначила, що не отримала зворотного зв'язку на її зауваження про помилки в курсі. Також один із учителів(-ок), який викладає природничі курси, на фокус-групі поділився, що не зміг знайти збірник до вибіркового курсу, оскільки він не був доступним онлайн.

Вчителі(-ки) ліцею, крім позитивних відгуків, мають низку критичних зауважень про курси, надані на платформі “Зміст”. Попри бажання розробляти власні курси, вчителі(-ки) ліцею поки цього не роблять через низку обмежень:

- процес грифування програми складний і тривалий;
- процес створення програми — це додаткова робота без оплати;
- високе поточне навантаження на вчителів(-ок) (уроки, перевірка зошитів, класне керівництво).

Організація освітнього процесу

Батьки/опікуни(-ки) під час фокус-групи підтвердили, що діти мають високе навчальне навантаження та недостатньо часу на відновлення:

“Дітям дуже складно опанувати програму. Програма дуже важка, дуже насичена, я думаю, навіть перенасичена... сьогодні дали тему, завтра — самостійна, післязавтра — контрольна”.

(Фокус-групова дискусія з батьками і/або опікунами(-ками))

Вчителі(-ки), які взяли участь у фокус-групі, висловили занепокоєння, що скорочення годин на непрофільні предмети в освітній програмі передпілоту не дають змоги “нормально вивчати програму”. Водночас годин для вивчення профільних предметів вистачає лише на освоєння програми та підготовку до НМТ, а не на поглиблення знань.

“Програма скорочена, програма [...] в школі одна, на НМТ — інша. Година спецкурсу [з хімії] — одна. Ні про що. Тому що це просто одна година хімії замість двох або півтори. Одна година, щоби хоча би вписатися в програму”.

(Фокус-групова дискусія з вчителями і вчительками)

Створення оптимального розкладу в передпілоті було викликом для адміністрації. Розклад складали без “вікон”, оскільки батьки/опікуни(-ки) погано ставляться до “вікон”, адже під час них діти залишаються без нагляду та заняття.

Освітнє середовище

Організація освітнього простору. Оснащення освітнього середовища ліцею переважно здійснювалося у 2018–2020 роках. Станом на дату проведення інтерв'ю та фокус-груп, ліцей не мав змоги використати кошти для вдосконалення освітнього середовища для реформи (10 млн грн). Одним із викликів для отримання та використання коштів є складні процедури закупівель. Це ускладнює ефективне впровадження профільного навчання, особливо для викладання природничих дисциплін.

Хороші практики та вивчені уроки

Проведення вибору профілів через анкетування. Для учнів(-ениць) це рішення було вдалим способом для організації процесу і врахування їхніх потреб та інтересів.

Потреба у послідовному підході до зміни вибіркового курсів. Якщо в одному класі учні(-ениці) могли змінювати вибіркові предмети після початку навчального року, то в іншому — їм заборонили це робити до кінця року. Цей досвід продемонстрував, що важливо надати змогу усім учням(-еницям) змінювати вибіркові курси протягом певного визначеного періоду на початку навчального року.

Підготовка до вибору профілів. Уже в дев'ятому класі адміністрація та вчителі(-ки) пояснювали учням(-еницям) та їхнім батькам/опікунам(-кам), як буде відбуватись вибір профілів та яким буде наповнення профілів.

Кейс № 5. Балтський ліцей № 1 імені Олеся Гончара

Характеристика громади

Громада	Балтська міська територіальна громада, Одеська область
Тип громади	Міська громада
Чисельність населення	33 740 осіб
Частка дітей 10–17 років	11,2% (близько 3 779 осіб)
Власні доходи на одну особу (2025)	10 200 грн
Видатки громади на одного учня(-еницю) (2024)	47 074 грн
Економічний профіль	Сільське господарство, харчова промисловість, легка промисловість, малий і середній бізнес
Опис освітньої мережі	12 закладів середньої освіти, 1 заклад фахової передвищої освіти, 0 закладів вищої освіти
Кількість ліцеїв у перспективній мережі	4 академічні ліцеї

Характеристика ліцею

Повна назва	Балтський ліцей № 1 імені Олеся Гончара Балтської міської ради Одеської області
Адреса закладу	м. Балта, вул. Любомирська, буд. 296
Засновник	Балтська міська рада
Форма навчання	Очна та дистанційна
Проектна місткість	840 осіб
Фактична наповнюваність	820 учнів(-ениць)
Контингент 5–9 класів	462 учні(-ениці)
Контингент 10–11 класів	126 учнів(-ениць)

Характеристика ліцею

Профілі навчання	Філологічний (українська мова, поглиблення англійської), математичний, біологічний, історико-правознавчий
Принцип зарахування	Ліцей є селективною школою — до 5 та 9 класів організовано конкурсний відбір учнів(-ениць)
Фінансова автономія	Є
Видатки за 2024 рік	32,5 млн грн
Бюджет на 2025 рік	46,4 млн грн
Видатки на учня(-еницю) в закладі	39 622 грн
Спеціалізовані кабінети	Математики (4), фізики (1), хімії (1), української мови та літератури (5), біології (1), інформатики (2)
Матеріально-технічна база	70 комп'ютерів, 22 ноутбуки; STEM-лабораторія відсутня; 15 класів з інтерактивними поверхнями
Педагогічний склад	У ліцеї працюють 67 педагогічних працівників(-ць), з них 33 — вчителі(-ки) 5–12 класів. Значну частину колективу становлять досвідчені педагоги(-ні): 42 особи мають стаж роботи понад 20 років
Психолог(-иня) / соцпедагог(-иня)	Психологічний та інший супровід освітнього процесу забезпечують 1 психолог(-иня) і 1 соціальний педагог(-иня)
Безпека	Як укриття використовуються приміщення шкільної їдальні (місткість 500 осіб) та орендоване приміщення (місткість 320 осіб)
Субвенція на обладнання	10 млн грн
Участь в експериментальному проєкті “Профільна середня освіта”	I етап (2025/2026 н.р.) — статус: учасник. II етап (2026/2027 н.р.) — статус: станом на зараз участь підтверджена.

Досвід впровадження реформи**Вибір профілів**

Перед вибором профілів ліцей інформував учнів(-ениць) та їхніх батьків/опікунів(-ок) про профілі, які вони можуть обрати. Адміністрація та вчителі(-ки) розповідали про профілі на загальних зборах. Крім того, вчителі(-ки), які викладають у 10 класі, активно розповідали дітям про їхні профілі.

Вибір профілів відбувався через анкетування дітей у Google форми. Анкетування проходило у два етапи. Наприкінці дев'ятого класу діти вперше заповнили форму, висловили побажання щодо профілів навчання. Повторне заповнення форми відбулося на початку навчального року в 10 класі.

Фокус-групи показали: діти обговорюють вибір профілю з батьками/опікунами(-ками) і пов'язують його з майбутнім навчанням та професією. Хоча батьки й учні(-ениці) сприйняли участь у передпілоті з довірою, ліцей мав виклики — зокрема, потрібно було переконати родини, що діти зможуть підготуватися до НМТ. Важливість НМТ і конкурсних коефіцієнтів предметів також впливали на вибір профілю.

Зараз у ліцеї в передпілоті є чотири профілі, які вивчають три класи (один із класів вивчає одночасно два профілі):

- філологічний (українська мова, поглиблення англійської);
- математичний;
- біологічний;
- історико-правознавчий.

Профілі не є сталими: ліцей намагається реагувати на запити учнів(-ениць). Цього року до історичного профілю було додано право, оскільки збільшився запит на правничі спеціальності.

Кар'єрне орієнтування

У ліцеї проводиться систематична робота з професійної орієнтації. Школа співпрацює з місцевими підприємствами та організаціями у громаді, учні(-ениці) можуть відвідувати ці заклади та ознайомлюватися з різними професіями. Крім цього, ліцей залучає батьків до кар'єрного орієнтування — батьки/опікуни(-ки) можуть прийти до школи та розповісти про власну професію.

Вибіркові курси

Учням та ученицям, які беруть участь у передпілоті, запропонували п'ять курсів за вибором:

- теорія ймовірності і математична статистика;
- мова в просторі навколо нас;
- критичний аналіз тексту;
- практична географія;
- художня культура.

Вчителі(-ки) обирали курси з переліку загрифованих програм, відтак пропонували їх учням(-еницям), які робили вибір через опитування. Учні(-ениці) мали чотиритижневий адаптаційний період для зміни курсу, яким скористалися в деяких випадках.

Як і під час вибору профілів, у виборі курсів учні та учениці насамперед керувались планами щодо вступу до вищої освіти та вибором майбутньої професії, обираючи ті предмети, які складатимуть на НМТ. Крім цього, під час фокус-груп учні(-ениці) розповідали, що обирали вибіркові курси, які відповідають їхнім особистим зацікавленням та схильностям.

Учні(-ениці) зазначили, що їм подобаються вибіркові курси. Вони цінують нагоду “вивчати те, що цікаво” та ухвалювати рішення щодо власного майбутнього.

“Це якийсь крок у майбутнє, до того, що в тебе вже є вибір; що це не тільки програма, за якою навчаєшся, а що ти вже можеш для себе обрати те, що тобі більше подобається і що більше лягає до душі”.

(Фокус-групова дискусія з вчителями і вчительками)

Батьки/опікуни(-ки) також поділились, що їхні діти завдяки профільності та вибірковим курсам мають більше мотивації навчатись:

“Дитина стала відповідальнішою. Прийшла — і бігом за уроки. Все вона зошити дістає, пише... Зміни відчутні”.

(Фокус-групова дискусія з батьками і/або опікунами(-ками))

Вчителі(-ки) загалом задоволені програмами й комунікацією з авторами курсів, але зазначають, що підготовка до вибіркових курсів потребує більше часу, як порівняти з курсами зі стандартної програми. Попри інтерес до створення власних курсів, вчителів(-ок) стримує складний процес затвердження.

Підготовка вчителів(-ок)

Колектив пройшов підготовчі навчання для передпілоту, запропоновані МОН та платформою “Зміст”: адміністрація — курси з кар’єрного консультування, психології та стратегування, а вчителі(-ки) — підготовку до вибіркових курсів. Отримані знання адміністрація передавала колегам(-иням) через педагогічну студію.

Наразі адміністрація зазначає, що найбільший виклик для ліцею — знайти кваліфікованих учителів(-ок), особливо з математики та природничих наук.

Організація освітнього процесу

Практику змінних груп, коли діти з різних класів об’єднуються в профільні групи, в ліцеї почали впроваджувати ще до участі у передпілоті. Це дає змогу мати більше профілів, ніж класів (чотири профілі та три класи).

Адміністрація закладу поділилась в інтерв’ю, що для неї було важливо розмістити вибіркові курси в розкладі не на останніх уроках (наприклад, на сьомому чи восьмому), а раніше, оскільки це підвищує мотивацію дітей їх відвідувати. Створити розклад, який враховує вибіркові курси, адміністрації допоміг досвід організації змінних груп, адже ліцей впроваджував цю практику раніше.

Зараз розклад навчання учнів(-ениць) у передпілоті не містить “вікон”. У фокус-групі з батьками/опікунами(-ками) учасники(-ці) висловили занепокоєння щодо можливості мати “вікна” у розкладі, бо в такому разі діти перебувають у школі не зайняті та без нагляду вчителя(-ки). Також батьки припустили, що через “вікна” діти можуть раніше йти зі школи та пропускати наступні заняття. Батьки/опікуни(-ки) розповіли, що новий розклад спершу був

складним для дітей, оскільки їхнє навантаження збільшилось. Проте згодом учні(-ениці) адаптувались.

За організацію передпілоту відповідає заступниця директорки. В інших випадках відповідальними також були заступники(-ці) директорки, часто це 2–3 особи. В інтерв'ю адміністрація ліцею зазначила, що хотіла би запровадити роль куратора(-ки) паралелі. Ця людина мала би займатися лише підтримкою учнів та учениць 10 класу. Однак знайти фінансування для цього не вдалося.

Ліцей намагався ввести посаду кар'єрного(-ї) радника(-ці) та вніс відповідні зміни у штатний розпис (0,5 ставки), але не знайшов відповідного фахівця(-чині). Кар'єрне орієнтування забезпечують заступниця з виховної роботи, класні керівники(-ці) та профільні вчителі(-ки).

Освітнє середовище

Досвід співфінансування, бюджетування реформи з боку засновника. Ліцей отримав фінансування для розбудови освітнього середовища. Школа вже використала 9 з 10 мільйонів гривень. Єдиним викликом щодо освітнього середовища досі є потреба у капітальному ремонті будівлі школи. Місцеве самоврядування підтримує участь закладу у передпілоті, зокрема за допомогою співфінансування.

Хороші практики та вивчені уроки

Увага до потреб та інтересів учнів та учениць. Ліцей відреагував на потреби учнів(-ениць) та змінив один із профілів — до історичного профілю було додано правознавчий компонент.

Змінні групи. Особливістю ліцею є практика змінних груп, коли діти з різних класів об'єднуються в профільні групи. Це дає змогу мати більше профілів, ніж класів (чотири профілі та три класи). У школі створили змінні групи ще до початку участі в передпілоті реформи.

Кар'єрне орієнтування. Ліцей активно проводить заходи з кар'єрного орієнтування та залучає до них батьків/опікунів(-ок). Наприклад, батьки/опікуни(-ки) можуть розповісти про власну професію та/або допомогти організувати екскурсію для учнів(-ениць) до організації чи підприємства, де вони працюють.

Обмін знаннями у колективі. Адміністрація та вчителі(-ки) обмінюються знаннями, отриманими під час навчань для шкіл-учасниць передпілоту, у межах педагогічної студії.

Кейс № 6. Богодухівський ліцей № 2

Характеристика громади

Громада	Богодухівська міська територіальна громада
Тип громади	Міська громада, Харківська область, прифронтна територія
Чисельність населення	Згідно з останнім переписом — близько 30 тис. осіб; під час повномасштабного вторгнення населення зменшилося
Власні доходи на одну особу (2025)	Інформація уточнюється
Видатки громади на одного учня(-еницю) (2025)	Інформація уточнюється
Економічний профіль	Сільське господарство, переробна промисловість, малий і середній бізнес
Опис освітньої мережі	Заклади загальної середньої освіти; частина з них зруйнована або пошкоджена внаслідок обстрілів
Безпекова ситуація	Прифронтна громада; навчання в переважній більшості закладів — дистанційне

Характеристика ліцею

Повна назва	Богодухівський ліцей № 2 Богодухівської міської ради Харківської області
Адреса закладу	м. Богодухів, Харківська область
Засновник	Богодухівська міська рада
Форма навчання	Дистанційна (через прифронтний статус громади)
Профілі навчання	Філологічний, історичний, біологічний, математичний
Принцип зарахування	Без конкурсного відбору, набір з громади
Фінансова автономія	Відсутня (централізована бухгалтерія)
Видатки за 2024 рік	Інформація відсутня
Бюджет на 2025 рік	16,5 млн грн (оплата праці — 13,5 млн грн)
Видатки на учня(-еницю) в закладі	18 272 грн

Характеристика ліцею

Спеціалізовані кабінети	Математики (2), фізики (1), хімії (1), біології (1), української мови (1), іноземної мови (1), інформатики (1)
Матеріально-технічна база	68 комп'ютерів, 91 ноутбук, STEM-лабораторія, медіатека
Педагогічний склад	87 працівників(-ць), з яких 39 — вчителі(-ки) 5–12 класів. 52 педагоги(-ні) мають стаж понад 20 років
Психолог(-иня) / соцпедагог(-иня)	1 психологиня та 1 соціальна педагогиня
Безпека	Укриття площею 530 м ² на 706 осіб. Облаштовано за кошти NRC і FCA: дивани, нові парти, 4 кондиціонери-обігрівачі
Стан будівлі	Основна будівля закладу зруйнована 15 березня внаслідок чотирьох влучань дронів-камікадзе
Субвенція на обладнання	Не отримано (через дистанційну форму навчання)
Участь в експериментальному проєкті “Профільна середня освіта”	I етап (2025/2026 н.р.) — статус: учасник. II етап (2026/2027 н.р.) — статус: відмовився від участі (ОМС змінили тип (ступінь) закладу на гімназію).

Досвід впровадження реформи**Вибір профілів**

Заклад має тривалий досвід участі в пілотуванні освітніх реформ, зокрема впровадженні Нової української школи з 2017 року. Це сформувало в колективі культуру готовності до змін, тому участь у передпілоті була сприйнята як логічне продовження попередньої роботи.

Традиційно ліцей мав гуманітарне спрямування — філологічний та історичний профілі. У межах передпілоту відбулося переосмислення профільної структури: поряд із гуманітарними напрямами були сформовані математичний і біологічний. Наразі в закладі функціонують філологічний, історичний, біологічний і математичний профілі.

“Цього року ми побачили попит саме на математику і біологію... Хоча біологія це вибірковий предмет, діти таки погодилися, що будемо вивчати її поглиблено”.

(Інтерв'ю з представниками(-цями) адміністрації)

Вибір і формування профілів здійснювалися на основі опитувань учнів(-ениць) і батьків/опікунів(-ок), а також під час очних зустрічей. Учні(-ениці) та батьки керувалися планами щодо вступу до ЗВО та підготовкою до НМТ. Біологічний профіль обирали учні(-ениці), які планують вступ до медичних і фармацевтичних закладів, де біологія є профільним предметом і має вагомий коефіцієнт при вступі, що підвищує шанси на успішне складання НМТ.

Кар'єрне орієнтування

Ліцей має договори про співпрацю з Харківським політехнічним інститутом (ХПІ), Харківським національним університетом імені В. Н. Каразіна та Харківським національним педагогічним університетом імені Г. С. Сковороди. Співпраця охоплює проведення інформаційних та просвітницьких заходів, зустрічі з представниками(-цями) закладів вищої освіти, ознайомлення учнів(-ениць) з напрямками підготовки, освітніми програмами та можливостями подальшого навчання. У закладі регулярно проводять “дні з університетами”, ярмарки професій, зустрічі з центрами зайнятості та заходи з надання безоплатної правової допомоги.

Вибіркові курси

У 10 класі було впроваджено змінні групи для вивчення окремих предметів на профільному рівні та рівні стандарту. Найзатребуванішим став курс “Написання есе” — учні(-ениці) зазначають його корисність для вступу. Вибір курсів відбувався в межах годин навчального плану, що не потребувало додаткового фінансування на оплату праці.

Підготовка вчителів(-ок)

Більшість учителів(-ок) старшої школи пройшли навчання, яке організували МОН та Харківська академія неперервної освіти за кошти освітньої субвенції. Для впровадження профільних предметів, зокрема біології та математики, вчителі(-ки) додатково працювали над підвищенням кваліфікації та професійним самовдосконаленням, адже раніше ці предмети не викладали на профільному рівні. Заклад також долучився до програм підвищення кваліфікації від інших освітніх ініціатив, а деякі педагоги(-ні) зараз працюють над розробленням власних курсів за вибором.

Організація освітнього процесу

У ліцеї запроваджено блоковий (парний) розклад, за якого навчання організоване парами з урахуванням предметного навантаження. Складні та профільні дисципліни, зокрема математика, зазвичай ставлять на перші уроки, а предмети з меншим навантаженням — на пізніший час. Такий підхід дає змогу зменшити перевантаження протягом навчального дня і, за оцінкою адміністрації, добре сприймається учнями(-еницями), оскільки зменшує кількість різних предметів і обсяг щоденної підготовки.

У зв'язку з формуванням змінних груп у розкладі з'являються окремі “вікна” (зазвичай по одному на групу). Водночас адміністрація зазначає, що за умов дистанційного навчання це не створює критичних організаційних труднощів. Для організації навчального процесу ліцей використовує цифрові платформи “Наша школа” (платна, для формування розкладу) та “Мрія” (для управління освітнім процесом).

Водночас реалізація нових організаційних підходів актуалізувала питання кадрового забезпечення. Директорка наголошує на потребі перегляду штатного розпису та введенні окремих посад системного адміністратора(-ки) (для супроводу сайту та платформи “Мрія”), юриста(-ки) (для забезпечення закупівель і роботи з документацією) та кар'єрного(-ї) радника(-ці) (для кар'єрного орієнтування). Наразі ці функції виконують заступники(-ці) директора(-ки) або вчителі(-ки) інформатики в межах додаткового навантаження.

Освітнє середовище

Досвід співфінансування, бюджетування реформи з боку засновника. Через дистанційну форму навчання ліцей не отримав субвенцію у 10 млн грн на обладнання та меблі для профільного навчання. Адміністрація вважає це суттєвим викликом для розвитку матеріальної бази.

“...Хоча нам з усіх шкіл амбасадорів набагато важче це зробити через дистанційний формат. І ми теж трішечки не в рівних умовах, оскільки мало того, що ми постраждали, ми не отримали тієї допомоги, тих 10 мільйонів, які дали школам для облаштування. Нам сказали, що якби в нас хоча би змішаний формат був, то так... Але наша військова адміністрація на це не піде через близькість кордонів”.

(Інтерв'ю з директоркою закладу)

Основна будівля закладу була зруйнована 15 березня внаслідок чотирьох влучань дронів-камікадзе. Укриття площею 530 м² на 706 осіб вціліло та було облаштоване за кошти благодійних фондів NRC та FCA: придбано дивани, нові парти, встановлено чотири кондиціонери-обігрівачі. Саме в укритті заклад планує проводити заняття з надолуження освітніх втрат.

Організація освітнього простору. Заклад має STEM-лабораторію та медіатеку. Матеріально-технічна база налічує 68 комп'ютерів та 91 ноутбук, що дає змогу організувати дистанційне навчання. Засновник планує відбудову закладу, проте терміни залежать від безпекової ситуації.

Хороші практики та вивчені уроки

Парний розклад. Є однією з найбільш позитивно оцінених змін у межах передпілоту. Навчання організоване парами, що дає змогу зменшити кількість різних предметів протягом дня та рівномірніше розподілити навантаження на учнів(-ениць).

“У нас уроки йдуть парами, це дуже зручно. Це, по-перше, не таке перевантаження — не сім різних уроків, а все ж таки чотири чи три... Дітям це дуже подобається, вони дуже задоволені, менше підготовки”.

(Інтерв'ю з директоркою закладу)

Змінні групи. У закладі такі групи формуються на основі вибору учнів(-ениць) і працюють за спільним розкладом у дистанційному форматі. Це дає змогу залучати до занять учнів(-ениць) з різних класів без зміни класної структури. Така практика уможливорює гнучкість освітнього процесу й ефективну організацію дистанційного навчання.

“У нас чотири предмети — історія, українська мова, біологія, математика. Це те, що ми в межах своїх учнів, які виявили бажання вивчати це на профільному рівні, могли реалізувати саме як змінні групи. Учні, які захотіли вивчати математику поглиблено, і учні, які на “стандарт”. Це чотири предмети, і ми їх реалізували саме шляхом змінних груп. А далі вже вибудовували, виходячи з того тижневого навантаження дітей, їхні індивідуальні освітні траєкторії: хто буде вивчати поглиблено, хто буде на стандарті, і відповідно до цього будувався річний навчальний план”.

(Інтерв'ю з представниками(-цями) адміністрації)

Цифровізація. Платформи “Наша школа” та “Мрія” відіграють критично важливу роль в організації дистанційного навчання. Завдяки їх використанню закладу вдалося перевести основні управлінські й освітні процеси в цифровий формат, зокрема й роботу змінних груп. Це забезпечило стабільність навчального процесу та спростило координацію розкладу і комунікацію з учнями(-еницями).

Персоналізація навчання. У закладі системно вивчали освітні запити учнів(-ениць), проводячи багаторазові опитування щодо бажаних профілів навчання. Такий підхід був спрямований на максимальне врахування індивідуальних інтересів і навчальних планів учнів(-ениць).

“Ми проводили три чи може й п'ять разів опитування дітей щодо вибору їхніх профілів. Це важко зробити, бо нам треба вкластися в гранично допустиме навантаження. Скласти розклад, щоби задовольнити всіх і всі потреби, так би мовити. Такі от перші кроки для створення індивідуальних освітніх траєкторій”.

(Інтерв'ю з представниками(-цями) адміністрації)

Досвід пілотування. Дев'ятирічна участь закладу в пілоті базової школи в межах НУШ сформувала управлінську та педагогічну готовність до впровадження подальших змін. Цей досвід зменшив опір нововведенням і став підґрунтям для усвідомленого впровадження профільної старшої школи.

Навчання педагогічного складу. Педагогічний колектив проходив курси для управлінців(-ок), тренінги з HR-трансформацій, стратегічні зустрічі з представниками(-цями) Міністерства освіти і науки України та обговорення практик іноземних колег(-ині). Отримані кейси, порадики та методики комунікації реформ дали змогу закладу планувати власні освітні програми, розробляти інструменти опитування учнів(-ениць) і батьків/опікунів(-ок) та підходити до формування профільних курсів системніше.

Співпраця з міжнародними та благодійними організаціями. Завдяки партнерствам з Норвезькою радою у справах біженців через підрозділ “Бібліотека без кордонів” у ліцеї проводять регулярні зустрічі та заходи для учнів(-ениць). Фінська церковна організація FCA надала грантове фінансування (наприклад, на епоксидне покриття в укритті та меблі для занять з надолуження освітніх втрат). У межах співпраці з британською благодійною організацією проводяться тренінги для сприяння психоемоційному добробуту дітей і їхніх батьків/опікунів(-ок).

Співпраця із ЗВО. Заклад має укладені угоди та підтримує постійну співпрацю з низкою закладів вищої освіти, зокрема з педагогічним університетом імені Г. С. Сковороди, університетом імені В. Н. Каразіна та біотехнологічним університетом. Співпраця втілюється

через заходи з кар'єрного орієнтування, регулярні зустрічі з представниками(-цями) університетів і залучення фахівців(-чинь) до освітнього процесу. Така взаємодія відіграє особливу роль у підтримці профільного навчання, зокрема філологічного та біологічного напрямів.

Ліцей “Гармонія” в Боярці: першовідкривачі профільності в освіті

Заклад започаткував впровадження індивідуалізованих освітніх траєкторій з 2008 року. Спершу — як експериментальний майданчик обласного ІППО, згодом — у межах пілотування НУШ від початкової до базової школи.

Архітектура профільного навчання

Вибір профілю в закладі відбувається після дев'ятого класу. Вчителі(-ки) самостійно обирають курси з переліку модельних програм МОН, а потім презентують їх дітям і батькам. Профілі і предмети вибирають через двоетапні анкетування учнів та учениць і погодження навчальних планів з батьками/опікунами(-ками). Вибір курсів не обмежений профілем дитини: учні(-ениці) можуть слухати будь-які дисципліни незалежно від профільного треку. Для кожного учня(-ениці) класний(-а) керівник(-ця) оформлює індивідуалізовану освітню траєкторію, яка містить персональний потижневий розклад.

Індивідуалізована освітня траєкторія

Основний принцип побудови розкладу: усі масові профільні предмети проходять одночасно для всього потоку. Наприклад, українська мова проводиться одночасно у семи групах із сімома вчителями(-ками), що дає змогу “розвести” учнів(-ениць) без конфліктів у розкладі. Менш популярні профілі, як-от фізика або хімія, групують по 8–15 учнів(-ениць) і зазвичай ставлять на перші або останні уроки

Гнучкість моделі

Також передбачено міжпрофільну мобільність. Перший семестр 10 класу ліцей розглядає як адаптаційний: учні(-ениці) можуть змінювати рівень предмета, групу, вчителя(-ку) або курс за вибором. Для переходу між рівнями потрібно скласти контрольну на закриття академічної різниці. У другому семестрі вибір профілю фіксується. Досвід ліцею демонструє, як можна вдало поєднувати індивідуалізацію і структурованість навчання. Завдяки новому стандарту стало легше відкривати нечисленні профільні групи — варіативні години забезпечують гнучкість без перевантаження розкладу. Кластери допомагають учням(-еницям) обирати курси цілеспрямовано, зберігаючи можливість слухати предмети поза профілем. Щорічне зменшення кількості обов'язкових предметів дає змогу учням(-еницям) зосереджуватися на пріоритетних темах і працювати над тим, що їм справді цікаво.

Резюме досвіду

Сутність моделі “Гармонія” полягає в ефективному використанні великого контингенту для формування різноманітних профільних та змінних груп, що забезпечує гнучкість і

персоналізацію навчання. Для менших закладів її можна адаптувати через мережеву співпрацю або ширше використання змінних груп із меншою кількістю профілів. Базові принципи — вибір від дитини, змінні групи, адаптаційний семестр — є ефективними незалежно від розміру закладу, а ключовим фактором успіху є готовність команди до змін і вміння правильно організувати ресурси.

ХОРОШІ ПРАКТИКИ ЗАКЛАДІВ-УЧАСНИКІВ ПЕРЕДПІЛОТУ

Досвід шести закладів, які брали участь у передпілоті профільної старшої школи, засвідчує: попри спільний нормативний контекст кожен ліцей знаходив власні рішення — залежно від формату навчання, типу громади, наявних ресурсів та управлінської культури. Водночас у досвіді закладів простежується низка спільних дієвих підходів, що заслуговують на увагу під час масштабування реформи. Нижче подано опис цих практик із зазначенням конкретних закладів, які їх упроваджували, а також порівняльна таблиця та підсумкові рекомендації для нових ліцеїв.

Підготовча робота та комунікація з учасниками(-цями) освітнього процесу

Рання комунікація змін

Більшість досліджених закладів— у Вінниці, Хусті, Києві, Балті та Богодухові — розпочинали комунікацію щодо реформи задовго до формального старту передпілоту. Обсяг і формати цієї роботи різнилися, але в кожному кейсі батьки, учні(-ениці) та педагоги(-ні) були залучені до спільного осмислення змін.

У Вінниці адміністрація створила робочу групу з представників(-ць) усіх сторін — учнів(-ениць), батьків/опікунів(-ок), учителів(-ок) та департаменту освіти. Група спільно опрацьовувала сценарії впровадження передпілоту: фіксувала побоювання кожної зі сторін і поступово шукала на них відповіді. У Хусті підготовка тривала впродовж усього навчального року перед 10 класом: адміністрація провела щонайменше три хвили батьківських зборів, кілька раундів опитувань учнів(-ениць) щодо бажаних профілів, а психологиня паралельно складала індивідуальні професійні карти для кожної дитини. Крім того, ліцей активно промотував вступ до 10 класу: вивчав плани дев'ятикласників(-ць) із інших шкіл громади та проводив інформаційну кампанію у соціальних мережах, щоби набрати необхідну кількість учнів(-ениць) на паралелі.

У Богодухові і Балті комунікація відбувалася через анкетування, збори та зустрічі з батьками/опікунами(-ками), що дало змогу сформулювати спільне розуміння цілей реформи ще до початку навчального року. У Києві зустрічі з батьками/опікунами(-ками) розпочалися з квітня; у червні відбулися загальні збори з презентацією Міністерства освіти і науки, а в серпні класні керівники(-ці) провели анкетування учнів(-ениць) щодо вибіркових курсів.

Вивчення освітніх запитів учнів(-ениць)

Окремо варто виділити практику вивчення освітніх запитів учнів(-ениць). У Богодухові провели від трьох до п'яти раундів опитувань: дітей запитували про бажані профілі, рівень поглиблення предметів і навчальні плани. На основі цих даних формували індивідуалізовані освітні траєкторії та розподіл за змінними групами.

У Хусті учні(-ениці) обирали не готовий профільний клас, а окремі предмети для поглибленого вивчення без прив'язки до конкретного вчителя(-ки) чи класу. Це зменшувало вплив соціальних чинників на вибір профілю.

У Вінниці учням(-еницям) запропонували анкету з вибором із приблизно 10 курсів; перед анкетуванням учителі(-ки) особисто презентували кожен курс, а набір відбувався за записом за умови щонайменше восьми учнів(-ениць) у групі.

У Запоріжжі опитування проводили з січня: учнів(-ениць) запитували про плани вступу та предмети НМТ, і на основі цих даних формували профілі з урахуванням реального попиту. У Києві учні(-ениці) обирали чотири вибіркові курси з восьми запропонованих, причому перелік доступних курсів залежав від профілю класу. У Балті ліцей гнучко реагував на результати опитувань: наприклад, до історичного профілю додали правознавчий компонент, у відповідь на зростання запиту від дітей та родин.

Зовнішня співпраця

Співпраця зі закладами вищої освіти

П'ять закладів — у Вінниці, Хусті, Запоріжжі, Києві та Богодухові — мають договірну системну співпрацю зі закладами вищої освіти. У Запоріжжі на базі ліцею вже третій рік працює “Школа юних правознавців” спільно з юридичним факультетом Запорізького національного університету. Такий формат профорієнтації передбачає тижневі інтенсиви з лекціями, ігровими заняттями та екскурсіями до суду, криміналістичного центру, кінологічного клубу.

У Богодухові підписано угоди з Харківським політехнічним інститутом, університетом імені В. Н. Каразіна та педагогічним університетом імені Г. С. Сковороди. Ліцей регулярно проводить кар'єрні заходи, ярмарки професій і зустрічі зі студентами(-ками). У Вінниці викладачі та студенти(-ки) КНУ імені Тараса Шевченка презентували учням(-еницям) різноманітні ІТ-спеціальності. У Києві ліцей має тривалий досвід співпраці з Київським політехнічним інститутом та іншими закладами вищої освіти; учні(-ениці) працюють в інститутах Національної академії наук та беруть участь у Малій академії наук. Така модель співпраці взаємовигідна: ліцеї отримують фахову профорієнтацію й доступ до ресурсів, а університети — вмотивованих абітурієнтів(-ок).

Міжнародна співпраця

Заклади освіти також докладають зусиль для розбудови міжнародної співпраці. Вінницький ліцей завдяки партнерству зі школою з Кембриджа ознайомився з моделями організації розкладу, “практичними тижнями” та підходами до розвитку життєвих навичок. Богодухівський ліцей активно співпрацює з міжнародними та благодійними організаціями: Норвезька рада у справах біженців (через “Бібліотеку без кордонів”) організовує заходи для учнів(-ениць) ліцею, Фінська Церковна Допомога (FCA) фінансувала облаштування укриття, а британська благодійна організація проводить тренінги з підтримки психоемоційного добробуту дітей і педагогів(-инь).

Хустський ліцей розвиває міжнародну співпрацю одразу в кількох напрямках. Адміністрація ліцею проходила стажування у Фінляндії, де ознайомила з моделлю трирічної старшої школи, що допомогло обґрунтувати доцільність переходу на 12-річну освіту.

Ліцей також підтримує партнерські зв'язки зі школами з Ірландії: їхній досвід організації навчального дня став орієнтиром для перенесення курсів за вибором та мистецьких предметів у другу половину навчального дня. На рівні громади управління освіти активно залучає міжнародних партнерів(-ок) для інфраструктурних проєктів: зокрема, спільно з румунськими партнерами(-ками) подано заявку на ремонт спального корпусу ліцею, а проєкти мистецьких приміщень (танцювальної та актової зал) готувалися під міжнародні грантові програми. Результати такої відкритості до міжнародного досвіду помітні й на рівні учнівських досягнень: вихованці(-ки) ліцею здобувають призові місця на міжнародних олімпіадах у Китаї та Таїланді.

Кар'єрне орієнтування

Активне й різноманітне кар'єрне орієнтування представлено в усіх шести ліцеях. Його формати суттєво відрізняються, але об'єднані спільним принципом: кар'єрне орієнтування — це не разовий захід, а регулярна практика, яка поєднує зустрічі з фахівцями(-чинями) різних галузей, екскурсії на підприємства та залучення батьків.

У Вінниці та Хусті ліцеї беруть участь у пілотуванні системи кар'єрного орієнтування в межах швейцарсько-українського проєкту DECIDE, який передбачає підготовку кар'єрних радників(-ць) та курс “Професії” для учнів(-ениць) 8–9 класів. У Вінниці також планують створити профорієнтаційний хаб — простір для регулярних зустрічей учнів(-ениць) із фахівцями(-чинями) різних галузей.

У Запоріжжі кар'єрне орієнтування охоплює проєкт “Еліта UFuture”, який передбачає відвідування підприємств, курс фінансової грамотності від викладачів(-ок) університету та залучення батьків-фахівців(-чинь) до зустрічей із учнями(-еницями). У Балті батьки приходять до школи, щоб розповісти про власну професію, або допомагають організувати екскурсії на підприємства, де працюють. У Богодухові регулярно проводять “дні з університетами” та ярмарки професій. У Києві кар'єрне орієнтування включає залучення батьків-фахівців(-чинь) до зустрічей з учнями(-еницями), профорієнтаційне тестування, заходи спільно з КМДА, презентації від представників(-ць) закладів вищої освіти та діагностику від психологів(-инь).

Організація навчального процесу

Парний (блоковий) розклад

Серед організаційних рішень, впроваджених у межах передпілоту, найбільше позитивних відгуків отримав парний (блоковий) розклад, запроваджений у Запоріжжі та Богодухові. За умови восьми уроків на день учні(-ениці) фактично мають чотири пари замість 7–8 різних предметів. Це зменшує обсяг щоденної підготовки й дає більше часу на засвоєння матеріалу. Особливу перевагу парний формат має в умовах воєнного стану: під час повітряних тривог учитель(-ка) встигає пояснити тему в межах пари, що складно здійснити під час уроку стандартної тривалості.

Змінні групи

Практику змінних груп впроваджують Балта й Богодухів. У Балті це дає змогу розширити кількість профілів понад кількість класів на паралелі — наприклад, чотири профілі за

наявності трьох класів. Ліцей мав досвід змінних груп ще до передпілоту, що значно полегшило організацію процесу. У Богодухові змінні групи формуються за рівнем вивчення обов'язкових предметів. Для чотирьох предметів (історія, українська мова, біологія, математика) учні(-ениці) одного року навчання обирають рівень — профільний або стандарт — і об'єднуються у відповідні групи незалежно від класу, до якого вони зараховані. Це дає змогу реалізувати профільне навчання без формування окремих профільних класів — тобто пропонувати більше профілів, ніж класів на паралелі. Змінні групи працюють у дистанційному форматі завдяки платформам “Наша школа” та “Мрія”.

Розклад вибірових курсів

Окремий блок дієвих рішень стосується організації розкладу з урахуванням вибірових курсів. У Хусті курси поставили в єдиний спільний слот для всіх класів одночасно — це спростило логістику й дало рівні умови для вибору. У Балті принципово відмовилися від розміщення курсів останніми уроками, поставивши їх посеред дня як звичайний предмет, внаслідок чого учні(-ениці) почали сприймати їх серйозніше. У Богодухові платформа “Наша школа” дала змогу автоматизувати складання розкладу для змінних груп.

Адаптаційний період вибору курсів

Важливу роль у якості вибору курсів відіграла практика пробного періоду для вибірових курсів, запроваджена у Хусті та Балті. У Хусті впродовж перших 2–3 тижнів учні(-ениці) відвідували заняття з кількох курсів, перш ніж зробити остаточний вибір. У Балті адаптаційний період тривав чотири тижні. У Києві учні(-ениці) мали можливість змінити обраний вибіровий курс, починаючи з другого семестру. Це дає змогу уникнути ситуацій, коли учні(-ениці) розчаровуються в обраному курсі, не маючи можливості його змінити.

Формати навчання під час війни та цифровізація

На особливу увагу заслуговує досвід Запоріжжя, де адміністрація свідомо обрала формат змішаного навчання “тиждень через тиждень”. Ліцей відмовився від одноденних очних виходів, оскільки за один день діти не встигають увійти в робочий ритм. У Богодухові, де навчання повністю дистанційне через прифронтовий статус, вирішальну роль відіграла цифровізація: платформи “Наша школа” та “Мрія” дали змогу перевести весь освітній процес, зокрема роботу змінних груп, у цифровий формат.

Інші організаційні практики

Серед інших організаційних практик варто виокремити й ті, що не належать до вищезазначених категорій. У Вінниці діють курси доліцейної підготовки, завдяки яким учні(-ениці) можуть заздалегідь ознайомитися зі змістом профілів і зробити обґрунтованіший вибір. У Хусті щомісяця проводять “батьківські дні”, коли батьки можуть вільно прийти на уроки, а також працюють групи самопідготовки, які допомагають новоприбулим учням(-еницям) адаптуватися. У Запоріжжі профільних учителів(-ок) повністю залучили до вибору обладнання для нових лабораторій, що забезпечило відповідність закупівель реальним потребам навчального процесу. Також у Запоріжжі вчителі(-ки) активно застосовують ігрові та практичні методи навчання: на уроках фізики проводяться досліди з наочними матеріалами, а на дистанційних лабораторних учні(-ениці) працюють з інтерактивними платформами замість перегляду відео.

ЗВЕДЕНА ТАБЛИЦЯ ПРАКТИК ЗА КАТЕГОРІЯМИ ТА ЗАКЛАДАМИ

Таблиця узагальнює описані практики, згруповані за категоріями.

Підготовча робота та комунікація 1/2

Практика	Вінницький технічний ліцей	Хустський багатопрофільний ліцей № 1	Запорізький “Козацький ліцей”
Попередня комунікація реформи	Створено робочу групу (учні(-ениці), батьки, вчителі(-ки), адміністрація), яка спільно опрацьовувала сценарії впровадження та працювала з побоюваннями сторін	Три хвили батьківських зборів упродовж року, кілька раундів опитувань учнів(-ениць), індивідуальні професійні карти від психологині	Загальношкільні збори за участі батьків/опікунів(-ок) і дітей; адміністрація відповідала на запитання у живому форматі
Різномформатне кар'єрне орієнтування	Пілотування програми DECIDE, екскурсії на підприємства, зустрічі з батьками-фахівцями(-чинями), плани щодо профорієнтаційного хабу	Пілотування програми DECIDE, зустрічі з представниками(-цями) поширених професій, презентації від ЗВО	“Школа юних правознавців”, проєкт “Еліта UFuture” з відвідуванням підприємств, курс фінансової грамотності, залучення батьків-фахівців(-чинь)
Співпраця зі закладами вищої освіти	Викладачі(-ки) та студенти(-ки) КНУ імені Тараса Шевченка презентували IT-спеціальності учням(-еницям) ліцею	Презентації від закладів фахової та вищої освіти перед вибором профілю	Договори зі ЗНУ (юридичний, історичний факультети), медичним та правоохоронним університетами; “Школа юних правознавців” на базі ліцею вже 3-й рік
Міжнародна співпраця	Партнерство зі школою з Кембриджа	Стажування педагогів(-инь) у Фінляндії, партнерства зі школами Ірландії, залучення міжнародних грантів	-

Підготовча робота та комунікація 2/2

Практика	Ліцей № 241 “Голосіївський” м. Києва	Балтський ліцей № 1	Богодухівський ліцей № 2
Попередня комунікація реформи	Зустрічі з батьками/опікунами(-ками) з квітня, загальні збори з презентацією МОН, анкетування учнів(-ениць) у серпні щодо вибіркових курсів через класних керівників(-ць)	Інформування через загальні збори; вчителі(-ки) 10 класу особисто розповідали учням(-еницям) про профілі; дворазове анкетування	Багаторазові опитування (3–5 раундів) щодо бажаних профілів, зустрічі з батьками/опікунами(-ками) для узгодження вибору
Різномформатне кар’єрне орієнтування	Батьки-фахівці(-чині) розповідають про професії; профорієнтаційне тестування; заходи спільно з КМДА; представники(-ці) ЗВО; психологи(-ні) здійснюють діагностику	Співпраця з місцевими підприємствами; батьки приходять до школи і діляться знаннями про власну професію або організовують екскурсії до свого робочого місця	“Дні з університетами”, ярмарки професій, зустрічі з центрами зайнятості та представниками(-цями) ЗВО
Співпраця зі закладами вищої освіти	Тісна співпраця з КПІ та іншими ЗВО; учні(-ениці) працюють в інститутах НАН, беруть участь у МАН	-	Угоди з ХПІ, університетом імені Каразіна, педагогічним університетом імені Сковороди; регулярні кар’єрні заходи, зустрічі зі студентами(-ками)
Міжнародна співпраця	-	-	NRC (“Бібліотека без кордонів”) — заходи для учнів(-ениць), FCA — фінансування облаштування укриття, тренінги з психоемоційної підтримки

Організація навчального процесу

Практика	Вінницький технічний ліцей	Хустський багатопрофільний ліцей № 1	Запорізький “Козацький ліцей”	Ліцей № 241 “Голосіївський” м. Києва	Балтський ліцей № 1	Богодухівський ліцей № 2
Парний (блоковий) розклад	-	-	Уроки парами: 4 пари замість 7–8 предметів на день, зручність під час повітряних тривог, менше підручників	-	-	Складні та профільні дисципліни — на перші уроки; менше предметів на день, менше щоденної підготовки
Змінні групи як основа моделі	-	-	-	-	4 профілі за наявності 3 класів	Змінні групи для 4 предметів (історія, українська мова, біологія, математика)
Організація вибіркових курсів	Ротація розкладу для поєднання очного й дистанційного навчання	Єдиний спільний слот: усі класи одночасно розходяться по курсах	Змінні групи на вибіркових курсах: учні(-ениці) з різних класів	Змінні групи на вибіркових курсах: учні(-ениці) з різних класів; розклад складали вручну для уникнення “вікон”	Курси посеред дня як звичайний предмет, не останніми уроками	Платформа “Наша школа” автоматизувала складання розкладу для змінних груп
Адаптаційний період вибору курсів	-	2–3 тижні на початку семестру учні(- ениці) відвідували заняття з кількох курсів перед остаточним вибором	-	Можливість зміни курсу з 2-го семестру	4-тижневий адаптаційний період; учні(-ениці) мали змогу змінити обраний курс	-

Персоналізація та інші практики

Практика	Вінницький технічний ліцей	Хустський багатопрофільний ліцей № 1	Запорізький “Козацький ліцей”	Ліцей № 241 “Голосіївський” м. Києва	Балтський ліцей № 1	Богодухівський ліцей № 2
Вивчення освітніх запитів учнів(-ениць) та персоналізація навчання	Анкета з вибором з ~10 курсів; вчителі(-ки) попередньо презентували кожен курс; набір за записом (мін. 8 учнів(-ениць))	Учні(-ениці) обирали окремі предмети, а не готовий профіль — без прив’язки до вчителя(-ки) чи класу; Google Форми	Опитування з січня про плани вступу й НМТ; профілі формували з урахуванням реального попиту	4 вибіркові курси з 8 запропонованих; перелік залежав від профілю класу	Дворазове анкетування, оперативна зміна профілю (додано правознавчий компонент) за запитом учнів(-ениць)	3–5 раундів опитувань; на основі результатів — індивідуалізовані освітні траєкторії та розподіл за змінними групами
Цифровізація освітнього процесу	-	-	Змішане навчання “тиждень через тиждень”: чергування очного та дистанційного тижнів	-	-	Платформи “Наша школа” та “Мрія” забезпечили повний перехід на дистанційний формат, зокрема роботу змінних груп
Інші організаційні практики	Курси доліцейної підготовки: учні(-ениці) заздалегідь ознайомлюються зі змістом профілів і роблять обґрунтованіший вибір	Щомісячні “батьківські дні”, групи самопідготовки для адаптації новоприбулих учнів(-ениць), залучення абітурієнтів(-ок) з інших шкіл громади через соціальні мережі	Залучення вчителів(-ок) до підбору лабораторного обладнання, ігрові та практичні методи навчання (досліди, інтерактивні платформи)	-	-	-

ВИКЛИКИ ТА ПОТРЕБИ СЕРЕД ЛІЦЕЇВ-АМБАСАДОРІВ

Хоча вибірка дослідження включала різноманітні кейси, деякі виклики та потреби були спільними для різних ліцеїв. Для всіх ліцеїв, але особливо шкіл у прифронтових громадах (у нашій вибірці — заклади з Богодухова та Запоріжжя), безпека є основним викликом, що визначає всі інші: перешкоди для очного навчання, руйнування будівель, відтік учнів(-ениць) і педагогів(-инь), невизначеність щодо відбудови.

Нестача вчителів(-ок), особливо для викладання природничих дисциплін, є поширеною проблемою серед ліцеїв. Представники(-ці) двох ліцеїв зазначили, що їм складно знайти вчителів(-ок) на вакантні позиції, оскільки випускники(-ці) педагогічних коледжів та університетів часто погано підготовлені, а учительська професія загалом не є привабливою для молодих фахівців(-чинь) через низький рівень оплати праці та високе навантаження. Крім позицій чителів(-ок), ліцеї розповідали про труднощі з пошуком кваліфікованих кандидатів(-ок) на посади психологів(-инь) та кар'єрних радників(-ць).

Деякі ліцеї у вибірці дослідження очікують, що на подальших етапах впровадження реформи вони зіткнуться з труднощами у наборі учнів(-ениць) до 10-х класів. Демографічна ситуація, коли кількість учнів(-ениць) знижується, зокрема через переїзд учнів(-ениць) за кордон та в межах країни внаслідок війни, створюють ризики недоборів учнів(-ениць) до старших класів, особливо для ліцеїв у прифронтових громадах.

Крім перелічених вище проблем, які переважно залежать від впливу зовнішніх чинників, ліцеї у вибірці дослідження зіткнулися з викликами, які безпосередньо пов'язані зі забезпеченням реформи. Представники(-ці) вчительства та адміністрації ліцеїв розповіли про нестачу методичної підтримки: готових програм, підручників, інших навчальних матеріалів та інструкцій щодо оцінювання для викладання нових курсів (вибіркових та інтегрованих). Розроблення матеріалів “з нуля” забирає значний час у вчителів(-ок) та не компенсується додатковою оплатою. В одному з ліцеїв вчителі(-ки) розповіли, що програму одного нового курсу було неможливо знайти онлайн. Крім цього, фрустрацію серед вчительства викликають помилки у змісті певних вибірових курсів та брак зворотного зв'язку від авторів(-ок) цих курсів щодо цих недоліків.

Крім того, більшість закладів залежить від рішень засновника щодо фінансування, що створює матеріально-фінансові обмеження. Зокрема, в Києві ліцеї не змогли отримати обладнання на 10 мільйонів гривень субвенції, яке мало бути закуплене. Через це заклади не могли повною мірою оновити освітнє середовище для передпілотування реформи.

Ключовим викликом для ліцеїв було поєднання нових підходів профільного навчання та усталених практик і переконань. Зокрема, запровадження інтегрованих курсів було обмежене через традиційне сприйняття старшої школи як періоду інтенсивної підготовки до НМТ. В усіх ліцеях, охоплених цим дослідженням, учні(-ениці) та їхні батьки/опікуни(-ки), а в деяких закладах — і вчителі(-ки), висловлювали занепокоєння щодо поєднання підготовки до НМТ в умовах навчання за новим стандартом.

СТАВЛЕННЯ ДО РЕФОРМИ

Інтерв'ю з різними групами учасників(-ць) передпілоту (адміністрацією, вчительством, учнями та ученицями, батьками) демонструють, що ставлення до реформи є різним та формується залежно від відповідності її змісту до потреб цих груп, а також залежить від комунікації, яка відповідає (або ні) на питання та потреби кожної з груп. Саме тому для підвищення підтримки реформи комунікацію та заходи реагування потрібно адаптувати до потреб кожної групи стейкхолдерів.

Представники(-ці) адміністрації загалом позитивно ставляться до реформи, розглядаючи участь у передпілоті як можливість здобути конкурентну перевагу, отримати додаткове фінансування (зокрема 10 мільйонів гривень субвенції на обладнання) та зміцнити позиції закладу. Там, де існував тривалий досвід впровадження профільного навчання (наприклад, у Балті та Богодухові), колективи виявляли значно вищу готовність до змін. Водночас представники(-ці) адміністрації висловлюють певні занепокоєння щодо реформи, зокрема пов'язані з ризиком недобору учнів(-ениць) у 10-й клас на етапі пілоту.

Приклади ліцеїв у цьому дослідженні демонструють, що ставлення до реформи серед представників(-ць) адміністрації ліцеїв є важливим чинником успіху передпілоту, адже вони розповідають про реформу іншим групам стейкхолдерів та залучають їх до її впровадження.

Вчителі(-ки) демонструють найнеоднорідніше ставлення до реформи: від зацікавленості та підтримки до скепсису щодо деяких елементів політики та фрустрації. Позитивно сприймаються нові методичні підходи та підтримка від МОН; негативно — збільшення навантаження та кількості обов'язків без зростання заробітної плати, невчасне облаштування освітнього середовища, скорочення годин.

Учні(-ениці) загалом демонстрували позитивне ставлення до реформи, зокрема до таких її елементів: можливості вибору профілів та курсів, появи більш прикладних курсів, кар'єрного орієнтування. Водночас учні(-ениці) деяких ліцеїв з вибірки відчують втому та фрустрацію через зростання навантаження. Учні(-ениць) та батьків/опікунів(-ок) на етапі підготовки до передпілоту також хвилювало питання підготовки до НМТ. Для них було важливо почути від адміністрації ліцею, що така підготовка буде можлива. Частина учнів(-ениць) під час фокус-груп висловлювала розчарування у змісті вибірових курсів через очікування, що ці курси будуть додатковою можливістю підготуватися до стандартизованих тестів.

Батьки/опікуни(-ки) у вибірці дослідження здебільшого підтримували ідеї в основі реформи, зокрема профільне навчання та скорочення кількості дисциплін. Однак під час фокус-груп батьки/опікуни(-ки) висловлювали розчарованість у реалізації реформи на передпілотному етапі. Найчастіше батьки/опікуни(-ки) були занепокоєні зростанням навантаження на дітей, більшою кількістю уроків та нестачею часу на відпочинок. Також батьки/опікуни(-ки) зазначали, що діти потребують більше часу на допрофільну підготовку, зокрема щоби дізнатися більше про профілі та вибірові курси. Крім того, на думку батьків/опікунів(-ок), в одному з ліцеїв перелік вибірових курсів є надто обмеженим, щоби зацікавити дітей.

УЗАГАЛЬНЕНІ ВИСНОВКИ ТА УРОКИ KEYС-СТАДІ

Аналіз шести кейсів — закладів із різних регіонів, типів громад та форматів навчання — дає змогу виокремити наскрізні закономірності, що виходять за межі окремих практик і стосуються системних умов впровадження реформи профільної старшої школи. Нижче подано узагальнені висновки щодо спільних рис успішного досвіду, моделей, перспективних для масштабування, а також ключових висновків для Міністерства освіти і науки та органів місцевого самоврядування.

Що спільного в успішних практиках?

Попри суттєві відмінності в контекстах — від обласного центру (Вінниця, Запоріжжя, Київ) до невеликої прифронтової громади (Богодухів), від очного до повністю дистанційного навчання — закладам, що показали найпослідовніший результат у передпілоті, притаманні кілька рис.

По-перше — рання та багатоетапна комунікація з усіма учасниками(-цями) освітнього процесу. Жоден із закладів не обмежився одноразовим інформуванням: у Хусті це були щонайменше три хвили батьківських зборів упродовж року, у Богодухові — від трьох до п'яти раундів опитувань, у Вінниці — робоча група із залученням учнів(-ениць), батьків/опікунів(-ок), учителів(-ок) та департаменту освіти. Така ітеративна комунікація давала змогу не лише знизити тривожність серед учасників(-ць) процесу, а й зібрати реальні дані про запити, на основі яких формувалася конфігурація профілів та курсів.

По-друге — залучення всіх сторін до прийняття рішень, а не лише інформування про них. Заклади, де учні(-ениці) та батьки мали реальний вплив на вибір профілів і вибіркового курсів — через опитування, анкетування, участь у робочих групах — зіткнулися з меншою кількістю конфліктів на етапі впровадження. Це засвідчує, що інвестиція в діагностику запитів на підготовчому етапі зменшує потребу у кризовому реагуванні згодом.

По-третє — гнучкість і готовність адаптувати підходи до місцевого контексту. Кожен заклад шукав власні рішення — від парного розкладу в Запоріжжі та Богодухові до змінних груп у Балті, від пробного періоду для вибіркового курсів у Хусті до цифровізації освітнього процесу у Богодухові. Універсальних рецептів передпілот не виявив, натомість продемонстрував, що здатність закладу адаптуватися є не менш важливою, ніж наявність типового алгоритму впровадження.

По-четверте, попередній досвід реформування суттєво впливав на готовність колективу до змін. Заклади з тривалою історією пілотування освітніх реформ (зокрема Богодухів із 17 роками участі в пілоті Нової української школи, а також Балта з її досвідом змінних груп) демонстрували нижчий рівень опору з боку вчителів(-ок) та батьків/опікунів(-ок). Це свідчить про кумулятивний ефект реформ: кожний наступний етап змін дається легше, якщо колектив уже має досвід системних трансформацій.

Які моделі виглядають перспективними для масштабування?

Серед організаційних рішень, апробованих у межах передпілоту, низка моделей продемонструвала стійку ефективність у різних контекстах і заслуговує на увагу під час масштабування реформи на ширше коло закладів.

Парний (блоковий) розклад, впроваджений у Запоріжжі та Богодухові, виявився одним із найбільш позитивно оцінених рішень серед усіх груп учасників(-ць). Він зменшує обсяг щоденної підготовки, дає учням(-еницям) більше часу на засвоєння матеріалу та має додаткову перевагу в умовах воєнного стану: під час повітряних тривог учитель(-ка) встигає пояснити тему в межах пари. Ця модель є відносно простою у впровадженні й не потребує додаткових ресурсів, що робить її придатною для закладів різного масштабу.

Завдяки змінним групам, апробованим в Балті та Богодухові, заклади можуть пропонувати більше профілів, ніж мають класів на паралелі. Ця модель є особливо перспективною для невеликих закладів, де обмежений контингент учнів(-ениць) унеможливорює відкриття окремого класу під кожен профіль. Досвід Балти (чотири профілі за наявності трьох класів) та Богодухова (змінні групи для чотирьох предметів у дистанційному форматі) засвідчує, що модель працює як в очному, так і в дистанційному навчанні.

Пробний (адаптаційний) період для вибіркового курсу тривалістю від двох до чотирьох тижнів, запроваджений у Хусті, Балті та частково в Києві, дав змогу учням(-еницям) перевірити свій вибір перед остаточним рішенням. Ця практика знижує кількість конфліктних ситуацій та невдоволення змістом курсу, оскільки учні(-ениці) обирають усвідомленіше, коли мають змогу відвідати кілька пробних занять.

Цифровізація освітнього процесу, втілена у Богодухові через платформи “Наша школа” та “Мрія”, показала, що повноцінне впровадження профільної старшої школи можливе й у повністю дистанційному форматі. Ця модель набуває особливого значення для прифронтових та деокупованих громад, де очне навчання є неможливим або обмеженим.

Насамкінець, системне кар’єрне орієнтування із залученням закладів вищої освіти, батьків-фахівців(-чинь) та місцевих підприємств є спільною рисою всіх шести закладів. Форми такої співпраці різняться — від тривалих договорів із університетами (у Запоріжжі, Богодухові, Києві) до пілотування міжнародних програм (DECIDE у Вінниці та Хусті) — проте в кожному випадку кар’єрне орієнтування виступало не як разовий захід, а як наскрізна складова роботи закладу.

Що ці результати означають для Міністерства освіти і науки України та органів місцевого самоврядування?

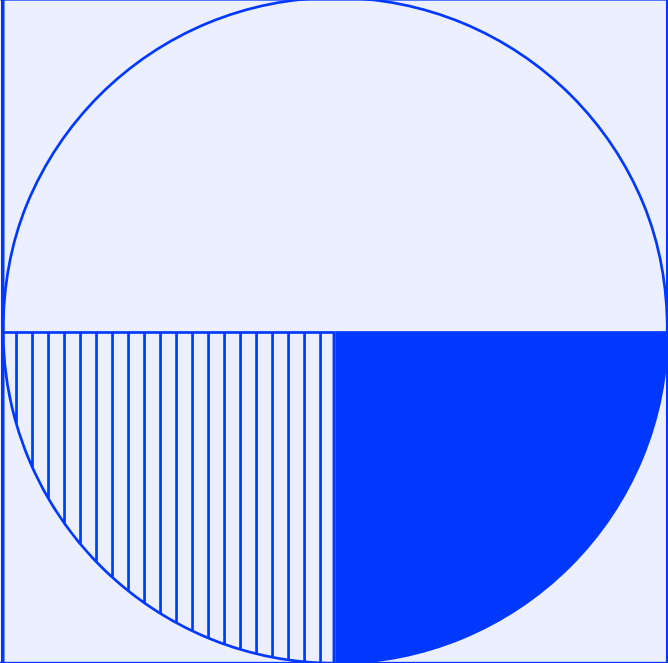
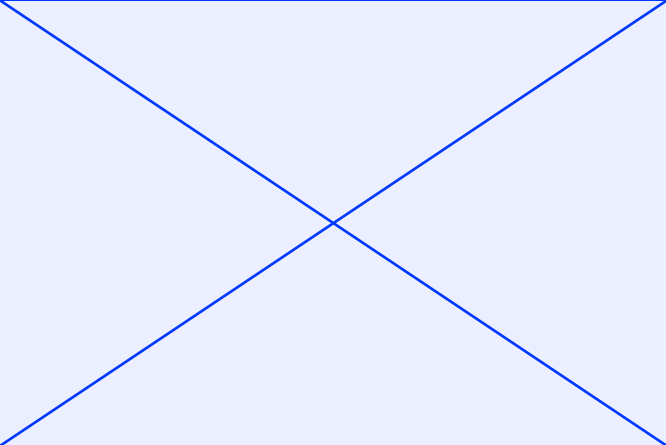
Зібраний у межах кейс-стаді досвід дає підстави для кількох висновків, що стосуються системної підтримки реформи на рівні освітньої політики. Найгострішою потребою, яку озвучували представники(-ці) всіх шести закладів, є методична підтримка. Ліцеї зіткнулися з нестачею готових навчальних програм, підручників та інструкцій щодо оцінювання для нових курсів — вибіркового та інтегрованих. Розроблення матеріалів “з нуля” займає багато часу у вчителів(-ок) і не компенсується додатковою оплатою. Для успішного масштабування реформи Міністерству освіти і науки доцільно забезпечити заклади базовими методичними комплектами та оперативним зворотним зв’язком щодо змісту курсів, зокрема реагувати на виявлені помилки у програмах.

На рівні органів місцевого самоврядування (ОМС) ключовим є питання своєчасного фінансування та закупівель. Досвід передпілоту засвідчив, що процедури закупівлі обладнання на субвенцію в 10 мільйонів гривень виявлялися складнішими і тривалішими, ніж очікувалося, а в деяких випадках (зокрема в Києві) обладнання не надходило до початку навчального року.

Для ОМС це означає необхідність завчасного планування закупівельних процедур, залучення закладів до визначення потреб (як це було зроблено в Запоріжжі, де профільних учителів(-ок) залучили до вибору лабораторного обладнання) та контролю за дотриманням графіків.

На рівні політики особливу увагу слід надати адаптації комунікаційної стратегії реформи до потреб різних груп стейкхолдерів. Дослідження показало, що ставлення до реформи серед адміністрації, вчительства, учнів(-ениць) та батьків/опікунів(-ок) різне й залежить від того, наскільки зміст реформи відповідає їхнім конкретним потребам. Зокрема, для батьків/опікунів(-ок) ключовим є питання підготовки до НМТ, для вчителів(-ок) — навантаження та оплата праці, для учнів(-ениць) — реальна можливість вибору. Комунікація реформи, що не враховує ці відмінності, ризикує породжувати спротив навіть там, де базова ідея профільної школи отримує підтримку.

Зрештою, безпекова інфраструктура та кадрове забезпечення є системними передумовами, без яких впровадження реформи суттєво ускладнюється. Для прифронтових громад безпека визначає всі інші аспекти організації навчання — від формату (очне, змішане чи дистанційне) до можливості набору учнів(-ениць). Нестача вчителів(-ок) природничих дисциплін, психологів(-инь) та кар'єрних радників(-ць) є спільним викликом для більшості закладів у вибірці й потребує системних рішень на рівні підготовки та мотивації педагогічних кадрів.

		
Частина 2		
РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАНЬ УЧАСНИКІВ(-ЦЬ) ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ		
		
	Центр дослідження освіти в надзвичайних ситуаціях (KSE Institute)	

ЧАСТИНА 2.

РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАНЬ

УЧАСНИКІВ(-ЦЬ)

ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Ця частина спирається на опитування чотирьох груп учасників(-ць) освітнього процесу — учнів(-ениць), вчительства, батьків та опікунів(-ок), а також адміністрацій ЗЗСО. Запрошення отримали всі 30 передпілотних ліцеїв, а відповіді надали 990 респондентів(-ок). Опитування показує, наскільки виявлені в кейсах закономірності властиві всій сукупності закладів передпілоту і в чому саме полягають відмінності між групами.

Виклад побудовано за логікою впровадження змін: спершу — формування профільної пропозиції та вибір профілю (розділ 1), далі — організація освітнього процесу (розділ 2) й готовність вчительства викладати нові курси (розділ 3), відтак — досвід самих учасників(-ць) освітнього процесу (розділ 4) і насамкінець їхнє ставлення до реформи (розділ 5).

РОЗДІЛ 1. ПРОФІЛЬНА ПРОПОЗИЦІЯ ЛІЦЕЇВ

1.1. Як ліцеї обирають профілі

Ключові результати

Вужча профільна пропозиція характерна насамперед для ліцеїв великих міст. Усі чотири заклади, що охоплюють лише два з трьох великих профільних напрямів (кластерів), розташовані в Києві та обласних центрах.

Вибір профілів визначається насамперед поєднанням попиту та кадрових можливостей. 92% ліцеїв назвали вагомими чинниками запит учнів(-ениць) і батьків/опікунів(-ок) та готовність учителів(-ок).

Профільна мережа ще формується. 76% ліцеїв планують додати нові профілі протягом найближчих трьох–п'яти років; лише два заклади не планують змінювати профільну пропозицію.

Партнерства поки що майже не впливають на профільну пропозицію. Співпрацю із ЗВО назвали чинником змін 20% ліцеїв. Партнерств із ГО чи донорами не згадав жоден заклад.

Вибір профілів на 2025/2026 навчальний рік найчастіше визначали два чинники — попит з боку учнів(-ениць) і батьків/опікунів(-ок) та готовність учителів(-ок) викладати на профільному рівні: кожен із цих чинників назвали вагомим у 92% ліцеїв. Орієнтиром була також уже сформована спеціалізація — профілі, які існували раніше (у 56% ліцеїв). Значно рідше на рішення впливали співпраця із закладами вищої або фахової передвищої освіти (у 20% ліцеїв) та потреба відкрити профілі в усіх галузях через те, що ліцей буде єдиним у громаді (12%). Отже, заклади орієнтуються на запити учнів(-ениць), але втілюють їх у межах наявних кадрових можливостей. Кадрова спроможність уже є одним із головних обмежень різноманітності профілів і, найімовірніше, і надалі буде ключовим ризиком під час масштабування.

Ліцеї визначають зацікавленість у певних профілях у кілька способів: або опитують батьків/опікунів(-ок) та учнів(-ениць) 8–9 класів щодо того, які галузі чи предмети цікавлять їх як профільні, або аналізують предмети, які випускники(-ці) ліцею обирають на НМТ, та спеціальності, на які вони вступають. Також ліцеї враховували наявну пропозицію профілів на рівні громади — і пропонували ті, які були мало представлені в інших ліцеях. Ліцеї, що пропонують широкий набір профілів, у визначенні профільних предметів зважають на те, які

саме предмети є обов'язковими для складання НМТ, оскільки підготовка до цього тесту є дуже вагомим чинником вибору профілю для учнів(-ениць) та батьків/опікунів(-ок).

“У цьому році ми додали в 10 клас ще один профіль — історико-правовий. Чому? Тому що після 9 класу все одно відчуваємо, що у когось точні науки не пішли. Чому історико-правовий, а не, знову ж таки, англійська — від зворотного: історія і право в будь-якому разі здаються — чи то ЗНО, чи мультипредметний тест. Знання історії ще нікому не було зайвим”.

(Інтерв'ю з представниками(-цями) адміністрації)

“Чому обирали математику? Тому що треба було здати математику, і вони [учні(-ениці)] розуміли, що вчителька з ними позаймається додатково. А математика є в ЗНО, її треба здати обов'язково; там її рівень високий і завдання важкі. На звичайному уроці математики опанувати її для того, щоб скласти НМТ і вступити на бюджет, складно”.

(Інтерв'ю з представниками(-цями) адміністрації)

Дані підтверджують гіпотезу про те, що ліцеї в менших громадах мають ширше коло профілів. Щоби порівняти заклади, ми згрупували всі профілі у три великі напрями (кластери) — мовно-літературний, STEM та соціально-гуманітарний — і для кожного з 30 ліцеїв передпілоту зіставили кількість напрямів, які охоплює його пропозиція, з характеристиками громади. Заклади в менших громадах охоплюють усі три напрями, тоді як усі чотири ліцеї з вужчою пропозицією працюють у Києві та обласних центрах; ця відмінність статистично значуща (деталі тесту — в Додатку А, підрозділ А.3).

Пояснення узгоджується з відповідями адміністрацій: єдиний ліцей у громаді має покривати весь спектр освітніх потреб, натомість у великому місті заклад може мати спеціалізацію, бо поруч є інші ліцеї. Тож вузька спеціалізація — не ризик малих громад, а особливість міських мереж.

Ліцеї у великих містах визначають галузеву спеціалізацію як конкурентну перевагу, спосіб залучати абітурієнтів(-ок) — учні та учениці, які зацікавлені чи здібні у певних предметах або галузях, схильні обирати заклад, який пропонує саме цю спеціалізацію. Оскільки конкуренція за учнів(-ениць) між ліцеями та ризик недобору дітей є, за словами освітян(-ок), предметом постійної тривоги, наявність спеціалізації у ліцеїв розглядається як позитивне явище, оскільки допомагає збалансувати конкуренцію між закладами.

Для малих громад ризик протилежний. Єдиний ліцей у громаді змушений відкривати профілі з усіх напрямів — і питання в тому, чи вистачить одному закладу вчителів(-ок) та ресурсів, щоби забезпечити однаково якісне навчання за кожним із них. Це застереження варто прочитувати обережно: ми зіставляли заклади за трьома великими напрями, а не за повним переліком профілів, тож воно показує загальну тенденцію, а не точний масштаб відмінностей

Ліцеї, що мають вужчий з точки зору галузей набір профілів, можуть прагнути до збереження своєї спеціалізації як конкурентної переваги серед інших закладів громади і навіть створювати нові профілі. До прикладу, ліцей зі спеціалізацією у сфері природничих наук та технологій створив профіль із поглибленим вивченням іноземних мов та економіки, щоби поєднати спеціалізацію в технологіях та бізнесі.

У ліцеїв, що не мають галузевої спеціалізації, створення та підтримка профілів у кількох галузях викликає труднощі. Насамперед йдеться про брак попиту на профілі у природничих спеціальностях. Учасники(-ці) дослідження зазначали, що для частини учнів(-ениць) профілі у сфері STEM асоціюються зі складним інтенсивним навчанням, тож ті, хто ще не вибрали освітню траєкторію в галузі природничих наук чи математики, віддають перевагу простішим, на їхню думку, галузям.

Це створює для ліцеїв, особливо тих, що є єдиними в громаді, системну дилему. З одного боку, реформа передбачає забезпечення широкої пропозиції профілів, щоб учні(-ениці) мали реальний вибір. З іншого — відкриття профілів із низьким поточним попитом потребує додаткових кадрових та організаційних ресурсів і не завжди є життєздатним рішенням.

“Щодо природничого профілю — ми його створили частково “штучно”, розуміючи, що в академічному ліцеї він має бути. Там предмети вивчаються поглиблено, але дітей туди йти доводиться переконувати”.

(Інтерв'ю з представниками(-цями) адміністрації)

Тут проявляється системна дилема профільної мережі: єдиний ліцей громади має утримувати широту пропозиції в усіх трьох кластерах — включно з профілями, на які поточного попиту бракує, — чи відкривати лише профілі з підтвердженим попитом, звужуючи простір вибору для наступних класів. Перший шлях потребує кадрів і ресурсів “про запас”, а другий ризикує закріпити наявну структуру попиту, зокрема недопредставленість природничих напрямів. Універсальної відповіді немає, однак на рівні освітньої політики варто визначити, який мінімум широти профільної пропозиції гарантовано учневі та учениці незалежно від місця проживання, — і відштовхуватися від нього в плануванні мережі (див. рекомендації).

Водночас профільна мережа ще далека від сталої: 76% ліцеїв планують додати нові профілі впродовж найближчих трьох-п'яти років, чотири вагаються з відповіддю, і лише два ліцеї змін не планують. Оскільки головним обмеженням переліку профілів сьогодні є готовність учителів(-ок), реалізація цих планів значною мірою залежатиме від кадрових рішень — підготовки, залучення та перекваліфікації педагогів(-инь) (докладніше — в розділі 3). Серед інших умов, за яких ліцеї зможуть оновити чи розширити пропозицію профілів — наявність достатньої кількості учнів(-ениць) на паралелі (тобто ефективна мережа ліцеїв у громаді та районі) і можливість створювати змінні групи.

Попит визначає перелік профілів, кадри — його межі. Планування профільної мережі під час масштабування є передусім кадровим плануванням.

Загалом результати свідчать, що профільна пропозиція формується як компроміс між попитом і спроможністю закладу, а її різноманітність залежить від контексту громади. Тому й підтримка на етапі масштабування має бути різною: для закладів у малих громадах — допомога зі забезпеченням усіх напрямів, для міських мереж — координація спеціалізацій між сусідніми ліцеями.

1.2. Допрофільна підготовка та усвідомленість вибору

Ключові результати

Підготовка до вибору починається задовго до 10 класу. У 64% ліцеїв поглиблене вивчення предметів є вже в базовій школі, допрофільну підготовку проводять 88% закладів, а дві третини учнів(-ениць) дізналися про профілі ще попереднього навчального року.

Допрофільна підготовка зараз зосереджена на інформуванні. Презентації профілів проводять понад 80% ліцеїв, індивідуальні консультації — половина закладів, тоді як консультації з психологом(-инею) чи кар'єрним(-ою) освітнім(-ою) радником(-цею) міг отримати лише кожен п'ятий-шостий учень(-ениця).

Учні, яким допрофільна підготовка допомогла з вибором, в середньому, більш задоволені і профілем (4,5 проти 4,0), і навчанням загалом (4,1 проти 3,6). Важить не кількість заходів, а їхня користь для конкретного учня.

Зрозумілість не гарантує усвідомленого вибору. Процес вибору профілю був зрозумілим для 86% учнів(-ениць), але допоміг визначитися із вибором лише 54% із них.

Підготовка до вибору профілю в передпілотних ліцеях починається до старшої школи. У 64% закладів, представлених в опитуванні адміністрації, поглиблене вивчення окремих предметів запроваджене вже на рівні базової школи. Допрофільну підготовку проводять 88% ліцеїв: у 64% вона розпочинається ще до 9 класу, у 24% — безпосередньо в 9 класі. Більшість закладів (55%) організовують заходи щонайменше раз на місяць, ще 23% — три-п'ять разів на рік. Це відображено і в досвіді учнів(-ениць): дві третини (67%) вперше дізналися про профілі ще попереднього навчального року і лише 1,5% не отримували інформації взагалі. Для більшості закладів вибір профілю — завершення тривалого процесу, а не разова процедура на вході в 10 клас; закладам без такої практики на етапі масштабування знадобиться час, щоби її налагодити.

Представники(-ці) адміністрації та вчителі(-ки) ліцеїв наголошують, що допрофільне поглиблене вивчення предметів на рівні базової середньої освіти є критично важливим. Насамперед йдеться про ліцеї з високим рівнем академічних досягнень — без додаткової підготовки, на думку учасників(-ць) дослідження, учні(-ениці) у 10–11 класах неспроможні виконати освітню програму закладу. Крім того, через різний рівень підготовки вступників(-ць), що отримували базову середню освіту у інших школах, ліцеї стикаються із труднощами через значні розриви у навчальних досягненнях між вступниками(-цями).

Під час інтерв'ю представники(-ці) частини ліцеїв наполягали, що саме структура “ліцей зі структурним підрозділом гімназія у складі” є оптимальною чи єдино можливою для них, тож можна очікувати, що формування мережі відокремлених ліцеїв, відповідно до концепції реформи НУШ, може викликати у таких закладах несприйняття.

За змістом допрофільна підготовка зосереджена на інформуванні. Наведені далі частки розраховано на рівні закладів — із 22 ліцеїв, де, за даними адміністрацій, проводиться допрофільна підготовка. Майже всі ліцеї, де вона відбувається, презентують профілі учням (91%) та батькам/опікунам(-кам) (86%); поширені також формати діагностики інтересів — опитування щодо улюблених предметів (82%), психологічне тестування (77%), опитування щодо кар'єрних планів (73%). Індивідуальна робота трапляється рідше: групові обговорення з педпрацівниками(-цями) проводять 68% закладів, індивідуальні консультації з психологом(-инею), кар'єрним(-ою) освітнім(-ою) радником(-цею) чи класним(-ою) керівником(-цею) — половина ліцеїв (11 із 22). Відповіді учнів(-ениць) показують, що навіть там, де консультації передбачені, вони охоплюють небагато: презентації адміністрації згадали 52% учнів(-ениць), зустрічі з адміністрацією чи вчителями(-ками) — 47%, опитування щодо цікавих предметів — 45%, презентації вчителів(-ок) — 39%, тестування — 36%, а спілкування з психологом(-инею) чи кар'єрним(-ою) освітнім(-ою) радником(-цею) — лише 18%. Тобто масові формати доходять до всіх, а індивідуальні — до окремих учнів(-ениць).

Заходи допрофільної підготовки проводять і представники(-ці) адміністрації, і вчителі(-ки). 54,9% опитаних вчителів(-ок) зазначили, що вони були долучені до комунікації з дітьми в процесі вибору профілів і вибіркових курсів. З них 80% відповідали на запитання учнів, 62% — відповідали на запитання батьків/опікунів(-ок), 45% — долучалися до заходів профорієнтації (опитування, кар'єрний профіль), решта — були долучені до розробки презентацій різних курсів або публікації інформації у соціальних мережах.

Таблиця 2. Розрив між пропозицією закладів і досвідом учнів(-ениць) у допрофільній підготовці

Формат допрофільної підготовки	Заявляють заклади, %	Згадують учні(-ениці), %	Розрив, в.п.
Презентації профілів для учнів(-ениць)	91	52	39
Групові обговорення з педпрацівниками(-цями)	68	47	21
Опитування щодо улюблених предметів	82	45	37
Психологічне тестування	77	36	41
Опитування щодо кар'єрних планів	73	-	-
Індивідуальні консультації (психолог(-иня), кар'єрний(-а) радник(-ця))	50	18	32

Примітка - Заклади: 22 ліцеї з допрофільною підготовкою (за даними адміністрацій). Учні(-ениці): частка серед усіх опитаних (n = 341), які згадали формат серед своїх заходів. Прочерк — в анкеті учнів(-ениць) такого запитання не було.

Розрив у 30–40 відсоткових пунктів найбільший саме для діагностичних та індивідуальних форматів. Навіть із поправкою на те, що частина учнів(-ениць) могла не розпізнати захід за формулюванням анкети, заявлена закладом практика ще не означає, що вона дійшла до конкретної дитини. Тож моніторинг пілотної хвилі має вимірювати допрофільну підготовку з боку отримувача(-ки) освіти, а не лише постачальника.

Індивідуальні формати допрофільної підготовки є менш поширеними через нестачу фахівців(-чинь) та ресурсів у ліцєях. Частина ліцєїв були готові запровадити посаду кар'єрного(-ї) освітнього(-ї) радника(-ці) (засновник виділив на це кошти), однак не змогли знайти кандидатів(-ок), які би заповнили вакансію. Серед причин згадували низьку заробітну плату та (пов'язано) мале навантаження — посада передбачалася на пів ставки.

Деякі ліцєї як платну послугу пропонують для учнів(-ениць) 9 класів курси з поглибленого вивчення профільних предметів, які покликані допомогти скласти вступні іспити в ліцєй. Відповіді респондентів(-ок) в опитуваннях учнів(-ениць) та батьків/опікунів(-ок) свідчать, що інформаційну функцію допрофільна підготовка виконує добре. Процес вибору був повністю або скоріше зрозумілим для 86% учнів(-ениць); серед батьків/опікунів(-ок), яким ставили ці запитання, 89% вважають його зрозумілим для себе і 85% — для дитини. 85% учнів(-ениць) відповіли, що мали достатньо інформації перед вибором. Тим, кому інформації забракло, не вистачило насамперед конкретики: що вивчатимуть на вибіркових курсах (75%), хто ще буде навчатися у групах (53%), який перелік курсів (47%), хто викладатиме (45%), як оцінюватимуть (37%).

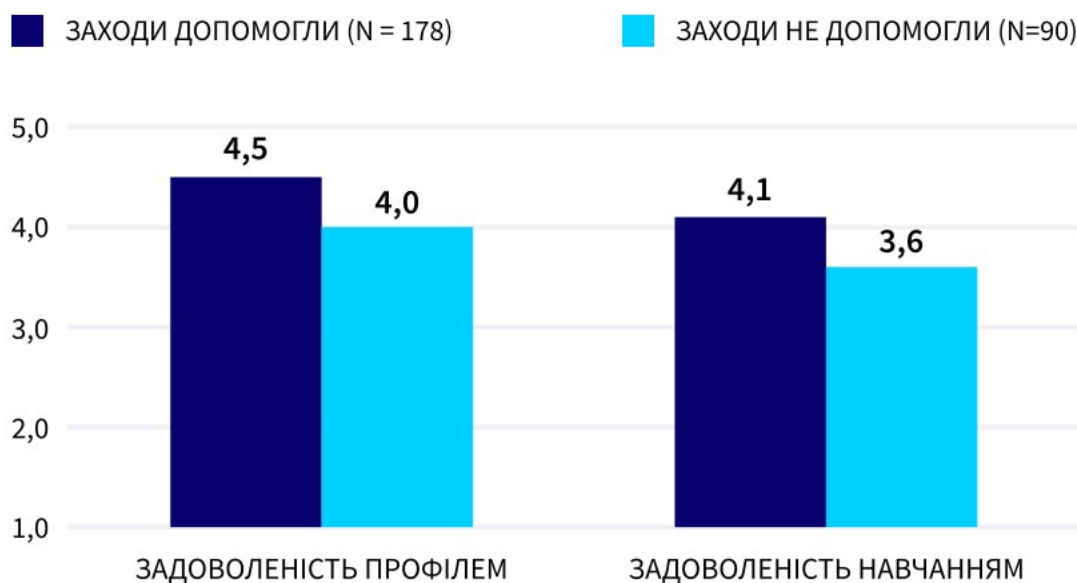
Водночас зрозумілість процесу допрофільної підготовки не означає, що він справді допомагає визначитися. Лише 54% учнів(-ениць) зазначили, що заходи допрофільної підготовки допомогли їм вибрати профіль навчання; 30% не вважають їх корисними, а ще 16% вагаються з оцінкою. Поінформувати виявилось простіше, ніж допомогти з вибором: для цього потрібні формати, які враховують інтереси конкретного(-ї) учня(-ениці), — а саме вони найменш поширені.

Зрозуміла процедура — ще не усвідомлене рішення. Усвідомленим вибір роблять індивідуальні консультації, діагностика інтересів із обговоренням її результатів і гарантована можливість переглянути вибір — саме ці формати наразі охоплюють найменшу частку учнів(-ениць) й мають стати обов'язковим мінімумом наступних хвиль (див. висновки та рекомендації).

Перевірка гіпотези про зв'язок допрофільної підготовки зі задоволеністю засвідчує, наскільки це важливо. Учні(-ениці), яким такі заходи допомогли з вибором, помітно задоволеніші обраним профілем (4,5 проти 4,0 за п'ятибальною шкалою) і навчанням загалом (4,1 проти 3,6); вища задоволеність і в тих, кому вистачило інформації перед вибором (4,4 проти 3,8).

Ця закономірність простежується не лише на рівні окремих учнів(-ениць), а й на рівні закладів: там, де більша частка учнів(-ениць) вважає підготовку корисною, вища й середня задоволеність профілем. Водночас сама кількість заходів, у яких брав участь учень(-ениця), із задоволеністю профілем пов'язана слабо. Іншими словами, важить не кількість заходів, а те, чи допомогли вони конкретній дитині. Дані зібрані одномоментно, тож напрямок зв'язку не можна вважати доведеним, однак практичний висновок через це не змінюється: якість допрофільної підготовки помітна в результатах учнів(-ениць).

Рисунок 1. Задоволеність профілем і навчанням залежно від того, чи допомогли учневі(-ениці) заходи допрофільної підготовки

Середня оцінка за шкалою 1–5. Групи — за відповіддю на запитання, чи допомогли заходи допрофільної підготовки обрати профіль; 73 особи, які обрали «важко сказати», у порівняння не входять. Різниця значуща за критерієм Велча, $p < 0,001$.

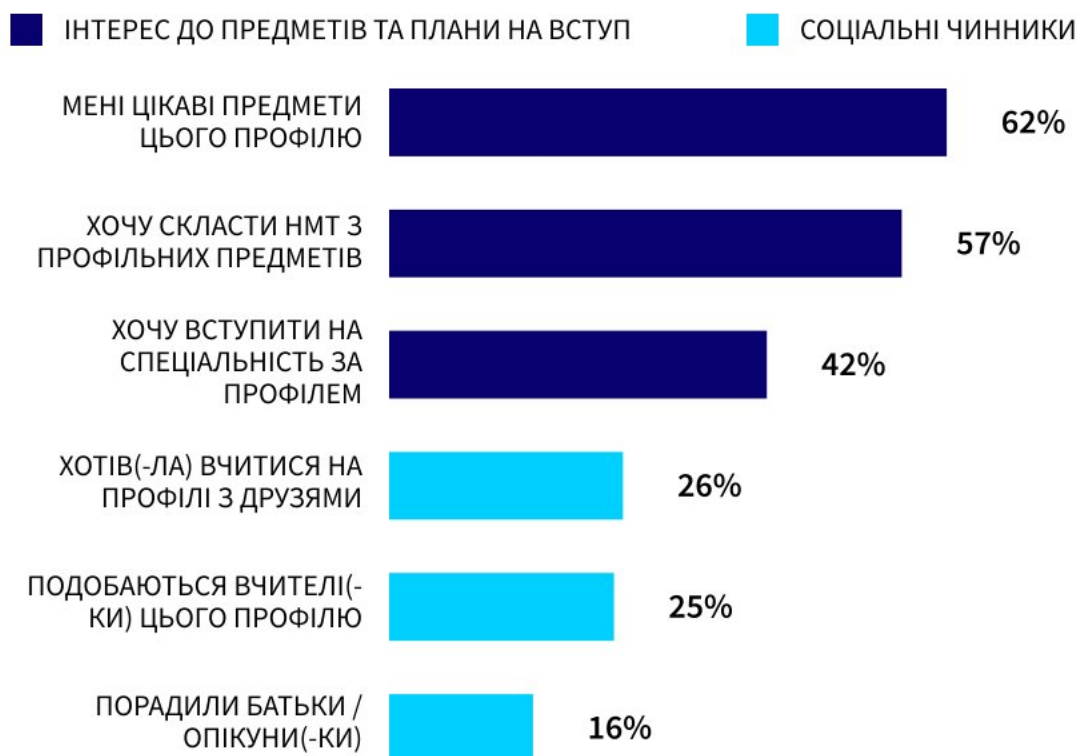
Джерело: опитування учнівства передпilotних ліцеїв, розрахунки KSE Institute

(N = 268 із 341)

Загалом ліцеї налагодили масове та завчасне інформування про профілі, але лише його недостатньо: воно робить вибір зрозумілим, проте не завжди сприяє усвідомленості вибору. Подальше покращення можливе з розвитком індивідуальної роботи — консультацій та діагностики з обговоренням її результатів, які сьогодні охоплюють меншість учнів(-ениць), хоча саме з ними пов'язана вища задоволеність і профілем, і навчанням (докладніше про кар'єрне консультування — у підрозділі 1.3). Обираючи профілі, учні та учениці найчастіше керувалися інтересом до профільних предметів (62%) та планами складати НМТ із профільних предметів (57%) і вступати на спеціальність, пов'язану з профілем (42%).

Рисунок 2. Причини вибору профілю навчання

Частка учнів(-ениць), які назвали причину, %

Частка учнів(-ениць), які назвали причину. Запитання: “Обери до трьох основних причин, чому ти обрав/-ла свій профіль навчання”. Множинний вибір, тож сума часток перевищує 100%

Джерело: опитування учнівства передпilotних ліцеїв, розрахунки KSE Institute

N=341

Серед тих, хто фокусувався на підготовці до НМТ в межах профільного навчання, були учні та учениці, які надавали цій підготовці пріоритет над інтересом до певних предметів чи продовженням освіти після школи. Вони вступали на профіль із поглибленим вивченням предметів, які точно треба буде складати на НМТ (насамперед йдеться про математику та історію України), попри те, що планували вступати у заклад вищої освіти за іншою спеціальністю. Предмети чи курси, які відповідали їхній обраній майбутній спеціальності, вони або планували опанувати на достатньому для вступу рівні самостійно, без поглибленого вивчення в межах профілю, або вже оцінювали рівень володіння ними як достатній.

Так, 62% учнів(-ениць) у виборі профілю спиралися на уявлення про свої інтереси щодо галузей чи окремих предметів. Вони могли не мати певності щодо майбутньої професії чи спеціальності для вступу, але мали зацікавленість саме у вивченні того чи іншого предмета у більшому обсязі чи на глибшому рівні.

Пов’язаний із цим, однак відмінний підхід до вибору — спиратися на оцінку своїх сильних та слабких сторін. І самостійно, і з допомогою вчительства чи психологічної служби школи учні(-ениці) обирали як профільні предмети ті, де мали академічні успіхи, і навпаки — відмовлялися від профілів, де більше часу приділялося проблемним для них дисциплінам. Учасники(-ці) дослідження зокрема пояснювали, що обирали профіль “від зворотного” — уникаючи поглибленого вивчення предметів, які здавалися їм надто складними (наприклад, математики чи фізики).

Третя група причин вибору профілю групується навколо соціальних чинників. Йдеться про бажання учнів(-ениць) залишитися в одному класі з тими, з ким навчалися на рівні базової освіти (26%), продовжити вивчати важливі предмети з улюбленими вчителями(-ками) (25%), обрати профіль під впливом батьків/опікунів(-ок) (16%). Деякі ліцеї для того, щоби мінімізувати вплив цих чинників на вибір профілю, не повідомляли дітям та батькам/опікунам(-кам) заздалегідь, хто саме викладатиме у них в 10 класі, або пропонували обирати окремі предмети для поглибленого вивчення, а не готовий профіль.

Батьки/опікуни(-ки) також найчастіше обирали профіль для своїх дітей з огляду на плани щодо здобуття професії (76%) та зацікавленість дитини у певних предметах (75%). Трохи більше половини (54%) також у виборі зважали на нагоду підготовки до складання НМТ з профільних предметів.

Учні(-ениці), які у виборі профілю зважали на свої інтереси щодо предметів, вчителів(-ок), що їх викладатимуть, або подальші плани щодо продовження освіти (складання НМТ та вибір спеціальності), в середньому більше задоволені обраним профілем, аніж ті, на чие рішення впливали батьки або друзі. Середній рівень задоволеності тих, хто обрав профіль з огляду на зацікавленість та освітні плани, становить 4,34–4,39 з 5, тоді як серед тих, хто обирав, орієнтуючись на батьків/опікунів(-ок) та друзів, цей показник 3,98 та 4,02 відповідно. Також серед тих, хто обирали профіль під впливом батьків/опікунів(-ок), помітно вищою є частка зовсім або скоріше незадоволених своїм вибором — 11,3% проти 3% і менше у решті категорій.

Змінити профіль після початку навчального року здебільшого було можливо: 70% учнів(-ениць) відповіли, що могли це зробити, 22% не знали, чи така можливість існує, а 8% зазначили, що її не було. 8% учнів та учениць (20 із 239), які могли змінити профіль, скористалися цією можливістю. Сама по собі мала частка змін ще не доводить, що первинний вибір був вдалим: частина учнів(-ениць) могла не розглядати можливість переходу в інший профіль або не знати про нього. Утім, ці дані у поєднанні з високою задоволеністю обраним профілем узгоджуються з картиною загалом усвідомленого вибору.

Причини зміни також узгоджуються з логікою вибору, описаною вище. Зміна профілю серед тих, хто це зробив, найчастіше була пов'язана з тим, що навчання за обраним профілем виявилось нецікавим (35%) або з бажанням навчатися у вчителів(-ок), які більше подобаються (35%). Майже третина учнів(-ениць) також називали серед причин надмірну складність навчання, невідповідність профілю власним очікуванням або зміну планів щодо подальшої освіти (по 30%). Значно рідше причиною ставало бажання навчатися разом із друзями (15%).

1.3. Кар'єрне консультування: стан і потенціал розвитку

Ключові результати

Учні та учениці налаштовані продовжувати навчання у закладах вищої освіти. Про такі плани заявили 85% учнів(-ениць), а 54% планують вступати на спеціальності, пов'язані з профілем навчання.

Важливою зоною зростання для ліцеїв є кар'єрне консультування. 29% учнів(-ениць) вагаються щодо майбутньої спеціальності, а ще 17% не планують продовжувати навчання за обраним профілем.

Індивідуальні консультації були доступні лише частині опитаних. Їх змогли отримати тільки 18% учнів(-ениць). Попри це, вони сприймають такі консультації як корисніший формат для вибору майбутньої професії.

Переважна більшість учнів(-ениць), які взяли участь в опитуванні (85%), мають намір вступати до закладів вищої освіти. Ще 14% респондентів(-ок) поки не визначилися, і лише 2% відповіли, що не планують вступати до університетів після школи.

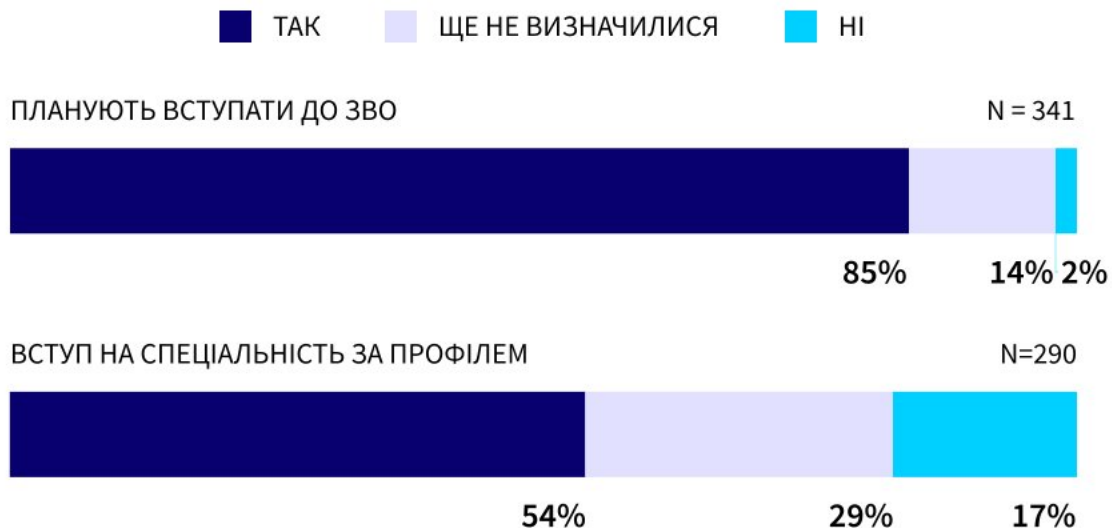
Більше половини респондентів(-ок) (54%) мають намір вступати на спеціальності, що відповідають їхньому профілю навчання. 29% — ще не визначились, а 17% не планують продовжувати навчання за обраним профілем. Водночас серед цих 17% частка незадоволених обраним профілем лише незначно перевищує загальну по вибірці — 12% проти 9%¹. Це свідчить, що рішення обрати інший напрям для вступу здебільшого пов'язане не з розчаруванням у профілі, а з іншими причинами.

Відповіді учнів(-ениць) демонструють, що кар'єрне консультування є важливою зоною зростання для ліцеїв під час масштабування реформи. Лише 18% учнів(-ениць) мали можливість отримати індивідуальне консультування з кар'єрним(-ою) освітнім(-ою) радником(-цею) або психологом(-инею) у процесі допрофільної підготовки. Проте саме в цій групі заходи допрофільної підготовки оцінюють як корисніші: 43% вважають, що вони допомогли з вибором майбутньої професії, тоді як серед тих, хто такої можливості не мав, корисність заходів допрофільної підготовки відзначили тільки 30%.

¹ - % респондентів(-ок), які обрали варіанти "Скоріше не задоволений/-а" та "Зовсім не задоволений/-а".

Кар'єрне консультування впирається в проблему незаповненої ставки. Доступність індивідуальних консультацій залежатиме від спроможності створити привабливі умови праці для потенційних радників(-ць).

Рисунок 3. Плани щодо вступу до закладів вищої освіти

Запитання про напрям вступу ставилося лише тим, хто планує вступати до ЗВО, тому йому база — 290 осіб, а не вся вибірка. У верхньому рядку сума часток — 101% через округлення.

Джерело: опитування учнівства передпілотних ліцеїв, розрахунки KSE Institute

N=341

Водночас і адміністрації ліцеїв, і самі педагоги(-ні) визнають, що потребують додаткового навчання з профорієнтації і кар'єрного консультування. Серед представників(-ць) адміністрацій ця сфера входить до п'яти найактуальніших із тих, за якими потрібне навчання у контексті впровадження реформи старшої школи — її обрали 12 із 32 опитаних. Серед вчителів(-ок) 21% відповіли, що потребують додаткового навчання в цій темі.

Попри наявність певних викликів зараз, і вчителі(-ки), і адміністрації закладів освіти впевнені в тому, що індивідуалізовану систему профорієнтації як складник реформи НУШ вдасться втілити у їхній громаді протягом п'яти років. Позитивно до впровадження цих змін ставляться 71% опитаних педагогів(-инь) та 88% представників(-ць) адміністрацій закладів.

Отже, результати опитування свідчать, що передпілот реформи старшої школи виконує одну зі своїх функцій — допомагає більшості учнів(-ениць) визначитися з подальшим професійним напрямом. Утім, третина дітей так і не сформувала власного бачення професійного розвитку після навчання у старшій школі, а майже кожен(-на) п'ятий(-а) учень(-ениця) планує обрати іншу спеціальність в університеті. Відповіддю на цей виклик може стати розвиток кар'єрного консультування в ліцеях, насамперед через створення відповідних посад та залучення фахівців(-чинь).

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

2.1. Ставлення до вибірконості курсів

Ключові результати

І вчительство, і адміністрація майже **одноставно** вважають важливим та доцільним, щоб учні(-ениці) могли **вибирати курси**. Попри це майже половина представників(-ць) адміністрації та 80% вчителів(-ок) переконані, що рішення щодо профільних курсів за вибором та/або курсів вільного вибору має ухвалювати **ліцей чи вчителі(-ки)**.

Половина вчителів(-ок) мають побоювання, що учні(-ениці) **необмірковано обиратимуть курси за вибором**. Так, 50% вчителів(-ок) висловлюють занепокоєння, що вибір буде поверховим, без врахування змісту курсів і власних інтересів.

Адміністрація ліцеїв більшою мірою підтримує ідею вибірконості курсів, ніж вчителі(-ки). 75% адміністрацій вважають її дуже важливою проти 51% вчителів(-ок).

Переважає більшість учнів(-ениць) (84%) погоджуються, що вибірконість курсів дозволяє їм вивчати те, що **справді цікаво**.

Ідею вибірконості курсів підтримує абсолютна більшість освітян — і серед вчительства, і серед адміністрації. 75% представників(-ць) адміністрації та 51% вчителів(-ок) вважають можливість вибору курсів дуже важливою та доцільною, ще 25% та 38% відповідно вважають її радше важливою і доцільною, ніж ні. Навіть серед тих вчителів(-ок), які переконані, що курси за вибором мають визначати педагоги(-ні) або ліцей, 45% вважають доцільним, щоб учні(-ениці) вибирали курси, а 38% — швидше доцільним, аніж ні.

Можливість вибору курсів підтримують майже всі, однак не всі готові передати його учням(-еницям). Розбіжність стосується не ставлення до реформи, а браку процедури, яка робила б учнівський вибір поінформованим.

Водночас 51% вчителів(-ок) занепокоєні, що учні(-ениці) обиратимуть курси необмірковано — поверхово, без врахування змісту курсів і власних інтересів, а 38% представників(-ць) адміністрації підтвердили, що серед вчительства у їхніх ліцеях є такі побоювання.

Однак коли йдеться вже не про загальний принцип вибірковості, а про конкретні підходи до формування навчального плану, позиції освітян(-ок) змінюються. Серед вчительства найбільше прихильників (25%) має модель, за якої ліцей визначає курси для поглиблення профілю, а учні(-ениці) самостійно обирають курси вільного вибору. Майже стільки ж педагогів(-инь) (25%) вважають, що курси для поглиблення профілю повинні визначати вчителі(-ки) відповідної освітньої галузі, залишаючи учням(-еницям) вибір лише курсів вільного вибору. Ще 24% переконані, що саме вчителі(-ки) мають визначати обидва типи курсів, орієнтуючись на потреби й можливості учнів(-ениць). Значно менше респондентів(-ок) підтримують моделі, у яких вибір здійснюють лише учні(-ениці) (17%) або тільки ліцей (9%).

Натомість відповіді адміністрації більшою мірою відповідають запропонованому реформою підходу до формування навчального плану. Понад половина ліцеїв (53%) дотримується думки, що учні(-ениці) мають обирати і курси для поглиблення профілю, і курси вільного вибору самостійно. У 19% закладів вважають, що профільні курси за вибором має визначати сам ліцей, у 14% — що це мають робити вчителі(-ки), у 10% — що вчителі(-ки) мають визначати обидва типи курсів, а ще у 4% — що обидва типи курсів має визначати ліцей. Частки тут розраховано на рівні закладів (n=25): кожен ліцей має вагу 1, а кілька відповідей від одного закладу ділять її порівну.

Учні(-ениці) також позитивно оцінює сам принцип вільного вибору. Понад 84% погоджуються, що можливість обирати курси дає їм змогу вивчати те, що справді цікаво, тоді як не поділяють цієї думки лише 7%. Учні та учениці зазначали, що можливість робити власний вибір підвищує їхню мотивацію навчатися, дає змогу почуватися самостійнішими та впевненішими:

“Я сама вибрала те, що мені цікаво... мені там значно легше сидіти, сприймати інформацію”.

(Фокус-групова дискусія з учнями і ученицями)

“Почуваюся як студентка... ти сам зробив цей вибір — ти туди ходиш, бо хочеш, а не тому, що змушують”.

(Фокус-групова дискусія з учнями й ученицями)

Опитування показало, що серед педагогів(-инь) немає єдиного бачення того, як має формуватися варіативна складова навчального плану. Хоч відкритого скепсису щодо можливості обирати курси учасники(-ці) дослідження з-поміж освітян(-ок) не висловлювали, вони мають сумніви та побоювання щодо цієї складової реформи навіть попри те, що вже реалізують її, а учні та учениці підтримують ідею вибірковості. Важливість вибору курсів та ефективні механізми такого вибору доцільно включати і у програми підвищення кваліфікації педагогів(-инь), і в комунікацію, пов'язану з реформою.

2.2. Вибір курсів: запити учнів(-ениць) і можливості ліцеїв

Ключові результати

Більшість учнів(-ениць) самостійно формують власну освітню траєкторію. 77% обирали курси без впливу батьків/опікунів(-ок) чи вчителів(-ок). Водночас серед незадоволених процесом вибору 52% зазначили, що не знайшли цікавих для себе курсів, а 46% — що їм бракувало інформації про зміст курсів.

Загалом учні(-ениці) позитивно сприймають нову модель вибору курсів. Понад 70% задоволені процесом вибору.

Результати дослідження свідчать, що передпілотні ліцеї вже перейшли від формального впровадження курсів за вибором до формування власних моделей їх організації. Заклади пропонують широкий перелік дисциплін і для поглиблення профілю, і вільного вибору, що створює основу для індивідуалізації навчання.

Водночас зміст цієї пропозиції поки що значною мірою визначається не лише освітніми потребами учнів(-ениць), а й ресурсними можливостями самих ліцеїв, а також кількістю курсів, які вже схвалені МОН для викладання у профільній старшій школі за новим Державним стандартом. Насамперед це стосується кадрового забезпечення: найбільшу частку серед запропонованих курсів становлять гуманітарні дисципліни, для яких заклади вже мають підготовлених педагогів(-инь).

Заклади, що брали участь у дослідженні, під час формування пропозиції курсів за вибором орієнтувалися насамперед на те, які курси погодилися викладати вчителі(-ки). Адміністрація зверталася до них із запитом сформулювати перелік курсів, які вони готові викладати, а на його основі укладала список, з якого учні та учениці могли вибирати курси.

“Р. 1: Спочатку ми ще збиралися для того, щоб кожен вчитель міг висловитися, який курс він може читати”.

“Р.2: Між собою нарада така була. Дійсно, запитувала адміністрація, хто що може читати”.

(Фокус-групова дискусія з вчителями та вчительками)

Подколи вчителі(-ки) ще до початку цього процесу були знайомі з авторськими колективами певних курсів та модельними навчальними програми й ініціювали їх викладання. Ліцеї прагнули пропонувати курси за вибором у всіх галузях, однак через те, що на момент проведення дослідження кількість курсів за вибором, які були схвалені МОН для викладання, різнилася залежно від галузі, варіантів, які можна було пропонувати учням(-еницям),

подекуди було небагато. На момент оприлюднення результатів дослідження перелік курсів, схвалених до використання, суттєво зріс, тож можна очікувати, що на етапі пілоту та повноцінного впровадження реформи ця проблема не буде актуальною.

Частина ліцеїв визначали набір курсів за вибором (і для поглиблення профілю, і вільного вибору) окремо для кожного з профілів. Вони пропонували додаткові години профільних предметів чи курсів, часто у форматі “розв’язування задач” або “підготовки до НМТ” з відповідних профільних предметів.

Ліцеї намагалися балансувати між запитом від учнів(-ениць) та батьків/опікунів(-ок) щодо підготовки до НМТ та концептуальною рамкою реформи профільної школи, яка передбачає набуття компетентностей і м’яких навичок, передбачених державними стандартами, творчі та пошукові методи навчання. Однак поки продовження освіти залежить від успішного складання тестів множинного вибору з акцентом на знанняву складову, саме підготовка до таких тестів є одним із пріоритетів.

“І хоч нам офіційно говорять “відійти від НМТ”, ми не можемо. Ці діти будуть складати НМТ — ми не можемо тільки “зацікавлювати їх предметом”, ми маємо їх реально готувати до НМТ. І саме в цьому зацікавлені батьки й діти. Тобто є певний конфлікт між метою нової профільної школи й тим, що зараз залишається НМТ як вхід до вишів. Нам кажуть, що далі формат вступу буде інакший, але станом на зараз ми працюємо на те, щоб дати дітям доступ до вишів. І це виклик”.

(Інтерв’ю з представником(-цею) адміністрації)

В інших випадках за допомогою курсів за вибором деякі ліцеї намагалися зробити навчальний план збалансованішим і пропонували як курси за вибором ті предмети, які не були профільними.

“Тому ми спецкурси вибирали так, щоб дочитати, доробити шкільну програму, щоб учні взагалі не виходили ні з чого “недочитаного””.

(Фокус-групова дискусія з вчителями та вчительками)

Такий підхід, втім, викликав невдоволення деяких учнів(-ениць), оскільки вони хотіли мати змогу обрати саме курс у межах їхнього профілю, тобто отримати додаткові години саме зі свого профільного предмета. Загалом випадки, коли класу кожного профілю пропонували на вибір окремі курси, супроводжувалися наріканням учнів(-ениць) і нерозумінням, чому вони не можуть обирати серед усіх курсів, які пропонуються в ліцеї. Натомість частина ліцеїв зробили пропозицію і профільних курсів за вибором, і курсів вільного вибору відкритою для всіх учнів(-ениць) 10-х класів, сформувавши змінні групи для вивчення цих предметів. Це дало змогу, зокрема, створити чотири профілі у закладах, де на паралелі були три класи.

Крім прагнення отримати більше навчального часу на вивчення профільних предметів, які допоможуть краще скласти НМТ, у виборі курсів учні(-ениці) також враховували інтерес до конкретного предмета — до прикладу, курс “Пишемо есе” обирали, бо “люблю писати”; підприємництво — “бо це про гроші”, математику — бо “математику люблю й хочу вчити”, географію — бо “цікавий цей світ”.

Курси вільного вибору для частини учнів(-ениць) стали можливістю навпаки спробувати для себе щось нове — або за межами традиційних академічних предметів, або у відмінній від профільної галузі. Неакадемічний, не пов'язаний із профілем зміст курсів за вибором у деяких ліцях були чинником, який підштовхнув запропонувати учням(-еницям) саме такий набір:

“Ми сказали: “У нас є три курси, підготовлені, є фахівці”.... Це три абсолютно різні напрямки, спеціально не пов'язані прямо з навчальним процесом, щоб діти могли зрозуміти, як це відбувається”.

(Інтерв'ю з представниками(-цями) адміністрації)

Частину учнів(-ениць) під час вибору мотивувало бажання зменшити навчальне навантаження та психологічний тиск через оцінки. Зважаючи на те, що у частині ліцеїв курси за вибором ставили на останній урок, а деякі з них не оцінювались чи оцінювались поблагливо, а також не передбачали контрольних робіт, ця частина навчального плану асоціювалася з факультативами чи навіть гуртками.

“Вибірковий курс — це дуже крута штука, бо розвантажує тиждень. Два уроки — це вже “халява” (в хорошому сенсі)”.

(Фокус-групова дискусія з учнями та ученицями)

Такий формат може мати і позитивні, і неоднозначні наслідки. З одного боку, менший оцінювальний тиск може підтримувати навчальну мотивацію, зацікавленість і готовність учнів(-ениць) експериментувати з новими предметами. З іншого боку, якщо вибіркові курси систематично сприймаються як менш вимогливі, це може знижувати їхню академічну цінність в очах учнів(-ениць) та формувати нижчі очікування щодо результатів навчання.

Як організований вибір курсів

Під час передпілоту більшість представлених у вибірці ліцеїв втілили схожу модель організації курсів за вибором. 87% ліцеїв повідомили, що пропонують учням(-еницям) окремий перелік курсів для поглиблення профілю та спільний для всієї паралелі перелік курсів вільного вибору. Такий підхід дає змогу поєднати поглиблення профільної підготовки із можливістю розширити власні освітні інтереси незалежно від обраного профілю.

Водночас 8% ліцеїв вказали, що формують окремі набори вибірових курсів для кожного профілю. Ще 5% зазначили, що обирають інший підхід до вибору курсів у своєму закладі, проте не пояснили, який саме. Це може свідчити про те, що більшість закладів поки що перебувають на етапі апробації моделі й використовують універсальніші рішення, які легше реалізувати за наявних кадрових та організаційних ресурсів.

Масштаб вибору також різниться між ліцями. Найчастіше учні та учениці могли вибрати один або два курси за вибором (по 44% ліцеїв відповідно). Лише один заклад запропонував можливість обирати п'ять курсів, тоді як ще один узагалі не передбачав вибірових дисциплін. Отже, хоча сама практика вибору вже є поширеною, її реальний обсяг і рівень гнучкості суттєво відрізняються між закладами.

Вибір курсів переважно є самостійним рішенням учнів(-ениць). Про це повідомили 77% респондентів(-ок). Значно рідше вони радилися з батьками/опікунами(-ками) (26%), друзями чи однокласниками(-цями) (22%) або вчителями(-ками) (12%). Лише 3% зазначили, що погодилися з вибором, який за них зробили батьки. Це свідчить, що саме учні та учениці є ключовими суб'єктами ухвалення рішення, тоді як роль дорослих найчастіше є консультативною.

За оцінками самих учнів(-ениць), 66% отримали інформацію про курси за вибором щонайменше за тиждень до моменту вибору, ще 13% — за 3–6 днів до цього. Водночас 7% отримували інформацію лише за 1–2 дні до вибору курсів, а ще 14% — безпосередньо у день вибору. Для трьох чвертей учнів(-ениць) процес вибору курсів був зрозумілим, тоді як близько 12% назвали його скоріше або повністю незрозумілим. Це свідчить про те, що поряд зі змістом курсів важливо пояснювати й сам механізм вибору та правила формування індивідуалізованої освітньої траєкторії.

Загалом майже три чверті учнів(-ениць) були задоволеними процесом вибору курсів: 28% — повністю, ще 43% — скоріше задоволені. Водночас близько 15% оцінюють цей досвід негативно. Найчастіше причиною невдоволення з-поміж цієї категорії респондентів(-ок) була відсутність серед запропонованих дисциплін курсів, які справді їх цікавили (52%). Майже половині з них бракувало інформації про зміст курсів (46%), а 40% вважали, що мали недостатньо часу для усвідомленого вибору. Крім того, окремі учні та учениці зазначали, що фактичний вибір був обмеженим (24%), у процес втручалися вчителі(-ки) або адміністрація (18%) або ж учні(-ениці) не змогли потрапити на бажаний курс через недостатню або надмірну кількість охочих (16%).

Проблемою для учнів(-ениць) була неможливість відвідувати курси, які вони обрали. Деякі зі запланованих курсів не змогли відбутися через відсутність вчителя(-ки), інші — через недостатню кількість охочих їх відвідувати, а деякі курси навпаки обрали багато учнів(-ениць) і частину з них переспрямували на курси, де охочих не вистачало. Тож, подекуди рішення про те, який саме вибірковий курс вивчатиме учень(-ениця), приймали замість них або ухвалювали під тиском обставин — курс, за словами учнів(-ениць) “просто призначили”, “нас туди засунули”.

Відсутність реального вибору чи невдоволення процедурою вибору викликала в учнів(-ениць) фрустрацію і невдоволення передпілотом, адже спочатку в них сформувалися певні очікування, але згодом вони не справдилися.

“Обіцяли багато різних курсів, але в результаті залишилися бізнес-англійська та медіаграмотність”.

(Фокус-групова дискусія з учнями та ученицями)

“Вони так це уявляли: нам дозволять обирати що завгодно. А вийшло, що вони ніби примусово пішли на якусь географію, бо не було інших варіантів. Або на один курс йшло дуже мало дітей, а на другий хотіли всі. Тоді треба було двох викладачів і ділити курс”.

(Фокус-групова дискусія з вчителями та вчительками)

Частина учнів(-ениць) висловили побажання розширити перелік курсів, з-поміж яких вони могли б обирати, а також збільшити їхню частку в навчальному плані (зокрема покликаючись на досвід шкіл в інших країнах):

“Мені подобається ідея вибірових курсів, але я б хотіла, щоб їх удосконалили. Ми навчаємося на них тільки дві години на тиждень — це дуже мало. Я вважаю, треба, щоб було хоча б 70% обов'язкових предметів і 30% — вибірові курси. Щоб на них було не 1-2 години, а хоча б 5-7 годин на тиждень в сумі... Тому треба збільшити кількість вибірових курсів, а обов'язкові — лишити, але не розширювати”.

(Фокус-групова дискусія з учнями та ученицями)

“Я б хотів, щоб наступного року було ще більше вибірових курсів, бо їх ми обираємо самі — куди хочемо, туди йдемо”.

(Фокус-групова дискусія з учнями та ученицями)

Це означає, що подальший розвиток моделі вибірових курсів потребує не лише розширення їх переліку, але й вдосконалення процедури вибору, кращого врахування освітніх запитів учнів(-ениць) та детальнішої комунікації щодо змісту й результатів навчання.

Частина ліцеїв давала учням(-еницям) змогу змінити обраний курс на початку навчального року, якщо після перших кількох занять ті усвідомлювали, що помилилися з вибором. Майже половина учнів(-ениць) повідомили, що могли змінити курси за вибором після початку навчального року, проте 37% навіть не знали про існування такої можливості. Серед тих, хто мав право змінити вибір, скористалися ним лише 14%. Найчастіше це відбувалося через те, що курс виявився нецікавим (48%) або занадто складним (30%).

Також учні(-ениці) змінювали курси через бажання навчатися разом із друзями (26%), відсутність підготовки до НМТ (17%) або надто велику кількість учасників(-ць) курсу (13%). Це свідчить, що рішення про зміну дисципліни залежить не лише від її змісту, а й від соціальних чинників та очікувань від навчання. Водночас один заклад хотів би впровадити можливість зміни курсів, але зіткнувся з браком чіткого механізму для цього, зокрема через те, що учні(-ениці) вже отримали оцінки з першого обраного курсу. Це зумовило запит на нормативне врегулювання цього процесу:

“Наше бачення — потрібен офіційний алгоритм: наприклад, можливість змінювати курс у межах певного “add/drop”-періоду (семестр), або механізм “вільного слухача” без оцінки. Але це має запропонувати і врегулювати міністерство”.

(Інтерв'ю з представником(-цею) адміністрації)

2.3. Управлінські аспекти впровадження профілів

Ключові результати

Для більшості адміністрацій участь у передпілоті означала суттєве збільшення навантаження. 72% з них зазначили, що обсяг роботи помітно зріс, а ще 22% повідомили, що це вже впливає на виконання інших посадових обов'язків. Водночас 38% адміністрацій витрачають на завдання, пов'язані з передпілотом, понад 40 годин додаткового часу.

Найбільші управлінські виклики пов'язані не з освітнім процесом, а з організацією змін. Найбільше часу адміністрації витрачали на закупівлю обладнання (66%), ремонт приміщень (59%) та розроблення навчальних планів із вибірковими курсами (63%). Саме ці процеси найчастіше називали найскладнішими.

Частина труднощів є тимчасовими, тоді як інші залишаться і після завершення передпілоту. Закупівлі та ремонт поступово втрачатимуть актуальність, однак комунікація з батьками/опікунами(-ками), учнями(-еницями) та складання розкладу будуть постійними елементами впровадження профільної школи.

Управлінське навантаження під час впровадження передпілоту

Впровадження передпілоту стало серйозним викликом для адміністрацій, особливо з огляду на потреби матеріального забезпечення та логістики. Найбільш часозатратними процесами є закупівлі, ремонт та складання навчальних планів. Формування розкладу ускладнюється потребою уникати “вікон” для учнів(-ениць) та узгоджувати графіки багатьох вчителів(-ок) одночасно. Серед педагогічного колективу немає єдиної думки про модель формування навчального плану: половина вважають, що обирати має ліцей, а інша половина виступають за вибір вчителів(-ок) профільних галузей.

Для більшості адміністрацій це означало істотне збільшення робочого навантаження. Майже три чверті респондентів(-ок) (72%) зазначили, що обсяг роботи через участь у передпілоті помітно зріс, хоча поки що не перешкоджає виконанню інших посадових обов'язків. Водночас ще 22% повідомили, що додаткове навантаження вже настільки значне, що впливає на виконання основної роботи. Лише 3% адміністрацій оцінили збільшення навантаження як незначне.

Про масштаб додаткової роботи свідчить і кількість часу, який адміністрації витрачали на реалізацію передпілоту. Понад третина представників(-ць) закладів (38%) повідомили, що приділяють цій роботі більше 40 годин на місяць, не враховуючи підвищення кваліфікації.

Ще 19% витрачають від 21 до 40 годин, а 13% — від 10 до 20 годин на місяць. Так, для багатьох адміністрацій участь у передпілоті фактично стала окремим масштабним напрямом роботи.

Навантаження адміністрацій спричинене запуском реформи, а не навчальним процесом. Обсяг роботи помітно зріс у 72% адміністрацій, ще 22% зазначають, що він уже впливає на виконання інших обов'язків, а 38% витрачають на передпілот понад 40 годин на місяць. Найскладнішими напрямами названо закупівлю обладнання (69%), складання навчального плану з курсами за вибором і ремонт (по 50%), тоді як допрофільну орієнтацію та вибір профілю не назвала серед найскладніших напрямів жодна з 32 адміністрацій — саме в цьому заклади мали попередній досвід. Витрати першого року — це витрати на розгортання, які виникатимуть для кожної нової хвилі ліцеїв.

Які процеси стали найбільшим викликом

Найбільше часу адміністрації витрачали саме на ті процеси, які одночасно виявилися найскладнішими для реалізації.

Таблиця 3. Напрями роботи з упровадження передпілоту: витрати часу і труднощі (адміністрації, n=32)

Напрямок роботи	Забирав найбільше часу	Викликав найбільше труднощів
Закупівля навчального обладнання	21 (66%)	22 (69%)
Складання навчального плану з курсами за вибором	20 (62%)	16 (50%)
Організація та проведення ремонту приміщень	19 (59%)	16 (50%)
Комунікація з батьками/опікунами(-ками) щодо передпілоту	16 (50%)	10 (31%)
Навчання адміністрації в межах передпілоту	16 (50%)	3 (9%)
Розробка нової Стратегії ліцею	11 (34%)	6 (19%)
Організація процесу вибору курсів	10 (31%)	9 (28%)
Комунікація з учнями щодо передпілоту	10 (31%)	5 (16%)
Взаємодія з іноземним партнерським ліцеєм	4 (12%)	8 (25%)
Допрофільна орієнтація та учнівський вибір профілю	4 (12%)	0 (0%)
Комунікація в межах проєкту “Зміст”	4 (12%)	1 (3%)
Організація підвищення кваліфікації вчительства	1 (3%)	2 (6%)

Множинний вибір; наведено кількість відповідей “так” із 32 та частку. Два запитання анкети адміністрації: найбільш часозатратні напрями та напрями з найбільшими проблемами.

Насамперед це стосувалося закупівлі навчального обладнання. Майже сім із десяти адміністрацій (69%) назвали цей процес одним із найскладніших, а 66% — одним із найбільш часозатратних. Подібна ситуація спостерігалася і щодо розроблення навчальних планів із курсами за вибором: половина респондентів(-ок) відзначили складність цього процесу, а майже дві третини (63%) — суттєві часові витрати.

Участь у підготовці до закупівлі обладнання брали як адміністрації ліцеїв, так і вчительство. Останні витрачали значну кількість часу на огляд ринку навчального обладнання і техніки та укладання переліків для закупівлі. Учасники(-ці) дослідження зазначили, що цю роботу для них ускладнила відсутність модельних навчальних програм із предметів природничої галузі до початку закупівель, тому ліцеї не могли бути впевнені в тому, яке саме обладнання та демонстраційні матеріали будуть потрібні.

“По десяти мільйонах — перш за все, закуповувалися кабінети, лабораторії природничого і математичного напрямку. Звичайно, у вчителів була дуже велика робота. Вони були залучені, вони брали перелік обладнання, з яким вони будуть працювати. Все це вони вивчали, аналізували”.

(Інтерв'ю з представником(-цею) адміністрації)

Ще одним вагомим викликом стала організація ремонтів і підготовка приміщень. Половина адміністрацій назвали цей процес складним, а 59% — одним із найбільш ресурсомістких. Значних зусиль потребувала і комунікація з батьками/опікунами(-ками) щодо впровадження реформи, яку половина респондентів(-ок) віднесли до найбільш затратних напрямів роботи. Найскладнішою частиною цієї комунікації стало спілкування із батьками/опікунами(-ками), які висловлювали побоювання та невдоволення насамперед щодо перспективи для їхніх дітей навчатися у старшій школі три, а не два, роки в межах передпілоту.

Ще одним складним організаційним завданням стало складання розкладу з урахуванням вибіркового курсів: 41% адміністрацій оцінили цей процес як досить складний, ще 6% — як надзвичайно складний. Основні труднощі були пов'язані з потребою уникати “вікон” у розкладі учнів(-ениць), поєднати індивідуалізовані освітні траєкторії та узгодити навантаження і графіки роботи великої кількості вчителів(-ок). Це робить складання розкладу одним із найбільш технічно складних етапів організації профільного навчання.

“Складність із розкладом радше технічна: один спортзал на 22 класи, обмежена кількість кабінетів, оренда додаткових приміщень іншого ліцею. Логістика ускладнюється тим, що громада велика, багато сіл, є гірські села, немає достатньої кількості автобусів і водіїв”.

(Інтерв'ю з представником(-цею) адміністрації)

Ліцеї прагнуть уникати “вікон” в розкладі з кількох причин. Насамперед йдеться про дефіцит простору для безпечного перебування учнів(-ениць) між уроками: їх немає де розмістити, а робочі години педагогів(-инь), які мали б опікуватися учнями(-еницями) в цей час, не передбачені штатними розписами. Крім того, триваліше перебування у школі ускладнює планування позашкільних активностей та організацію довозення зі школи.

“У батьків зараз і так істерика, якщо є “вікно”: дитина має приїхати на перший урок, потім сидіти до 7–8 уроку. Ми пропонували, що вони можуть у цей час посидіти в “своєму” кабінеті з класним керівником чи самотійно, робити домашнє завдання, спілкуватися. Але є ще питання тривоги. Якщо в період “вікна” дитина формально без уроку, є тривога — хто за неї відповідає? Де вона? Тому поставити все без “вікон” — це для нас дуже серйозний виклик на наступний рік, коли буде вже більше класів”.

(Інтерв'ю з представником(-цею) адміністрації)

“У нас інший менталітет та інша ситуація: в умовах війни дуже важливо, щоб біля дітей була доросла людина, яка у випадку тривоги може їх зібрати, завести в укриття, проконтролювати. Якщо б не війна, можливо, ми би до “вікон” ставилися спокійніше”.

(Інтерв'ю з представником(-цею) адміністрації)

У закладів, що мають у складі пансіон, проблема “вікон” у розкладі менш гостра, оскільки вони мають приміщення та персонал для перебування учнів(-ениць) в перервах між уроками. Водночас не всі процеси адміністрації оцінювали однаково складними. Найпростішим виявився процес учнівського вибору профілів: 38% респондентів(-ок) зазначили, що він не створював труднощів. Представники(-ці) адміністрації вказували, що вже наявний у них досвід профільної освіти, зокрема організації вибору профілів, та поглибленого вивчення предметів у базовій школі значно спростив цю складову передпілоту. Вони висловлювали припущення, що для шкіл, які цього досвіду не мали, процес допрофільної підготовки та вибору профілів може бути значно складнішим.

“Дивіться, в принципі, для нас профільна освіта не є щось нове. У нас багато років є допрофільна освіта, тобто поглиблене вивчення предметів, які плавно переходили у профіль в десятому-одинадцятому класі”.

(Інтерв'ю з представником(-цею) адміністрації)

“Тобто у нас є класи, які, починаючи з восьмого — ще до того, як була НУШ, — мали допрофільні предмети, що викладалися поглиблено. І, відповідно, старша ланка — зараз так і продовжують: це профільні класи — математичний, історичний і хіміко-біологічний. Відповідно діти більш зорієнтовані. Мені здається, що буде більш плавний перехід, ніж у звичайних школах, де такого викладання не було”.

(Фокус-групова дискусія з вчителями та вчительками)

Відносно легко також проходило формування переліку вибіркового курсів, які пропонували учням (34%). Натомість найбільш неоднозначні оцінки отримав процес залучення достатньої кількості учнів(-ениць) для виконання вимог передпілоту: для 31% адміністрацій він не був складним, тоді як 28% назвали його досить складним, а ще 9% — надзвичайно складним. Це найвищий показник максимальної складності серед усіх процесів, які оцінювали адміністрації. Інтерв'ю свідчать, що такі труднощі часто були пов'язані з недостатньою поінформованістю учнів(-ениць) про зміст реформи та необхідністю додатково пояснювати її можливості. Крім того, кількість потенційних учнів(-ениць) залежить від демографічної ситуації у громаді та

мережі ліцеїв, яка там функціонує. Це чинники, на які адміністрації закладів вплинути не можуть, саме тому їх розглядали як дуже значні виклики.

“Ми переживаємо, щоб були діти, тому що, якщо у нас місто невеличке, то, звичайно, для того, щоб здійснити профілізацію, щоб в закладі було хоча б декілька профільних класів, нам на цю профілізацію потрібно зібрати, напевно, мешканців не тільки всієї нашої громади, а ще й щоб до нас приїжджали мешканці сусідньої громади”.

(Фокус-групова дискусія з вчителями та вчительками)

Натомість практично не створювали додаткових труднощів напрями, пов'язані зі співпрацею з іноземними партнерськими ліцеями та участю в проєкті “Зміст”. Представники(-ці) адміністрації зазначили, що у вирішенні складних питань у межах передпілоту цінною була підтримка від команди МОН та проєкту “Зміст”, який здійснював супровід передпілоту, а також систематичне (кожні 1–2 тижні) спілкування з колегами(-инями) зі закладів, що також брали участь у передпілоті. Учасники(-ці) дослідження оцінили таку підтримку та взаємне навчання у форматі рівний рівному як цінний здобуток у межах передпілоту реформи профільної школи.

2.4. Освітній простір: готовність до нової моделі навчання

КЛЮЧОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Більше половини передпілотних ліцеїв мають достатньо навчальних приміщень для організації профільного навчання. Водночас 31% закладів компенсують нестачу простору за допомогою змін у розкладі чи інших організаційних рішень, а ще 16% повідомляють, що дефіцит приміщень уже створює труднощі.

Забезпеченість навчальними приміщеннями пов'язана з більшою впевненістю у реалізації реформи. Серед адміністрацій, які мають достатньо приміщень, 59% очікують, що реформу буде втілено так, як заплановано, тоді як серед закладів із дефіцитом простору — лише 20%.

Найбільше ліцеям бракує просторів для нової моделі навчання. Про нестачу приміщень для самостійної роботи учнів(-ениць) повідомили 73% представники(-ці) адміністрацій, а спеціалізованих предметних кабінетів — 67%.

Оновлення освітнього середовища найчастіше ускладнювали проблеми з ресурсним забезпеченням. 53% адміністрацій зіткнулися з відсутністю необхідного обладнання на ринку, 41% — із труднощами під час закупівель, а 38% — зі затягуванням ремонтних робіт.

Збільшення кількості навчальних груп, курсів за вибором і практикоорієнтованих форматів навчання створює нові вимоги до кількості та різноманітності навчальних приміщень. Більше половини (53%) адміністрацій зазначили, що їхній заклад має достатньо приміщень для організації профільного навчання. Водночас 31% повідомили, що приміщень недостатньо, однак проблему вдається компенсувати завдяки розкладу чи іншим організаційним рішенням. Ще 16% відповіли, що нестача приміщень уже створює труднощі для організації освітнього процесу. Отже, хоча критичний дефіцит простору є радше винятком, майже половина ліцеїв уже змушена адаптувати організацію навчання до наявних ресурсів.

Втім, під час інтерв'ю освітяни(-ки) зазначали, що після повного переходу на навчання за новим Державним стандартом та, відповідно, збільшення варіативної складової у навчальному плані потреба у навчальних приміщеннях може значно зрости. Коли учні(-ениці) матимуть змогу обирати багато курсів, розмір навчальних груп може зменшитися (законодавчо встановлений мінімум становить вісім осіб), а кількість таких груп — зрости, відтак дефіцит навчальних приміщень може спонукати до переходу на навчання у дві зміни або до зміни структури ліцею (наприклад, відмови від гімназійних класів).

Важливо враховувати не лише поточну, але й перспективну потребу в навчальних приміщеннях під час планування мережі ліцеїв.

“Виклик — це як посадити дітей, тобто простір. Бо в нас групи по 35 в середньому — це якщо говорити про звичайний урок у кабінеті. А якщо будуть вибіркові курси, то групи можуть бути меншими. Тоді, відповідно, треба більше кабінетів, і треба десь усіх розмістити”.

(Інтерв'ю з представником(-цею) адміністрації)

Найбільше закладам бракує приміщень, важливих саме для нової моделі профільної школи. Найчастіше адміністрації повідомляли про нестачу просторів для самостійної роботи учнів(-ениць) індивідуально або в групах (73%) та спеціалізованих кабінетів для вивчення окремих предметів (67%). Приблизно третина також зазначили, що бракує звичайних навчальних класів і приміщень для занять спортом. Натомість STEM-лабораторії є найменш проблемною категорією: лише 13% представників(-ць) адміністрацій повідомили про їхню нестачу. Це може свідчити про те, що під час підготовки до реформи ліцеї насамперед інвестували у створення спеціалізованих лабораторій, тоді як облаштування просторів для самостійної та групової роботи учнів(-ениць) досі є актуальним завданням.

Приміщень вистачає рівно на той масштаб вибору курсів, який уже є.
Тому планувати мережу варто від перспективної потреби, а не від поточної.

Крім того, ліцеї повідомили про труднощі з ремонтом чи облаштуванням спортивних зал, пансіонів, укріплень, а також із пошуком підрядників. Зважаючи на те, що державна підтримка оновлення освітнього простору зосереджується на навчальному обладнанні та техніці, забезпечення відповідності освітнього простору ліцеїв вимогам щодо безпеки, комфорту та спроможності реалізувати освітню програму закладів покладається на засновників (громади та області), які мають знайти кошти, підрядників та час, щоби завершити підготовку приміщень до 1 вересня 2027 року.

Оновлення освітнього середовища також супроводжувалося практичними труднощами. Найчастіше адміністрації стикалися з тим, що потрібного навчального обладнання не було на ринку (53%). Ще 41% повідомили про труднощі зі закупівлями, а 38% — про затягування ремонтних робіт. На відміну від дефіциту навчальних приміщень, ці виклики переважно пов'язані з етапом підготовки закладів до реформи й мають тимчасовий характер. Значною проблемою для деяких ліцеїв стало проведення ремонтних робіт протягом навчального року — це створило дефіцит навчальних приміщень та викликало невдоволення учасників(-ць) освітнього процесу, які сприйняли це як ознаку недосконалої організації передпілоту.

Забезпеченість навчальними приміщеннями пов'язана і зі ставленням адміністрацій до реформи. Заклади, які мають достатньо простору для організації профільного навчання, частіше очікують, що реформу буде реалізовано так, як заплановано (59% проти 20%). Це свідчить, що матеріальна готовність закладу впливає не лише на можливості організувати навчальний процес, а й на впевненість адміністрацій у спроможності успішно впровадити реформу.

РОЗДІЛ 3. НОВІ КУРСИ ТА ГОТОВНІСТЬ ЇХ ВИКЛАДАТИ

3.1. Задоволеність новими курсами

Ключові результати

Учні(-ениці) позитивно сприймають вибіркові курси — і для поглиблення профілю, і для загального розвитку. 68% та 76% відповідно задоволені такими курсами.

Інтегровані курси запроваджені не в усіх ліцєях і не завжди є зрозумілими для учнів(-ениць). 45% повідомили, що вивчають такі курси, 28% — що їх немає, а ще 27% не знають, чи вивчають їх.

Невдоволення курсами найчастіше виникає через невідповідність очікувань реальному змісту курсів. Основними причинами є розбіжність між уявленнями учнів(-ениць) про курси та їхнім фактичним змістом і форматом, а також брак інформації про курси до моменту вибору.

Учні(-ениці), які краще розуміють, у чому полягає реформа, в середньому більш позитивно ставляться до вибіркових курсів для загального розвитку.

У цьому дослідженні ми не зосереджувалися на темі задоволеності учасників(-ць) освітнього процесу конкретними курсами за вибором, що їх викладали в межах передпілоту, оскільки завданням дослідження було вивчення організаційних процесів та сприйняття реформи загалом. Однак було зібрано та проаналізовано дані про загальне ставлення учнів(-ениць) та вчительства до курсів за вибором — і для поглиблення профілю, і вільного вибору, — зокрема до їхнього змісту та підходів до викладання.

Учні(-ениці) переважно задоволені вибірковими курсами для поглиблення профілю. 29% опитаних учнів(-ениць) відповіли, що їм дуже подобається та ще 39% — що їм скоріше подобається вивчати такі курси. Негативні варіанти відповідей (“Зовсім не подобається” або “Скоріше не подобається”) обрали 13%.

Ще більш позитивно учні(-ениці) оцінюють курси за вибором для загального розвитку. Три чверті опитаних ними задоволені: 34% зазначили, що їм дуже подобається вивчати вибіркові курси для загального розвитку, ще 42% — скоріше подобається. Натомість негативно їх оцінили близько 11% учнів(-ениць).

Ставлення учнів(-ениць) і до курсів за вибором для загального розвитку, і до курсів за вибором для поглиблення профілю варіюється залежно від того, у якому ліцеї вони навчаються. В одних і тих самих школах учні(-ениці) більш позитивно ставляться до вибіркового курсів обох типів — для поглиблення профілю і для загального розвитку. Можемо припустити, що ставлення до таких курсів переважно формується на рівні школи.

Результати опитування свідчать, що одним із чинників формування ставлення до вибіркового курсів, як у ліцеях організовано їхній вибір. Задоволеність процесом вибору пов'язана з тим, наскільки учням подобаються самі курси; цей зв'язок статистично значущий². Серед учнів, які були дуже задоволені тим, як відбувався вибір курсів, курси загального розвитку подобаються 97%, а серед зовсім не задоволених цим процесом — лише 25%. Для профільних курсів ці частки склали 95% та 12% відповідно.

Деякі ліцеї, які брали участь у дослідженні, опитували учнів(-ениць) щодо задоволеності курсами за вибором і засвідчили, що ті високо оцінили такі курси.

Результати фокус-груп з учнями(-еницями) та вчительством показують, що враження перших від курсів за вибором залежить від очікувань та формату курсів. Курси для поглиблення профілю, зокрема зосереджені на підготовці до НМТ, для частини дітей цілком відповідали їхнім потребам, натомість для інших були дуже одноманітними та нудними.

“Нам дали на вибір так: один курс по профілю. Вони обрали додаткову хімію. Тобто вони біологи, плюс ще хімія — розв'язування задач. Половині учнів це потрібно, бо вони бачать себе біологами, медиками, тому хімія потрібна”.

(Фокус-групова дискусія з вчителями та вчительками)

“Половині — не треба, і вони хотіли б ще якийсь курс по профілю. Не було такої змоги”.

“Ми просто розв'язуємо завдання, і нічого цікавого немає”.

(Фокус-групова дискусія з учнями та ученицями)

Натомість коли йшлося про курси за вибором, які пропонували менш звичний підхід до вивчення предметів, зокрема міжгалузеві, інтегровані курси, деякі учні(-ениці) високо оцінили їхній зв'язок із життям поза школою, практичний характер набутих знань та актуальний сучасний зміст.

“Ми вибрали “порівняння країн”: Іспанія, Італія, Гаїті, Домінікана... Це дуже цікаво, тому що ми дізнаємося, де які країни, яка ситуація сьогодні, і можна знайти нову країну, куди хочеш поїхати”.

(Фокус-групова дискусія з учнями та ученицями)

² - $p < 0.001$

“Ви знаєте, коли вони прийшли на перше заняття, вони думали, що це буде пов'язано суто з закладанням мови. Але коли вони дізналися теми, над якими ми працюватимемо, то вони були просто в захваті. Тому що це не просто мова — вивчаються окремі аспекти. Це взагалі для дітей надзвичайно широка соціалізація і входження в світ (...) Зокрема, ми досліджували зупинки в нашому місті. Після того, як ми дослідили, який зовнішній вигляд мають ці зупинки і наскільки вони інформативні, учні вийшли з пропозицією звернутися до депутатів місцевої ради. Для того, щоб наші зупинки, по-перше, були більш зручними. Діти бажають змінювати обличчя нашого міста. Вони бажають жити в місті комфортному і вони долучилися активно до цього процесу”.

(Фокус-групова дискусія з вчителями та вчительками)

Інша частина учнів(-ениць) та вчительства висловлювали невдоволення браком академічної складової у курсах за вибором, розбіжностями у змісті курсів та програмами НМТ, а також тим, що курси були надто простими, “містили воду”.

Можемо припустити, що розрив між очікуваннями від змісту та формату курсів і потребами учнів(-ениць) спричинений нестачею інформації про курси перед вибором, часу на усвідомлений вибір та варіантів, серед яких можна знайти саме той, який відповідає потребі. Тож із вдосконаленням процедури вибору та розширенням пропозиції курсів задоволеність учнів(-ениць) має зростати.

Учні(-ениці) високо оцінили можливість вільно висловлювати власну думку, спільний пошук відповідей на проблемні питання замість відтворення наперед визначених, нагоду проявити креативність і використовувати альтернативні підходи до навчання, зокрема проєктну роботу.

“Я хотіла сказати, що комфортна атмосфера у мене поки що є тільки на курсах [за вибором] (...) Там ми говоримо — урок повністю складається з розмови, і ми не боїмося говорити свою думку. Вона не оцінюється, і ти не боїшся сказати щось “не те”, бо кожна думка має право на існування. А на інших уроках може бути, що ти піднімеш руку, хочеш сказати щось, а вчитель одразу оцінює і каже: “Ні, не так””.

(Фокус-групова дискусія з учнями та ученицями)

Курси за вибором, особливо курси вільного вибору, учні(-ениці) описували як “навчання для себе” та можливість проявити себе, яку вони не завжди мали на традиційних уроках. Учні(-ениці), які краще розуміють, у чому полягає реформа профільної старшої школи, в середньому більш позитивно ставляться до курсів за вибором для загального розвитку. Серед тих, хто відповів, що повністю розуміє реформу, такі курси подобаються 90%, а серед тих, хто зовсім її не розуміє, — 52%.

Ставлення до курсу формується до першого заняття. Курси за вибором для загального розвитку подобаються 76% учнів(-ениць), однак розподіл суттєво відрізняється: серед тих, хто повністю розуміє реформу, таких 90%, а серед тих, хто не розуміє її зовсім, — 52%. Невдоволення учні(-ениці) описують передусім як розрив між очікуваннями та фактичним змістом і форматом курсів. Тобто задоволеність курсом залежить не лише від того, як його викладають, а й від того, що учень(-ениця) знав(-ла) про нього до моменту вибору.

Передпілот також передбачав можливість викладання кількох інтегрованих курсів за навчальними програмами, написаними відповідно до нового Державного стандарту профільної середньої освіти. Ці курси не були вибілковими для учнів та учениць (хоча в одному із передпілотних ліцеїв учні(-ениці) мали змогу вирішити, що вони хочуть вивчати: інтегровані курси чи окремі предмети), однак ми включили запитання щодо ставлення до них у дослідження, оскільки такі курси були однією з новацій реформи.

Інтегровані курси поки що є недостатньо зрозумілим елементом навчальної програми. Лише 45% учнів(-ениць) повідомили, що вивчають інтегровані курси, тоді як майже однакові частки респондентів(-ок) відповіли, що таких курсів у них немає (28%) або вони взагалі не знають, чи вивчають їх (27%). Така кількість відповідей “не знаю” може свідчити про недостатню комунікацію про те, що таке інтегровані курси та чим вони відрізняються від традиційних навчальних предметів.

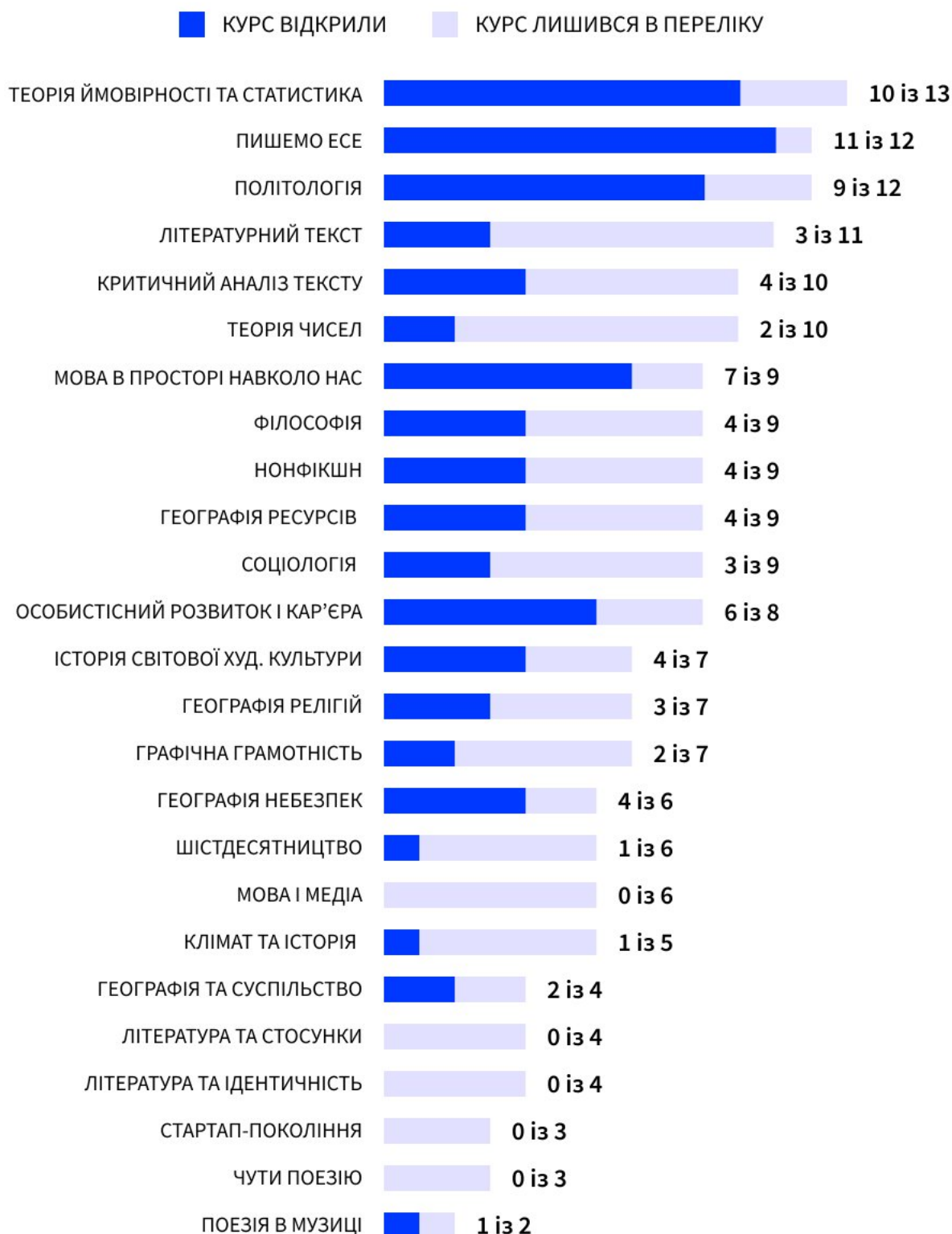
Під час фокус-групових інтерв'ю учні та учениці інколи ототожнювали курси за вибором та інтегровані, сприймаючи їх як одну категорію нових предметів, які з'явилися в межах передпілоту, що могло вплинути на відповіді на запитання анкети.

Зіставлення відповідей у межах одного закладу підтверджує, що проблема пов'язана насамперед з комунікацією, а не впровадженням інтегрованих курсів. У семи закладах, де наявність інтегрованих курсів підтверджує щонайменше третина опитаних учнів(-ениць), 41% їхніх однолітків(-ок) усе одно відповідають “ні” (25%) або “не знаю” (16%) — тобто значна частина учнів(-ениць) не розпізнає інтегровані курси у власному розкладі; в деяких закладах частка “не знаю” сягає 37%. Для масштабування реформи це радше добра новина: проблема вирішується не додатковими ресурсами, а зрозумілим позначенням інтегрованих курсів у розкладі та поясненням їхньої логіки учням(-еницям) і батькам/опікунам(-кам).

Курси для поглиблення профілю

Ліцеї, представлені в опитуванні адміністрацій, запропонували щонайменше 25 різних курсів для поглиблення профілю. Найчастіше до навчальних планів включали “Політологію”, “Теорію ймовірності та математичну статистику” та “Пишемо есе” — кожен із цих курсів був представлений у половині ліцеїв. Дещо рідше пропонували курси “Літературний текст і його інтерпретації” (47%), “Критичний аналіз тексту” (43%) та “Мова в просторі навколо нас” (43%).

Рисунок 4. Профільні курси: кількість ліцеїв, які внесли їх до переліку і які їх відкрили

Ліцей вносив курс до переліку заздалегідь, а відкривав лише тоді, коли набиралася група охочих. Зі 185 таких пропозицій реальними курсами стали 85 — 46%. Підпис «10 із 13» читається так: курс пропонували 13 ліцеїв, відкрили — 10.

Джерело: опитування адміністрацій передпілотних ліцеїв (32 заклади), розрахунки KSE Institute. Якщо з ліцею відповіли кілька людей, це один запис.

Структура запропонованих курсів демонструє чітке домінування гуманітарного напрямку. Значна частина дисциплін пов'язана з українською мовою, літературою, суспільствознавством або розвитком навичок академічного письма. Це може пояснюватися не лише освітніми пріоритетами ліцеїв, а й наявним кадровим потенціалом. Саме для гуманітарних дисциплін заклади вже мають підготовлених педагогів(-инь), тоді як відкриття частини природничих або технологічних курсів може потребувати додаткового навчання вчителів(-ок) чи залучення нових фахівців(-чинь).

Поряд із типовими курсами окремі ліцеї активно використовували можливості академічної автономії. 13 закладів повідомили про запровадження власних авторських курсів, серед яких — графічний дизайн, робототехніка, основи медичної хімії та інші дисципліни. Це демонструє прагнення ліцеїв адаптувати освітню пропозицію до власної специфіки та інтересів учнів(-ениць). Водночас перелік таких курсів також значною мірою визначався тим, які компетентності вже були представлені в педагогічному колективі.

Однак фактичний вибір учнів(-ениць) лише частково збігався зі запропонованою пропозицією. Найчастіше вони обирали курси “Пишемо есе” (50%), “Теорія ймовірності та математична статистика” (47%) та “Політологія” (37%). Водночас низка дисциплін не привернула уваги жодного(-ї) учня(-ениці), хоча була включена до навчальних планів окремих ліцеїв.

Порівняння переліку запропонованих і фактично обраних курсів демонструє суттєві відмінності у рівні попиту. Курс “Пишемо есе” обрали всі ліцеї, у яких він був запропонований (100%), а “Теорію ймовірності та математичну статистику” — 93% таких закладів. Натомість “Літературний текст і його інтерпретації” обрали лише 36% ліцеїв, які його пропонували, а “Теорію чисел” — лише 18%.

Рисунок 5. Галузева структура запропонованих профільних курсів

Ті самі 185 пропозицій, згруповані за освітньою галуззю; у дужках кількість різних курсів у галузі. Мовно-літературні дві з п'яти пропозицій: 76 зі 185. Частка курсів, які справді відкрили, по галузях майже не різниться: від 41% до 54%.

Джерело: опитування адміністрацій передпilotних ліцеїв (32 заклади), розрахунки KSE Institute. Якщо з ліцею відповіли кілька людей, це один запис.

Ці результати свідчать, що формування переліку курсів за вибором потребує системнішого врахування інтересів учнів(-ениць). Якщо зміст навчальної пропозиції визначатиметься переважно кадровими можливостями ліцею, окремі курси можуть залишатися незатребуваними навіть за достатньо широкого вибору. Натомість регулярне вивчення освітніх запитів учнів(-ениць) до формування навчального плану може підвищити і популярність окремих курсів, і ефективність використання кадрових ресурсів закладу.

Курси вільного вибору

Серед курсів вільного вибору ліцеї найчастіше пропонували “Особистісний розвиток і кар’єрне орієнтування”, “Пишемо есе” та “Мова в просторі навколо нас” — кожен із них був представлений майже у половині закладів (по 44%). Значно рідше до переліку потрапляли “Чути поезію: як поладнати з поетичними текстами”, “Література та ідентичність”, “Графічна грамотність” (по 7%) та “Стартап покоління: від ідеї до успіху” (4%).

Водночас ліцеї не обмежувалися типовими програмами. Адміністрації повідомили ще про 25 власних курсів за вибором, серед яких, наприклад, “Історія Кореї: диво на річці Хан”, “Психологія життєвого успіху” та “Кулінарія”. Як і з профільними курсами, одним із ключових чинників була наявність педагогів(-инь), які мають підготовку для викладання відповідних курсів.

Вибір учнів(-ениць) лише частково повторював структуру запропонованих курсів. Найпопулярнішим став курс “Особистісний розвиток і кар’єрне орієнтування” (44%). Далі за популярністю — “Пишемо есе”, “Мова в просторі навколо нас” та “Політологія” (по 26%). Натомість окремі курси не обрав жоден(-на) учень(-иця), хоча вони були доступними. Серед них — “Теорія чисел та її застосування”, яку пропонував майже кожен п’ятий ліцей, а також “Шістдесятництво в українській літературі”, “Графічна грамотність” і “Чути поезію: як поладнати з поетичними текстами”.

Інтерпретуючи ці результати, варто враховувати, що вибір курсів залежить не лише від їхнього змісту. Як і з профільними дисциплінами, на рішення учнів(-ениць) можуть впливати прагнення краще підготуватися до НМТ, бажання навчатися у конкретного педагога(-ині) або разом із друзями. Для адміністрацій це означає, що популярність окремих курсів може відображати не лише інтерес до тематики, а й довіру до вчителів(-ок), які їх викладають, а також впливати на розподіл педагогічного навантаження.

3.2. Викладання по-новому: виклики для педагогів(-инь)

Ключові результати

Основні виклики для вчителів(-ок) пов’язані з ресурсним забезпеченням, необхідним для викладання за оновленими програмами. Найчастіше серед викликів вчителів(-ки) називали збільшення робочого навантаження (37%) та нестачу методичних і навчальних матеріалів (35%).

Методичні підходи авторів(-ок) програм переважно є зрозумілими для педагогів(-инь). Лише 4% респондентів(-ок) зазначили, що їм незрозумілі методики авторів(-ок) програм.

Впровадження нових курсів для вчителів(-ок) пов'язане з низкою викликів, зокрема зі збільшенням робочого навантаження та нестачею методичних та навчальних матеріалів. Серед вчителів(-ок), які викладають принаймні один курс за вибором чи інтегрований (94 анкети), близько третини (35%) повідомляли про нестачу методичних або навчальних матеріалів, а 35% зазначили, що витрачають багато часу на підготовку та/або друк матеріалів до занять.

Для курсів, що розміщені на платформі “Зміст”, авторські колективи пропонували навчально-методичну підтримку (розробки уроків, роздаткові матеріали, тести тощо, а також консультації). Це значно полегшило для вчительства впровадження цих курсів.

Таблиця 4. Труднощі викладання курсів за вибором та інтегрованих курсів (результати опитування вчителів(-ок), які викладають такі курси; n=94)

Труднощі	Відповіді “так”	% серед тих, хто викладає
Багато часу на організаційно-підготовчу роботу	35	37%
Доводиться опановувати багато нового матеріалу	33	35%
Багато часу на підготовку та друк навчальних матеріалів	26	28%
Не вистачає підручників із цих курсів	25	27%
Не вистачає методичних матеріалів із цих курсів	19	20%
Курси включають теми, якими не володію повною мірою	8	9%
Не вистачає навчального обладнання	8	9%
У курсах замало матеріалу	5	5%
Не вистачає навчальних приміщень	4	4%
У курсах забагато матеріалу	4	4%
Незрозумілі методики, пропоновані авторами програм	4	4%

Множинний вибір. Кількість відповідей “так” — за сирими даними опитування; частки — від 94 вчителів(-ок), які зазначили, що викладають курси за вибором та/або інтегровані.

“Мені подобається дуже, що тут підтримка йде самого автора цього курсу. У нас створена група у WhatsApp. І там, якщо виникають якісь питання або по самому змісту, або якісь пропозиції, ми пишемо, автор з нами спілкується і дуже легко, в доволі легкій формі, це все робиться. І тому підтримка є величезною від самого автора і від спілкування з групою тих, хто викладають сам вибірковий курс”.

(Фокус-групова дискусія з вчителями та вчительками)

Водночас проблемою було поступове, а не одномоментне, розміщення цих матеріалів впродовж семестру, через що вчителі(-ки) були обмежені у плануванні уроків та організації навчального матеріалу.

Крім цього, 9% і 4% вчителів(-ок) відповідно зазначили, що їм бракує навчального обладнання та навчальних приміщень. 37% респондентів(-ок) вказали, що витрачають багато часу на організаційно-підготовчу роботу.

Найчастіше вчителі(-ки) говорили про значні витрати часу під час підготовки до викладання інтегрованих курсів, оскільки їм доводилося опановувати матеріал із інших предметів, які вони до цього не викладали. Деякі з курсів вимагали специфічних знань із тем, що не входили у попередні навчальні програми — наприклад, у курсах літератур нові програми включали незнайомі вчителям(-кам) твори, а курси в математичній та природничій галузях передбачали поглиблений рівень вивчення певних тем.

“От я особисто боюся, що мені не вистачить якихось знань для специфічних, поглиблених курсів... Цей мій курс дуже складний, тому що, коли нам його презентували, там теми рівня третього курсу університету. А що ми вчили? Вибачте, двадцять років минуло, я це давно не повторювала. У школі воно не в такому вигляді потрібне. Зацікавити дітей тим, чим я сама не дуже володію, дуже важко”.

(Фокус-групова дискусія з вчителями та вчительками)

Вчителі(-ки), які викладають курси за вибором/інтегровані, в середньому витрачають на підготовку до уроків більше часу, порівняно з колегами(-инями), які не викладають нові курси. У першій групі 55% відповіли, що витрачають на підготовку до уроків на тиждень в середньому більше 11 годин, а у другій — 42%. Серед усіх видів роботи, пов'язаних із реформою, вчителі(-ки) найчастіше називали серед чинників збільшення навантаження саме викладання курсів за вибором (44%) та інтегрованих (33%).

Водночас вчителі(-ки), які викладають нові курси, частіше є незадоволеними обсягом робочого навантаження і вважають його недостатнім. 16% відповіли, що хотіли би мати більше навантаження, тоді як ця частка серед вчителів(-ок), які не викладають курси за вибором чи інтегровані, склала лише 2%. Нерозуміння змісту нових курсів не є поширеним викликом для вчительства. Лише 4% респондентів(-ок) вказали, що їм незрозумілі методики авторів(-ок) програм.

Головна ціна нових курсів — час на підготовку. Це аргумент на користь готових методичних пакетів до кожного курсу, а не додаткових навчань щодо змісту реформи

3.3. Готовність і підготовка: перспектива вчителів(-ок)

Ключові результати

Вчителі(-ки) відкриті до нових навчальних програм за умови належної підтримки. 88% готові користуватися модельними навчальними програмами нових авторських колективів, якщо вони відповідатимуть їхнім очікуванням, а 86% — за умови повного методичного забезпечення.

Лише близько половини педагогів(-инь) повністю впевнені у своїй готовності працювати в умовах реформи. 48% вчителів(-ок) вважають себе цілком кваліфікованими для викладання в профільній старшій школі після її запровадження.

Найбільший запит на професійний розвиток стосується практичних методик роботи та цифрових компетентностей. Найчастіше вчителі(-ки) зазначали потребу в навчанні з мотивації учнів(-ениць) (46%) і методик викладання (44–45%), а також вважають актуальним навчання колег(-инь) використанню ШІ (42%) та розвитку цифрової грамотності (27%).

Відкритість до викладання нових курсів

Вчителі(-ки) більш позитивно ставляться до викладання нових курсів, якщо ті близькі до їхньої галузі. 85% респондентів(-ок) цілком або скоріше погодились, що вони готові викладати нові курси за вибором чи інтегровані у межах їхньої галузі³. Для міжгалузевих курсів⁴ ця частка становить 63%, тоді як частка тих, хто повністю чи скоріше не погодились, зросла більш ніж удвічі — з 7% до 17%.

Відкритість до викладання нових курсів у межах своєї галузі не залежить від стажу респондентів(-ок). Водночас досвідченіші вчителі(-ки) частіше не погоджувались з твердженням “Я готовий/-а викладати міжгалузеві предмети / інтегровані курси, які не викладались у школі раніше (у межах кількох галузей)”, порівняно з респондентами(-ками) з меншим стажем. Якщо у групі респондентів(-ок) зі стажем до 20 років 70% скоріше або цілком погодились із цим твердженням, то у групі зі стажем 21–30 років ця частка становить 61%, а у групі зі стажем більше 31 року — 54%.

³ - “Я готовий/-а викладати предмети / інтегровані курси, які не викладались у школі раніше (у межах моєї галузі)”

⁴ - Я готовий/-а викладати міжгалузеві предмети / інтегровані курси, які не викладались у школі раніше (у межах кількох галузей)”

Відповіді вчителів(-ок) свідчать про відкритість до використання нових модельних навчальних програм (далі — МНП). 74% респондентів(-ок) погоджуються з твердженням (28% — цілком та 46% — скоріше) “Після запровадження нового Державного стандарту, я хотів/-ла б працювати за МНП авторських колективів, які мені знайомі”. 88% погодились із твердженням про готовність користування МНП нових авторських колективів, якщо їм сподобаються ці програми (53% — повністю та 35% — скоріше). Надання повного методичного забезпечення пов’язане з вищою готовністю вчителів(-ок) користуватись МНП нових авторських колективів — 86% погодились із твердженням “Я готовий/-а користуватись МНП нових авторських колективів, якщо вони нададуть повне методичне забезпечення”, з них 59% — цілком погодились і 26% — скоріше погодились.

Учасники(-ці) фокус-груп вважають, що їхні ліцеї загалом готові до розробки власних курсів, а частина вчителів(-ок) вже мають такі плани і проходять курс від проєкту “Зміст” із розробки власних навчальних програм. Однак процедура отримання дозволу МОН на використання програм у закладах освіти (грифу) сприймається деякими учасниками(-цями) дослідження як тривала, організаційно складна та коштовна, тож вони не впевнені, що готові її проходити.

“І: А чи хотів би хтось із вас робити й викладати авторський курс?”

“Р: Хотілося б. Але після того, як я дізналася, що для цього треба, вже не хочеться. Я навіть записалася — вони проводили опитування, хто не проти. “Ви отримаєте гриф...” Але коли дізнаєшся, що для цього треба зробити, одразу відпадає бажання”.

(Фокус-групова дискусія з вчителями та вчительками)

Варто зазначити, що відповідно до Наказу МОН №675 від 05.06.2023 “Про затвердження Порядку здійснення експертизи, надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам” навчальні програми для вибіркового освітніх компонентів для 10–12 класів академічних ліцеїв не потребують грифування, а грифування модельних навчальних програм є безоплатним. Тож можна рекомендувати ширше інформування вчительства про процедури затвердження навчальних програм, щоб у них не виникало необґрунтованих побоювань.

Більшість вчителів(-ок) (82%) цілком або переважно згодні з тим, що за викладання курсів за вибором та/або інтегрованих вони повинні отримувати додаткову плату.

Потреба у навчанні та підвищенні кваліфікації

Педагоги(-ні) загалом почуваються готовими до роботи в умовах профільної школи. Понад 91% вважають, що мають достатню кваліфікацію для викладання після впровадження реформи. Майже половина зазначає, що потребуватиме лише мінімального підвищення кваліфікації, ще 43% — поглиблення знань із окремих тем. Лише близько 3% визнають, що потребують суттєвого професійного розвитку або поки не почуваються достатньо підготовленими.

Варто зауважити, що заклади освіти, які брали участь у передпілоті, вже мали попередній досвід організації профільного навчання; частина з них показує дуже високі академічні результати, а вчительство бере участь у професійних конкурсах на кшталт “Вчитель року”, реалізує академічні та громадські проєкти. Тож можемо припустити, що за умов масштабування реформи частка вчительства, що почувається впевненим та готовим до реалізації змін, може бути нижчою.

Висока самооцінка готовності — властивість вибірки. Передпілотні ліцеї вже мали досвід профільного навчання, високі академічні результати й вимогливий добір педагогів(-инь), тож під час масштабування частка таких закладів буде нижчою. Водночас, висока готовність значною мірою ґрунтується на очікуванні повного методичного забезпечення нових курсів.

Водночас підвищення кваліфікації для роботи за новим Державним стандартом профільної середньої освіти учасники(-ці) дослідження сприймають як невід’ємну чи навіть ключову частину реформи, без якої зміни будуть номінальними.

“Учителі, які йдуть у пілот чи хочуть брати участь у реформах, мають розуміти: треба вчитися в першу чергу самим. Якщо вони не будуть вчитися, то казатимуть: “Та до чого ваша реформа? Я вже стільки реформ пережив, переживу й цю”. Якщо так буде, то ми просто отримаємо черговий обвал, як це вже було з НУШ”.

(Фокус-групова дискусія з вчителями та вчительками)

“Мені здається, по-перше, треба дуже глибоко знати свій предмет — не тільки на рівні шкільної програми. Треба самому розвиватися: бо якщо ми говоримо про спецкурси в 11–12 класах, це вже ближче до вищої школи(...) Тому вчитель старшої школи має бути готовий підтягуватися сам, не стояти на місці. Це непросто. І я чесно скажу: не кожен учитель, який останні роки працював тільки з 5–7 класами, легко сяде й розв’яже задачу з 11 класу”.

(Інтерв’ю з представником(-цею) адміністрації)

Ми запропонували вчителям(-кам) обрати до п’яти напрямів, з яких потребують навчання вони особисто та інші вчителі(-ки) з їхнього закладу. В обох запитаннях найчастіше обирали навчання з методик викладання. 44% відповіли, що потребують навчання з методики викладання інтегрованих курсів та 47% вважають, що цього потребують колеги(-ні). Крім того, під час фокус-груп та інтерв’ю педагоги(-ні) зазначали, що потребують поглиблення та розширення знань для викладання деяких нових курсів, зокрема курсів для поглиблення профілю (бо обсяг матеріалу виходить за межі того, що вони викладали раніше) та інтегрованих курсів (бо вони включають матеріал з інших предметів). Навчання з сучасних методик викладання особисто потребують 45%, а 43% вважають, що воно потрібне колегам(-иням). Навчання зі стратегій оцінювання у профільній старшій школі потребують 29% особисто і 33% вважають, що його потребують колеги(-ні).

46% вчителів(-ок) особисто потребують навчання щодо мотивації учнів(-ениць), а 43% вважають, що це навчання потрібне їхнім колегам(-иням). Водночас варіанти відповідей про підтримку учнів(-ениць) респонденти(-ки) обирали рідше. 18% вчителів(-ок) відповіли, що потребують навчання з психоемоційної підтримки учнів(-ениць), 8% хотіли б отримати навчання з розвитку м’яких навичок в учнів(-ениць), а 7% — з соціально-емоційного та етичного навчання.

Респонденти(-ки) були більш схильні називати навчання з цифрових навичок серед потреб колег(-инь), ніж власних. 33% респондентів(-ок) відповіли, що потребують навчання з використання штучного інтелекту у викладанні, тоді як 42% — що цієї теми потребують

колеги(-ні). Щодо навчання з цифрової грамотності ці частки становили 18% та 27% відповідно. Водночас респонденти(-ки) з більшим педагогічним стажем частіше обирали потребу в навчанні з цифрової грамотності: 10% — у групі до 20 років, 20% — у групі 21–30 років і 27% серед тих, хто має більше 30 років стажу.

Рисунок 6. Потреба в підвищенні кваліфікації за темами: оцінка вчительства та адміністрацій

Частка тих, хто назвав тему серед найпотрібніших для підвищення кваліфікації, %

Обидві групи обирали до п'яти тем підвищення кваліфікації, найпотрібніших для вчительства: вчителі (-ки) для себе особисто, адміністрації для вчителів свого закладу. Темати впорядковано за розміром розриву: угорі ті, де потребу бачить радше адміністрація, унизу де самі вчителі(-ки).

Джерело: опитування вчительства (N = 175) та адміністрацій (N = 32) передпilotних ліцеїв, розрахунки KSE Institute.

Під час фокус-груп вчителі(-ки) висловлювали запит на очний формат підвищення кваліфікації, оскільки він є ефективнішим за дистанційний, а також на практичну спрямованість навчання — щоб отримані знання та навички одразу можна було використати на уроці. Таке навчання, на їхню думку, мають проводити авторські колективи нових навчальних програм та, як варіант, колеги(-ні), які вже апробували нові курси на практиці:

“Може бути інший варіант: людина, яка вже пройшла все це на практиці. Вона може підсилити команду авторів. Автори кажуть, як “написано”, а ця людина скаже, як “втілено”. І це теж дуже важливо. Якщо, наприклад, приїжджати й читати такі курси, це було б взагалі ідеально: є автор і є вчитель, який цей курс уже реалізував, вони мають спільні напрацювання. Це дуже дієво”.

(Інтерв'ю з представником(-цею) адміністрації)

Водночас деякі учасники(-ці) дослідження відчують потребу у системному підвищенні кваліфікації для всіх учителів(-ок)-предметників(-ць), як-от те, яке отримали їхні колеги(-ні) під час впровадження НУШ на рівні початкової школи.

“Якщо говорити про підтримку від міністерства, я добре пам'ятаю, як запускали НУШ у початковій школі. Тоді масово, системно вчили вчителів: були курси, тренінги, п'ятиденні модулі на канікулах — по 4–5 годин. І це було дуже практично: не тільки теорія, а конкретні інструменти, вправи, приклади. Учителі справді звикали до нових понять, вимог, філософії. А тут ми себе часто відчуваємо як “кошенята” — на дотик: тикаємось, тикаємось і не завжди розуміємо, чи в правильному напрямку. Звісно, наклалися і Covid, і війна — і вчителям, і міністерству зараз складніше організувати все це так масштабно, як тоді. Тому з побажань — щоб були ресурси й політична воля на нормальну підготовку, а не тільки розсилки документів”.

(Інтерв'ю з представником(-цею) адміністрації)

Виходячи з цього, професійний розвиток вчительства для роботи у профільній школі, крім акценту на практичній складовій (методиках викладання, особливостях роботи з конкретними навчальними програмами), має містити також філософію НУШ та особливості її впровадження у старшій школі.

РОЗДІЛ 4. ДОСВІД УЧАСНИКІВ(-ЦЬ) ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

4.1. Робоче навантаження: як його сприймають вчителі(-ки)

Ключові результати

Більшість опитаних учителів(-ок) не повідомляють про перевантаження. 72% задоволені обсягом свого навантаження, а про підвищений рівень стресу повідомляє лише кожен(-на) десятий(-а).

Виснаження пов'язане не з кількістю робочих годин, а зі сприйняттям навантаження. Учителі(-ки), які вважають його несправедливим або погано організованим, демонструють вищий рівень професійного виснаження.

Однакова кількість робочих годин може сприйматися по-різному. Навіть серед педагогів(-инь) із однаковим навантаженням рівень виснаження суттєво відрізняється залежно від того, наскільки вони задоволені організацією своєї роботи.

Для підтримки вчителів якість організації праці та розподіл нових обов'язків є важливішими, ніж формальне скорочення педагогічного навантаження.

Всі дані в цьому розділі варто сприймати крізь призму війни і воєнного стану, які мають безпосередній вплив на реалізацію реформи та психологічний стан вчителів(-ок). Наприклад, ще у [2023 році](#) 78% вчителів із прифронтових та прикордонних регіонів вказували, що відчувають порожнечу та втому. У [2024 році](#) 78% вчителів 5–6 класів із усіх макрорегіонів зазначали, що помітили посилення власних негативних емоцій — тривоги, страху, суму або гніву. Війна триває, а це означає, що психологічне навантаження на всіх учасників(-ць) освітнього процесу не знижується.

Серед учителів(-ок), які взяли участь в опитуванні (175 анкет), масового відчуття перевантаження не зафіксовано. Середнє педагогічне навантаження становить 23,3 години на тиждень, а більшість респондентів(-ок) (72%) задоволені його обсягом. Лише близько 10% повідомили, що через роботу відчувають підвищений рівень стресу. На перший погляд, це може свідчити, що впровадження реформи не призвело до суттєвого збільшення

навантаження. Водночас цей висновок варто читати з обережністю: участь в опитуванні була добровільною, тож найперевантаженіші вчителі(-ки) могли рідше долучатися до нього. Тому йдеться про стан опитаних педагогів(-инь), а не всіх учителів(-ок) передпілоту.

Втім, аналіз показує, що кількість робочих годин сама по собі не пояснює професійного виснаження вчителів(-ок). Значно важливішим виявилось те, як педагоги(-ні) оцінюють власне навантаження. Учителі(-ки), які вважають його несправедливим або недостатньо організованим, демонструють вищий рівень виснаження навіть тоді, коли працюють стільки ж годин, як їхні колеги(-ні). Це свідчить, що ризик професійного виснаження визначається не лише обсягом роботи, а й тим, як вона організована та розподілена.

Виснажує не кількість годин, а спосіб їх розподілу. Важливим є прозорий розподіл нових обов'язків і визнання їх частиною професійної діяльності, а не однакове для всіх скорочення годин.

Такий результат є особливо важливим у контексті впровадження профільної старшої школи. Поряд із традиційним педагогічним навантаженням учителі(-ки) отримують нові види роботи: планування курсів за вибором, підготовку нових навчальних матеріалів, додаткову комунікацію з учнями(-еницями) та батьками/опікунами(-ками), участь у розробленні індивідуалізованих освітніх траєкторій, нові вимоги до планування й документації. Частина цих завдань не відображена у формальному навантаженні, однак потребує додаткового часу та зусиль.

Поява курсів за вибором означає збільшення кількості курсів, що їх викладають та викладатимуть в майбутньому вчителі(-ки), і, відповідно, зростання обсягу роботи, оскільки до кожного з курсів потрібна окрема підготовка. З іншого боку, якщо мережу ліцеїв буде сформовано так, що у закладі буде велика кількість учнів(-ениць) на кожному році навчання, вчителі(-ки) зможуть спеціалізуватися, читаючи невелику кількість курсів кільком навчальним групам чи класам.

“Якщо буде, наприклад, що в одному класі я викладаю інтегрований курс, у другому – поглиблений, у третьому – тільки вибірковий, тоді треба багато підготовок. Якщо в нас буде не три класи, а шість класів, то я один раз підготувалася – і в двох класах працюю за цими матеріалами, за цими презентаціями. Оце було б легше. Тому що коли багато класів у паралелі, то все ж таки підготовка легша для вчителя. А коли в кожного своє і ще, наприклад, два різні курси, то скільки часу витратити...”

(Фокус-групова дискусія з вчителями та вчительками)

Учасники(-ці) дослідження бачать потенціал для вивільнення робочого часу перевантажених вчителів(-ок) у впровадженні посад кар'єрних освітніх радників та радниць, які можуть узяти на себе частину обов'язків, що їх виконують класні керівники(-ці), а також в організації ефективнішої комунікації з батьками/опікунами(-ками).

Отримані результати свідчать, що під час масштабування реформи увагу варто приділяти не лише кількості педагогічних годин — не менш важливими є оцінка реального робочого навантаження, зрозумілий розподіл нових обов'язків, їхнє визнання як частини професійної діяльності та організаційна підтримка вчителів(-ок). Саме ці чинники можуть зменшити ризик професійного виснаження навіть без істотних змін формального навантаження.

4.2. Психологічний стан вчительства

Ключові результати

Високий рівень професійного вигорання зафіксовано лише у 10% учителів(-ок). Середній показник за шкалою BAT-12 становить 2,12 бала з 5, що свідчить про загалом помірно низький рівень професійного вигорання.

Найвираженішим проявом є виснаження (2,91 бала), тоді як інші складові вигорання є низькими. Це свідчить про те, що на етапі передпілоту вчителі(-ки) радше відчують втому, ніж професійне вигорання.

Вищий рівень виснаження пов'язаний зі сприйняттям робочого навантаження, а не з кількістю педагогічних годин. Це узгоджується з результатами попереднього підрозділу про навантаження.

Готовність учителів(-ок) упроваджувати нові практики більше пов'язана з їхнім ставленням до реформи, ніж із рівнем професійного виснаження.

Для оцінки професійного благополуччя вчительства використано міжнародну шкалу **Burnout Assessment Tool (BAT-12)**: 12 тверджень про робочий стан — від “Після робочого дня я відчуваю виснаження(-ою)” до “На роботі мені важко керувати своїми емоціями”, — щодо кожного з яких учителі(-ки) зазначали, як часто це з ними трапляється: від “ніколи” (1 бал) до “завжди” (5 балів). Індекс — це середня частота таких станів, тому його легко читати: бал 2 означає, що типова відповідь — “рідко”, бал 3 — “іноді”. Твердження групуються в чотири складові вигорання: виснаження, психологічне дистанціювання від роботи, когнітивні та емоційні порушення (як побудовано індекс — див. розділ “Методологія”).

Результати свідчать, що на етапі передпілоту більшість учителів(-ок) не демонструють ознак професійного вигорання. Середній показник за шкалою BAT-12 становить 2,12 бала з 5, а до групи з високим рівнем вигорання належать лише 10% опитаних.

Водночас загальний показник приховує суттєві відмінності між окремими складовими вигорання. Найвищим є рівень виснаження (2,91 бала), тоді як рівень дистанціювання від роботи (1,90), порушення когнітивного (1,93) та емоційного контролю (1,73) — низький. Це свідчить про те, що на цьому етапі вчителі(-ки) частіше відчують втому, ніж професійне вигорання. Попри додаткові виклики, вони зберігають залученість до роботи та високий рівень оптимізму щодо реформи (71 бал зі 100).

Рисунок 7. Субшкали вигорання вчительства за BAT-12

Середня частота станів за шкалою 1–5, де 2 – «рідко», 3 – «іноді». Загальний індекс BAT-12 – 2,12; у зоні високого вигорання (≥ 3) перебувають 10% опитаних учителів(-ок).

Джерело: опитування вчительства передпілотних ліцеїв ($N = 175$), розрахунки KSE Institute.

Як показано в попередньому підрозділі, вищий рівень виснаження пов'язаний насамперед зі сприйняттям робочого навантаження, а не з кількістю педагогічних годин. Учителі(-ки), які вважають своє навантаження несправедливим або недостатньо організованим, частіше демонструють ознаки виснаження. Це свідчить про те, що психологічний стан педагогів(-инь) більшою мірою залежить від організації роботи, ніж від її формального обсягу.

Статистична перевірка показує те саме: вигорання пов'язане не з кількістю годин, а з тим, чи вважають учителі(-ки) розподіл навантаження справедливим. Найвиснаженіші ті, хто працює багато й водночас відчуває несправедливість в організації роботи, — щоправда, цей зв'язок слабший і потребує перевірки на більшій вибірці. Дані зібрано одномоментно, тож напрям зв'язку не можна вважати доведеним: можливо, виснажує несправедливий розподіл навантаження або ж виснаженим робота частіше здається несправедливою. Практичний висновок для закладів від цього не змінюється: прозорий розподіл нових обов'язків — надійніший важіль, ніж однакове для всіх скорочення годин.

Окремо було проаналізовано зв'язок між професійним виснаженням і готовністю вчителів(-ок) упроваджувати нові підходи до навчання. Переконливого зв'язку між цими показниками не виявлено. Водночас готовність працювати по-новому чіткіше пов'язана зі ставленням до реформи: учителі(-ки), які більш оптимістично оцінюють її перспективи, частіше готові впроваджувати нові практики.

Загалом результати свідчать, що на етапі передпілоту професійний стан учительства точніше описували як **виснаження**, а не **вигорання**. Це означає, що ризики для добробуту педагогів(-инь) уже проявляються, однак поки що не супроводжуються втратою професійної залученості чи готовності працювати в умовах реформи.

Під час фокус-груп та інтерв'ю учасники(-ці) дослідження серед учительства та представників(-ць) адміністрації визначали однією з умов успішної реалізації як передпілоту, так і реформи старшої профільної школи загалом високу вмотивованість педагогів(-инь), їхній професійний ентузіазм та готовність працювати понаднормово.

Учасники(-ці) дослідження протиставляють учителів(-ок), які виконують свою роботу формально і роблять лише те, що від них вимагає посадова інструкція, колегам(-иням), які є “фанатами” і “фанатками” своєї професії і предметів. Рисами таких учителів(-ок) є бажання та спроможність інвестувати додатковий час і зусилля у підготовку до уроків, участь у конкурсах (й учительських, й учнівських, наприклад, предметних олімпіадах) і проєктах, у яких задіяний ліцей, підвищення кваліфікації в обсягах, що суттєво перевищують встановлений законом мінімум. Варто зазначити, що така професійна етика є очікуваною нормою, умовою працевлаштування в ліцеях.

Педагогічні колективи загалом характеризують як такі, що не бояться нового, готові експериментувати та розвиватися, братися за додаткові навчальні, соціальні активності, які можуть покращити їхній професійний рівень, освітнє середовище ліцею та його імідж. Водночас саме ці додаткові (крім власне навчання учнів(-ениць)) професійні обов’язки створюють значне навантаження на вчителів(-ок), а очікування постійного професійного ентузіазму, вимога “горіти своєю справою” в умовах невдоволення оплатою праці та суспільним ставленням до їхньої професії, труднощів з дисципліною та високими вимогами батьків/опікунів(-ок) може спричиняти професійне вигорання та втому.

Добробут учительства зараз тримається на вмотивованості. Передпілотні колективи компенсують додаткове навантаження власним професійним ентузіазмом, тож на етапі масштабування цей ресурс потребує організаційної опори.

4.3. Навчальний досвід учнів(-ениць)

Ключові результати

Більшість учнів(-ениць) відчувають високе навчальне навантаження.

У середньому вони витрачають на навчання 42,8 години на тиждень, а 80% повідомляють, що почуваються переважно втомленими або дуже втомленими.

Батьки/опікуни(-ки) найбільше залучаються до вибору профілю та курсів. Про зростання своєї участі в цьому процесі повідомили 31% батьків/опікунів(-ок), а майже половина (48%) відзначили збільшення навчального навантаження своїх дітей.

Навчальне навантаження є вищим у великих громадах. У середньому учні(-ениці) там навчаються 46,7 години на тиждень проти 40,5 години у малих громадах.

Вибір профілю та курсів не є основним джерелом тривоги для учнів(-ениць). Рівень тривоги, пов'язаної з вибором, є нижчим, ніж загальна навчальна тривога (1,01 проти 1,55 бала).

З вищим рівнем тривоги найбільше пов'язані втома та недостатнє розуміння реформи. Учні(-ениці), які краще розуміють зміни, рідше повідомляють про тривожність.

У середньому учні(-ениці) витрачають на навчання 42,8 години на тиждень — більше за стандартний робочий тиждень дорослої людини, — а 80% почуваються переважно втомленими або дуже втомленими. Високе навчальне навантаження і втома старшокласників(-ць) фіксувалися українськими дослідженнями й до початку передпілоту⁵, тож ідеться радше про успадковану проблему, яку реформа на першому році поки що не пом'якшила.

Водночас навчальне навантаження розподілене нерівномірно. У великих громадах середня кількість навчальних годин становить 46,7 на тиждень, тоді як у малих — 40,5 години. Хоча через невелику кількість передпілотних ліцеїв цей результат потребує подальшої перевірки, він може свідчити про відмінності в організації освітнього процесу залежно від масштабу громади.

⁵ - За даними Державної служби якості освіти, у 2022/2023 навчальному році втомленими почувалися 52% старшокласників(-ць) у міських школах проти 33% роком раніше (Дослідження якості організації освітнього процесу в умовах війни, ДСЯО, 2023, с. 53). Навесні 2024 року 50% учнів(-ениць) 10–11 класів займалися з репетиторами (опитування КМІС на замовлення проєкту DECIDE, 2024). Певну або значну напруженість під час виконання шкільних завдань відчували 27–29% підлітків(-ок) 15–17 років, практично без змін із 2018 року ("Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді" / HBSC-Україна 2022/2023, УІСД ім. О. Яременка та ЮНІСЕФ, 2024, с. 36).

Окремо було проаналізовано, чи пов'язана одна з ключових новацій реформи — можливість обирати профіль і окремі курси — зі зростанням тривожності учнів(-ениць). Отримані результати не підтверджують такого припущення. Рівень тривоги, пов'язаної саме з вибором профілю та курсів, є нижчим за загальну навчальну тривогу (1,01 проти 1,55 бала).

Описуючи деякі з курсів за вибором, учні(-ениці) зазначали, що це для них стало можливістю дещо зменшити і навчальне навантаження, і психологічний тиск від навчання. За їхніми словами, вчителі(-ки) акцентували, що оцінювання на курсах (найчастіше — курсах вільного вибору) не буде суворим, курс не міститиме традиційних контрольних робіт або ж взагалі не оцінюватиметься. Такий підхід асоціюється в учнів(-ениць) із навчанням для задоволення, у більш психологічно сприятливій атмосфері.

“Я б хотіла, щоб були курси без оцінювання. Наприклад, у “кар'єрному орієнтуванні” взагалі немає оцінок. Є творчі курси, де оцінювати важко. Як оцінити думку учня? (...) Я за те, щоб курси не оцінювалися — ходиш із задоволенням, без рамок”.

(Фокус-групова дискусія з учнями та ученицями)

Натомість значно важливішими чинниками тривоги виявилися втома та рівень розуміння реформи. Учні(-ениці), які частіше повідомляють про втому, також частіше відчують тривогу. Водночас краща поінформованість про зміни пов'язана з нижчим рівнем тривожності. Це свідчить, що сам вибір не є проблемою для більшості учнів(-ениць), тоді як недостатнє розуміння нової моделі навчання може посилювати невизначеність.

Головне джерело тривоги — інтенсивність навчання. Високе навантаження успадковане від попередньої моделі, і перший рік передпілоту його не зменшив.

Учасники(-ці) дослідження водночас висловлювали сподівання, що реформа сприятиме зменшенню завищеного навчального навантаження на учнів(-ениць) завдяки розтягуванню освітньої програми на три роки замість двох та профілізації, тобто зменшенню кількості курсів, а також завдяки впровадженню інтегрованих курсів. Зауважимо, що у деяких ліцях від учнів(-ениць) очікують високих академічних успіхів у всіх, навіть непрофільних, предметах, що створює додатковий психологічний тиск.

“У школі нас змушують вчити абсолютно все на високому рівні: хімію, фізику, біологію, математику, основи здоров'я, захист України... І ти не розумієш, що саме тобі подобається найбільше і що з цим робити”.

(Фокус-групова дискусія з учнями та ученицями)

Водночас частина з них висловлювали побоювання, що якщо обсяг та інтенсивність навчального навантаження не зменшаться, додавання ще одного року навчання ще більше ускладнить життя підлітків(-ок).

“Матеріал і так дуже тяжкий. Можна розтягнути — це плюс, але якщо програму не переглянуть, то просто додадуть ще рік стресу”.

(Фокус-групова дискусія з учнями та ученицями)

Сприйняття батьків/опікунів(-ок) додає до цієї картини дві деталі. З одного боку, для більшості сімей передпілот не змінив звичного укладу: щоденна участь у навчанні дитини є такою ж, як раніше (64%). З іншого — там, де зміни відбулися, вони зосереджені навколо нових елементів реформи: 31% батьків/опікунів(-ок) стали більше долучатися до вибору профілю та курсів і лише 10% — менше. Досвід учнів(-ениць) батьки радше підтверджують, ніж спростовують: майже половина (48%) вважають, що навчальне навантаження їхніх дітей зросло.

Окремо було проаналізовано відмінності у відповідях учнів(-ениць) за статтю та освітою родини. Найпомітніша відмінність стосується самопочуття: дівчата повідомляють про вищий рівень навчальної тривоги (1,73 проти 1,23 бала) та втоми, ніж хлопці, тоді як відмінностей у задоволеності навчанням і можливостями вибору не виявлено. Вищу самозвітну тривожність дівчат-підліток фіксують і національні дослідження добробуту (HBSC, 2023), тож цей розрив, імовірно, не пов'язаний із реформою.

Рисунок 8. Чинники, пов'язані з тривожністю учнів(-ениць)

Тривожність — середнє з восьми тверджень про хвилювання (шкала згоди 0-3), переведене в шкалу 0-100. Кожен рядок порівнює дві групи: тих, кого ознака стосується, і решту; точка — різниця між ними, вуса — 95% довірчий інтервал. Якщо вуса не дістають до нуля, різниця не випадкова. Розміри груп «у групі / решта» згори вниз: 14/295, 214/120, 48/286, 96/238, 69/265, 271/59, 164/166, 61/269. База — 334 особи; для закладових ознак — 330, бо два заклади не вдалося зіставити з реєстром. «Не задоволені профілем» — лише 14 осіб, звідси такі широкі вуса.

Джерело: опитування учнівства передпілотних ліцеїв (N = 334) та реєстр закладів, розрахунки KSE Institute.

Водночас профільна школа має інструменти реагувати на нього — насамперед через індивідуальну роботу та кар'єрне консультування. За освітою родини відмінностей у тривозі та задоволеності навчанням не виявлено; єдина зафіксована відмінність — учні(-ениці) з родин без вищої освіти краще оцінюють можливість вибору курсів. Загалом результати першого року не дають підстав говорити про посилення нерівностей за цими ознаками, однак саме ці показники доцільно відстежувати на наступних етапах масштабування реформи. Оцінки відмінностей наведено в Додатку А (таблиця А4).

Загалом результати свідчать, що найбільшим викликом для учнів(-ениць) на етапі передпілоту є не необхідність обирати профіль навчання, а висока інтенсивність навчання та пов'язана з нею втома. Водночас зрозуміла комунікація про реформу може бути важливим ресурсом, який допомагає зменшити тривожність учнів(-ениць) під час впровадження нової моделі профільної старшої школи.

4.4. Що мотивує учнів(-ениць) вчитися

Ключові результати

Головний мотиватор навчання — інтерес. 58% учнів(-ениць) мотивує відповідність предмета власним інтересам, 55% — цікавий зміст курсу. Для 52% мотиватором є підготовка до НМТ, для ще приблизно половини — методи викладання та ставлення вчителя(-ки).

Можливість вибору безпосередньо підтримує інтерес до навчання. 84% учнів(-ениць) погоджуються, що вибір курсів дає їм змогу вивчати те, що цікаво; 60% вважають, що учні(-ениці) мають самі вибирати всі предмети чи курси.

Задоволеність можливістю обирати курси (4,10 бала з 5) — один із найвищих показників у дослідженні. Загальна задоволеність навчанням становить 3,71 бала з 5; 70% учнів(-ениць) подобається навчатися.

Зі задоволеністю навчанням найтісніше пов'язана саме задоволеність вибором курсів — тісніше, ніж навантаження, втома чи тривожність. Втома пов'язана з нижчою задоволеністю, кількість навчальних годин — ні.

На пряме запитання, що мотивує вивчати певний предмет чи курс, учні(-ениці) найчастіше називають чинники, пов'язані з інтересом: відповідність предмета власним зацікавленням (58%) і цікавий зміст (55%). Другу групу мотиваторів становить підготовка до вступу: плани складати НМТ із предмета мотивують 52% опитаних. Вагомою є і роль учителя(-ки): методи викладання мотивують 48% учнів(-ениць), дружнє й відкрите ставлення — 48%, справедливе ставлення — 32%. Натомість значно рідше учні(-ениці) називають навчальні матеріали (24%) чи домашні завдання (15%). Отже, мотивація учнів(-ениць) ґрунтується насамперед на інтересі, підкріпленому прагматичною метою вступу та стосунками з учителем.

Нова модель старшої школи дає учням інструмент, який працює саме на цей головний мотиватор. 84% учнів(-ениць) погоджуються з твердженням “Можливість обирати курси дає мені змогу вивчати те, що мені цікаво”, зокрема 56% — повністю погоджуються. Запит на таку автономію серед учнів(-ениць) значний: 60% вважають, що у старшій школі учні(-ениці) мають самі обирати всі предмети чи курси, і стільки ж — що вчити варто лише потрібне для майбутньої спеціальності; компромісну модель, у якій частина предметів обов'язкова, а частину обирають учні(-ениці), підтримують 47%.

Із цією картиною узгоджується і навчальний досвід учнів(-ениць). Попри високе навантаження та втому, 70% учнів(-ениць) подобається навчатися (середня оцінка — 3,71 бала з 5), а задоволеність можливістю обирати курси є ще вищою — 4,10 бала, один із найвищих показників у дослідженні.

Ці показники пов'язані між собою не випадково. Навіть якщо одночасно врахувати навчальне навантаження, втому, тривожність, розуміння реформи та інші характеристики учнів(-ениць), найтісніше із загальною задоволеністю навчанням пов'язана саме задоволеність можливістю вибору. Задоволеність не тотожна мотивації, однак у поєднанні з прямими відповідями учнів(-ениць) ці результати вказують на спільний механізм: вибір курсів дає змогу навчатися відповідно до власних інтересів, а саме інтерес учні(-ениці) називають головною причиною вчитися.

Вибір — найсильніша сторона нової моделі за оцінками учнів(-ениць). Основним джерелом мотивації є не скорочення кількості уроків, а відповідність програми інтересам конкретного(-ї) учня(-ениці).

Водночас вищий рівень втому пов'язаний із нижчою задоволеністю навчанням. Натомість кількість навчальних годин сама по собі не має помітного зв'язку з цим показником. Це свідчить, що для учнів(-ениць) важливим є не лише обсяг навчання, а й те, наскільки вони відчують можливість впливати на власну освітню траєкторію.

Цей результат доповнює висновки попереднього підрозділу. Якщо можливість обирати профіль і курси не пов'язана зі зростанням тривожності, то вона водночас пов'язана з вищою задоволеністю навчанням. Таким чином, вибір курсів не лише не стає додатковим джерелом стресу, а й може бути одним із чинників, що підтримує навчальну мотивацію учнів(-ениць).

Загалом результати свідчать, що можливість реального вибору є однією з найсильніших сторін нової моделі профільної старшої школи. Для учнів(-ениць) важливим є не зменшення кількості уроків, а можливість навчатися за програмою, яка більше відповідає їхнім інтересам і освітнім планам.

РОЗДІЛ 5. РЕФЛЕКСІЯ ДОСВІДУ ВПРОВАДЖЕННЯ РЕФОРМИ

5.1. Виклики впровадження та їхні наслідки для учасників(-ць)

Ключові результати

Попри труднощі, ставлення до реформи є позитивним. Середній рівень підтримки серед батьків/опікунів(-ок), учительства й адміністрацій становить 71–73 бали зі 100. Високий рівень оптимізму демонструють 63% вчителів(-ок) і 66% представників(-ць) адміністрацій.

Організаційні труднощі впливають насамперед на адміністрації. Що більше складнощів виникало під час запуску передпілоту, то стриманіше адміністрації оцінювали перспективи реформи. Натомість серед учительства кількість труднощів не пов'язана зі ставленням до реформи, але пов'язана з вищим професійним виснаженням.

Підтримка реформи залежить від обізнаності. Батьки/опікуни(-ки), які краще розуміють зміст реформи та вважають, що отримали достатньо інформації, оцінюють її значно позитивніше. Для вчительства також важливішим є розуміння змін, ніж сам тип громади чи закладу освіти.

Потреби різних груп відрізняються, але доповнюють одна одну. Учням(-еницям) та батькам/опікунам(-кам) потрібна зрозуміла інформація про вибір профілю й курси, вчителю — методичні матеріали та навчання, а адміністраціям — готові організаційні рішення, методичний супровід і підтримка в облаштуванні освітнього простору.

Виклики передпілоту докладно розглянуто у відповідних розділах частини 2 цього звіту: організація освітнього процесу та управлінське навантаження (розділ 2), викладання нових курсів (розділ 3), освітній простір (підрозділ 2.4), добробут учасників(-ць) освітнього процесу (розділ 4). У цьому підрозділі проаналізовано, як накопичення цих труднощів впливає на ставлення до реформи та на стан тих, хто її впроваджує.

Таблиця 5. Труднощі впровадження передпілоту: адміністрації та вчительство

Напрямок труднощів	Адміністрації (n = 32)	Вчительство (n = 94)
Закупівля навчального обладнання	69%	9%
Приміщення та ремонти	50%	4%
Навчальні плани і зміст курсів	50%	35%
Час на підготовку до занять	-	37%
Підручники та методичні матеріали	-	27%
Комунікація з батьками/опікунами(-ками)	31%	-
Організація вибору курсів	28%	-

Частка групи, яка назвала напрям складним або повідомила про відповідну нестачу.

Для адміністрацій організаційні труднощі пов'язані зі ставленням до реформи. Представники(-ці) адміністрацій, яким під час запуску передпілоту довелося долати більше складних процесів — від складання розкладу з курсами за вибором до залучення достатньої кількості учнів(-ениць), — стриманіше оцінюють реалістичність подальшого впровадження реформи. Через невелику кількість відповідей адміністрацій (n=32) цей зв'язок слід інтерпретувати з обережністю.

Водночас він узгоджується з результатами підрозділу 2.4, де заклади, що стикалися з нестачею навчальних приміщень, також менш оптимістично оцінювали перспективи впровадження реформи. Оскільки саме адміністрації організовують впровадження реформи на рівні закладів, зменшення організаційного навантаження — готові моделі навчальних планів, шаблони розкладів, методичний супровід — може бути важливим чинником збереження їхньої підтримки реформи під час масштабування.

Серед учительства подібного зв'язку не виявлено: кількість труднощів у викладанні нових курсів не пов'язана ні з оптимізмом щодо реформи, ні з готовністю змінювати власні практики. Водночас учителі(-ки), які стикаються з більшою кількістю таких труднощів, демонструють вищий рівень професійного виснаження. Це доповнює результати розділу 4: ставлення педагогів(-инь) до реформи є позитивним, однак труднощі впровадження впливають насамперед на їхній професійний стан. Тому позитивне ставлення вчительства не варто розглядати як ознаку відсутності проблем — потреба в методичній підтримці та розвантаженні досі є актуальною й тоді, коли підтримка реформи висока.

Загалом результати свідчать, що труднощі передпілоту впливають на різні групи по-різному: для адміністрацій вони пов'язані з обережнішими оцінками перспектив реформи, для вчительства — з вищим рівнем професійного виснаження, для учнів(-ениць), як показано в розділі 4, — із втомою. Це означає, що підтримка закладів під час масштабування реформи має подвійне значення: вона не лише полегшує організацію освітнього процесу, а й допомагає зберегти довіру та добробут тих, хто впроваджує реформу щодня.

5.2. Як оцінюють реформу і чого від неї очікують

Попри окремі труднощі, загальне ставлення до реформи в усіх групах позитивне. Для різних груп використовувалися різні показники — пряма оцінка ставлення для батьків/опікунів(-ок) та індекс оптимізму для вчительства й адміністрацій, — однак на єдиній 100-бальній шкалі їхні оцінки майже не відрізняються: середній рівень підтримки становить 71–73 бали зі 100 (таблиця 6).

Таблиця 6. Ставлення до реформи та оптимізм щодо її реалізації

Група	Показник	У шкалі 0–100
Батьки/опікуни(-ки) (n=442)	Ставлення до реформи	72
Вчительство (n=175)	Індекс оптимізму	71
Адміністрація (n=32)	Індекс оптимізму	73

Батьки/опікуни(-ки) оцінювали своє ставлення до реформи безпосередньо. Середня оцінка становить 3,86 бала з 5: 59% оцінюють реформу позитивно і лише 12% — негативно.

Для вчительства та адміністрацій використано індекс оптимізму: респонденти(-ки) оцінювали, наскільки реалістично протягом найближчих п'яти років реалізувати десять ключових складників реформи — від переходу на трирічну профільну освіту та впровадження інтегрованих курсів до нових методик викладання і принципу “гроші ходять за вчителем(-кою)”. Високий рівень оптимізму демонструють 63% вчительства та 66% адміністрацій.

Таблиця 7. Складники індексу оптимізму: середні оцінки реалістичності

Складник реформи	Вчительство (0–3)	Адміністрації (0–3)	Вважають нереалістичним, % вчительства
Створення вчителями(-ками) власних курсів	2,31	2,33	9%
Перехід на трирічну профільну освіту	2,28	2,47	8%
“Гроші ходять за вчителем”	2,22	2,37	13%
Створення мережі ліцеїв	2,16	2,13	14%
Індивідуалізація освітньої траєкторії	2,15	2,31	13%
Належне навчальне середовище	2,12	2,09	19%
Впровадження інтегрованих курсів	2,11	2,00	13%

Складник реформи	Вчительство (0–3)	Адміністрації (0–3)	Вважають нереалістичним, % вчительства
Індивідуалізована профорієнтація	2,07	2,17	11%
Нові методики викладання	1,96	2,31	15%
Можливість “вирівняти” знання в 10 класі	1,71	1,81	32%

Шкала від 0 (“зовсім нереалістично”) до 3 (“цілком реалістично”); $n=175$ вчителів(-ок), 32 відповіді адміністрацій (орієнтовно). “Нереалістично” — відповіді 0–1.

Найбільший скепсис в обох групах викликає можливість “вирівняти” знання учнів(-ениць) у 10 класі: її вважає нереалістичною третина вчительства — вдвічі більше, ніж будь-який інший складник. Це перегукується з висновком розділу 1 про розриви в підготовці вступників(-ць) і означає, що механізми вирівнювання (вхідна діагностика, коригувальні курси) заслуговують на окрему увагу в передпілотній хвилі. Показова й розбіжність щодо нових методик викладання: адміністрації оцінюють їхню реалістичність помітно вище, ніж самі вчителі(-ки) (2,31 проти 1,96), — ще один аргумент планувати професійний розвиток, спираючись на запити педагогів(-инь), а не лише на бачення управлінських команд.

Підтримка реформи висока, але нерівномірна за складниками. Слабкі місця вказують на конкретні механізми — вхідну діагностику, коригувальні курси та професійний розвиток за запитом педагогів(-инь), а не на загальне ставлення до змін.

Прямі оцінки перспектив реформи підтверджують цю картину, хоча й показують відмінності між групами. Представники(-ці) адміністрацій впевненіші в реформі: 41% (13 із 32 респондентів і респонденток) очікують, що її буде реалізовано так, як заплановано, ще 44% (14 із 32 респондентів і респонденток) — що її буде втілено в компромісному варіанті, і лише один(-на) респондент(-ка) вважає, що реалізувати її не вдасться. Думки вчительства обережніші: 25% очікують реалізації за планом, 40% — компромісного варіанта, 10% сумніваються, що реформу вдасться реалізувати, 2% припускають, що її скасують, а майже чверть (23%) не змогли дати відповідь. Отже, в обох групах домінує очікування, що реформа відбудеться, — розбіжності стосуються лише того, наскільки повною буде її реалізація.

Про позитивний загальний клімат свідчать і оцінки настроїв педагогічних колективів: майже дев'ять із десяти опитаних учителів(-ок) вважають, що їхні колеги(-ні) ставляться до реформи позитивно (30% — повністю позитивно, 59% — скоріше позитивно). Лише 4% припускають негативне ставлення колег(-инь), ще 7% не змогли оцінити загальні настрої колективу.

Результати дослідження свідчать, що підтримка реформи пов'язана насамперед із рівнем обізнаності її учасників(-ць). Серед батьків/опікунів(-ок) позитивніше ставлення до реформи демонструють ті, хто вважає, що отримав достатньо інформації про зміни, і ті, хто, за самооцінкою, краще розуміє сутність реформи. Ці два показники — достатність інформації та розуміння змісту — тісно пов'язані між собою, тому ми розглядаємо їх як єдиний вимір обізнаності про реформу.

Таблиця 8. Самооцінка розуміння реформи та фактичне знання її змісту

Сегмент	Учні(-ениці)	Батьки/опікуни(-ки)
Впевнені і знають	41%	40%
Впевнені, але не знають	30%	22%
Не впевнені, хоча знають	13%	24%
Не впевнені і не знають	16%	14%

Примітка. “Впевнені” — самооцінка розуміння не нижча за “скоріше розумію”; “знають” — бал фактичного знання не нижчий за медіану групи. Бази: 341 учень(-ениця), 442 батьків/опікунів(-ок).

Впевненість і знання майже не пов'язані між собою: відчуття “я розумію реформу” формується незалежно від реального знання її змісту. Найважливіший для комунікації сегмент — “впевнені, але не знають”: 30% учнів(-ениць) і 22% батьків/опікунів(-ок), які не шукатимуть інформації, бо переконані, що все знають, і саме тому є найімовірнішими носіями хибних уявлень. В учнів(-ениць) цей сегмент вирізняється й вищою тривогою (1,71 проти 1,43 бала в поінформованих упевнених) і втомою. Для супроводу масштабування це означає: недостатньо “поширювати інформацію” для тих, хто її потребує, — потрібно активно коригувати уявлення тих, хто по неї не звернеться.

Водночас задоволеність комунікацією зі школою не має самостійного зв'язку зі ставленням до реформи після врахування рівня обізнаності: комунікація впливає на підтримку насамперед тоді, коли допомагає батькам/опікунам(-кам) краще зрозуміти зміст змін. Не виявлено зв'язку і між ставленням до реформи та рівнем залученості батьків/опікунів(-ок) до організації навчального процесу.

Подібна закономірність спостерігається і серед учительства: оптимізм щодо впровадження реформи не пов'язаний із типом населеного пункту чи розміром громади. Це свідчить про те, що підтримка реформи більше залежить від індивідуального розуміння змін, ніж від контексту, у якому працює заклад освіти.

Загалом одним із ключових чинників підтримки реформи є обізнаність її учасників(-ць). Це означає, що під час подальшого масштабування особливого значення набуває системна комунікація, яка не лише інформує про зміни, а й допомагає різним групам учасників(-ць) освітнього процесу зрозуміти логіку, зміст і практичне значення змін.

5.3. Потреби та запити всіх залучених сторін

Потреби різних груп учасників(-ць) освітнього процесу суттєво відрізняються. Якщо в попередніх підрозділах йшлося про чинники, пов'язані з успішністю впровадження реформи, то прямі відповіді респондентів(-ок) дають змогу зрозуміти, якої саме підтримки вони потребують.

Для учнів(-ениць) одним із головних запитів є не розширення можливостей вибору саме по собі, а зрозуміліший і завчасно організований процес вибору. Учні(-ениці), яким бракувало інформації перед вибором профілю (15%), найчастіше зазначали, що хотіли би краще розуміти зміст курсів за вибором (75%), знати, хто їх викладатиме (45%), та за якими принципами здійснюватиметься оцінювання (37%). Серед тих, хто залишився незадоволеним процесом вибору курсів, понад половина (52%) повідомили, що не знайшли курсів, які відповідали би їхнім інтересам; 46% зазначили, що їм бракувало інформації про зміст курсів, а 40% не вистачало часу для ухвалення зваженого рішення. Це свідчить, що якість вибору залежить не лише від кількості доступних курсів, а й від того, наскільки зрозумілою є інформація про них і наскільки завчасно вона надається.

Запити вчительства стосуються насамперед методичної підтримки та професійного розвитку. Серед труднощів викладання найчастіше називали нестачу методичних матеріалів і підручників для нових та інтегрованих курсів (по 22%), а також брак часу на підготовку (34%). Навіть коли йшлося про курси за вибором, для значної кількості яких пропонувалися навчально-методичні матеріали, вчителі(-ки) озвучували запит на більшу кількість таких матеріалів. Зокрема, важливими для них є рекомендації щодо оцінювання в межах курсів, що включають нетипові методи роботи, як-от проєктна діяльність, дискусії тощо.

“І вибіркові курси — так, ми можемо все, але часу обмаль. Якби були все-таки більше запропоновані міністерством уже розроблені курси з методичними матеріалами — ми були би дуже вдячні (...) Хотілося би більше матеріалів, щоб ми не з нуля це робили, а щоб було на що спиратися. Мені здається, рівень підготовки саме програм курсів повинен бути відповідним”.

(Фокус-групова дискусія з вчителями та вчительками)

Найбільший попит на підвищення кваліфікації пов'язаний із мотивацією учнів та учениць (46%), використанням штучного інтелекту в навчанні (45%), сучасними методиками викладання (45%) та методикою інтегрованих курсів (44%) (розділ 3). Водночас адміністрації дещо інакше оцінюють потреби педагогів(-инь): найчастіше вони вказують на необхідність навчання щодо оцінювання у профільній школі (22 із 32), тоді як серед самих учителів(-ок) цей напрям згадують 29%. Це може свідчити, що планування програм професійного розвитку доцільно будувати, враховуючи як бачення адміністрацій, так і безпосередні запити педагогів(-инь).

Для адміністрацій найбільші труднощі пов'язані з організаційними аспектами впровадження реформи. Найчастіше серед викликів називали закупівлю навчального обладнання (22 із 32), розроблення навчального плану з курсами за вибором та підготовку приміщень (по 50%). Закладам, які повідомили про нестачу навчального простору, найбільше бракує приміщень для самостійної та групової роботи учнів та учениць (73%) і спеціалізованих предметних кабінетів (67%). Це свідчить про те, що поряд із фінансовою підтримкою адміністрації потребують практичних організаційних рішень і методичного супроводу реалізації реформи.

Серед батьків/опікунів(-ок) 18% (79 із 442) повідомили, що отримали недостатньо інформації про реформу. Найчастіше як недоліки нової моделі вони називали збільшення тривалості навчання до трьох років (60%), можливе зростання навчального навантаження (35%) та складність вибору профілю (25%). Це узгоджується з результатами попереднього підрозділу, які показали, що ставлення до реформи тісно пов'язане з рівнем обізнаності. Отже,

комунікація з батьками/опікунами(-ками) має бути зосереджена насамперед на поясненні логіки та цілей змін, а не лише на описі процедур їхнього впровадження.

Загалом результати свідчать, що потреби різних груп учасників(-ць) освітнього процесу доповнюють одна одну. Учням(-еницям) та батькам/опікунам(-кам) насамперед потрібна зрозуміла й завчасна інформація про реформу, вчительству — методичні матеріали та цільове підвищення кваліфікації, а адміністраціям — організаційні інструменти й підтримка впровадження реформи. Так, прямі відповіді учасників(-ць) освітнього процесу підтверджують висновки попередніх підрозділів щодо ключових напрямів підтримки реформи.

ВИСНОВКИ

Передпілот підтвердив організаційну здійсненність базових елементів реформи профільної старшої школи. Водночас він показав, що сама наявність нової моделі не гарантує однакової якості її реалізації. Реальність індивідуального вибору, різноманітність профільної пропозиції та можливості для побудови власної освітньої траєкторії значною мірою залежать від кадрової, просторової та організаційної спроможності закладу. Тому ключовим викликом наступного етапу реформи є не так подальше нормативне врегулювання, як створення умов, за яких можливості профільного навчання не залежатимуть від ресурсів конкретного ліцею.

Ліцеї змогли впровадити нову модель профільного навчання навіть за відсутності готових організаційних рішень. Ліцеї сформуvalи профільну пропозицію, організували вибір профілів і курсів за вибором та перейшли на нові навчальні плани, здебільшого не маючи готових організаційних моделей. Профілі формувалися як компроміс між попитом учнів(-ениць) й батьків/опікунів(-ок) та кадровою спроможністю закладу: кожен із цих чинників назвали вагомим 92% представлених ліцеїв.

Водночас профільна мережа ще розвивається — 76% ліцеїв планують відкрити нові профілі протягом найближчих трьох-п'яти років. Ризик полягає в тому, що профільна пропозиція формується радше від наявних ресурсів, аніж від освітнього попиту. Усі чотири заклади, які охоплюють лише два з трьох профільних кластерів, розташовані в Києві та обласних центрах, а партнерства поки що майже не розширюють можливості вибору. Умова успіху — планування профільної мережі на рівні громади, а не окремого закладу, узгодження профільної пропозиції з кадровою спроможністю до її оголошення та використання партнерств із закладами вищої освіти, роботодавцями й громадськими організаціями там, де власних ресурсів ліцею недостатньо.

Саме можливість вибору є тим елементом реформи, який найбільше пов'язаний із позитивним досвідом учнів(-ениць). Учні(-ениці) оцінюють можливість обирати курси в 4,10 бала з 5 — це один із найвищих показників дослідження, який є помітно вищим за загальну задоволеність навчанням. Вибір курсів не є джерелом тривоги, а зі задоволеністю навчанням найтісніше пов'язана саме задоволеність можливістю обирати профіль і курси. Ризик полягає у формалізації вибору. Частина учнів(-ениць) не знаходить курсів, які відповідають їхнім інтересам, не отримує достатньо інформації про зміст курсів або не до кінця розуміє особливості власної освітньої траєкторії. Умова успіху — достатньо широкий перелік курсів за вибором, завчасне інформування про їхній зміст, прозорі правила формування груп та реальна можливість переглянути зроблений вибір.

Інформування про вибір профілю не гарантує усвідомленого професійного самовизначення. Підготовка до вибору профілю в більшості закладів починається ще в базовій школі, а сама процедура вибору є зрозумілою для переважної більшості учнів(-ениць). Водночас існує розрив між зрозумілістю процедури та усвідомленістю рішення. Допрофільна підготовка допомогла визначитися з вибором лише частині учнів(-ениць), індивідуальні консультації є малодоступними, а значна частка учнів(-ениць) досі не визначилася з майбутньою спеціальністю або не планує продовжувати навчання за обраним профілем. Умова успіху — перехід від інформування до індивідуальної підтримки вибору через консультації, діагностику інтересів, обговорення результатів та гарантовану можливість змінити освітню траєкторію.

Передпілот не посилив проблему перевантаження, але й не створив механізмів її пом'якшення. Рівень тривоги, пов'язаної з вибором профілю та курсів, залишається нижчим за загальну навчальну тривогу. Водночас накопичена навчальна втома є одним із найсуттєвіших викликів для учнів(-ениць). Вони витрачають на навчання понад сорок годин на тиждень, а більшість повідомляє про регулярне відчуття втоми. Отримані результати свідчать, що проблема навчального навантаження не виникла внаслідок передпілоту, але залишилася невирішеною. Умова успіху полягає не лише у перегляді обсягу навчання, а насамперед у покращенні організації освітнього процесу: збалансованішому розкладі, створенні просторів для самостійної роботи та відновлення і зменшенні накопиченої втоми.

Головним бар'єром для впровадження нових підходів є не готовність педагогів(-инь) до змін, а доступність ресурсів. Більшість учителів(-ок) демонструє відкритість до нових програм і підходів за умови належного методичного забезпечення. Рівень професійного вигорання є відносно невисоким, хоча виснаження є поширеним явищем. Ризик пов'язаний із ресурсним розривом: значна частина педагогів(-инь) не почувається повністю підготовленою до роботи в профільній старшій школі, а серед головних викликів називає зростання навантаження та нестачу навчально-методичних матеріалів. Умова успіху — повне методичне забезпечення модельних програм, час для спільної підготовки вчителів(-ок), прозорий розподіл нових обов'язків і підвищення кваліфікації відповідно до реальних професійних потреб.

Найбільші витрати впровадження реформи на етапі передпілоту пов'язані з організаційною спроможністю закладів. Ліцеї змогли виробити власні робочі рішення за відсутності готових моделей впровадження. Водночас це супроводжувалося значним додатковим навантаженням на адміністрації. Організаційні труднощі стосувалися насамперед закупівель обладнання, підготовки нових навчальних планів та оновлення освітнього простору. Ризик має системний характер: що більше організаційних труднощів переживав заклад, то стриманіше його адміністрація оцінювала перспективи реформи. Умова успіху — надання закладам готових організаційних інструментів, типових моделей навчальних планів, шаблонів розкладів, механізмів формування груп та доступу до практичного досвіду передпілотних ліцеїв.

Масштабування реформи стримується нерівномірним розподілом кадрових і просторових ресурсів між закладами. Частина ліцеїв уже має достатні умови для організації профільного навчання, і саме в таких закладах рівень впевненості в успішності реформи є вищим. Водночас значна частина закладів стикається з дефіцитом приміщень для самостійної роботи учнів(-ениць), спеціалізованих кабінетів і педагогічних кадрів. Ці обмеження безпосередньо впливають на різноманітність профільної пропозиції та можливості індивідуального вибору. Умова успіху — інвестиції не лише в предметну інфраструктуру, а й у простори для самостійної та групової роботи, а також заходи, спрямовані на посилення кадрової спроможності закладів.

Підтримка реформи є високою, але залежить насамперед від рівня розуміння її логіки та цілей. Батьки/опікуни(-ки), вчительство та адміністрації загалом позитивно оцінюють реформу і демонструють високий рівень оптимізму щодо її майбутнього. Водночас ця підтримка є чутливою до інформаційних прогалин. Найпоширеніші побоювання стосуються тих аспектів реформи, які потребують додаткового пояснення: трирічної старшої школи, можливого зростання навантаження та складності вибору профілю. Умова успіху — комунікація, що пояснює не лише процедури впровадження, а й логіку змін, їхню мету та очікувані результати, починаючи ще з учнів(-ениць) базової школи та їхніх батьків/опікунів(-ок).

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО)

Рекомендації для закладів сформульовано за результатами обох частин дослідження — кейс-стаді шести ліцеїв (частина 1) та опитування чотирьох груп учасників(-ць) освітнього процесу (частина 2). Їх поділено за етапами масштабування реформи: перший блок адресовано ліцеям пілотної хвилі 2026/2027 навчального року, які проходять шлях передпілотних закладів уперше; другий — усім ліцеям на етапі національного впровадження з 2027/2028 року. Для кожної рекомендації зазначено проблему, яку вона розв'язує, і конкретні кроки; зведення за етапами — у таблиці 11.

Ліцеям пілотної хвилі (2026/2027 навчальний рік)

1. Зробити вибір профілю усвідомленим, а не лише зрозумілим.

Проблема: процедура вибору була зрозумілою для 86% учнів(-ениць), але допомогла визначитися лише 54%; індивідуальні консультації охопили 18%.

Ключові дії:

- Проводити під час допрофільної підготовки поряд з інформаційними зустрічами індивідуальні консультації та профдіагностику — для всіх вступників(-ць), а не лише охочих.
- Презентувати кожен профіль разом із навчальним планом та курсами, що вивчатимуться в його межах.
- Провести відкриті заняття й дати змогу ознайомитися зі змістом навчання до початку вступної кампанії.

Індикатор успіху: кожен(-на) вступник(-ця) до подання заяви проходить щонайменше одну консультацію або профдіагностику; частка тих, кому підготовка допомогла визначитися, зростає (моніторинг — рекомендація 6).

2. Публікувати повний опис кожного курсу до моменту вибору.

Проблема: 46% незадоволених вибором бракувало інформації про зміст курсів, 21% дізналися про перелік менш ніж за два дні.

Ключові дії:

- Скласти для кожного курсу за вибором та інтегрованого курсу короткий опис: мета, тематика, очікувані результати, приклади завдань, критерії оцінювання.

- Оприлюднити каталог курсів щонайменше за кілька тижнів до збору результатів вибору курсів — на сайті закладу та через канали комунікації класів.
- Дати учням(-еницям) можливість поставити запитання викладачам(-кам) курсів до моменту вибору (зустріч або онлайн-форма).

Індикатор успіху: 100% курсів мають опубліковані описи до початку вибору; вибір курсів ніколи не відбувається “менш ніж за два дні” після оголошення переліку.

3. Оголошувати правила вибору наперед — разом із алгоритмом дій у разі ненабраних і переповнених груп.

Проблема: практика, коли заклад сам розподіляє учнів(-ениць) між курсами без права вибору, викликала фрустрацію в учнів(-ениць).

Ключові дії:

- Зафіксувати у внутрішньому положенні мінімальну й максимальну чисельність групи, порядок другої хвилі вибору та критерії зарахування до переповнених груп.
- Повідомити ці правила одночасно з каталогом курсів завчасно — до збору результатів вибору, а не після скарг.
- У разі скасування курсу пропонувати учням(-еницям) повторний вибір, а не адміністративне призначення.

Індикатор успіху: жодного “призначеного” курсу без попередньо оголошеного правила; у зворотному зв’язку (рекомендація 6) немає скарг на непрозорість комплектування.

4. Розбудувати внутрішню методичну підтримку викладання нових курсів.

Проблема: 40% вчителів(-ок), які викладають нові курси, бракує методичних матеріалів; 64% витрачають багато часу на організаційно-підготовчу роботу.

Ключові дії:

- Створити внутрішні професійні спільноти або пари наставництва за новими курсами: наставником(-цею) може бути колега(-иня) з цього самого ліцею, який(-а) вже викладає подібний курс, або вчитель(-ка) з ліцею-партнера.
- Запровадити спільне планування інтегрованих курсів і регулярний обмін досвідом.
- Вести спільну базу матеріалів курсів, щоби не готувати їх щороку з нуля.

Індикатор успіху: кожен новий курс має щонайменше одного(-у) партнера(-ку) чи наставника(-цю); база матеріалів поповнюється за підсумками кожного семестру.

5. Закладати час на спільну підготовку і прозоро розподіляти нові обов’язки.

Проблема: виснаження вчительства пов’язане зі сприйняттям навантаження як несправедливого, а не з кількістю годин.

Ключові дії:

- Передбачити в розкладі захищений час для спільної підготовки, оновлення матеріалів і взаємовідвідування занять.
- Відкрито розподіляти нові обов'язки (курси, підготовча робота) і показувати цей розподіл колективу.
- Переглядати розподіл за підсумками семестру разом із командою.

Індикатор успіху: розподіл обов'язків зафіксований й відомий колективу; час на спільну підготовку стоїть у розкладі, а не “коштом вихідних”.

6. Оцінювати підтримку вибору курсів з боку отримувача(-ки), а не лише за фактом проведених заходів.

Проблема: розрив між форматами підтримки, про які заявили заклади, й досвідом учнів(-ениць) сягає 30–40 відсоткових пунктів.

Ключові дії:

- Двічі на рік проводити коротке опитування учнів(-ениць) щодо курсів за вибором та інтегрованих курсів: чи допомогла підготовка, чи вистачало інформації, чи задоволені змістом курсів.
- Обговорювати результати на педраді й ухвалювати рішення щодо змісту курсів, викладання та організації їхнього вибору.
- Повідомляти учням(-еницям), що змінилося за підсумками їхніх відповідей.

Індикатор успіху: рішення про пропозицію наступного року ухвалюються на основі даних опитувань, а не лише переліку проведених заходів.

7. Використовувати партнерства для розширення профільної пропозиції.

Проблема: партнерства поки майже не впливають на пропозицію — співпрацю із ЗВО назвали чинником 20% ліцеїв, ГО чи донорів — жоден.

Ключові дії:

- Скласти мапу потенційних партнерів громади й регіону: ЗВО, наукові установи, бізнес, громадські організації.
- Домовитися про конкретні формати: профільні заняття, майстер-класи, дослідницькі проекти, профорієнтаційні заходи.
- Закріпити співпрацю угодами, щоб вона не залежала лише від особистих контактів.

Індикатор успіху: щонайменше один чинний партнерський формат на кожен профіль закладу.

8. Звіряти профільну пропозицію з кадровою спроможністю до її оголошення.

Проблема: готовність учителів(-ок) — головне обмеження переліку профілів (92% ліцеїв); частину запропонованих курсів не обрали жодного разу.

Ключові дії:

- Провести внутрішній кадровий аудит: хто готовий викладати на профільному рівні, які курси реально забезпечені.
- Виявити попит учнів(-ениць) 8–9 класів через опитування до затвердження переліку профілів і курсів.
- Для дефіцитних напрямів заздалегідь планувати перекваліфікацію або залучення фахівців(-чинь).

Індикатор успіху: оголошений перелік повністю забезпечений кадрами; курсів “без жодного вибору” немає — або відомі причини, чому курс ніхто не обрав, й ухвалені рішення.

9. Розглядати змінні групи як стандартний інструмент, а не виняток.

Проблема: закріплення курсів за класом чи профілем обмежує реальний вибір і викликає нарікання учнів(-ениць); кейс-стаді показує, що змінні групи дають змогу відкрити більше профілів, ніж є класів у паралелі.

Ключові дії:

- Оцінити розклад і приміщення щодо спільних “смуг вибору” для паралелі; порівняння моделей організації вибору — у таблиці 9.
- Обрати модель організації вибору свідомо — порівняння двох моделей подано в таблиці 9.
- Якщо повний перехід наразі неможливий — почати зі спільної смуги для курсів вільного вибору.

Індикатор успіху: учень(-ениця) вибирає з переліку закладу, а не лише з переліку свого класу.

Таблиця 9. Дві моделі організації вибору курсів: вибір у межах класу і змінні групи

Параметр	Модель А. Вибір у межах класу (профілю)	Модель Б. Змінні групи
Суть	Кожному класу (профілю) пропонують окремий набір курсів; групи збігаються з класами.	Пропозиція відкрита для всіх учнів (-ениць) паралелі; групи формуються з різних класів у спільних “смугах вибору”.
Реальний вибір для учнів(-ениць)	Обмежений переліком свого класу; викликав нарікання й нерозуміння учнів(-ениць) (частина 2, розділ 2).	Ширший — з усієї пропозиції закладу; дав змогу відкрити 4 профілі там, де на паралелі 3 класи (частина 1).
Вимоги до розкладу й приміщень	Мінімальні: розклад класу збережено цілісним.	Вищі: потрібні синхронні “смуги” в розкладі паралелі та достатній аудиторний фонд.
Основний ризик	Вибір стає формальним; фрустрація через “призначені” курси.	Складніше комплектування груп і розклад; потребує заздалегідь оголошених правил набору (рекомендація 3).
Коли доречна	Малі паралелі, обмежені приміщення; перший рік запуску — як перехідний етап.	Цільова модель: більші паралелі або заклади, готові перебудувати розклад.

Схему узагальнено з практик передпілотних ліцеїв; вона може слугувати чеклістом для закладів пілотної хвилі.

10. Гарантувати й комунікувати можливість змінити профіль і курс.

Проблема: 22% учнів(-ениць) не знали, чи можна змінити профіль, 37% — чи можна змінити курс.

Ключові дії:

- Визначити “корекційне вікно” на початку навчального року та правила переходу й перезарахування оцінок.
- До нормативного врегулювання зафіксувати ці правила внутрішнім положенням закладу.
- Оголосити правила разом із каталогом курсів — до вибору, а не після звернень.

Індикатор успіху: кожен(-на) учень(-ениця) знає, що, коли і як можна змінити; зміни в межах вікна не потребують “виняткових” рішень адміністрації.

Досвід передпілотних ліцеїв можна узагальнити у дві організаційні моделі (таблиця 9) та спільну послідовність кроків. Таблиця 10 узагальнює цю послідовність як чекліст річного циклу з контрольними точками: заклад пілотної хвилі може звіряти з ним власний календар, не проходячи той самий шлях методом спроб і помилок.

Таблиця 10. Процедура вибору вибіркових курсів: етапи та контрольні точки

Етап і строк	Ключові дії	Контрольна точка: що має існувати на виході	Рек.
1. Кадровий аудит і аналіз попиту — до формування переліку	Аудит: хто готовий викладати на профільному рівні, які курси забезпечені. Опитування попиту учнів(-ениць) 8–9 класів.	Перелік реально забезпечених профілів і курсів, звірений із попитом.	8
2. Затвердження переліку — до старту вступної кампанії	Затвердити профілі та курси; за кожним курсом — відповідальний(-а) викладач(-ка) й опис.	Кожен курс має викладача(-ку) та опублікований опис.	2, 8
3. Інформування — щонайменше за кілька тижнів до збору результатів вибору	Оприлюднити каталог курсів, правила комплектування груп, календар; проводити презентації профілів, консультації, відкриті заняття.	Учні(-ениці) й батьки знають перелік, зміст і правила до моменту вибору.	1–3
4. Збір результатів вибору	Зібрати й підтвердити результати вибору; виявити курси з ризиком ненабору.	Кожен вибір підтверджено; список груп ризику для другої хвилі.	3
5. Комплектування груп і розклад — до початку навчального року	Сформувати групи (за потреби додати другу хвилю вибору); закласти “смуги вибору” для змінних груп.	Розклад без “призначених” курсів; учні(-ениці) поінформовані про результат.	3, 9
6. Корекційне вікно — перші тижні навчального року	Приймати запити на зміну профілю чи курсу за оголошеними правилами.	Запити закрито; склад груп стабілізовано.	10
7. Зворотний зв’язок і перегляд — кінець семестру / року	Опитати учнів(-ениць); проаналізувати результати вибору й задоволеність; оновити пропозицію.	Рішення про пропозицію наступного року, ухвалене на основі даних.	6, 14

Усім ліцеям на етапі національного впровадження (з 2027/2028 навчального року)

Рекомендації 11–15 — про перехід від “ручного” запуску до стандартних щорічних процесів, адже типовий заклад національної хвилі не матиме ані попереднього досвіду профілізації, ані зовнішнього супроводу, який мали передпілотні ліцеї.

11. Не проектувати процеси з нуля — спиратися на задокументований досвід передпілоту.

Проблема: передпілотні заклади запускали нову модель, маючи попередній досвід профілізації (у 64% поглиблене вивчення предметів було вже в базовій школі) та супровід проекту “Зміст”; типовий заклад національної хвилі не матиме ні того, ні іншого.

Ключові дії:

- Закласти в річне планування повний цикл процедури вибору за чеклістом (таблиця 10): кадровий аудит → перелік профілів і курсів → завчасне інформування → збір результатів вибору → комплектування груп → корекційне вікно → зворотний зв’язок.
- Обрати модель організації вибору з описаних (таблиця 9), а не винаходити власну з нуля.
- Використати задокументовані рішення передпілотних закладів (частина 1) як стартовий пакет внутрішніх положень.

Індикатор успіху: на початок навчального року заклад має затверджений календар циклу вибору та комплект внутрішніх положень.

12. Планувати вирівнювання знань у 10 класі як окремий процес.

Проблема: можливість “вирівняти” знання вступників(-ць) — найскептичніше оцінений складник реформи (32% вчительства вважають його нереалістичним); розриви в підготовці вступників(-ць) зафіксовані в обох частинах дослідження.

Ключові дії:

- Провести вхідну діагностику з профільних предметів у перші тижні навчального року.
- Запланувати коригувальні заняття в першому семестрі для тих, кому вони потрібні.
- Чесно комунікувати з учнями(-еницями) й батьками/опікунами(-ками) про те, що компенсує заклад, а що потребуватиме самостійної роботи.

Індикатор успіху: вирівнювання знань має виділені години й відповідальних, а не відбувається “всередині” звичайних уроків.

13. Вбудувати кар’єрне консультування в модель закладу.

Проблема: індивідуальні консультації отримали 18% учнів(-ениць), хоча саме з ними пов’язана найвища корисність підготовки; 29% вагаються щодо майбутньої спеціальності).

Ключові дії:

- Закріпити функцію інституційно: посада, доплата або міжшкільний центр спільно зі засновником.
- Включити діагностику інтересів та обговорення її результатів у план роботи 9–10 класів.
- Поєднати консультування з партнерськими профорієнтаційними заходами (рекомендація 7).

Індикатор успіху: індивідуальна консультація — плановий етап для кожного(-ї) учня(-ениці) 9 класу, а не послуга за запитом.

14. Щороку переглядати пропозицію курсів за фактичним попитом.

Проблема: частину доступних для вибору курсів не обирають, тоді як деякі курси обирають в усіх закладах, де їх запропоновано).

Ключові дії:

- Запровадити щорічний цикл “аналіз виборів і задоволеності → оновлення переліку”.
- Для стабільно незатребуваних курсів змінювати формат чи викладача(-ку) або замінювати курс.
- Зіставляти пропозицію з попитом наступної когорти (опитування 8–9 класів, рекомендація 8).

Індикатор успіху: пропозиція наступного року відрізняється від поточної обґрунтовано — на основі даних про результати вибору й задоволеність курсами.

15. Підтримувати горизонтальний обмін між закладами.

Проблема: регулярне спілкування з колегами(-инями) з інших передпілотних ліцеїв учасники(-ці) називали одним із найцінніших ресурсів запуску; централізований супровід такої щільності на національному етапі неможливий.

Ключові дії:

- Ініціювати міжшкільні професійні спільноти за профілями й курсами на рівні громади чи області.
- Залучати передпілотні та пілотні заклади як менторів.
- Домовлятися про обмін методичними матеріалами нових курсів між закладами.

Індикатор успіху: у закладу є щонайменше одна зовнішня професійна спільнота, до якої регулярно звертаються вчителі(-ки) нових курсів.

Таблиця 11 зводить усі п'ятнадцять рекомендацій за напрямками та етапами — нею зручно користуватися як картою підрозділу.

Таблиця 11. Зведення рекомендацій для ліцеїв за етапами масштабування

Напрямок	Пілотна хвиля (2026/2027)	Національне впровадження (з 2027/2028)
Вибір профілю	усвідомлений вибір: консультації, діагностика, відкриті заняття (1)	вхідна діагностика й вирівнювання в 10 класі (12); кар'єрне консультування як функція закладу (13)
Вибір курсів	повні описи курсів (2); оголошені правила вибору і комплектування груп (3); корекційне вікно (10)	стандартний річний цикл процедури вибору (11); щорічний перегляд пропозиції за попитом (14)
Кадри та методична підтримка	кадровий аудит до оголошення профілів (8); внутрішня методична підтримка (4)	міжшкільні професійні спільноти (15)
Організація навчання	змінні групи як інструмент (9); час на спільну підготовку (5)	моделі груп і розкладу як стандартна практика (11)
Зворотний зв'язок і комунікація	моніторинг підготовки з боку учнів(-ениць) (6)	щорічний аналіз результатів вибору і задоволеності курсами (14)
Партнерства	ЗВО, бізнес, ГО для профільних занять (7)	мережеві угоди на рівні громади та області (15)

Аналітична підтримка з боку ШІ на кожному етапі впровадження

Делегування інструментам штучного інтелекту має два рівні. Перший — рутинні завдання (чернетки описів курсів, комунікаційні матеріали, опрацювання відкритих відповідей); це зменшує навантаження, зафіксоване дослідженням: 64% вчителів(-ок), які викладають нові курси, витрачають багато часу на організаційно-підготовчу роботу, 40% бракує методичних матеріалів.

Другий рівень дає закладу суттєво більше — аналітичну підтримку рішень, для яких школі зазвичай бракує власної спроможності: від вибору профілів на етапі планування до щорічного перегляду пропозиції. Саме відсутність такої аналітики змушує заклади діяти “власними силами, без готових шаблонів”.

Таблиця 12 розгортає цей аналітичний шар уздовж етапів циклу з таблиці 10, починаючи з планування: для кожного етапу зазначено, який аналіз можна делегувати ШІ, які вхідні дані має підготувати заклад і яке рішення цей аналіз підтримує.

Таблиця 12. Аналітичні процеси, які заклад може делегувати ШІ, за етапами циклу впровадження

Етап циклу (рек.)	Аналітичний ШІ-процес	Вхідні дані, які готує заклад	Результат для рішення
Планування пропозиції — перед етапом 1 (8, 9)	Сценарний аналіз “які профілі відкрити”: зіставлення попиту учнів(-ениць), кадрової спроможності, результатів навчання та регіонального контексту; оцінка ризику набору для кожного сценарію.	Знеособлені результати опитування 8–9 класів; кадровий склад (предмети, готовність викладати); кількість класів паралелі; успішність і результати НМТ; перелік схвалених МОН програм; профілі сусідніх ліцеїв громади.	2–3 сценарії профільної пропозиції з обґрунтуванням і ризиками — для рішення педради та засновника.
Етап 1 — кадровий аудит (8)	Мапа кадрових розривів: зіставлення запланованих профілів і курсів з компетентностями колективу; аналіз “що якщо” (звільнення, набір курсу); пріоритезація перекваліфікації.	Перелік педагогів(-инь): предмети, категорії, підвищення кваліфікації, готовність до нових курсів (внутрішнє опитування); проєкт переліку профілів і курсів.	Перелік критичних розривів і план дій: перекваліфікація, сумісництво, партнерства (7).
Етапи 1–2 — формування переліку курсів (2, 8, 14)	Портфельний аналіз пропозиції: який набір курсів за вибором покриває найбільше інтересів за наявних кадрів; сегментація попиту (профільний, вільний вибір, підготовка до НМТ); прогноз набору груп; дублювання і прогалини за галузями.	Знеособлені відповіді опитування попиту, перелік можливих курсів із викладачами(-ками), мінімальна чисельність груп.	Збалансований перелік курсів із прогнозом попиту, список курсів під ризиком набору.
Етап 3 — профорієнтація і вступна кампанія (1, 13)	Аналітика профдіагностики: зведення результатів діагностики інтересів за кодами учнів(-ениць), типові профілі інтересів вступної когорти, заготовки для індивідуальних консультацій.	Кодовані (без ПІБ) результати діагностики інтересів, перелік профілів закладу.	Агрегований портрет когорти; матеріали консультацій — розкодує і персоналізує консультант(-ка).
Етап 5 — комплектування груп і розклад (3, 9)	Оптимізація “смуг вибору”: сценарії розкладу зі змінними групами, перевірка конфліктів (аудиторії, навантаження), моделювання наслідків другої хвилі вибору.	Підтверджені вибори, навантаження вчителів(-ок), аудиторний фонд, обмеження (зміни, підвіз).	2–3 робочі сценарії розкладу з оцінкою компромісів; фінал затверджує заклад.

Таблиця 12. Аналітичні процеси, які заклад може делегувати ШІ, за етапами циклу впровадження

Етап циклу (рек.)	Аналітичний ШІ-процес	Вхідні дані, які готує заклад	Результат для рішення
Етап 6 — початок року, вирівнювання (10, 12)	Аналіз вхідної діагностики: кластери прогалин за предметами й групами, диференційований план коригувальних занять, відстеження прогресу впродовж семестру.	Знеособлені результати вхідної діагностики; програми базової та профільної школи.	Карта прогалин когорти; план вирівнювання з виділеними годинами (12).
Упродовж року — навантаження колективу (5)	Аналіз розподілу навантаження та нових обов'язків для виявлення нерівномірностей; симуляція перерозподілу; за наявності внутрішніх опитувань — зіставлення з даними про виснаження.	Тарифікація, розподіл обов'язків за новими курсами, розклад, знеособлені результати внутрішніх опитувань.	Об'єктивна картина розподілу — основа відкритої розмови з колективом (5).
Етап 7 — річний перегляд (6, 14)	Інтегрований аналіз року: вибори × задоволеність × успішність × відкриті відповіді; що спрацювало, а що потребує змін; порівняння з попереднім роком.	Знеособлені дані опитувань зворотного зв'язку, таблиці виборів, підсумкове оцінювання за курсами.	Щорічний аналітичний звіт — основа оновлення пропозиції (14) і плану наступного циклу.

У дужках — номери рекомендацій підрозділу; нумерація етапів — за таблицею 10. Ідеться про клас інструментів генеративного ШІ, зокрема доступних у безоплатних версіях; таблиця не прив'язує заклад до конкретних сервісів.

Три обмеження є принциповими. По-перше, до публічних ШІ-сервісів не можна передавати персональні дані учнів(-ениць) та працівників(-ць): для аналітичних задач використовуються лише знеособлені або кодовані дані, а розкодування відбувається локально в закладі. По-друге, ШІ готує аналіз і сценарії, але не ухвалює рішення — інтерпретація та відповідальність залишаються за педрадою й адміністрацією. По-третє, аналітика можлива лише за наявності впорядкованих вхідних даних, тож кроки з таблиці 10 (описи курсів, положення, таблиці результатів вибору, опитування) є передумовою, а не альтернативою використання ШІ.

Для органів місцевого самоврядування (засновників ліцеїв)

1. Планувати профільну мережу на рівні громади, а не окремих закладів.

Проблема: у великих громадах ліцеї схильні до вузької спеціалізації, тоді як у малих — один заклад змушений забезпечувати широкий вибір профілів. Без координації це призводить або до дублювання пропозицій, або до обмеження освітнього вибору.

Ключові дії:

- Підтримувати координацію між ліцеями громади щодо профільної пропозиції, щоби забезпечити різноманітність профілів.
- Для громад із одним академічним ліцеєм передбачити додаткову кадрову та матеріальну підтримку для відкриття профілів у різних галузях.
- Розвивати міжмуніципальне співробітництво та мережеву взаємодію між закладами, якщо окремий ліцей не може самостійно забезпечити повний спектр профілів.

Індикатор успіху: профільна мережа громади забезпечує доступ учнів(-ениць) до всіх основних галузей навчання без необґрунтованого дублювання профілів між сусідніми ліцеями.

2. Інвестувати у кадрову спроможність, а не лише у відкриття профілів.

Проблема: готовність педагогів(-инь) є одним із головних чинників формування профільної пропозиції, водночас учителі(-ки) повідомляють про нестачу часу на підготовку та методичних матеріалів, а також про потребу в навчанні для викладання інтегрованих і профільних курсів.

Ключові дії:

- Передбачити місцеві стимули для педагогів(-инь), які розробляють нові курси або працюють у профільних класах.
- Організовувати навчання відповідно до запитів учительства (методика інтегрованих курсів, використання ШІ, мотивація учнів та учениць).
- Розвивати міжшкільні моделі підтримки, наставництва та спільної розробки навчальних матеріалів.

Індикатор успіху: педагоги(-ні) мають доступ до системної методичної підтримки, а кадрові обмеження рідше стають причиною відмови від відкриття профілів.

3. Забезпечити матеріальну готовність ліцеїв до профільного навчання.

Проблема: адміністрації найчастіше стикаються зі складнощами під час закупівель обладнання, проведення ремонтів та адаптації приміщень до нової організації навчання.

Ключові дії:

- Планувати ремонт й закупівлі до початку навчального року.
- Надавати ліцеям централізовану юридичну та тендерну підтримку.

- Інвестувати не лише в предметні кабінети, а й у простори для групової, індивідуальної роботи та відпочинку учнів(-ениць).
- Забезпечити належний стан укриттів і транспортну доступність ліцеїв.

Індикатор успіху: навчальний процес не переривається через ремонти чи закупівлі, а матеріальна база підтримує організацію профільного навчання.

4. Розвивати партнерства, що розширюють освітні можливості ліцеїв.

Проблема: співпраця зі закладами вищої освіти, роботодавцями та громадськими організаціями поки що використовується обмежено.

Ключові дії:

- Ініціювати партнерства ліцеїв зі закладами вищої та фахової передвищої освіти.
- Залучати роботодавців і громадські організації до створення вибіркових курсів, проєктів і практичних занять.
- Використовувати партнерства для розширення профільної пропозиції, особливо там, де власних ресурсів ліцею недостатньо.

Індикатор успіху: більшість ліцеїв громади мають сталі партнерства, які використовуються в освітньому процесі.

5. Забезпечити системну комунікацію з батьками/опікунами(-ками) та майбутніми учнями(-еницями).

Проблема: обізнаність про реформу та нову модель профільної освіти досі є нерівномірною, а частина батьків/опікунів(-ок) має неповне або хибне уявлення про її зміст.

Ключові дії:

- Розпочинати інформаційну кампанію ще для учнів(-ениць) 8–9 класів і їхніх батьків/опікунів(-ок).
- Пояснювати логіку профільного навчання, процедури вступу та можливості вибору курсів.
- Відкрито комунікувати результати передпілоту, зокрема як успішні практики, так і виклики, пов'язані з навантаженням, кадровим забезпеченням та організацією навчання.

Індикатор успіху: зростає рівень поінформованості батьків/опікунів(-ок) і майбутнього учнів(-ениць), а рішення щодо вибору ліцею та профілю ухвалюються на основі повної інформації.

Ключовий висновок для органів місцевого самоврядування: успіх реформи профільної середньої освіти залежить не лише від створення мережі академічних ліцеїв, а й від спроможності громади забезпечити умови для їхнього функціонування. Роль ОМС полягає у стратегічному плануванні профільної мережі, інвестуванні в кадрову та матеріальну спроможність закладів, координації партнерств і зменшенні організаційного навантаження на ліцеї. Саме на рівні громади створюються передумови для того, щоб вибір профілю був реальним, а не формальним, незалежно від місця проживання учнів(-ениць).

Для Міністерства освіти і науки України

1. Забезпечити повний методичний супровід нових програм.

Проблема: одним із головних бар'єрів для впровадження реформи залишається нестача підручників, методичних матеріалів і практичних прикладів реалізації нових курсів.

Ключові дії:

- Забезпечити розроблення повних навчально-методичних комплектів до модельних навчальних програм.
- Створити та підтримувати відкритий банк апробованих матеріалів і практик передпілотних ліцеїв.
- Регулярно оновлювати методичні матеріали з урахуванням результатів моніторингу та досвіду закладів.

Індикатор успіху: кожна модельна навчальна програма супроводжується повним комплектом методичних матеріалів, доступним для всіх ліцеїв.

2. Оновити систему підвищення кваліфікації педагогів(-инь).

Проблема: вчительство здебільшого високо оцінює власну готовність до реформи, однак потребує практичної підтримки для викладання інтегрованих і профільних курсів.

Ключові дії:

- Затверджувати типові програми підвищення кваліфікації, враховуючи запити вчителів. Приділити пріоритетну увагу методикам інтегрованого навчання, оцінюванню, мотивації учнів(-ениць) та використанню штучного інтелекту.
- Відновити практико-орієнтовані очні тренінги за участі авторів(-ок) програм і педагогів(-инь) передпілотних ліцеїв.

Індикатор успіху: зміст програм підвищення кваліфікації відповідає актуальним професійним потребам педагогів(-инь), а рівень забезпеченості методичною підтримкою зростає.

3. Забезпечити нормативний та організаційний супровід реформи.

Проблема: ліцеї витрачають значні ресурси на вирішення організаційних питань, які можуть бути врегульовані на національному рівні. Найбільші труднощі пов'язані зі складанням розкладу, організацією вибору курсів та розробленням локальних процедур.

Ключові дії:

- Запровадити нормативно визначений період, протягом якого учень(-ениця) може змінити вибірковий курс без втрати результатів навчання, тобто зміна курсу не впливатиме на проміжне та фінальне оцінювання учня(-ениці). Протягом визначеного періоду учні(-ениці) можуть виписатись з вибіркового курсу, який не задовільнив їхніх запитів і записатися на інший курс, який вони вже не зможуть змінити.
- Підтримувати ініціативи з розробки типових алгоритмів та цифрових рішень для складання розкладів, формування змінних груп і організації вибору курсів.

Індикатор успіху: ліцеї використовують єдині типові рішення для організації профільного навчання, а потреба створювати власні локальні процедури суттєво зменшується.

4. Посилити державну підтримку допрофільної підготовки.

Проблема: значна частина учнів(-ениць) обирає профіль без достатньої індивідуальної підтримки, хоча більшість планує продовжувати навчання після школи.

Ключові дії:

- Розробити єдині рекомендації щодо допрофільної підготовки для 8–9 класів.
- Створити нормативні умови для розвитку інституту кар'єрного консультування в закладах освіти.

Індикатор успіху: кожен(-на) учень(-ениця) отримує доступ до системної допрофільної підготовки та кар'єрного консультування до вибору профілю навчання.

5. Запровадити системний моніторинг та комунікаційний супровід реформи.

Проблема: поширеність неповного або хибного розуміння окремих аспектів реформи та відсутність регулярного моніторингу її результатів ускладнюють впровадження змін.

Ключові дії:

- Побудувати комунікацію навколо найпоширеніших запитань і хибних уявлень про реформу.
- Запровадити регулярний моніторинг не лише організаційних показників, а й досвіду учнів(-ениць), педагогів(-инь) і батьків/опікунів(-ок).
- Використовувати результати моніторингу для оновлення нормативних документів і методичних рекомендацій.

Індикатор успіху: результати моніторингу регулярно публікуються та використовуються для коригування державної політики у сфері профільної середньої освіти.

6. Створити національні інструменти цифрової та ШІ-підтримки реформи.

Проблема: значна частина часу адміністрацій і педагогів(-инь) витрачається на повторювані організаційні та методичні завдання, тоді як заклади не мають єдиних цифрових інструментів і рекомендацій щодо використання штучного інтелекту.

Ключові дії:

- Розробити типові цифрові рішення та ШІ-інструменти для складання розкладів, організації вибору курсів, аналізу результатів і підготовки навчальних матеріалів.
- Підготувати практичні шаблони використання ШІ для педагогів(-инь) для конкретних професійних завдань.
- Затвердити рекомендації щодо безпечного, етичного та відповідального використання ШІ, включно зі захистом персональних даних і визначенням сфер, у яких остаточне рішення має бути за педагогічними працівниками(-цями).

Індикатор успіху: ліцеї використовують єдині цифрові інструменти для організації профільного навчання, а застосування ШІ відбувається відповідно до національних рекомендацій і зменшує адміністративне навантаження на педагогів(-инь) та керівників(-ць) закладів.

Ключовий висновок для МОН: Успіх масштабування залежить від здатності міністерства надати ліцеям “готові організаційні інструменти”. Це дасть адміністраціям змогу витратити час не на “винайдення велосипеда” в розкладах чи закупівлях, а на якість освітнього процесу та підтримку учнів(-ениць).

Чого найбільше потребують ЗЗСО (ліцеї) для впровадження реформи старшої школи?

Реалізація реформи профільної старшої школи у національному масштабі потребуватиме системних заходів для підтримки громад та ліцеїв у розгортанні відповідної шкільної мережі, забезпеченні широкого доступу до різноманіття профілів, створенні сучасного та безпечного освітнього середовища, формуванні портфеля курсів за вибором, професійному розвитку вчительства, організації освітнього процесу з урахуванням індивідуалізованих освітніх траєкторій учнів(-ениць), комунікації між усіма учасниками(-цями) освітнього процесу. Зважаючи на великий обсяг ресурсів — фінансових, людських, організаційних, — що потрібні для цього, важливо забезпечити співпрацю між урядом, місцевою владою та неурядовими (міжнародними, громадськими, професійними) організаціями для найповнішого та ефективного задоволення таких потреб.

Доступність профільної освіти та різноманіття профілів

- шкільні автобуси;
- кошти на спорудження, реновацію, ремонт та переоснащення пансіонів;
- гайдлайни щодо дизайну середовища пансіонів;
- навчальне обладнання та демонстраційні матеріали для лабораторій і навчальних кабінетів (або кошти на них);
- меблі та техніка для навчальних кабінетів, просторів для самостійної і групової роботи;
- художня, довідкова, науково-популярна література для бібліотек;
- гайдлайни щодо облаштування просторів для самопідготовки та групової роботи;
- онлайн-ресурси для мапування пропозиції профілів (на рівні громади та області), які дадуть змогу громадам, ліцеям та учасникам(-цям) освітнього процесу аналізувати наявні профілі, визначати дефіцитні напрямки, обирати заклади освіти для вступу.

Впровадження індивідуалізованих освітніх траєкторій учнів(-ениць) та створення портфелю курсів за вибором

- гайдлайни щодо організації вибору профілів та курсів, формування переліку курсів за вибором і чітких алгоритмів дій для адміністрації ліцеїв, вчительства, учнів(-ениць), батьків/опікунів(-ок), а також макети інформаційних матеріалів, які можна поширювати серед учасників(-ць) освітнього процесу;

- навчально-методичні комплекси (навчальні програми, що отримали гриф МОН, розробки уроків, приклади завдань, роздаткові матеріали тощо) курсів за вибором, розміщені на єдиній платформі та доступні для використання;
- організаційно-методичний супровід вчительства та фінансова підтримка вчителів(-ок), які розробляють власні курси за вибором (розробка навчальних програм, грифування);
- рекомендації щодо рекрутингу викладачів(-ок) з-поза системи середньої освіти (заклади фахової передвищої та вищої освіти, бізнес, громадські організації) для викладання спеціалізованих курсів, курсів для поглиблення профілю тощо.

Професійний розвиток вчительства

- навчання у сфері підходів та методів викладання для старшої школи (пошукові, діяльнісні тощо);
- навчальні заходи у форматі рівний рівному щодо роботи з новими курсами (для поглиблення профілю, курсами за вибором) від авторських колективів та педагогів(-инь), які мають досвід викладання цих курсів;
- формування та підтримка професійних вчительських спільнот (на рівні галузей та курсів, що викладаються) через участь у навчальних заходах, поїздках для обміну досвідом, онлайн-майданчики);
- розробка методичних рекомендацій з викладання відповідно до нового Державного стандарту профільної середньої освіти (за галузями та курсами).

Інституційний розвиток ліцеїв

- формування та підтримка професійної спільноти керівників(-ць) ліцеїв (на рівні громад, областей, у розрізі спеціалізації ліцеїв) через участь у навчальних заходах, поїздках для обміну досвідом, онлайн-майданчики);
- формування підбірок вдалого досвіду щодо організації освітнього процесу з урахуванням індивідуалізованих освітніх траєкторій (укладання розкладу, формування змінних груп тощо);
- навчальні заходи.

ДОДАТКИ

Додатки впорядковано так: Додаток А — методологічний (повна операціоналізація і перевірки індексів, аналітична стратегія, обмеження дослідження); Додаток Б — опис вибірок; Додаток В — перелік закладів, представлених у вибірці; Додаток Г — повні анкети чотирьох цільових груп.

Додаток А. Методологічний додаток

А.1. Операціоналізація індексів: повний опис

Індекс навчальної тривоги (учні та учениці). Вимірює рівень навчальної тривоги — негативних емоційних реакцій на навчання й оцінювання, зокрема пов'язаних із вибором профілю. Твердження 1–4 адаптовано з індексу шкільної тривожності PISA (OECD, 2017), твердження 5–8 сформульовано дослідницькою командою для ситуації реформи:

1. Я часто хвилююся, що не зможу добре написати тест.
2. Я боюся помилитися, коли відповідаю на уроці.
3. Я хвилююся, що можу отримати погану оцінку.
4. Я хвилююся, що отримаю домашнє завдання, яке не зможу виконати.
5. Я хвилююся, що не зможу добре навчатися на обраному профілі.
6. Я хвилююся, що профіль, який я обрав/обрала, мені не підходить.
7. Я нервував/нервувалася під час вибору профілю.
8. Я хвилююся, що міг/могла обрати не ті курси за вибором.

Для кожного твердження респондент(-ка) обирає відповідь за шкалою згоди від “зовсім не погоджуюся” (0) до “повністю погоджуюся” (3). Оскільки твердження 1–4 стосуються навчання загалом, а 5–8 — саме профільного вибору, і ці дві групи пов'язані між собою лише помірно, у звіті подано два підіндекси: загальна навчальна тривога та тривога щодо профілю (кожен — середній бал твердження, від 0 до 3). Що вищий бал, то вищий рівень тривоги.

Індекс оптимізму щодо реформи (вчительство, адміністрація). Вимірює, наскільки реалістичною педагоги(-ні) та керівники(-ці) вважають реалізацію складників реформи протягом п'яти років. Респондентам(-кам) пропонують оцінити десять складників: індивідуалізація освітньої траєкторії; створення мережі ліцеїв; перехід на трирічну профільну освіту; впровадження інтегрованих курсів; належне навчальне середовище; можливість “вирівняти” знання в 10 класі; індивідуалізована профорієнтація; нові методики викладання; можливість створення вчителями власних курсів; принцип “гроші ходять за вчителем”. Шкала відповідей — від “зовсім нереалістично” (0) до “цілком реалістично” (3). Індекс — сума десяти оцінок (від 0 до 30); що вищий бал, то оптимістичніше налаштований(-а) респондент(-ка). Індекс розраховують однаково для вчительства та адміністрації; для адміністрації через малу кількість відповідей (n=32) показник є орієнтовним.

Індекс вигорання (вчительство). Рівень професійного вигорання вимірюється стандартизованим інструментом BAT-12 (Burnout Assessment Tool: Schaufeli, De Witte, & Desart, 2020) — 12 тверджень, об'єднаних у чотири підшкали: виснаження, психологічне дистанціювання, когнітивні порушення та емоційні порушення. Шкала відповідей — частота від “ніколи” (1) до “завжди” (5). Загальний бал, як приписує методика, — середнє 12 тверджень (від 1 до 5); за потреби аналізуються чотири підшкали. Що вищий бал, то вищий рівень вигорання.

Індекс навчального навантаження (учні та учениці). На відміну від попередніх, це складений показник обсягу: його компоненти не є проявами одного стану, а разом описують витрати часу на навчання. Індекс поєднує чотири складники: кількість уроків на день; час на домашні завдання на день; брак вільного часу; додаткові заняття на тиждень. Інтервальні відповіді переводять у години (за серединою інтервалу), шкільні складники множать на п'ять навчальних днів — разом це дає умовне тижневе навантаження в годинах. Суб'єктивну втому до індексу свідомо не включено й аналізують окремо: це дає змогу зіставляти об'єктивний обсяг навантаження з тим, як учні(-ениці) його відчують.

Індекс обізнаності з реформою (учні та учениці, батьки/опікуни(-ки)). Обізнаність вимірюється двома компонентами, які свідомо не зводять в один бал. Самооцінка розуміння — пряме питання “наскільки добре ти розумієш / ви розумієте, у чому полягає реформа” (від “зовсім не розумію” (0) до “повністю розумію” (3)). Фактичне знання — перевірка через мультिवибір: респондент(-ка) обирає з переліку те, що, на його (її) думку, передбачає реформа (для батьків/опікунів(-ок) — переваги та недоліки нової моделі); кожен обраний варіант, який справді є складником реформи, додає бал (+1), а варіант, що суперечить реформі (хибне уявлення), — віднімає (-1). Компоненти подають окремо, оскільки впевненість у розумінні лише слабо пов'язана з реальним знанням, — і цей розрив сам по собі є змістовним результатом дослідження.

Ставлення до курсів за вибором — окремі індикатори. Три питання про ставлення до учнівського вибору курсів (важливість можливості вибору; кількість варіантів, які варто пропонувати; підхід до формування навчального плану) виявилися змістовно різними й слабо пов'язаними між собою, тому в один індекс їх не об'єднують. У звіті вони подаються як окремі індикатори; провідним показником ставлення є питання про важливість можливості вибору.

A.2. Перевірки індексів

Внутрішню узгодженість шкал оцінено коефіцієнтом α Кронбаха, розмірність — конфірмаційним факторним аналізом (CFA) з оцінюванням WLSMV для порядкових даних. Усі показники перераховано безпосередньо з мікроданих під час фінальної верифікації звіту.

Оскільки респонденти(-ки) згруповані в закладах, для ключових показників розраховано внутрішньокласові коефіцієнти кореляції (ICC) — частку варіації, що припадає на рівень закладу.

Таблиця А1. Перевірки індексів: узгодженість і валідація

Індекс	Група	Пункти	Шкала	α	Валідація
Навчальна тривога	учнівство	8 (підіндекси: загальна 1–4 ($\alpha = 0,83$), профільна 5–8 ($\alpha = 0,83$))	0–3	0,88	CFA (WLSMV); item-total $\geq 0,53$
Вигорання (BAT-12)	вчительство	12 (виснаження, дистанціювання, когнітивні, емоційні)	1–5	0,92	CFA; item-total $\geq 0,52$
Оптимізм щодо реформи	вчительство	10	0–3	0,88	CFA (CFI 0,97)
Оптимізм щодо реформи	адміністрація	10	0–3	0,87	α (мала вибірка, n = 24 повних)
Навчальне навантаження	учнівство	4 складники, агрегація в години	год/тиж-день	—	формативний індекс; CFA незастосовна
Обізнаність із реформою	учнівство, батьки	самооцінка розуміння + фактичне знання	бали	—	компоненти подано окремо
Ставлення до курсів за вибором	вчительство	3 індикатори	різні	0,37	в індекс не об'єднано

Примітка. “Важко сказати” трактовано як пропуск у рефлексивних шкалах; для зіставності індекси подано також у шкалі 0–100 (лінійне перетворення: мінімум шкали = 0, максимум = 100). Альтернативне зважування пунктів практично не змінює підсумкових балів. RMSEA для коротких порядкових шкал систематично завищена (особливість WLSMV), тому орієнтиром слугували CFI/TLI та факторні навантаження.

Таблиця А2. Внутрішньокласові коефіцієнти кореляції (кластер = заклад)

Показник	Група	ICC
Навчальна тривога	учнівство	0,41
Задоволеність навчанням	учнівство	0,31
Навчальне навантаження (год)	учнівство	0,27
Оптимізм щодо реформи	вчительство	0,21
Вигорання (BAT-12)	вчительство	0,19

Примітка. ICC за однофакторним дисперсійним розкладом (ANOVA-оцінка). Значення 0,2–0,4 підтверджують, що ігнорування кластеризації суттєво занижувало б стандартні похибки; саме тому всі інференції в дослідженні кластеризовано за закладом.

А.3. Аналітична стратегія та статистичні перевірки

Відмінності між групами закладів і зв'язки між показниками перевірено у два кроки. Перший — дворівнева перевірка: кожен відмінність оцінено і на рівні респондентів(-ок), і на рівні закладів (агреговані показники ліцею), щоб відрізнити індивідуальні ефекти від закладових. Другий — поправка на кластеризацію: респонденти(-ки) одного ліцею відповідають схоже, тому стандартні похибки кластеризовано за закладом (CR1), а для всіх ключових моделей додатково застосовано wild cluster bootstrap (Cameron, Gelbach, Miller, 2008) — рекомендований метод інференції за малої кількості кластерів (у моделях — 14–16 закладів).

Специфікація моделей: лінійна регресія (OLS) $y_{ij} = \beta_0 + X\beta + \epsilon_{ij}$, де i — респондент(-ка), j — заклад. Неперервні предиктори стандартизовано (z-бали), тому їхні коефіцієнти зіставні між собою; коефіцієнти бінарних змінних виражено в одиницях шкали результату. Параметри бутстрепу: $B = 1999$ реплікацій, ваги Радемахера, нульова гіпотеза накладена, стартове зерно зафіксоване; p -значення з t -розподілом використовують $G - 1$ ступенів свободи.

Таблиця А3 підсумовує стійкість ключових зв'язків; повні таблиці всіх моделей з усіма коефіцієнтами наведено в підрозділі А.4. У текст звіту як “зв'язки” винесено лише результати, що витримали бутстреп-перевірку; менш стійкі результати позначено в розділах як орієнтовні.

Таблиця А3. Стійкість ключових зв'язків до перевірок на кластеризацію

Зв'язок (модель)	β	p (кластерні SE)	p (wild bootstrap)
Задоволеність навчанням $\leftarrow$ задоволеність вибором	+0,36	0,003	0,005
Тривога $\leftarrow$ втома	+0,17	<0,001	0,001
Вигорання $\leftarrow$ незадоволеність навантаженням	-0,34	0,002	0,003
Ставлення батьків $\leftarrow$ достатність інформації	+0,25	0,003	0,009
Тривога $\leftarrow$ поінформованість	-0,11	0,013	0,027
Готовність до нових практик $\leftarrow$ оптимізм	+0,09	0,054	0,038
Задоволеність навчанням $\leftarrow$ втома	-0,29	0,010	0,043
Готовність $\leftarrow$ вигорання	-0,10	0,030	0,081
Тривога $\leftarrow$ стать (дівчата)	+0,33	0,045	0,111
Вигорання $\leftarrow$ розмір громади	-0,14	0,212	0,291

Примітка. OLS із кластер-робастними похибками (кластер = ліцей); wild cluster bootstrap — 1999 повторів, ваги Радемахера, нульова гіпотеза накладена. Обсяг навчальних годин у жодній моделі не є значущим, що підтверджує тезу “важать не години, а сприйняття навантаження”.

А.4. Повні результати моделей

Нижче наведено всі коефіцієнти п'яти основних моделей — включно з незначущими, — щоб читачі(-ки) могли оцінити специфікацію повністю. Для кожної моделі зазначено кількість спостережень (n), кількість кластерів-закладів (G) і частку поясненої дисперсії (R^2).

Модель А4.1. Учні: задоволеність навчанням

Залежна змінна: задоволеність навчанням (1–5). $n = 257$; закладів (кластерів) $G = 14$; $R^2 = 0,25$.

Предиктор	β	SE	p (t, G–1)	p (wild bootstrap)
Константа	3,59	0,13	<0,001	–
Задоволеність вибором курсів (z)	0,36	0,1	0,003	0,004
Навчальні/робочі години (z)	0,08	0,08	0,355	0,407
Втома (z)	-0,29	0,1	0,010	0,043
Індекс навчальної тривоги (z)	-0,13	0,08	0,146	0,226
Фактичне знання реформи (z)	0,1	0,08	0,222	0,259
Стать (дівчина = 1)	0,15	0,07	0,063	0,057
Вища освіта в родині (= 1)	0,22	0,11	0,061	0,089
Велика громада (= 1)	-0,03	0,13	0,802	0,812

Модель А4.2. Учні: навчальна тривога (1 / 2)

Залежна змінна: індекс навчальної тривоги (0–3). $n = 273$; закладів (кластерів) $G = 14$; $R^2 = 0,2$.

Предиктор	β	SE	p (t, G–1)	p (wild bootstrap)
Константа	1,15	0,14	<0,001	–
Навчальні/робочі години (z)	-0,02	0,05	0,636	0,650
Втома (z)	0,17	0,03	<0,001	<0,001
Задоволеність вибором курсів (z)	-0,12	0,06	0,072	0,116
Фактичне знання реформи (z)	-0,11	0,04	0,013	0,026

Модель А4.2. Учні: навчальна тривога (2 / 2)

Предиктор	β	SE	p (t, G-1)	p (wild bootstrap)
Стать (дівчина = 1)	0,33	0,15	0,045	0,111
Вища освіта в родині (= 1)	-0,17	0,1	0,131	0,223
Велика громада (= 1)	0,06	0,1	0,603	0,634

Модель А4.3. Вчителі: вигорання (BAT-12)

Залежна змінна: індекс вигорання BAT-12 (1–5). $n = 168$; закладів (кластерів) $G = 16$; $R^2 = 0,15$.

Предиктор	β	SE	p (t, G-1)	p (wild bootstrap)
Константа	2,37	0,1	<0,001	–
Навчальні/робочі години (z)	0,03	0,05	0,625	0,695
Задоволеність навантаженням (= 1)	-0,34	0,09	0,002	0,003
Оптимізм щодо реформи (z)	-0,1	0,05	0,046	0,074
Великий заклад (= 1)	0,05	0,11	0,626	0,644
Велика громада (= 1)	-0,14	0,11	0,212	0,290

Модель А4.4. Вчителі: готовність до нових практик

Залежна змінна: готовність упроваджувати нові практики (0–3). $n = 155$; закладів (кластерів) $G = 16$; $R^2 = 0,07$.

Предиктор	β	SE	p (t, G-1)	p (wild bootstrap)
Константа	2,3	0,3	<0,001	–
Вигорання BAT-12 (z)	-0,1	0,04	0,030	0,081
Оптимізм щодо реформи (z)	0,09	0,04	0,054	0,038
Важливість вибору для учнів (z)	0,02	0,04	0,625	0,660
Навчальні/робочі години (z)	0,04	0,04	0,290	0,348

Модель А4.5. Батьки: ставлення до реформи

Залежна змінна: ставлення до реформи (1–5). $n = 204$; закладів (кластерів) $G = 16$; $R^2 = 0,3$.

Предиктор	β	SE	p (t, G–1)	p (wild bootstrap)
Константа	4,0	0,07	<0,001	–
Достатність інформації (z)	0,25	0,07	0,003	0,009
Самооцінка розуміння (z)	0,27	0,12	0,045	0,142
Задоволеність комунікацією зі школою (z)	0,15	0,1	0,128	0,177
Зміна залученості (z)	0,01	0,04	0,774	0,774

β — нестандартизований коефіцієнт при стандартизованому (z) предикторі, тобто зміна результату в одиницях його шкали при зсуві предиктора на одне стандартне відхилення; для бінарних предикторів — різниця між категоріями. SE — кластер-робастна стандартна похибка (CR1). Малі R^2 типові для індивідуальних даних опитувань; моделі слугують для перевірки зв'язків, а не для прогнозування.

Таблиця А4. Групові відмінності: оцінки та 95% довірчі інтервали

Порівняння	Різниця	95% ДІ
Навантаження: великі проти малих громад (год/тиждень)	+6,2	[3,3; 9,4]
Загальна тривога: дівчата проти хлопців (0–3)	+0,51	[0,24; 0,74]
Оцінка можливості вибору: родини без вищої освіти проти з вищою (1–5)	+0,42	[0,17; 0,62]
Задоволеність навчанням: за освітою родини (1–5)	0,01	[–0,26; 0,28]

Відмінність у тривозі за статтю стійка як описове порівняння, однак у багатофакторній моделі (А3.2) вона втрачає значущість під wild bootstrap — тому в тексті її подано як орієнтовну.

А.6. Виклики та обмеження дослідження

Цільова вибірка. Заклади передпілоту самі зголосилися до участі в реформі, а респонденти(-ки) — до опитування. Їхній досвід може систематично відрізнятися від досвіду майбутніх учасників масштабованої реформи (ймовірно, у бік вмотивованіших), тож переносити оцінки на всі ліцеї України слід обережно.

Нерівномірне охоплення закладів. Відповіді учнів(-ениць) надійшли з 17 із 30 ліцеїв, вчительства — з 17, батьків та опікунів(-ок) — з 19, адміністрації — з 25 (у частині закладів — поодинокі відповіді). Порівняння між групами закладів мають обмежену чутливість; саме тому застосовано дворівневу перевірку відмінностей (підрозділ А.3).

Мала вибірка адміністрації. Через незначну кількість відповідей від адміністрації ($n = 32$) усі показники цієї групи слід інтерпретувати як орієнтовні.

Самозвітність. Дані зібрано методом самозаповнення, тому можливі впливи соціальної бажаності та суб'єктивності самооцінок — особливо щодо навантаження в годинах, яке задавалося інтервалами.

Одномоментний зріз. Опитування зафіксувало стан на травень 2026 року — перший рік передпілоту. Воно описує зв'язки між явищами, але не доводить причинно-наслідкових ефектів.

Онлайн-формат. Заповнення анкети онлайн могло обмежити участь респондентів(-ок) із нестабільним доступом до інтернету.

Канал запрошення. Запрошення до опитування поширювали адміністрації закладів. Попри анонімність анкет, це могло схилити частину вчителів(-ок) і батьків до обережніших, соціально бажаних відповідей щодо закладу та реформи.

А.7. Відтворюваність

Кількісні результати звіту відтворювані зі знеособлених мікроданих за допомогою скриптів аналітичного пакету дослідження (побудова об'єднаного набору даних, розрахунок індексів, описові розподіли, багатофакторні моделі, перевірки робастності). Під час фінальної верифікації кожне число основного тексту було повторно розраховано з мікроданих; таблиці А1–А4 та розділ А.4 відображають результати цього перерахунку. Знеособлені мікродані можуть бути надані дослідникам(-цям) за запитом у межах етичних зобов'язань дослідження.

Додаток Б. Опис вибірок

Опитування охопило 990 респондентів(-ок) чотирьох цільових груп. Заклад визначався за назвою школи, яку респондент(-ка) вказував(-ла) в анкеті; назви зіставлено з реєстром Інституту освітньої аналітики та довідником закладів передпілоту (успішно для 980 із 990 відповідей).

Таблиця Б1. Вибірki за цільовими групами

Група	Відповідей (n)	Ліцеїв за назвами в анкетах	Ліцеїв у зіставлених даних	Особливості
Учнівство	341	17	15	64% дівчат; 70% з родин із вищою освітою
Вчительство	175	17	16	–
Батьки/ опікуни(-ки)	442	19	17	заклад фіксується вибором зі списку
Адміністрація	32	25	25	від частини закладів — по ≥ 2 відповіді

Примітка. Розбіжність між двома оцінками охоплення пояснюється відповідями, назви закладів у яких не вдалося однозначно зіставити з реєстром. Частки на рівні ліцеїв у тексті звіту розраховано за зіставленими даними адміністрацій (25 унікальних закладів).

Додаток В. Заклади, представлені у вибірці

До участі в опитуванні запрошували всі 30 закладів — учасників передпілоту. Нижче наведено 25 закладів, представлених у зіставлених даних, і групи, від яких отримано відповіді: У — учнівство, В — вчительство, Б — батьки/опікуни(-ки), А — адміністрація. Перелік слід звірити з офіційним довідником учасників передпілоту під час фінального верстання.

Таблиця В1. Заклади у вибірці та представлені групи респондентів(-ок) (1/2)

№	Заклад	У	В	Б	А
1	Балтський Ліцей №1 імені Олеса Гончара Балтської Міської Ради Одеської області	+	+	+	+
2	Боярський Академічний Ліцей "Гармонія"	+	+	+	+
3	Бурштинський Ліцей імені Ольги Басараб	+	+	+	+
4	Вараський Ліцей №1 Вараської Міської Ради	+	+	+	+
5	Заліщицька Державна Гімназія	–	–	+	+
6	КЗ "Ліцей "Європейська Освіта" Кропивницької Міської Ради	+	+	+	+
7	КЗ "Чернігівський Обласний Науковий Ліцей" Чернігівської Обласної Ради	–	–	–	+
8	КЗ "Богодухівський Ліцей №2"	–	–	–	+
9	КЗО "Криворізький Ліцей "Коля" ДОР"	+	+	+	+
10	Комунальна Обласна Спеціалізована Школа-Інтернат II–III Ступенів з Поглибленим Вивченням Окремих Предметів "Багатопрофільний Ліцей Для Обдарованих Дітей"	+	+	+	+
11	Комунальний Заклад "Вінницький Технічний Ліцей"	–	–	–	+
12	Комунальний Заклад "Запорізька Спеціалізована Школа-Інтернат II–III Ступенів "Козацький Ліцей" Запорізької Обласної Ради	–	–	–	+
13	Криворізький Покровський Ліцей Криворізької Міської Ради	+	+	+	+
14	Ліцей імені Олександра Цинкаловського Володимирської Міської Ради	+	+	+	+
15	Ліцей №107 "Введенський" Подільського Району М. Києва	–	+	+	+
16	Ліцей №12 Міста Житомира ім. С. Ковальчука	+	+	+	+

Таблиця В1. Заклади у вибірці та представлені групи респондентів(-ок) (2/2)

№	Заклад	У	В	Б	А
17	Ліцей №34 імені Віктора Максименка Подільського Району М. Києва	–	+	+	+
18	Новопечерська Школа	–	–	–	+
19	Первомайський Ліцей "Лідер" Первомайської Міської Ради Миколаївської області	+	+	+	+
20	Смілянська ЗОШ І-ІІІ Ступенів №11 Смілянської Міської Ради Черкаської області	–	–	–	+
21	Стрийський Ліцей "Гімназія імені Андрея Шептицького"	+	+	+	+
22	Стрийський Ліцей імені Андрія Корчака	–	–	–	+
23	Тернопільський Академічний Ліцей "Українська Гімназія" ім. І. Франка Тернопільської Міської Ради	+	+	+	+
24	Фастівський Академічний Ліцей №9 Фастівської Міської Ради Київської області	+	–	–	+
25	Хустський Багатопрофільний Ліцей №1 імені Івана Магули	+	+	+	+

Примітка. «+» — від групи є щонайменше одна зіставлена відповідь. Базою для часток на рівні закладів слугують відповіді адміністрацій.

Додаток Г. Анкети опитування

Примітка. В анкетах, які заповнювали респонденти(-ки), вживався термін “вибіркові курси”; у тексті звіту використано нормативний термін “курси за вибором”. Формулювання запитань нижче наведено з уніфікованою термінологією.

I. АНКЕТА ДЛЯ АДМІНІСТРАЦІЇ ЗЗСО

Профіль ліцею

1-2. Чи є в ліцеї конкурсний вступ?

а) На рівні базової середньої освіти:

- ☐ Є
- ☐ Немає
- ☐ Немає цього рівня освіти

б) На рівні профільної середньої освіти:

- ☐ Є
- ☐ Немає

3. Скільки претендентів на одне місце було під час конкурсного вступу у 2025/2026 навчальному році? Якщо у ліцеї немає рівня базової середньої освіти, вкажіть у відповідному полі 0.

а) На рівні базової середньої освіти: _____

б) На рівні профільної середньої освіти: _____

4. Який підхід до зарахування учнів до ліцею?

- ☐ Зараховують тих, хто набрали найбільше балів на вступних іспитах
- ☐ Зараховують тих, хто набрали найбільше балів на вступних іспитах і при цьому подолали прохідний бар'єр (набрали певну мінімальну кількість балів)
- ☐ Інше (укажіть)

5. Які структурні підрозділи плануються в закладі з 2027/2028 навчального року?

- ☐ Початкова школа
- ☐ Гімназія (з 5 класу)
- ☐ Гімназія (з 7 чи 8 класу)
- ☐ Пансіон
- ☐ Філія

6. Чи є в ліцеї профілізація (поглиблене вивчення окремих галузей та предметів) на рівні базової середньої освіти?

- ☐ Є
- ☐ Немає
- ☐ Немає гімназійних класів

7. Що було найбільш вагомим при визначенні профілів, що запроваджені в ліцеї цього навчального року? (оберіть до трьох найбільш вагомих чинників)

- ☐ Ті профілі або спеціалізації, які вже існували в ліцеї
- ☐ Готовність вчителів викладати предмети / курси на профільному рівні
- ☐ Треба було створити профілі в усіх чи більшості галузях, бо в громаді чи населеному пункті не буде інших ліцеїв
- ☐ На певні профілі був попит учнів та батьків
- ☐ Співпраця із закладами фахової передвищої та вищої освіти в певних галузях
- ☐ Партнерства із ГО та/або донорами в певних галузях
- ☐ Інше (вказіть)

8. Чи планується найближчим часом (3–5 навчальних років) змінювати перелік профілів?

- ☐ Так, плануємо додати нові профілі
- ☐ Так, плануємо змінити якісь із наявних профілів
- ☐ Так, плануємо додати нові й змінити наявні
- ☐ Не плануємо змін, перелік профілів буде сталим
- ☐ Складно відповісти

Допрофільна підготовка та профорієнтація

9. Коли у вашому ліцеї розпочинається допрофільна підготовка (профорієнтаційні заходи, поглиблене вивчення предметів, психологічне тестування тощо)?

- ☐ У 9 класі → *Наступне питання*
- ☐ Раніше, ніж у 9 класі → *Наступне питання*
- ☐ Допрофільна підготовка не проводиться → *Пропуск питань 10-11*

10. Як часто у вашому ліцеї протягом минулого навчального року (до 1 вересня 2025 року) проводилися заходи допрофільної підготовки?

- ☐ 1-2 рази на рік
- ☐ 3–5 разів на рік
- ☐ Щомісяця або частіше
- ☐ Інше (вказіть)

11. Як у вашому ліцеї відбувається допрофільна підготовка учнів? (оберіть усі варіанти, що підходять)

- ☐ Учні проходять загальне психологічне тестування щодо зацікавлень і схильностей
- ☐ Учні проходять опитування щодо улюблених предметів і сфер зацікавлення в навчанні
- ☐ Учні проходять опитування щодо майбутніх планів на навчання та кар'єру
- ☐ Учні мають індивідуальну співбесіду-консультацію з педпрацівником (психолог, класний керівник, кар'єрний радник тощо)
- ☐ Учні мають групові обговорення з педпрацівником
- ☐ Учням презентують профілі, на які вони можуть вступати
- ☐ Учням надають інформацію про навчальні плани кожного з профілів і вчителів, які викладатимуть
- ☐ Батькам презентують профілі, на які діти можуть вступати
- ☐ Батькам надають інформацію про навчальні плани кожного з профілів і вчителів, які викладатимуть

Вибіркові курси

12. Які вибіркові курси для поглиблення профілю пропонувалися учням перед початком 2025/2026 навчального року? Які з них було обрано?

Таблиця: відмітити пропоновані й обрані

- ☐ Особистісний розвиток і кар'єрне орієнтування
- ☐ Стартап-покоління: від ідеї до успіху. 10–12 класи
- ☐ Філософія
- ☐ Соціологія
- ☐ Політологія
- ☐ Теорія чисел та її застосування
- ☐ Теорія ймовірності та математична статистика
- ☐ Літературний текст і його інтерпретації
- ☐ Критичний аналіз тексту
- ☐ Пишемо есе
- ☐ Мова в просторі навколо нас
- ☐ Нонфікшн: що таке нехудожня література?
- ☐ Шістдесятництво в українській літературі
- ☐ Література та стосунки
- ☐ Література та ідентичність
- ☐ Мова і медіа
- ☐ Графічна грамотність
- ☐ Чути поезію: як поладнати з поетичними текстами
- ☐ Поезія в музиці

- ☐ Географія релігій
- ☐ Географія небезпек
- ☐ Географія ресурсів
- ☐ Географія та суспільство
- ☐ Клімат та історія
- ☐ Історія світової художньої культури
- ☐ Інше (вказіть)

13. Які курси вільного вибору пропонували учням перед початком 2025/2026 навчального року? Які з них було обрано?

Таблиця: відмітити пропоновані і обрані

14. Скільки вибірових курсів міг обрати кожен учень?

- а) Поглиблення профілю: ____ (вказіть число)
- б) Вільний вибір: ____ (вказіть число)

15. Який підхід до вибору курсів був у вашому закладі?

- ☐ Для кожного з профілів пропонували окремий набір вибірових курсів
- ☐ Для кожного з профілів пропонували окремий набір курсів для поглиблення профілю, а курси вільного вибору були спільними для всіх учнів на паралелі
- ☐ Інше (вказіть)

16. Коли учні отримали перелік вибірових курсів та інформацію про них?

- ☐ За тиждень чи більше до моменту, коли вони мали обирати курси
- ☐ За 3–6 днів до моменту, коли вони мали обирати курси
- ☐ За 1–2 дні до моменту, коли вони мали обирати курси
- ☐ У день, коли вони мали обирати курси
- ☐ Учні не отримували перелік заздалегідь

17. Якою була процедура вибору курсів?

- ☐ Учні заповнювали анкету онлайн, де вказували обрані курси
- ☐ Учні робили вибір і повідомляли ліцею про нього в чаті чи особистому повідомленні
- ☐ Учні робили вибір під час присвячених цьому зборів у ліцеї
- ☐ Учні мали записатися на курс особисто (офлайн) протягом певного періоду
- ☐ Інше (вказіть)

18. Наскільки важливою, на вашу думку, є можливість для учнів обирати курси для поглиблення профілю / вільного вибору?

- ☐ Дуже важлива
- ☐ Швидше важлива, ніж ні
- ☐ Швидше не важлива
- ☐ Зовсім не важлива
- ☐ Складно сказати

19. На вашу думку, коли учні обирають вибіркового курс, скільки варіантів їм варто пропонувати?

- ☐ 2–3
- ☐ 4–5
- ☐ Понад 5
- ☐ Вибір учнями курсів не є доцільним

20. Як, на вашу думку, найкраще формувати навчальний план (окрім загальнообов'язкових предметів / курсів)?

- ☐ Учителі відповідної освітньої галузі обирають курси для поглиблення профілю, учні обирають курси вільного вибору
- ☐ Учителі обирають курси, спираючись на потреби та можливості учнів
- ☐ Учні обирають курси для поглиблення профілю та курси вільного вибору
- ☐ Ліцей визначає курси для поглиблення профілю, учні обирають курси вільного вибору
- ☐ Ліцей визначає курси для поглиблення профілю та курси вільного вибору

Освітнє середовище

21. Чи достатньо у вашому закладі приміщень для організації профільного навчання?

- ☐ Так, достатньо
- ☐ Недостатньо, але ми вирішуємо цю проблему за допомогою побудови розкладу чи інших рішень → *Наступне питання*
- ☐ Недостатньо, і це створює труднощі для організації профільного навчання → *Наступне питання*

22. Яких приміщень не вистачає у вашому закладі для повноцінної організації освітнього процесу, передбаченої реформою профільної старшої школи?

- ☐ Звичайних класів для навчання
- ☐ Обладнаних кабінетів для вивчення певних предметів / курсів
- ☐ STEM-лабораторій
- ☐ Приміщень для заняття спортом
- ☐ Приміщень для самопідготовки та групової роботи учнів
- ☐ Інше (укажіть)

23. Скільки часу тривав ремонт навчальних кабінетів у межах передпілоту?

(вказіть кількість місяців від моменту отримання коштів на рахунок громади до моменту закінчення робіт) ____

24. З якими труднощами ви зіткнулися під час оновлення освітнього середовища в рамках передпілоту?

(оберіть до 5 варіантів)

- ☐ Затримка із початком ремонтних робіт через брак фінансування
- ☐ Труднощі з пошуком підрядника
- ☐ Значно довший, ніж планувалося, термін виконання ремонтних робіт
- ☐ Вища, ніж планувалося, ціна на ремонтні роботи та матеріали
- ☐ Труднощі з пошуком навчального обладнання для закупівель (потрібного немає на ринку)
- ☐ Труднощі з процесом закупівель
- ☐ Вища, ніж планувалося, ціна на навчальне обладнання
- ☐ Поганий стан комунікацій (електропроводка, водогін, каналізація) у приміщенні ліцею
- ☐ Нестача навчальних приміщень на час ремонту
- ☐ Інше (вказіть)

Навантаження

25. Скільки в середньому часу на місяць адміністрація ліцею витрачає на роботу, пов'язану із реалізацією передпілоту (не включаючи підвищення кваліфікації)?

(за можливості включіть час усіх представників/ниць адміністрації, які залучені до реалізації передпілоту)

- ☐ до 10 годин
- ☐ 10-20 годин
- ☐ 21-40 годин
- ☐ понад 40 годин
- ☐ складно сказати

26. Наскільки збільшився обсяг роботи адміністрації ліцею у зв'язку з участю в передпілоті?

- ☐ Взагалі не збільшився
- ☐ Збільшився незначно
- ☐ Збільшився помітно, але не настільки, що це ускладнювало виконання іншої роботи
- ☐ Збільшився настільки сильно, що це ускладнює виконання іншої роботи
- ☐ Важко сказати

27. Які саме види роботи, пов'язані з участю в передпілоті, зайняли в адміністрації найбільше часу?

(оберіть до 5 варіантів)

- ☐ Складання навчального плану, що включає вибіркові курси
- ☐ Організація процесу вибору вибіркових курсів
- ☐ Допрофільна орієнтація та вибір учнями профілю
- ☐ Комунікація з батьками/опікунами(-ками) на теми, що стосуються передпілоту
- ☐ Комунікація з учнями на теми, що стосуються передпілоту
- ☐ Організація та проведення ремонту приміщень
- ☐ Закупівля навчального обладнання
- ☐ Організація підвищення кваліфікації вчительства у зв'язку з передпілотом
- ☐ Комунікація в межах діяльності проєкту "Зміст" (спілкування з командою проєкту, іншими директорами тощо)
- ☐ Навчання адміністрації в межах передпілоту
- ☐ Розробка нової Стратегії ліцею
- ☐ Взаємодія з іноземним партнерським ліцеєм
- ☐ Інше (укажіть)

28. Які саме види роботи адміністрації, пов'язані з участю в передпілоті, викликали найбільше проблем і труднощів?

(оберіть до 5 варіантів)

- ☐ Складання навчального плану, що включає вибіркові курси
- ☐ Організація процесу вибору вибіркових курсів
- ☐ Допрофільна орієнтація та вибір учнями профілю
- ☐ Комунікація з батьками на теми, що стосуються передпілоту
- ☐ Комунікація з учнями на теми, що стосуються передпілоту
- ☐ Організація та проведення ремонту приміщень
- ☐ Закупівля навчального обладнання
- ☐ Організація підвищення кваліфікації вчительства у зв'язку із передпілотом
- ☐ Комунікація в межах діяльності проєкту "Зміст" (спілкування з командою проєкту, іншими директорами тощо)
- ☐ Навчання адміністрації в межах передпілоту
- ☐ Розробка нової Стратегії ліцею
- ☐ Взаємодія з іноземним партнерським ліцеєм
- ☐ Інше (вказіть)

29. Наскільки складно було реалізувати у вашому ліцеї наступні елементи передпілоту? (за шкалою від 1 до 4, де 1 — надзвичайно складно, 2 — досить складно, 3 — не надто складно, 4 — взагалі не складно, та варіант “важко сказати”)

(табличне запитання)

- ☐ Вибір учнями профілів
- ☐ Залучення кількості учнів, достатньої для виконання вимог передпілоту
- ☐ Складання переліку вибіркових курсів, що пропонуватимуться учням
- ☐ Процес вибору учнями курсів
- ☐ Залучення вчителів до викладання вибіркових курсів
- ☐ Залучення вчителів до викладання інтегрованих курсів
- ☐ Складання розкладу, що включає вибіркові курси
- ☐ Створення Стратегії ліцею

Ставлення до реформи

30. На вашу особисту думку, чи буде реформа профільної школи реалізована так, як заплановано?

- ☐ Реформу буде реалізовано так, як заплановано
- ☐ Реформу буде реалізовано в компромісному варіанті
- ☐ Реформу не вийде реалізувати так, як заплановано
- ☐ Реформу скасують
- ☐ Важко сказати

31. На вашу думку, наскільки реалістично втілити наступні складники реформи у ліцеях вашої громади протягом 5 років?

Твердження	Зовсім нереалістично	Скоріше нереалістично	Скоріше реалістично	Цілком реалістично	Важко сказати
Індивідуалізація освітньої траєкторії кожного учня	☐	☐	☐	☐	☐
Створення мережі ліцеїв відповідно до вимог законодавства	☐	☐	☐	☐	☐
Перехід на трирічну профільну середню освіту	☐	☐	☐	☐	☐
Масове впровадження інтегрованих курсів	☐	☐	☐	☐	☐
Належне навчальне середовище (обладнання, техніка)	☐	☐	☐	☐	☐
Можливість у 10-му класі «вирівняти» рівень учнів	☐	☐	☐	☐	☐
Індивідуалізована система профорієнтації	☐	☐	☐	☐	☐
Нові методики викладання відповідно до філософії НУШ	☐	☐	☐	☐	☐
Можливість створення вчителями власних курсів	☐	☐	☐	☐	☐
Повноцінний запуск підвищення кваліфікації вчителів за принципом «гроші ходять за вчителем»	☐	☐	☐	☐	☐

32. Оберіть, з яким із тверджень щодо реформи старшої профільної школи ви найбільше згодні.

- ☐ Реформу старшої профільної школи варто реалізувати в тому вигляді і за тим графіком, як пропонує МОН
- ☐ Реформу старшої профільної школи варто реалізувати за запланованим графіком, але змінивши деякі її складники
- ☐ Реформу старшої профільної школи варто реалізувати в тому вигляді, який пропонує МОН, але відкласти початок її впровадження
- ☐ Реформу старшої профільної школи варто реалізувати зовсім по-іншому порівняно з тим, як це пропонує МОН
- ☐ Реформа старшої профільної школи взагалі не потрібна

33. З якими побоюваннями з боку батьків, учнів та широкого загалу щодо реформи ви стикалися? (оберіть усі варіанти, які підходять)

- ☐ Нова програма не дасть змоги якісно підготуватися до НМТ
- ☐ Учні будуть перевантажені
- ☐ Учні матимуть «вікна» в розкладі
- ☐ Учням доведеться далеко їздити до школи
- ☐ Учням складно адаптуватися до нових вчителів після 9 класу
- ☐ Учням доведеться змінювати заклад освіти
- ☐ Третій рік навчання в профільній школі — марнування часу
- ☐ Інше (укажіть)

34. На вашу думку, як налаштовані вчителі вашого ліцею до реформи старшої профільної школи?

- ☐ Повністю негативно
- ☐ Скоріше негативно
- ☐ Скоріше позитивно
- ☐ Повністю позитивно
- ☐ Важко сказати

35. На вашу думку, які побоювання мають вчителі вашого ліцею щодо реформи старшої профільної школи? (оберіть усі варіанти, які підходять)

- ☐ Через реорганізацію мережі ліцеїв може скоротитися навчальне навантаження
- ☐ Не буде якісних програм підвищення кваліфікації
- ☐ Вчителі будуть перевантажені через необхідність викладати нові предмети / курси
- ☐ Вчителі будуть перевантажені через брак методичного забезпечення
- ☐ Вчителі будуть перевантажені через необхідність працювати з новими програмами
- ☐ Вчителі не будуть знати свого навчального навантаження завчасно

- ☐ Не буде створено освітнє середовище, яке дозволить повноцінно реалізувати нову освітню програму
- ☐ Учні нераціонально обиратимуть курси
- ☐ Вчителі матимуть нерівномірне навантаження з «вікнами» в розкладі
- ☐ Буде складно організовувати освітній процес, бо з'являться змінні групи

36. На вашу думку, навчання з яких тем найбільше потребують вчителі вашого закладу в контексті впровадження реформи старшої профільної школи? (оберіть до 5 напрямків)

- ☐ Курс із дизайну / створення власних освітніх продуктів
- ☐ Методика викладання інтегрованих курсів
- ☐ Курси із цифрової грамотності
- ☐ Використання штучного інтелекту у викладанні
- ☐ Профорієнтація і кар'єрне консультування
- ☐ Сучасні методики викладання предметів
- ☐ Практики психоемоційної підтримки учнів
- ☐ Диференційовані підходи до навчання
- ☐ Практики власної психоемоційної підтримки та підтримки колег
- ☐ Система / стратегії оцінювання в старшій профільній школі
- ☐ Мотивація учнівства
- ☐ СЕЕН (соціально-емоційне та етичне навчання)
- ☐ Розвиток м'яких навичок в учнівства
- ☐ Проєктна діяльність
- ☐ Інклюзивна освіта та підтримка учнів з особливими освітніми потребами

37. У якій школі ви працюєте?

(обрати зі списку)

- ☐ Комунальна обласна спеціалізована школа-інтернат II-III ступенів з поглибленим вивченням окремих предметів "Багато профільний ліцей для обдарованих дітей"
- ☐ Український гуманітарний ліцей КНУ імені Тараса Шевченка
- ☐ Хустський багато профільний ліцей №1 імені Івана Магули
- ☐ Боярський академічний ліцей "Гармонія"
- ☐ Фастівський академічний ліцей №9 Фастівської міської ради Київської області
- ☐ Заліщицька державна гімназія
- ☐ Комунальний заклад "Вінницький технічний ліцей"
- ☐ КЗО "Криворізький ліцей "Коля" ДОР"
- ☐ Ліцей №107 "Введенський" Подільського району м. Києва
- ☐ Комунальний заклад "Запорізька спеціалізована школа-інтернат II-III ступенів "Козацький ліцей" Запорізької обласної ради
- ☐ Балтський ліцей №1 імені Олеса Гончара Балтської міської ради Одеської області

- Ліцей імені Олександра Цинкаловського Володимирської міської ради
- Ліцей імені Тараса Городецького Шептицької міської ради (Червоноградський ліцей Червоноградської міської ради Львівської області)
- Красилівський ліцей Красилівської міської ради Хмельницької області
- Ліцей №12 міста Житомира ім. С. Ковальчука
- КЗ "Чернігівський обласний науковий ліцей" Чернігівської обласної ради
- Смілянська ЗОШ I-III ступенів №11 Смілянської міської ради Черкаської області
- Бурштинський ліцей імені Ольги Басараб
- Тернопільський академічний ліцей "Українська гімназія" ім. І.Франка Тернопільської міської ради
- Стрийський ліцей імені Андрія Корчака
- Стрийський ліцей "Гімназія імені Андрея Шептицького"
- Вараський ліцей №1 Вараської міської ради
- КЗ "Ліцей "Європейська освіта" Кропивницької міської ради
- Первомайський ліцей "Лідер" Первомайської міської ради Миколаївської області
- Освітня територія "Мідгард"
- Новопечерська школа
- Криворізький Покровський ліцей Криворізької міської ради
- Ліцей "Голосіївський" №241 м. Києва
- Ліцей №34 імені Віктора Максименка Подільського району м. Києва
- КЗ "Богодухівський ліцей №2"

II. АНКЕТА ДЛЯ ВЧИТЕЛІВ / ВЧИТЕЛЬОК

Робоче навантаження

1. Яке робоче навантаження на тиждень ви маєте?

- ☐ Менше 18 годин
- ☐ 18–22 години
- ☐ 23–30 годин
- ☐ Більше 30 годин

2. Скільки часу в середньому на тиждень ви витрачаєте на підготовку до уроків?

- ☐ Менше 4 годин
- ☐ 4–10 годин
- ☐ 11–16 годин
- ☐ Більше 16 годин

3. Скільки часу в середньому на тиждень ви витрачаєте на перевірку учнівських робіт та оцінювання (поза уроками)?

- ☐ Менше 4 годин
- ☐ 4–10 годин
- ☐ 11–16 годин
- ☐ Більше 16 годин

4. Скільки часу в середньому на семестр ви витрачаєте на підвищення кваліфікації загалом?

Відкрите запитання

5. Чи задоволені ви обсягом поточного робочого навантаження?

- ☐ Так, загалом задоволений/а, не хотів/ла б нічого змінювати
- ☐ Ні, незадоволений/а, хотів/ла б менше навантаження
- ☐ Ні, незадоволений/а, хотів/ла б більше навантаження

6. Чи зріс обсяг вашого робочого навантаження через участь у передпілоті?

- ☐ Так → *Перейти до наступного запитання*
- ☐ Ні → *Пропуск наступного запитання*
- ☐ Важко сказати

7. Які види роботи, пов'язані з реформою старшої профільної школи, збільшили ваше навантаження найбільше?

Оберіть до 5 варіантів:

- ☐ Викладання інтегрованих курсів
- ☐ Викладання вибіркового курсу
- ☐ Комунікація з батьками та учнями щодо реформи
- ☐ Допрофільна орієнтація учнів та допомога у виборі профілю
- ☐ Організація вибору курсів (огляд курсів, презентації, консультації)
- ☐ Розробка Стратегії розвитку ліцею
- ☐ Підвищення кваліфікації (НЕ пов'язане з викладанням інтегрованих і вибіркового курсів)
- ☐ Взаємодія із закордонною школою-партнером
- ☐ Інше (вказіть)

Робочий стрес та вигорання

8. Діагностика вигорання (BAT-12)

Нижче наведено повні анкети чотирьох цільових груп у вигляді, у якому їх було запрограмовано на платформі LimeSurvey (польовий етап — травень 2026 року).

Інструкція. Наведені нижче твердження стосуються ваших почуттів. Будь ласка, вкажіть, наскільки часто ви можете сказати таке про себе.

Твердження	Ніколи (1)	Рідко (2)	Іноді (3)	Часто (4)	Завжди (5)
Виснаження					
1. Я відчуваю психічне виснаження					
2. Мені важко відновитися після стресу чи роботи					
3. Я відчуваю фізичне виснаження					
Психологічна дистанція					
4. Мені важко знайти мотивацію для своєї роботи					
5. Я відчуваю сильну відразу до своєї роботи					

Твердження	Ніколи (1)	Рідко (2)	Іноді (3)	Часто (4)	Завжди (5)
6. Я цинічно ставлюся до того, що моя робота означає для інших					
Когнітивні порушення					
7. Мені важко зосередитися					
8. На роботі я неуважний/а і часто щось забуваю.					
9. Я роблю помилки, бо мої думки зайняті іншими речами					
Емоційні порушення					
10. Я відчуваю нездатність контролювати свої емоції					
11. Я не схожий(а) на самого(у) себе у своїх емоційних реакціях на роботі					
12. На роботі я можу ненавмисно реагувати надмірно					

9. Які чинники найбільше впливають на рівень вашої втоми від роботи? (оберіть до 5 варіантів)

- ☐ Велике навантаження (багато годин)
- ☐ Класне керівництво
- ☐ Зміна навчальних програм з вашого предмета / курсу
- ☐ Зміни в навчальних підходах і методах викладання
- ☐ Зміни в системі оцінювання
- ☐ Участь у передпілоті реформи профільної старшої школи
- ☐ Спілкування з батьками в позаробочі години
- ☐ Спілкування з учнями в позаробочі години
- ☐ Участь у конкурсах і проєктах
- ☐ Підготовка учнів до олімпіад, конкурсів
- ☐ Складні стосунки в колективі
- ☐ Складні стосунки з адміністрацією
- ☐ Недостатня оплата праці
- ☐ Необхідність мати ще одну роботу чи підробіток
- ☐ Вплив війни на умови роботи / навчання

10. Чи стали ви частіше відчувати стрес через роботу під час участі ліцею в передпілоті?

- ☐ Так
- ☐ Ні
- ☐ Важко сказати

Залученість у реформу

11. Які курси за вибором ви викладаєте? (будь ласка, у полі нижче перелічіть назви курсів через кому; якщо ви не викладаєте курси за вибором, залиште поле порожнім)

Відкрите питання

12. Які інтегровані курси ви викладаєте? (будь ласка, впишіть у поле нижче, якщо ви не викладаєте курси за вибором, лишіть поле порожнім)

Відкрите питання

13. Якщо ви не викладаєте курси за вибором, то що стоїть на заваді? (оберіть до 3 варіантів)

- ☐ У мене не було часу на підготовку до викладання нових курсів
- ☐ Адміністрація ліцею обрала інших учителів для викладання курсів за вибором
- ☐ Серед переліку не було курсів моєї освітньої галузі
- ☐ Серед переліку не було курсів на теми, у яких я компетентний/-а
- ☐ Серед переліку не було курсів, які мені було б цікаво викладати
- ☐ Я не розумію, як має працювати система курсів за вибором
- ☐ Я не вважаю курси за вибором доцільними
- ☐ Я хочу викладати тільки ті курси за вибором, які створюю сам / сама
- ☐ Інше (укажіть)

14. Якщо ви викладаєте курси за вибором / інтегровані курси, то з якими труднощами ви стикаєтеся під час викладання?

- ☐ Мені доводиться опановувати дуже багато нового матеріалу
- ☐ Я витрачаю багато часу на організаційно-підготовчу роботу
- ☐ Я витрачаю багато часу на підготовку та друк навчальних матеріалів
- ☐ Мені не вистачає підручників із цих курсів
- ☐ Мені не вистачає методичних матеріалів із цих курсів
- ☐ У цих курсах забагато матеріалу
- ☐ У цих курсах замало матеріалу
- ☐ Ці курси включають теми, якими я не володію в повній мірі
- ☐ Мені незрозумілі методики викладання, пропоновані авторами програм
- ☐ Мені не вистачає навчального обладнання
- ☐ Мені не вистачає навчальних приміщень
- ☐ Інше (вказіть)

15. Наскільки ви згодні з наступними твердженнями?

Практика	Цілком не погоджуюся	Скоріше не погоджуюся	Скоріше погоджуюся	Цілком погоджуюся	Важко сказати
Учителі, які викладають курси за вибором та/ або інтегровані курси, повинні отримувати за це додаткову плату	☐	☐	☐	☐	☐
Учителі в ліцях мають отримувати більше, ніж вчителі в гімназіях і початкових школах	☐	☐	☐	☐	☐
Після запровадження нового Державного стандарту, я хотів/-ла б працювати за МНП (модельними навчальними програмами) авторських колективів, які мені знайомі	☐	☐	☐	☐	☐
Я готовий/-а користуватися МНП нових авторських колективів, якщо мені сподобаються відповідні програми	☐	☐	☐	☐	☐
Я готовий/-а користуватися МНП нових авторських колективів, якщо вони нададуть повне методичне забезпечення	☐	☐	☐	☐	☐
Я готовий/-а викладати предмети / інтегровані курси, які не викладались у школі раніше (у межах моєї галузі)	☐	☐	☐	☐	☐
Я готовий/-а викладати міжгалузеві предмети / інтегровані курси, які не викладались у школі раніше (у межах кількох галузей)	☐	☐	☐	☐	☐
Я готовий/-а викладати тільки профільні предмети / інтегровані курси	☐	☐	☐	☐	☐
Я готовий/-а викладати предмети / інтегровані курси і в межах профілів, і як непрофільні / вільного вибору	☐	☐	☐	☐	☐

16. На вашу думку, навчання з яких тем найбільше потребують вчителі вашого закладу в контексті впровадження реформи старшої профільної школи? (оберіть до 5 напрямків)

- ☐ Курс із дизайну / створення власних освітніх продуктів
- ☐ Методика викладання інтегрованих курсів
- ☐ Курси із цифрової грамотності
- ☐ Використання штучного інтелекту у викладанні
- ☐ Профорієнтація і кар'єрне консультування
- ☐ Сучасні методики викладання предметів
- ☐ Практики психоемоційної підтримки учнів
- ☐ Диференційовані підходи до навчання
- ☐ Практики власної психоемоційної підтримки та підтримки колег
- ☐ Система / стратегії оцінювання в старшій профільній школі
- ☐ Мотивація учнівства
- ☐ СЕЕН (соціально-емоційне та етичне навчання)
- ☐ Розвиток м'яких навичок в учнівства
- ☐ Проєктна діяльність
- ☐ Інклюзивна освіта та підтримка учнів з особливими освітніми потребами

17. Навчання з яких тем найбільше потребуєте ви особисто? (оберіть до 5 напрямків)

- ☐ Курс із дизайну / створення власних освітніх продуктів
- ☐ Методика викладання інтегрованих курсів
- ☐ Курси із цифрової грамотності
- ☐ Використання штучного інтелекту у викладанні
- ☐ Профорієнтація і кар'єрне консультування
- ☐ Сучасні методики викладання предметів
- ☐ Практики психоемоційної підтримки учнів
- ☐ Диференційовані підходи до навчання
- ☐ Практики власної психоемоційної підтримки та підтримки колег
- ☐ Система / стратегії оцінювання в старшій профільній школі
- ☐ Мотивація учнівства
- ☐ СЕЕН (соціально-емоційне та етичне навчання)
- ☐ Розвиток м'яких навичок в учнівства
- ☐ Проєктна діяльність
- ☐ Інклюзивна освіта та підтримка учнів з особливими освітніми потребами

18. Чи відчуваєтеся ви достатньо кваліфікованою/им, аби викладати в профільній старшій школі після запуску реформи?

- ☐ Так, я цілком кваліфікований/а і потребую мінімального підвищення кваліфікації
- ☐ Я кваліфікований/а, але з деяких тем потребую глибокого навчання для поглиблення знань та умінь
- ☐ Я кваліфікований/а в деяких темах, але з багатьох потребую підвищення кваліфікації
- ☐ Я не відчуваюся достатньо кваліфікованою/-им
- ☐ Складно сказати

Обізнаність з реформою та ставлення до реформи

19. Наскільки доцільно, на вашу думку, що учні можуть обирати курси для поглиблення профілю / курси вільного вибору?

- ☐ Дуже доцільно
- ☐ Швидше доцільно, ніж ні
- ☐ Швидше не доцільно
- ☐ Зовсім не доцільно
- ☐ Складно сказати

20. На вашу думку, коли учні обирають вибіркового курс, скільки варіантів їм варто пропонувати?

- ☐ 2–3
- ☐ 4–5
- ☐ Понад 5
- ☐ Вибір учнями курсів не є доцільним

21. Як, на вашу думку, найкраще формувати навчальний план (окрім загальнообов'язкових предметів / курсів)?

- ☐ Учителі відповідної освітньої галузі обирають курси для поглиблення профілю, учні обирають курси вільного вибору
- ☐ Учителі обирають курси, спираючись на потреби та можливості учнів
- ☐ Учні обирають курси для поглиблення профілю та курси вільного вибору
- ☐ Ліцей визначає курси для поглиблення профілю, учні обирають курси вільного вибору
- ☐ Ліцей визначає курси для поглиблення профілю та курси вільного вибору

22. На вашу особисту думку, чи буде реформа профільної школи реалізована так, як заплановано?

- ☐ Реформу буде реалізовано так, як заплановано
- ☐ Реформу буде реалізовано в компромісному варіанті
- ☐ Реформу не вийде реалізувати так, як заплановано
- ☐ Реформу скасують
- ☐ Важко сказати

23. На вашу думку, наскільки реалістично втілити наступні складники реформи у ліцях вашої громади протягом 5 років?

Твердження	Зовсім нереалістично	Скоріше нереалістично	Скоріше реалістично	Цілком реалістично	Важко сказати
Індивідуалізація освітньої траєкторії кожного учня	☐	☐	☐	☐	☐
Створення мережі ліцеїв відповідно до вимог законодавства	☐	☐	☐	☐	☐
Перехід на трирічну профільну середню освіту	☐	☐	☐	☐	☐
Масове впровадження інтегрованих курсів	☐	☐	☐	☐	☐
Належне навчальне середовище (обладнання, техніка)	☐	☐	☐	☐	☐
Можливість у 10-му класі «вирівняти» рівень учнів	☐	☐	☐	☐	☐
Індивідуалізована система профорієнтації	☐	☐	☐	☐	☐
Нові методи викладання відповідно до філософії НУШ	☐	☐	☐	☐	☐
Можливість створення вчителями власних курсів	☐	☐	☐	☐	☐
Повноцінний запуск підвищення кваліфікації вчителів за принципом «гроші ходять за вчителем»	☐	☐	☐	☐	☐

24. Наскільки особисто ви занепокоєні наступними речами, що пов'язані з реформою? (оберіть до 5 варіантів)

- ☐ Через реорганізацію мережі ліцеїв може скоротитися навчальне навантаження
- ☐ Не буде якісних програм підвищення кваліфікації
- ☐ Вчителі будуть перевантажені через необхідність викладати нові предмети / курси
- ☐ Вчителі будуть перевантажені через брак методичного забезпечення
- ☐ Вчителі будуть перевантажені через необхідність працювати з новими програмами
- ☐ Вчителі не будуть знати свого навчального навантаження завчасно
- ☐ Не буде створено освітнє середовище, яке дозволить повноцінно реалізувати нову освітню програму
- ☐ Учні необмірковано обиратимуть курси
- ☐ Вчителі матимуть нерівномірне навантаження з «вікнами» в розкладі
- ☐ Буде складно організовувати освітній процес, бо з'являться змінні групи
- ☐ Складнощі зі змінними групами

25. З якими побоюваннями з боку батьків, учнів та загалу щодо реформи старшої профільної школи ви стикалися?

- ☐ Нова програма не дасть змоги якісно підготуватися до НМТ
- ☐ Учні будуть перевантажені
- ☐ Учні матимуть «вікна» в розкладі
- ☐ Учням доведеться далеко їздити до школи
- ☐ Учням складно адаптуватися до нових вчителів після 9 класу
- ☐ Учням доведеться змінювати заклад освіти
- ☐ Третій рік навчання в профільній школі — марнування часу
- ☐ Інше (укажіть)

26. На вашу думку, як налаштовані вчителі вашого ліцею до реформи старшої профільної школи?

- ☐ Повністю негативно
- ☐ Скоріше негативно
- ☐ Скоріше позитивно
- ☐ Повністю позитивно
- ☐ Важко сказати

27. Чи залучали вас до комунікації з дітьми в процесі вибору ними профілів і вибірових курсів?

- ☐ Так
- ☐ Ні

Якщо так, як саме:

- ☐ Робив/ла презентації вибірових курсів
- ☐ Робив/ла презентації профілів
- ☐ Відповідав/ла на запитання учнів
- ☐ Публікував/ла інформацію в соцмережах чи групах
- ☐ Долучався/лась до заходів профорієнтації (опитування, кар'єрний профіль)

28. Чи залучали вас до комунікації з батьками / опікунами в процесі вибору профілів і вибірових курсів?

- ☐ Так
- ☐ Ні

Якщо так, як саме:

- ☐ Робив/ла презентації вибірових курсів
- ☐ Робив/ла презентації профілів
- ☐ Відповідав/ла на запитання батьків / опікунів

Демографічний блок

29. Будь ласка, укажіть ваш вік.

30. Будь ласка, укажіть вашу стать.

- ☐ Жінка
- ☐ Чоловік

31. Який у вас педагогічний стаж? (укажіть ціле число років, наприклад, 15)

32. Яка у вас кваліфікаційна категорія?

- ☐ Вчитель першої категорії
- ☐ Вчитель другої категорії
- ☐ Вчитель вищої категорії
- ☐ Без категорії

33. Предмети з якої галузі (галузей) ви викладаєте? *Обрати зі списку (множинний вибір за потреби)*

- ☐ Мовно-літературна (українська мова та література, зарубіжна література)
- ☐ Мовно-літературна (іноземні мови)
- ☐ Математична
- ☐ Природнича
- ☐ Соціальна і здоров'язбережувальна
- ☐ Громадянська та історична галузь
- ☐ Технологічна
- ☐ Інформатична
- ☐ Мистецька

34. На паралелях яких класів ви викладаєте? *Обрати зі списку (множинний вибір за потреби)*

- ☐ 5
- ☐ 6
- ☐ 7
- ☐ 8
- ☐ 9
- ☐ 10
- ☐ 11

35. У якому ліцеї ви працюєте? *Обрати зі списку*

- ☐ Комунальна обласна спеціалізована школа-інтернат II-III ступенів з поглибленим вивченням окремих предметів “Багатопрофільний ліцей для обдарованих дітей”
- ☐ Український гуманітарний ліцей КНУ імені Тараса Шевченка
- ☐ Хустський багатопрофільний ліцей №1 імені Івана Магули
- ☐ Боярський академічний ліцей “Гармонія”
- ☐ Фастівський академічний ліцей №9 Фастівської міської ради Київської області
- ☐ Заліщицька державна гімназія
- ☐ Комунальний заклад "Вінницький технічний ліцей"
- ☐ КЗО "Криворізький ліцей "Колія" ДОР"
- ☐ Ліцей №107 "Введенський" Подільського району м. Києва
- ☐ Комунальний заклад "Запорізька спеціалізована школа-інтернат II-III ступенів "Козацький ліцей" Запорізької обласної ради

- ❑ Балтський ліцей №1 імені Олеса Гончара Балтської міської ради Одеської області
- ❑ Ліцей імені Олександра Цинкаловського Володимирської міської ради
- ❑ Ліцей імені Тараса Городецького Шептицької міської ради (Червоноградський ліцей Червоноградської міської ради Львівської області)
- ❑ Красилівський ліцей Красилівської міської ради Хмельницької області
- ❑ Ліцей №12 міста Житомира ім. С. Ковальчука
- ❑ КЗ "Чернігівський обласний науковий ліцей" Чернігівської обласної ради
- ❑ Смілянська ЗОШ I-III ступенів №11 Смілянської міської ради Черкаської області
- ❑ Бурштинський ліцей імені Ольги Басараб
- ❑ Тернопільський академічний ліцей "Українська гімназія" ім. І.Франка Тернопільської міської ради
- ❑ Стрийський ліцей імені Андрія Корчака
- ❑ Стрийський ліцей "Гімназія імені Андрея Шептицького"
- ❑ Вараський ліцей №1 Вараської міської ради
- ❑ КЗ "Ліцей "Європейська освіта" Кропивницької міської ради
- ❑ Первомайський ліцей "Лідер" Первомайської міської ради Миколаївської області
- ❑ Освітня територія "Мідгард"
- ❑ Новопечерська школа
- ❑ Криворізький Покровський ліцей Криворізької міської ради
- ❑ Ліцей "Голосіївський" №241 м. Києва
- ❑ Ліцей №34 імені Віктора Максименка Подільського району м. Києва
- ❑ КЗ "Богодухівський ліцей №2"

III. АНКЕТА ДЛЯ УЧНІВ / УЧЕНИЦЬ

Вибір профілів

1. Які предмети є твоїми профільними? *(обери усі профільні предмети, обрати зі списку)*

- ☐ Українська мова та/або література
- ☐ Англійська мова
- ☐ Інша іноземна мова
- ☐ Математика (алгебра, геометрія)
- ☐ Інформатика
- ☐ Робототехніка (або інші технології)
- ☐ Біологія
- ☐ Хімія
- ☐ Фізика
- ☐ Географія
- ☐ Історія
- ☐ Правознавство
- ☐ Громадянська освіта
- ☐ Захист України
- ☐ Економіка
- ☐ Мистецтво
- ☐ Інше (вкажи)

2. Яким чином ти обирав/-ла профіль навчання? *(можна обрати декілька)*

- ☐ Обрав/-ла самостійно
- ☐ Радився/-лася з батьками / опікунами
- ☐ Радився/-лася з учителями
- ☐ Я погодився/-лася на вибір, який зробили батьки / опікуни
- ☐ Радився/-лася з друзями або однокласниками
- ☐ Інше (запишіть)

3. Чи плануєш ти продовжувати навчання до університету чи академії?

- ☐ Так → Перейти до наступного запитання
- ☐ Ні → Пропуск наступного запитання
- ☐ Ще не визначився/-лася → Пропуск наступного запитання

4. Чи плануєш ти вступати до університету / академії на спеціальність, яка відповідає твоєму профілю навчання в старшій профільній школі?

- ☐ Так
- ☐ Ні
- ☐ Ще не визначився/-лась

5. Обери до трьох основних причин, чому ти обрав/-ла свій профіль навчання?

- ☐ Я хочу вступати на спеціальність за цим профілем
- ☐ Я хочу складати НМТ з предметів за профілем
- ☐ Мені порадили цей профіль батьки / опікуни
- ☐ Я хотів/-ла навчатися на одному профілі зі своїми друзями
- ☐ Мені цікаві предмети цього профілю
- ☐ Мені подобаються вчителі, які викладають на цьому профілі
- ☐ Інше (запишіть)

6. Наскільки ти задоволений/-а профілем, який ти обрав/-ла?

- ☐ Зовсім не задоволений/-а
- ☐ Скоріше не задоволений/-а
- ☐ Скоріше задоволений/-а
- ☐ Дуже задоволений/-а
- ☐ Важко сказати

7. Наскільки зрозумілим був процес вибору профілів?

- ☐ Зовсім не зрозумілий
- ☐ Скоріше не зрозумілий
- ☐ Скоріше зрозумілий
- ☐ Повністю зрозумілий
- ☐ Важко сказати

8. Коли ти вперше отримав/-ла інформацію про профілі?

- ☐ Минулого навчального року
- ☐ Під час літніх канікул
- ☐ На початку цього навчального року
- ☐ Не отримував/-ла інформації

9. Які заходи перед вибором профілів пропонували для учнів у твоєму ліцеї? (можна обрати декілька)

- ☐ Презентації від адміністрації
- ☐ Презентації від вчителів
- ☐ Зустрічі з адміністрацією або вчителями для запитань про профілі
- ☐ Зустрічі з кар'єрним радником, психологом
- ☐ Психологічне тестування / анкетування
- ☐ Опитування / анкетування щодо цікавих предметів
- ☐ Інше

10. Чи допомогли тобі ці заходи зробити вибір профілю?

- ☐ Ні, не допомогли
- ☐ Скоріше не допомогли
- ☐ Скоріше допомогли
- ☐ Так, допомогли
- ☐ Важко сказати

11. Чи допомогли тобі ці заходи зробити вибір майбутньої спеціальності / професії?

- ☐ Ні, не допомогли
- ☐ Скоріше не допомогли
- ☐ Скоріше допомогли
- ☐ Так, допомогли
- ☐ Важко сказати

12. Чи мав/ мала ти достатньо інформації про профілі навчання перед вибором?

- ☐ Так
- ☐ Ні → *Перейти до наступного запитання*

13. Якої інформації тобі бракувало?

- ☐ Які курси за вибором? будуть доступні
- ☐ Що ми будемо вивчати на вибіркових курсах
- ☐ Список учнів на вибіркових курсах
- ☐ Хто викладатиме курси за вибором
- ☐ Як будуть оцінювати вибірковий курс
- ☐ Інше (запишіть)

14. Чи була в тебе можливість змінити профіль після початку навчального року?

- ☐ Так → *Перейти до наступного запитання*
- ☐ Ні
- ☐ Не знаю

15. Чи змінював/ла ти профіль після початку навчального року?

- ☐ Так → *Перейти до наступного запитання*
- ☐ Ні → *Перейти до наступного блоку*

16. Чому ти змінив/ла профіль? (можна обрати декілька варіантів відповідей)

- ☐ Мені було нецікаво навчатись за обраним профілем
- ☐ Мені було надто складно навчатися за обраним профілем
- ☐ Обраний профіль не відповідав моїм очікуванням
- ☐ У мене змінились плани на подальше навчання
- ☐ Я змінив/ла профіль, щоб навчатися разом зі своїми друзями
- ☐ Я змінив/ла профіль, щоб навчатись у вчителів/ьок, які мені подобаються
- ☐ Інше (запишіть)

Курси за вибором

Пояснення для респондентів: Курси за вибором — це ті предмети, які ви обирали для вивчення самостійно перед початком або на початку цього навчального року.

17. Яким чином ти обирав/-ла курси за вибором? (можна обрати декілька)

- ☐ Обрав/-ла самостійно
- ☐ Радився/-лася з батьками / опікунами
- ☐ Радився/-лася з учителями
- ☐ Я погодився/-лася на вибір, який зробили батьки / опікуни
- ☐ Радився/-лася з друзями або однокласниками
- ☐ Інше (запишіть)

18. Чи отримав/-ла ти інформацію про курси за вибором заздалегідь до моменту вибору курсів?

- ☐ За тиждень чи більше
- ☐ За 3–6 днів
- ☐ За 1–2 дні
- ☐ У день вибору

19. Наскільки тобі подобається вивчати курси за вибором для поглиблення профілю?

- ☐ Дуже не подобається
- ☐ Скоріше не подобається
- ☐ Скоріше подобається
- ☐ Дуже подобається
- ☐ Важко сказати

20. Наскільки тобі подобається вивчати курси за вибором для загального розвитку?

- ☐ Дуже не подобається
- ☐ Скоріше не подобається
- ☐ Скоріше подобається
- ☐ Дуже подобається
- ☐ Важко сказати

21. Чи задоволений/-а ти процесом вибору курсів?

- ☐ Зовсім не задоволений/-а → *Перейти до наступного запитання*
- ☐ Скоріше не задоволений/-а → *Перейти до наступного запитання*
- ☐ Скоріше задоволений/-а
- ☐ Дуже задоволений/-а
- ☐ Важко сказати

22. Чому ти не задоволений/-а процесом вибору курсів?

- ☐ Я не зміг / не змогла вивчати курс, який обрав/-ла, бо його обрало забагато чи замало учнів
- ☐ У переліку не було курсів, які мені цікаві
- ☐ Не було достатньо інформації про зміст курсів
- ☐ Було замало часу для свідомого вибору
- ☐ У мій вибір втручалися вчителі чи адміністрація
- ☐ Не було реального вибору

23. Наскільки зрозумілим був процес вибору вибіркових курсів?

- ☐ Зовсім не зрозумілий
- ☐ Скоріше не зрозумілий
- ☐ Скоріше зрозумілий
- ☐ Повністю зрозумілий
- ☐ Важко сказати

24. Чи була в тебе можливість змінити курси за вибором після початку навчального року?

- ☐ Так → *Перейти до наступного запитання*
- ☐ Ні
- ☐ Не знаю

25. Чи змінював/-ла ти курси за вибором після початку навчального року?

- ☐ Так → *Перейти до наступного запитання*
- ☐ Ні

26. Чому ти вирішив/-ла змінити курс?

- ☐ Мені було нецікаво вивчати цей курс
- ☐ Курс виявився занадто складним
- ☐ На курсі не було підготовки до НМТ
- ☐ Хотів/-ла вивчати курс разом зі своїми друзями
- ☐ На курсі було занадто багато людей
- ☐ Інше

27. Наскільки ти погоджуєшся з твердженням: «Можливість обирати курси дає мені змогу вивчати те, що мені цікаво»?

- ☐ Повністю не погоджуюся
- ☐ Скоріше не погоджуюся
- ☐ Скоріше погоджуюся
- ☐ Повністю погоджуюся
- ☐ Важко сказати

28. Чи маєш ти інтегровані курси?

- ☐ Так → *Перейти до наступного запитання*
- ☐ Ні
- ☐ Не знаю

29. Які інтегровані курси ти вивчаєш?

- ☐ Інтегрований курс природничої освітньої галузі
- ☐ Інтегрований курс української та зарубіжних літератур
- ☐ Українська мова (з українською літературою)
- ☐ Інтегрований курс історії та громадянської освіти
- ☐ Інше (вказіть)

30. Чи подобається тобі вивчати інтегровані курси?

- ☐ Дуже не подобається
- ☐ Скоріше не подобається
- ☐ Скоріше подобається
- ☐ Дуже подобається
- ☐ Важко сказати

Якщо 3–4: Чому подобається?

- ☐ Я витрачаю менше часу, ніж якби всі предмети, які входять у курс, вивчались окремо
- ☐ Мені цікавий зміст курсу
- ☐ Мені подобається вчитель/-ка
- ☐ Інше

Якщо 1–2: Чому НЕ подобається?

- ☐ У межах курсу немає підготовки до НМТ
- ☐ Мені не подобається вчитель/-ка
- ☐ Мені нецікавий зміст курсу
- ☐ Я хотів/-ла б приділяти більше часу окремим предметам

Навантаження

31. Скільки уроків на день ти зазвичай маєш?

- ☐ 5 або менше
- ☐ 6-8 уроків
- ☐ Більше 8 уроків

32. Скільки часу на день ти зазвичай витрачаєш на виконання домашньої роботи з усіх предметів / курсів?

- ☐ Менше 1 години
- ☐ Від 1 до 2 годин

- ☐ Від 2 до 3 годин
- ☐ Від 3 до 4 годин
- ☐ Понад 4 години
- ☐ Я зазвичай не виконую домашнє завдання

33. Як багато вільного часу (на хобі, відпочинок) на день ти маєш у будні дні?

- ☐ Взагалі не маю вільного часу
- ☐ Менше 1 години
- ☐ 2-4 години
- ☐ Більше 4 годин

34. Наскільки втомленим/-ою ти зазвичай почуваєшся в будні дні?

- ☐ Зовсім або переважно не втомлений/-а
- ☐ Переважно не втомлений/-а
- ☐ Переважно втомлений/-а
- ☐ Дуже втомлений/-а

35. Скільки часу ти витрачаєш на додаткові заняття, гуртки, підготовчі курси на тиждень?

- ☐ Менше 4 годин
- ☐ 4–10 годин
- ☐ 10–15 годин
- ☐ Більше 15 годин
- ☐ Не відвідую додаткових занять, гуртків, курсів

36. Наскільки ти погоджуєшся з наведеними нижче твердженнями?

Твердження	Цілком не погоджуюся	Скоріше не погоджуюся	Скоріше погоджуюся	Цілком погоджуюся	Важко сказати
Я часто хвилююся, що не зможу добре написати тест або контрольну роботу	☐	☐	☐	☐	☐
Я боюся помилитися, коли відповідаю на уроці	☐	☐	☐	☐	☐
Я хвилююся, що можу отримати погану оцінку	☐	☐	☐	☐	☐
Я хвилююся, що отримаю домашнє завдання, яке не зможу виконати	☐	☐	☐	☐	☐

Твердження	Цілком не погоджуюся	Скоріше не погоджуюся	Скоріше погоджуюся	Цілком погоджуюся	Важко сказати
Я хвилююся, що не зможу добре навчатися на обраному профілі	☐	☐	☐	☐	☐
Я хвилююся, що профіль, який я обрав / обрала, мені не підходить	☐	☐	☐	☐	☐
Я нервував / нервувалася під час вибору профілю	☐	☐	☐	☐	☐
Я хвилююся, що міг / могла обрати не ті курси за вибором, які справді мені потрібні	☐	☐	☐	☐	☐

Обізнаність з реформою та ставлення до реформи

37. Наскільки добре ти розумієш, у чому полягає реформа профільної старшої школи?

- ☐ Зовсім не розумію
- ☐ Скоріше не розумію
- ☐ Скоріше розумію
- ☐ Повністю розумію
- ☐ Важко сказати

38. На твою думку, що передбачає реформа профільної старшої школи? (можна обрати декілька)

- ☐ 12-річне навчання
- ☐ Профільне навчання
- ☐ Більша кількість уроків
- ☐ “Вікна” в розкладі
- ☐ Можливість обирати курси
- ☐ Фокус на підготовці до НМТ
- ☐ Профорієнтація для учнів та учениць
- ☐ Відсутність обов’язкових для всіх предметів

Задоволеність навчанням

39. Чи подобається тобі навчатися?

- ☐ Дуже не подобається
- ☐ Скоріше не подобається

- ☐ Скоріше подобається
- ☐ Дуже подобається
- ☐ Важко сказати

40. Що тебе мотивує вивчати певний предмет / курс? (можна обрати декілька)

- ☐ Цікавий зміст
- ☐ Цікаві інтерактивні завдання під час уроків
- ☐ Цікаві домашні завдання
- ☐ Предмет / курс відповідає моїм інтересам
- ☐ Я планую складати НМТ із цього предмета / курсу
- ☐ Методи викладання вчителя
- ☐ Справедливе ставлення вчителя
- ☐ Дружнє, відкрите ставлення вчителя
- ☐ Цікаві матеріали (підручники, посібники)

41. Обери до трьох тверджень, з якими ти погоджуєшся.

- ☐ У старшій школі треба вчити лише ті предмети / курси, які потрібні для майбутньої спеціальності та професії
- ☐ У старшій школі потрібно вчити не лише профільні, а й інші предмети / курси для загального розвитку
- ☐ У старшій школі учні мають самі обирати всі предмети / курси
- ☐ У старшій школі учні мають вивчати лише практичні предмети / курси для дорослого життя
- ☐ У старшій школі учні мають вивчати лише предмети / курси для НМТ та вступу
- ☐ У старшій школі частина предметів / курсів має бути обов'язковою, а частину учні обирають самі

Демографічний блок

42. У якій школі ти навчаєшся? (Обрати зі списку)

- ☐ Комунальна обласна спеціалізована школа-інтернат II-III ступенів з поглибленим вивченням окремих предметів “Багато профільний ліцей для обдарованих дітей”
- ☐ Український гуманітарний ліцей КНУ імені Тараса Шевченка
- ☐ Хустський багато профільний ліцей №1 імені Івана Магули
- ☐ Боярський академічний ліцей “Гармонія”
- ☐ Фастівський академічний ліцей №9 Фастівської міської ради Київської області
- ☐ Заліщицька державна гімназія

- ☐ Комунальний заклад "Вінницький технічний ліцей"
- ☐ КЗО "Криворізький ліцей "Колія" ДОР"
- ☐ Ліцей №107 "Введенський" Подільського району м. Києва
- ☐ Комунальний заклад "Запорізька спеціалізована школа-інтернат II-III ступенів "Козацький ліцей" Запорізької обласної ради
- ☐ Балтський ліцей №1 імені Олеса Гончара Балтської міської ради Одеської області
- ☐ Ліцей імені Олександра Цинкаловського Володимирської міської ради
- ☐ Ліцей імені Тараса Городецького Шептицької міської ради (Червоноградський ліцей Червоноградської міської ради Львівської області)
- ☐ Красилівський ліцей Красилівської міської ради Хмельницької області
- ☐ Ліцей №12 міста Житомира ім. С. Ковальчука
- ☐ КЗ "Чернігівський обласний науковий ліцей" Чернігівської обласної ради
- ☐ Смілянська ЗОШ I-III ступенів №11 Смілянської міської ради Черкаської області
- ☐ Бурштинський ліцей імені Ольги Басараб
- ☐ Тернопільський академічний ліцей "Українська гімназія" ім. І.Франка Тернопільської міської ради
- ☐ Стрийський ліцей імені Андрія Корчака
- ☐ Стрийський ліцей "Гімназія імені Андрея Шептицького"
- ☐ Вараський ліцей №1 Вараської міської ради
- ☐ КЗ "Ліцей "Європейська освіта" Кропивницької міської ради
- ☐ Первомайський ліцей "Лідер" Первомайської міської ради Миколаївської області
- ☐ Освітня територія "Мідгард"
- ☐ Новопечерська школа
- ☐ Криворізький Покровський ліцей Криворізької міської ради
- ☐ Ліцей "Голосіївський" №241 м. Києва
- ☐ Ліцей №34 імені Віктора Максименка Подільського району м. Києва
- ☐ КЗ "Богодухівський ліцей №2"

43. Будь ласка, укажи свою стать.

- ☐ Жіноча
- ☐ Чоловіча

44. Обери найвищий рівень освіти, який є у вашій родині (тато, мама або опікун/-ка)

- ☐ Базова середня освіта (9 класів школи) або менше 9 класів школи
- ☐ Повна загальна середня освіта

- ☐ Професійно-технічна освіта або фахова передвища освіта (училище, коледж, технікум)
- ☐ Вища освіта (університет, академія)
- ☐ Науковий ступінь (кандидат або доктор наук)
- ☐ Не знаю

45. Яке з тверджень найбільш точно описує матеріальне становище вашої родини станом на зараз?

- ☐ Не вистачає грошей на їжу
- ☐ Вистачає грошей на їжу, але не завжди можемо купити одяг
- ☐ Достатньо грошей на їжу та одяг, але не завжди можемо купити побутову техніку
- ☐ Вистачає грошей на побутову техніку, але не можемо купити автомобіль або квартиру
- ☐ Можемо купити автомобіль та інші речі подібної вартості
- ☐ Не хочу відповідати

IV. АНКЕТА ДЛЯ БАТЬКІВ / ОПІКУНІВ

Участь у навчанні

1. Які зміни ви помітили в зацікавленості дитини до навчання в цьому навчальному році?

- ☐ Моя дитина стала більш зацікавлена
- ☐ Моя дитина стала менш зацікавлена
- ☐ Не помітив/ла змін
- ☐ Важко сказати

2. За вашими спостереженнями, як змінилося навантаження вашої дитини під час участі в передпілоті, порівняно з попереднім навчальним роком?

- ☐ Не змінилося
- ☐ Змінилося, зросло
- ☐ Змінилося, зменшилося
- ☐ Важко сказати

3. Як часто цього навчального року ви цікавитесь навчанням вашої дитини, наприклад, розпитуєте про уроки, вчителів, однокласників, або допомагаєте в навчанні?

- ☐ Ніколи або майже ніколи
- ☐ Рідко
- ☐ Іноді
- ☐ Часто або постійно

4. Чи змінилася ваша залученість до навчання дитини (допомога з домашніми завданнями тощо) під час участі в передпілоті?

- ☐ Не змінилася
- ☐ Змінилася, я стала / став більше долучатися
- ☐ Змінилася, я стала / став менше долучатися

5. Чи змінилася ваша залученість до організації навчання (вибір профілю, вибір предметів / курсів, спілкування з адміністрацією)?

- ☐ Не змінилася
- ☐ Змінилася, я стала / став більше долучатися
- ☐ Змінилася, я стала / став менше долучатися

Комунікація зі школою

6. Як часто ви комунікуєте з адміністрацією школи?

- ☐ Ніколи або майже ніколи
- ☐ Кілька разів на рік
- ☐ Раз на місяць
- ☐ Кілька разів на місяць
- ☐ Щотижня або частіше

7. Наскільки ви задоволені якістю спілкування з адміністрацією школи?

- ☐ Повністю не задоволений/-а
- ☐ Скоріше не задоволений/-а
- ☐ Скоріше задоволений/-а
- ☐ Повністю задоволений/-а
- ☐ Важко сказати

8. Хто зазвичай ініціює спілкування з адміністрацією школи?

- ☐ Я
- ☐ Представники адміністрації
- ☐ Обидві сторони приблизно порівну
- ☐ Не спілкуємося

9. Чи стали ви більше спілкуватися з адміністрацією під час участі в передпілоті?

- ☐ Так
- ☐ Ні
- ☐ Важко сказати

10. Наскільки ви задоволені якістю спілкування з учителями?

- ☐ Повністю не задоволений/-а
- ☐ Скоріше не задоволений/-а
- ☐ Скоріше задоволений/-а
- ☐ Повністю задоволений/-а
- ☐ Важко сказати

11. Хто зазвичай ініціює спілкування з вчителями?

- ☐ Я
- ☐ Учителі

- ☐ Обидві сторони приблизно порівну
- ☐ Не спілкуємося

12. Чи стали ви більше спілкуватися з учителями під час участі в передпілоті?

- ☐ Так
- ☐ Ні
- ☐ Важко сказати

Допрофільна підготовка

13. Попереднього навчального року чи пропонували вам представники ліцею взяти участь у зустрічах / зборах щодо вибору профілів?

- ☐ Так
- ☐ Ні
- ☐ Не знаю / не пам'ятаю

14. Цього навчального року чи пропонували вам представники ліцею узяти участь у зустрічах / зборах щодо вибору профілів?

- ☐ Так
- ☐ Ні
- ☐ Не знаю / не пам'ятаю

15. Чи долучалися ви до вибору профілю навчання вашої дитини?

- ☐ Так, я сказав/-ла дитині, який профіль обрати
- ☐ Так, я радив/-ла дитині, який профіль обрати
- ☐ Так, я допоміг / допомогла дитині зібрати інформацію про профіль
- ☐ Ні, не долучався/-лася → *Пропустити наступні запитання про процес вибору*
- ☐ Не розумію запитання → *Пропустити наступні запитання про процес вибору*

16. Наскільки зрозумілим для вас був процес вибору профілів?

- ☐ Зовсім не зрозумілий
- ☐ Скоріше не зрозумілий
- ☐ Скоріше зрозумілий
- ☐ Повністю зрозумілий
- ☐ Складно сказати

17. Наскільки, на вашу думку, процес вибору профілів був зрозумілим для вашої дитини?

- ☐ Зовсім не зрозумілий
- ☐ Скоріше не зрозумілий

- ☐ Скоріше зрозумілий
- ☐ Повністю зрозумілий
- ☐ Складно сказати

18. Що для вас було найважливішим у виборі профілю для вашої дитини? (оберіть до 3 варіантів)

- ☐ Зацікавленість дитини в певних предметах
- ☐ Плани на здобуття професії
- ☐ Можливість підготуватися до НМТ із певних предметів / курсів
- ☐ Розвиток певних навичок
- ☐ Можливість залишитися в тому ж колективі, зі знайомими вчителями
- ☐ Інше

19. Чи долучалися ви до вибору вибіркового курсу?

- ☐ Так, я сказав/-ла дитині, які курси обрати
- ☐ Так, я радив/-ла дитині, які курси обрати
- ☐ Так, я допоміг / допомогла дитині зібрати інформацію про курси
- ☐ Ні, не долучався/-лася
- ☐ Не розумію цього запитання

Обізнаність з реформою та ставлення до реформи

20. Будь ласка, оцініть своє ставлення до реформи старшої профільної школи.

- ☐ Зовсім негативне
- ☐ Скоріше негативне
- ☐ Скоріше позитивне
- ☐ Повністю позитивне
- ☐ Важко сказати

21. Наскільки добре ви розумієте, у чому полягає сутність реформи старшої профільної школи?

- ☐ Зовсім не розумію
- ☐ Скоріше не розумію
- ☐ Важко сказати
- ☐ Скоріше розумію
- ☐ Повністю розумію

22. Чи достатньо інформації про зміни у зв'язку із пілотуванням реформи старшої профільної школи ви отримали від свого закладу?

- ☐ Недостатньо
- ☐ Скоріше недостатньо
- ☐ Скоріше достатньо
- ☐ Достатньо
- ☐ Не цікавився/-лася такою інформацією

23. На вашу думку, які головні **переваги** має нова модель старшої профільної школи, яку пілотують у вашому ліцеї? (оберіть до 3 варіантів)

- ☐ Три роки навчання в старшій школі замість двох
- ☐ Можливість для учнів обирати предмети / курси
- ☐ Навчання за профілем для всіх учнів
- ☐ Вивчення інтегрованих курсів замість окремих предметів
- ☐ Менше часу на непотрібне для вступу
- ☐ Цікавіші для дітей предмети / курси
- ☐ Глибше вивчення профільних предметів
- ☐ “Вікна” в розкладі
- ☐ Фокус на підготовці до НМТ
- ☐ Профорієнтація для учнів та учениць
- ☐ Відсутність обов'язкових для всіх предметів
- ☐ Інше

24. На вашу думку, які головні **недоліки** має нова модель старшої профільної школи, яку пілотують у вашому ліцеї? (оберіть до 3 варіантів)

- ☐ Три роки навчання в старшій школі замість двох
- ☐ Складність вибору предметів / курсів
- ☐ Вужчий фокус навчання через профільність
- ☐ Вивчення інтегрованих курсів замість окремих предметів
- ☐ Більша кількість предметів, які вивчають учні та учениці
- ☐ Відсутність обов'язкових для всіх предметів
- ☐ Більше навантаження на учнів
- ☐ Інше

Демографічний блок

25. Будь ласка, укажіть ваш вік.

26. Будь ласка, укажіть вашу стать.

- ☐ Жінка
- ☐ Чоловік

27. Який найвищий рівень освіти ви здобули?

- ☐ Базова середня освіта (9 класів школи) або менше 9 класів школи
- ☐ Повна загальна середня освіта (10 або 11 класів)
- ☐ Професійно-технічна освіта або фахова передвища освіта (училище, коледж, технікум)
- ☐ Вища освіта (університет, академія)
- ☐ Науковий ступінь (кандидат або доктор наук)
- ☐ Не хочу відповідати

28. Яке з тверджень найбільш точно описує матеріальне становище вашого домогосподарства (вашої родини) станом на зараз?

- ☐ Не вистачає грошей на їжу
- ☐ Вистачає грошей на їжу, але не завжди можемо купити одяг
- ☐ Достатньо грошей на їжу та одяг, але не завжди можемо купити побутову техніку
- ☐ Вистачає грошей на побутову техніку, але не можемо купити автомобіль або квартиру
- ☐ Можемо купити автомобіль та інші речі подібної вартості
- ☐ Не хочу відповідати

29. Скільки дітей віком до 18 років проживає з вами? (запишіть число)

30. У якій школі навчається/-ються ваша/-і дитина/діти?

(оберіть зі списку (множинний вибір за потреби))

- ☐ Комунальна обласна спеціалізована школа-інтернат II-III ступенів з поглибленим вивченням окремих предметів “Багато профільний ліцей для обдарованих дітей”
- ☐ Український гуманітарний ліцей КНУ імені Тараса Шевченка
- ☐ Хустський багато профільний ліцей №1 імені Івана Магули
- ☐ Боярський академічний ліцей “Гармонія”
- ☐ Фастівський академічний ліцей №9 Фастівської міської ради Київської області
- ☐ Заліщицька державна гімназія

- Комунальний заклад "Вінницький технічний ліцей"
- КЗО "Криворізький ліцей "Колія" ДОР"
- Ліцей №107 "Введенський" Подільського району м. Києва
- Комунальний заклад "Запорізька спеціалізована школа-інтернат II-III ступенів "Козацький ліцей" Запорізької обласної ради
- Балтський ліцей №1 імені Олеса Гончара Балтської міської ради Одеської області
- Ліцей імені Олександра Цинкаловського Володимирської міської ради
- Ліцей імені Тараса Городецького Шептицької міської ради (Червоноградський ліцей Червоноградської міської ради Львівської області)
- Красилівський ліцей Красилівської міської ради Хмельницької області
- Ліцей №12 міста Житомира ім. С. Ковальчука
- КЗ "Чернігівський обласний науковий ліцей" Чернігівської обласної ради
- Смілянська ЗОШ I-III ступенів №11 Смілянської міської ради Черкаської області
- Бурштинський ліцей імені Ольги Басараб
- Тернопільський академічний ліцей "Українська гімназія" ім. І.Франка Тернопільської міської ради
- Стрийський ліцей імені Андрія Корчака
- Стрийський ліцей "Гімназія імені Андрея Шептицького"
- Вараський ліцей №1 Вараської міської ради
- КЗ "Ліцей "Європейська освіта" Кропивницької міської ради
- Первомайський ліцей "Лідер" Первомайської міської ради Миколаївської області
- Освітня територія "Мідгарт"
- Новопечерська школа
- Криворізький Покровський ліцей Криворізької міської ради
- Ліцей "Голосіївський" №241 м. Києва
- Ліцей №34 імені Віктора Максименка Подільського району м. Києва
- КЗ "Богодухівський ліцей №2"